

Chapter 1

Ο ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ (α) — ὁ Δικαιοπόλις Ἀθηναῖός ἐστιν· οἰκεῖ δὲ ὁ Δικαιοπόλις οὐκ ἐν ταῖς Ἀθήναις ἀλλὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς· αὐτουργὸς γάρ ἐστιν. γεωργεῖ οὖν τὸν κλῆρον καὶ πονεῖ ἐν τοῖς ἀγροῖς. χαλεπὸς δὲ ἐστιν ὁ βίος· ὁ γὰρ κλῆρὸς ἐστὶ μικρὸς, μακρὸς δὲ ὁ πόνος. ἀεὶ οὖν πονεῖ ὁ Δικαιοπόλις καὶ πολλάκις στενάζει καὶ λέγει· “ὦ Ζεῦ, χαλεπὸς ἐστὶν ὁ βίος· ἀπέραντος γάρ ἐστιν ὁ πόνος, μικρὸς δὲ ὁ κλῆρος καὶ οὐ πολὺν σῖτον παρέχει.” ἀλλὰ ἰσχυρὸς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἄοκνος· πολλάκις οὖν χαίρει· ἐλεύθερος γάρ ἐστι καὶ αὐτουργός· φιλεῖ δὲ τὸν οἶκον. καλὸς γάρ ἐστιν ὁ κλῆρος καὶ σῖτον παρέχει οὐ πολὺν ἀλλὰ ἱκανόν.

Ο ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ (β) — ὁ Δικαιοπόλις ἐν τῷ ἀγρῷ πονεῖ· τὸν γὰρ ἀγρὸν σκάπτει. μακρὸς ἐστὶν ὁ πόνος καὶ χαλεπός· τοὺς γὰρ λίθους ἐκ τοῦ ἀγροῦ φέρει. μέγαν λίθον αἶρει καὶ φέρει πρὸς τὸ ἔρμα. ἰσχυρὸς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ πολὺν χρόνον πονεῖ καὶ μάλα κάμνει. φλέγει γὰρ ὁ ἥλιος καὶ κατατρίβει αὐτόν. καθίζει οὖν ὑπὸ τῷ δένδρῳ καὶ ἡσυχάζει οὐ πολὺν χρόνον. δι’ ὀλίγου γὰρ ἐπαίρει ἑαυτὸν καὶ πονεῖ. τέλος δὲ καταδύνει ὁ ἥλιος. οὐκέτι πονεῖ ὁ Δικαιοπόλις ἀλλὰ πρὸς τὸν οἶκον βαδίζει.

Ο ΟΙΚΟΣ — ὁ οἶκος μικρὸς ἐστὶν, ἀλλὰ καλός. ὁ οὖν ἄνθρωπος τὸν οἶκον φιλεῖ. ἐν τῷ ἀγρῷ ὁ πόνος χαλεπός ἐστὶν, καὶ ὁ Δικαιοπόλις ἀεὶ μάλα κάμνει. μικρὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀγρός, μακρὸς δὲ ὁ πόνος. σκάπτει γὰρ τὸν ἀγρὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ πονεῖ πολὺν χρόνον. ἐν δὲ τῷ οἴκῳ ἡσυχάζει, καὶ οὐκέτι πονεῖ. ἐν οὖν τῷ οἴκῳ ὁ Δικαιοπόλις χαίρει.

Ο ΚΛΗΡΟΣ — μακρὸς ἐστὶν ὁ πόνος καὶ χαλεπός. ὁ δὲ αὐτουργὸς οὐκ ὀκνεῖ ἀλλ’ ἀεὶ γεωργεῖ τὸν κλῆρον. καλὸς γάρ ἐστιν ὁ κλῆρος καὶ πολὺν σῖτον παρέχει. χαίρει οὖν ὁ ἄνθρωπος· ἰσχυρὸς γάρ ἐστι καὶ οὐ πολλάκις κάμνει.

Chapter 2

Ο ΞΑΝΘΙΑΣ (α) — ὁ Δικαιοπόλις ἐκβαίνει ἐκ τοῦ οἴκου καὶ καλεῖ τὸν Ξανθίαν. ὁ Ξανθίας δοῦλός ἐστιν, ἰσχυρὸς μὲν ἄνθρωπος, ἀργὸς δέ· οὐ γὰρ πονεῖ, εἰ μὴ πάρεστιν ὁ Δικαιοπόλις. νῦν δὲ καθεύδει ἐν τῷ οἴκῳ. ὁ οὖν Δικαιοπόλις καλεῖ αὐτόν καὶ λέγει· “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ Ξανθία. τί καθεύδεις; μὴ οὕτως ἀργὸς ἴσθι ἀλλὰ σπεῦδε.” ὁ οὖν Ξανθίας βραδέως ἐκβαίνει ἐκ τοῦ οἴκου καὶ λέγει· “τί εἰ οὕτω χαλεπός, ὦ δέσποτα; οὐ γὰρ ἀργός εἰμι ἀλλὰ ἤδη σπεύδω.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις λέγει· “ἐλθὲ δεῦρο καὶ συλλάμβανε· αἶρε γὰρ τὸ ἄροτρον καὶ φέρε αὐτὸ πρὸς τὸν ἀγρόν. ἐγὼ γὰρ ἐλαύνω τοὺς βοῦς. ἀλλὰ σπεῦδε· μικρὸς μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἀγρός, μακρὸς δὲ ὁ πόνος.”

Ο ΔΟΥΛΟΣ ΑΡΓΟΣ ΕΣΤΙΝ — πολὺν χρόνον πονεῖ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁ Δικαιοπόλις. τέλος δὲ πρὸς τὸν οἶκον βαδίζει καὶ ἡσυχάζει. ὁ γὰρ Δικαιοπόλις μάλα κάμνει. ἐν οὖν τῷ οἴκῳ καθεύδει.

τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἔωθεν ὁ Δικαιοπόλις ἐκ τοῦ οἴκου ἐκβαίνει. ἔπειτα τὸν δοῦλον καλεῖ καὶ λέγει· “ὦ Ξανθία, ἐγὼ μὲν καλῶ σε· διὰ τί οὐκ ἐκβαίνεις ἐκ τοῦ οἴκου; μὴ κάθευδε, ἀλλὰ σπεῦδε πρὸς τὸν ἀγρόν. ἀλλὰ λάμβανε τὸ ἄροτρον καὶ φέρε πρὸς

τὸν ἀγρόν. χαλεπὸς γάρ ἐστιν ὁ πόνος καὶ μακρὸς, σὺ δὲ καθεύδεις ἐν τῷ οἴκῳ καὶ οὐ πονεῖς· ἐγὼ δὲ πονῶ πολὺν χρόνον καὶ μάλα μάμνω. ἔλθε οὖν δεῦρο, καὶ συλλάμβανε.” ὁ δὲ Ξανθίας λέγει· “οὐκέτι καθεύδω ἐγὼ ἐν τῷ οἴκῳ, ὦ δέσποτα, ἀλλὰ σπεύδω πρὸς τὸν ἀγρόν καὶ τὸ ἄροτρον φέρω· σὺ δὲ τί ποιεῖς;” “ἐγὼ τοὺς βοῦς ἐλαύνω πρὸς τὸν ἀγρόν. ἀλλὰ σπεῦδε, καὶ μὴ κάθιζε ἐν τῷ οἴκῳ. φέρε δὲ τὸ ἄροτρον.” ὁ Ξανθίας οὖν τὸ ἄροτρον πρὸς τὸν ἀγρόν φέρει. δι’ ὀλίγου δὲ ὑπὸ τῷ δένδρῳ καθίζει· ἤδη γὰρ μάλα κάμνει. ὁ δὲ Δικαιοπόλις λέγει· “διὰ τί καθίζεις ὑπὸ τῷ δένδρῳ; τί οὐκ αἴρεις τοὺς λίθους; τί οὐ φέρεις τοὺς λίθους ἐκ τοῦ ἀγροῦ; ὦ Ξανθία, ἰσχυρὸς μὲν εἶ, ἀργὸς δὲ μάλα, καὶ οὐ φιλεῖς τὸν πόνον.” ὁ Ξανθίας ἐπαίρει ἑαυτὸν καὶ λέγει· “ἐγὼ ἀργὸς μὲν οὐκ εἰμι, κάμνω δὲ μάλα· ὁ γὰρ πόνος μακρὸς ἐστιν, φλέγει δὲ ὁ ἥλιος. σὺ δὲ δεσπότης χαλεπὸς εἶ. ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς καλὸς ἐστὶ καὶ πολὺν σῆτον παρέχει. σὺ οὖν σπεύδεις πρὸς τὸν ἀγρόν, καὶ τοὺς βοῦς ἐλαύνεις, καὶ τὸ ἄροτρον λαμβάνεις· σὺ μὲν γὰρ εἶ δεσπότης, καὶ τὸν ἀγρόν μάλα φιλεῖς· ἐγὼ δὲ δοῦλός εἰμι, καὶ οὐ μάλα φιλῶ τὸν ἀγρόν.”

Ο ΞΑΝΘΙΑΣ (β) — ὁ μὲν Δικαιοπόλις ἐλαύνει τοὺς βοῦς, ὁ δὲ Ξανθίας ὀπισθεν βαδίζει καὶ φέρει τὸ ἄροτρον. δι’ ὀλίγου δὲ ὁ Δικαιοπόλις εἰσάγει τοὺς βοῦς εἰς τὸν ἀγρόν καὶ βλέπει πρὸς τὸν δοῦλον· ὁ δὲ Ξανθίας οὐ πάρεστιν· βραδέως γὰρ βαίνει. ὁ οὖν Δικαιοπόλις καλεῖ αὐτὸν καὶ λέγει· “σπεῦδε, ὦ Ξανθία, καὶ φέρε μοι τὸ ἄροτρον.” ὁ δὲ Ξανθίας λέγει· “ἀλλ’ ἤδη σπεύδω, ὦ δέσποτα· τί οὕτω χαλεπὸς εἶ;” βραδέως δὲ φέρει τὸ ἄροτρον πρὸς αὐτόν. ὁ οὖν Δικαιοπόλις ἄγει τοὺς βοῦς ὑπὸ τὸ ζυγὸν καὶ προσάπτει τὸ ἄροτρον. ἔπειτα δὲ πρὸς τὸν δοῦλον βλέπει· ὁ δὲ Ξανθίας οὐ πάρεστιν· καθεύδει γὰρ ὑπὸ τῷ δένδρῳ.

ὁ οὖν Δικαιοπόλις καλεῖ αὐτὸν καὶ λέγει· “ἔλθε δεῦρο, ὦ κατάρατε, μὴ κάθουδε ἀλλὰ συλλάμβανε. φέρε γὰρ τὸ σπέρμα καὶ ὀπισθεν βάδιζε.” ὁ μὲν οὖν δοῦλος τὸ σπέρμα λαμβάνει καὶ ἀκολουθεῖ, ὁ δὲ δεσπότης καλεῖ τὴν Δήμητρα καὶ λέγει· “ἴλεως ἴσθι, ὦ Δήμητερ, καὶ πληθύνε τὸ σπέρμα.” ἔπειτα δὲ τὸ κέντρον λαμβάνει καὶ κεντεῖ τοὺς βοῦς καὶ λέγει· “σπεύδετε, ὦ βόες· ἔλκετε τὸ ἄροτρον καὶ ἀροῦτε τὸν ἀγρόν.”

ΜΕΤΑ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΝ — μετὰ δὲ μεσημβρίαν ὁ Δικαιοπόλις λέγει· “ἐγὼ μὲν πρὸς τὸν οἶκον βαδίζω· μάλα γὰρ κάμνω. σὺ δὲ ἐν τῷ ἀγρῷ μένε καὶ τοὺς λίθους αἶρε.” ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις πρὸς τὸν οἶκον βαδίζει καὶ καθεύδει, ὁ δὲ Ξανθίας μένει ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ λίθους αἶρει.

ὁ δὲ ἥλιος φλέγει καὶ κατατρίβει τὸν δοῦλον. ἐν δὲ τῷ ἀγρῷ δένδρον μακρὸν ἐστὶν. τὸ δὲ δένδρον σκιὰν παρέχει. ὁ οὖν δοῦλος πρὸς τὸ μακρὸν δένδρον βλέπει, ἔπειτα βραδέως πρὸς τὸ δένδρον βαδίζει· ὁ γὰρ Δικαιοπόλις οὐ πάρεστιν. ὁ οὖν Ξανθίας ὑπὸ τῷ δένδρῳ καθίζει. οὐ πονεῖ ὁ δοῦλος, ἀλλὰ καθεύδει ὑπὸ τῷ δένδρῳ. ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἐκ τοῦ οἴκου ἐκβαίνει, καὶ τοὺς βοῦς ἐλαύνει πρὸς τὸν ἀγρόν. ἐν δὲ τῷ ἀγρῷ τὸν δοῦλον ὑπὸ τῷ δένδρῳ βλέπει. λέγει οὖν· “ὦ κατάρατε δοῦλε, διὰ τί ἤδη ὑπὸ τῷ δένδρῳ καθεύδεις;” ὁ δὲ Ξανθίας καθεύδει καὶ οὐκ ἐπαίρει ἑαυτόν· ὁ Δικαιοπόλις οὖν στενάζει καὶ λέγει· “ὦ Ζεῦ, διὰ τί οὕτως ἀγρὸς ἐστὶν ὁ δοῦλος; ἐγὼ μὲν πονῶ πολὺν χρόνον καὶ μάλα κάμνω, ὁ δὲ δοῦλος καθεύδει καὶ οὐ συλλαμβάνει.” ὁ οὖν Δικαιοπόλις ῥάβδον λαμβάνει, καὶ πρὸς τὸν δοῦλον σπεύδει καὶ αὐτὸν τύπτει. “αἰαῖ,” λέγει ὁ δοῦλος, καὶ ἐπαίρει ἑαυτόν. “ὦ ἀργὲ ἄνθρωπε,”

λέγει ὁ Δικαιοπόλις, “μὴ κάθειδε, ἀλλὰ πόνει καὶ συλλάμβανε· λάμβανε τὸ σπέρμα, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ. μακρὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πόνος, ἐγὼ δὲ ἤδη κάμνω.”

ὁ δὲ δοῦλος λέγει· “μὴ χαλεπὸς ἴσθι, ὦ δέσποτα· ἰδοῦ, τὸ σπέρμα λαμβάνω.”

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις πολὺν χρόνον ὑπὸ τῷ ἡλίῳ πονεῖ ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ δὲ δοῦλος τὸ σπέρμα λαμβάνει καὶ ἀκολουθεῖ. τέλος δὲ ὁ ἥλιος καταδύνει· ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἐκ τοῦ ἀγροῦ πρὸς τὸν οἶκον τοὺς βοῦς ἐλαύνει, ἔπειτα εἰς τὸν οἶκον εἰσβαίνει. ἐν δὲ τῷ οἴκῳ καθίζει καὶ πολὺν χρόνον ἡσυχάζει — μάλα γὰρ κάμνει — ἔπειτα καθεύδει. ὁ δὲ δοῦλος οὐκ ἀκολουθεῖ, οὐδὲ ἐκβαίνει ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τῷ μακρῷ δένδρῳ καθίζει καὶ καθεύδει.

Ο ΔΟΥΛΟΣ — ὁ ἀντουργὸς σπεύδει εἰς τὸν ἀγρὸν καὶ καλεῖ τὸν δοῦλον. ὁ δὲ δοῦλος οὐ πάρεστιν· καθεύδει γὰρ ὑπὸ τῷ δένδρῳ. ὁ οὖν δεσπότης βαδίζει πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ δοῦλε ἀργέ, καὶ πόνει.” ὁ οὖν δοῦλος βαδίζει πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· “μὴ χαλεπὸς ἴσθι, ὦ δέσποτα· ἤδη γὰρ πάρεμι ἐγὼ καὶ φέρω σοι τὸ ἄροτρον.” ὁ οὖν δεσπότης λέγει· “σπεῦδε, ὦ Ξανθία· μικρὸς μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἀγρὸς, μακρὸς δὲ ὁ πόνος.”

Chapter 3

Ο ΑΡΟΤΟΣ (α) — ὁ μὲν Δικαιοπόλις ἐλαύνει τοὺς βοῦς, οἱ δὲ βόες ἔλκουσι τὸ ἄροτρον, ὁ δὲ Ξανθίας σπείρει τὸ σπέρμα. ἀλλὰ ἰδοῦ, μένουσιν οἱ βόες καὶ οὐκέτι ἔλκουσι τὸ ἄροτρον. ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις τοὺς βοῦς καλεῖ καὶ, “σπεύδετε, ὦ βόες,” φησὶν· “μὴ μένετε.” οἱ δὲ βόες ἔτι μένουσιν. ὁ οὖν Δικαιοπόλις, “διὰ τί μένετε, ὦ βόες;” φησὶν, καὶ βλέπει πρὸς τὸ ἄροτρον, καὶ ἰδοῦ, λίθος ἐμποδίζει αὐτό. ὁ οὖν Δικαιοπόλις λαμβάνει τὸν λίθον ἀλλ’ οὐκ αἶρει αὐτόν· μέγας γὰρ ἐστὶν. καλεῖ οὖν τὸν δοῦλον καὶ, “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ Ξανθία,” φησὶν, “καὶ συλλάμβανε· λίθος γὰρ μέγας τὸ ἄροτρον ἐμποδίζει, οἱ δὲ βόες μένουσιν.”

ὁ οὖν Ξανθίας βραδέως προσχωρεῖ ἀλλ’ οὐ συλλαμβάνει· βλέπει γὰρ πρὸς τὸν λίθον καὶ, “μέγας ἐστὶν ὁ λίθος, ὦ δέσποτα,” φησὶν· “ἰδοῦ, οὐ δυνατόν ἐστιν αἶρειν αὐτόν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “μὴ ἀργὸς ἴσθι,” φησὶν, “ἀλλὰ συλλάμβανε. δυνατόν γὰρ ἐστὶν αἶρειν τὸν λίθον.” ἅμα οὖν ὁ τε δεσπότης καὶ ὁ δοῦλος αἴρουν τὸν λίθον καὶ φέρουσιν αὐτόν ἐκ τοῦ ἀγροῦ.

ἐν ᾧ δὲ φέρουσιν αὐτόν, πταίει ὁ Ξανθίας καὶ καταβάλλει τὸν λίθον· ὁ δὲ λίθος πίπτει πρὸς τὸν τοῦ Δικαιοπόλιδος πόδα. ὁ οὖν Δικαιοπόλις στενάζει καὶ, “ὦ Ζεῦ,” φησὶν, “φεῦ τοῦ ποδός. λάμβανε τὸν λίθον, ὦ ἀνότη, καὶ αἶρε αὐτόν. καὶ μὴ οὕτω σκαιὸς ἴσθι.” ὁ δὲ Ξανθίας, “διὰ τί οὕτω χαλεπὸς εἶ, ὦ δέσποτα;” φησὶν· “οὐ γὰρ αἰτίας εἰμι ἐγώ· μέγας γὰρ ἐστὶν ὁ λίθος, καὶ οὐ δυνατόν ἐστιν αὐτόν φέρειν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “μὴ φλυαρεῖ, ὦ μαστιγία, ἀλλ’ αἶρε τὸν λίθον καὶ ἔκφερε ἐκ τοῦ ἀγροῦ.” αὐθις οὖν αἴρουν τὸν λίθον καὶ μόλις ἐκφέρουσιν αὐτόν ἐκ τοῦ ἀγροῦ. ἔπειτα δὲ ὁ μὲν Δικαιοπόλις ἐλαύνει τοὺς βοῦς, οἱ δὲ βόες οὐκέτι μένουσι ἀλλὰ ἔλκουσι τὸ ἄροτρον.

Ο ΑΡΟΤΟΣ (β) — ἐν δὲ τούτῳ προσχωρεῖ ὁ Φίλιππος· ὁ Φίλιππος ἐστὶν ὁ τοῦ Δικαιοπόλιδος υἱός, παῖς μέγας τε καὶ ἀνδρεῖος· φέρει δὲ τὸ δεῖπνον πρὸς τὸν πατέρα. ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν ἀγρὸν εἰσβαίνει, τὸν πατέρα καλεῖ καὶ λέγει· “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ πάτερ· ἰδοῦ, τὸ δεῖπνον φέρω. μηκέτι οὖν πόνει ἀλλὰ κάθιζε καὶ δείπνει.”

ὁ οὖν πατήρ λείπει τὸ ἄροτρον καὶ καλεῖ τὸν δοῦλον. καθίζουσιν οὖν ἅμα καὶ δειπνοῦσιν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ὁ Δικαιοπόλις, “μένε, ὦ παῖ,” φησίν, “καὶ συλλάμβανε. λάμβανε τὸ σπέρμα καὶ σπεῖρε. σὺ δὲ, ὦ Ξανθία, σκάπτε τοὺς λίθους καὶ ἔκφερε ἐκ τοῦ ἀγροῦ. πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ λίθοι καὶ μόλις δυνατόν ἐστιν ἀροτρεύειν.” ὁ δὲ Ξανθίας· “ἀλλ’ οὐ δυνατόν ἐστι τοσούτους λίθους ἐκφέρειν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “μὴ φλυᾶρει, ὦ Ξανθία, ἀλλὰ πόνει.” πονοῦσιν οὖν ὅ τε πατήρ καὶ ὁ παῖς καὶ ὁ δοῦλος. τέλος δὲ καταδύνει μὲν ὁ ἥλιος, οἱ δὲ ἄνθρωποι οὐκέτι πονοῦσιν ἀλλὰ λύουσι μὲν τοὺς βοῦς, τὸ δὲ ἄροτρον λείπουσιν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ πρὸς τὸν οἶκον βραδέως βαδίζουσιν.

ΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΔΕΝΔΡΑ — τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Δικαιοπόλις τὸν Φίλιππον καλεῖ καί, “ἐλθὲ δεῦρο,” φησίν, “ὦ παῖ· ἐγὼ μὲν γὰρ σπεύδω πρὸς τὸν ἀγρόν· μέλλω γὰρ δρέπειν τὰς ἐλαίας· ὥραϊος γάρ ἐστιν ὁ καρπός. σὺ δὲ ἐλθὲ καὶ συλλάμβανε.” ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐκβαίνει ἐκ τοῦ οἴκου, ὁ δὲ πατήρ ἄγει αὐτὸν πρὸς τὸν ἀγρόν.

ἐν ᾧ δὲ ὁ Δικαιοπόλις καὶ ὁ παῖς πρὸς τὸν ἀγρόν βαδίζουσιν, ὁ Δικαιοπόλις, “βλέπε, ὦ παῖ,” φησίν, “πολλοὶ μὲν γεωργοὶ πονοῦσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς, οὐ χαλεπὸν δέ ἐστι τοὺς κακοὺς τε καὶ ἀργοὺς γεωργοὺς ἐξετάζειν. εἰ μὴ γὰρ οἱ γεωργοὶ σπείρουσιν, οὐδὲ λαμβάνουσι σῖτον ἐκ τῶν ἀγρῶν· εἰ δὲ μὴ φυτεύουσιν ἀμπέλους, οἶνον οὐκ ἔχουσιν· οὐδὲ ἔλαιον ἔχουσιν, εἰ μὴ ἐλαίας δένδρα φυτεύουσιν. εἰ γὰρ πολλὰ ἐστί δένδρα ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ εἰ ὅ τε γεωργὸς καὶ οἱ δοῦλοι μάλα πονοῦσι καὶ αὐτὰ θεραπεύουσιν, ἐκ τῶν δένδρων τοὺς καρποὺς κατασειοῦσιν, καὶ πολλὰς ἐλαίας συλλέγουσιν. εἰ δὲ οἱ δοῦλοι ῥαδιουργοῦσι καὶ ὑπὸ τοῖς δένδροις καθεύδουσιν, καρπὸν οὐ λαμβάνουσιν.”

ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν ἀγρόν εἰσβαίνουν οἱ τε πατήρ καὶ ὁ παῖς, ὁ Δικαιοπόλις βλέπει πρὸς τὰ ἐλαίας δένδρα· πολλὰ γὰρ ἐστί τὰ δένδρα ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ ἐπὶ τοῖς δένδροις πολλὰ ἐλαϊαὶ εἰσιν. ἔπειτα πρὸς δένδρον μακρὸν προσχωρεῖ καί, “ἰδοῦ, Φίλιππε,” φησίν, “ἀνάβαινε ἐπὶ τὸ δένδρον καὶ κατάσειε τὸν καρπόν.” ὁ οὖν Φίλιππος ῥάβδον λαμβάνει ἰσχυρὰν καὶ ἐπὶ τὸ δένδρον ἀναβαίνει. ἔπειτα δὲ τὰς ἐλαίας τύπτει καὶ κατασειεῖ εἰς τὴν γῆν. ὁ δὲ Δικαιοπόλις τοὺς καρποὺς συλλέγει τε καὶ εἰς σάκκον φέρει. οἱ δὲ καρποὶ πολλοὶ τε καὶ καλοὶ εἰσιν. ὁ οὖν Δικαιοπόλις χαίρει. οὐκ ἀγνοεῖ γὰρ ὅτι ἀπὸ τοσούτων καρπῶν μέλλει πολὺ ἔλαιον ποιεῖν.

πολὺν οὖν χρόνον πονοῦσιν ὅ τε πατήρ καὶ ὁ παῖς. ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐπὶ πολλὰ δένδρα ἀναβαίνει καὶ τοὺς καρποὺς κατασειεῖ· οἱ δὲ καρποὶ ἀπὸ τῶν δένδρων πίπτουσιν. καὶ ὁ Δικαιοπόλις αὐτοὺς συλλέγει. τέλος δὲ ὁ Δικαιοπόλις τὸν Φίλιππον πρὸς δένδρον μάλα μακρὸν ἄγει καί, “ἰδοῦ, ὦ Φίλιππε,” φησίν, “τοῦτο τὸ δένδρον πολὺν καρπὸν ἔχει. ἀνάβαινε οὖν καὶ κατάσειε τὸν καρπόν.” ὁ δὲ Φίλιππος, “οὐ δυνατόν ἐστιν, ὦ πάτερ,” φησίν, “ἐπὶ τοσούτον δένδρον ἀναβαίνειν. ἐγὼ δὲ μάλα κάμνω.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “μὴ ἀργὸς ἴσθι, ὦ παῖ,” φησίν, “δυνατόν γάρ ἐστιν ἐπὶ τὸ δένδρον ἀναβαίνειν. σπεῦδε.” ὁ οὖν Φίλιππος πρὸς τὸ δένδρον προσχωρεῖ καὶ βραδέως ἀναβαίνει. ἐξαίφνης δὲ ὀλισθάνει καὶ πίπτει πρὸς τὴν γῆν, καὶ μένει ἐκεῖ ἀκίνητος. φόβος οὖν τὸν Δικαιοπόλιν λαμβάνει. τρέχει οὖν πρὸς τὸν Φίλιππον καί, “ἔπαυσε σεαυτόν,” φησίν, “ὦ παῖ· τί πάσχεις;” ὁ δὲ ἔτι ἀκίνητος μένει. ὁ οὖν Δικαιοπόλις τρέχει πρὸς τὸν οἶκον καὶ τὴν Μυρρίνην καλεῖ — ἡ γὰρ Μυρρίνη μήτηρ τοῦ Φιλίππου ἐστίν — καί, “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ Μυρρίνη,” φησίν· “ὁ γὰρ Φίλιππος ἀπὸ δένδρου πέπτωκεν.” ἡ δὲ Μυρρίνη ἐκβαίνει ἐκ τοῦ

οἴκου καὶ τρέχει μετὰ τὸν Δικαιοπόλιν πρὸς τὸν ἀγρόν. ἐπεὶ δὲ εἰσβαίνουσιν εἰς τὸν ἀγρόν, ἥδη ἐπαίρει ἑαυτὸν ὁ Φίλιππος· καλεῖ οὖν αὐτοὺς καί, “μὴ φόβον ἔχετε,” φησὶν· “ἐγὼ γὰρ καλῶς ἔχω.”

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις μάλα χαίρει, ἡ δὲ μήτηρ προσχωρεῖ καὶ φιλεῖ αὐτὸν καί, “ὦ παῖ,” φησὶν, “ἄρα καλῶς ἔχεις;” ὁ δέ, “ναί, ὦ μήτερ,” φησὶν, “καλῶς ἔχω.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “μάλα ἀνδρεῖος εἶ,” φησὶν, “ὦ παῖ. νῦν δὲ μηκέτι πόνει· κάμνεις γάρ. καιρὸς ἐστὶν οἴκαδε βαδίζειν καὶ ἡσυχάζειν.” ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις τὰς ἐλαίας φέρει, ἡ δὲ Μυρρίνη τὸν Φίλιππον ἄγει. ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν οἶκον εἰσβαίνουσιν, ἡσυχάζουσι καὶ δειπνοῦσιν.

ΟΙ ΒΟΕΣ — ὅ τε δεσπότης καὶ ὁ δοῦλος βαδίζουσι πρὸς τὸν ἀγρόν. ὁ μὲν δοῦλος τὸ ἄροτρον φέρει, ὁ δὲ δεσπότης ἐλαύνει τοὺς βοῦς. ἐπεὶ δὲ τῷ ἀγρῷ προσχωροῦσιν, οἱ βόες οὐκέτι βαίνουσιν. ὁ οὖν δεσπότης καλεῖ αὐτοὺς καί, “μὴ μένετε, ὦ βόες,” φησὶν, “ἀλλὰ σπεύδετε εἰς τὸν ἀγρόν.” οἱ δὲ βόες ἔτι μένουσιν. ὁ οὖν δεσπότης τὸν δοῦλον καλεῖ καί, “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ Ξανθία,” φησὶν, “καὶ συλλάμβανε. οἱ γὰρ βόες μένουσι καὶ οὐ δυνατόν ἐστιν ἐλαύνειν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγρόν.” ὁ μὲν οὖν δοῦλος προσχωρεῖ καί, “ἀλλὰ δυνατόν ἐστιν,” φησὶν, “ἰδοῦ,” καὶ κεντεῖ τοὺς βοῦς. οἱ δὲ οὐκέτι μένουσιν ἀλλὰ σπεύδουσιν εἰς τὸν ἀγρόν.

Chapter 4

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΡΗΝΗΝ (α) — διὰ τοῦ χειμῶνος ὅ τε Φίλιππος καὶ ὁ Δικαιοπόλις ἐν ταῖς ἀγροῖς πονοῦσιν· ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος τὰ πρόβατα θεραπεύει· τὰ γὰρ πρόβατα ἐν τῷ αὐλίῳ ἐστίν. καθ’ ἡμέραν οὖν ὁ Φίλιππος ἀμέλγει αὐτὰ καὶ χόρτον παρέχει. ὁ δὲ Δικαιοπόλις τὰς ἐλαίας πιέζει καὶ ἔλαιον ποιεῖ.

τέλος δὲ ὁ Δικαιοπόλις μάλα κάμνει καὶ οὐκ ἐθέλει πονεῖν. ἡ οὖν γυνὴ τὸν ἄνδρα καλεῖ καί, “ἔπαιρε σεαυτόν, ὦ ἄνερ,” φησὶν· “ὁ γὰρ ἥλιος ἀνατέλλει, ὁ δὲ δοῦλος ἥδη ἄγει τοὺς βοῦς πρὸς τὸν ἀγρόν, ἐγὼ δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ ἐν νῷ ἔχομεν βαδίζειν πρὸς τὴν κρήνην. ἔπαιρε σεαυτόν· καιρὸς γάρ ἐστι βαδίζειν πρὸς τὸν ἀγρόν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις μάλα κάμνει καὶ οὐκ ἐθέλει ἐπαίρειν ἑαυτόν· λέγει οὖν· “μὴ χαλεπὴ ἴσθι, ὦ γύναι· μάλα γὰρ κάμνω καὶ ἐθέλω καθεύδειν.” ἡ δὲ γυνή, “ἀλλ’ οὐ δυνατόν ἐστιν,” φησὶν, “ἔτι καθεύδειν· καιρὸς γάρ ἐστι πονεῖν. ἔπαιρε σεαυτόν, ὦ ἀργέ.”

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις μόλις ἐπαίρει ἑαυτόν καὶ βαδίζει πρὸς τὸν ἀγρόν, ἡ δὲ Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα πρὸς τὴν κρήνην βαδίζουσιν (ἡ Μέλιττα θυγάτηρ ἐστίν, κόρη μάλα καλή). ἡ τε οὖν μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ βραδέως βαδίζουσιν. τὰς γὰρ ὑδρίας φέρουσιν· μεγάλαι δ’ εἰσὶν αἱ ὑδρίαί, ὥστε οὐ δυνατόν ἐστι σπεύδειν.

ἡ οὖν Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα πρὸς τὴν κρήνην σπεύδουσι καὶ διαπερῶσι τὴν κώμην. ἡ δὲ κώμη οὐ μεγάλη ἐστίν. ἡ δὲ Μυρρίνη τε καὶ ἡ Μέλιττα τὴν ὁδὸν οὐκ ἀγνοοῦσιν. πολλοὶ ἤδη ἄνθρωποι ἐν ταῖς ὁδοῖς εἰσιν· οἱ γὰρ γεωργοὶ ἀπὸ τῆς κώμης πρὸς τοὺς ἀγροὺς σπεύδουσι μετὰ τῶν δούλων. ἐν δὲ τῇ κώμῃ μόνον τὰ παιδία καὶ αἱ γυναῖκες μένουσιν. αἱ δὲ οἰκίαι αἱ ἐν τῇ κώμῃ οὐ μεγάλαι εἰσίν, ἀγροίκοις δὲ ἱκαναί. διὰ τοῦτο οἱ γεωργοὶ τὰς οἰκίας φιλοῦσιν, καὶ μάλα χαίρουσιν ἐπεὶ μετὰ τὰ ἔργα ἐκ τῶν ἀγρῶν οἴκαδε ἐπανέρχονται.

νῦν δὲ οἱ τε γεωργοὶ καὶ τὰ παιδία ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐκβαίνουσιν· οἱ μὲν γὰρ εἰς τοὺς ἀγροὺς σπεύδουσιν, τὰ δὲ μετ’ ἄλλων ἡλίκων παίζει ἐν τῇ ὁδῷ. ἐν δὲ ταῖς

οἰκίαις αἱ γυναῖκες μένουσι καὶ τὰ κατ' οἶκον ἔργα ποιοῦσιν. ἄλλαι δὲ γυναῖκες μετὰ τῶν δουλῶν πρὸς τὴν κρήνην σπεύδουσιν, ὥσπερ ἡ Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα.

ἡ μὲν οὖν Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα τὴν ἀγορὰν διαβαίνουσιν.

ἡ δὲ ἀγορὰ οὐκ ἔστι μεγάλη ὥσπερ αἱ ἀγοραί αἱ τῶν ἄστων, ἀλλ' ὅμως καλὴ ἔστιν, καὶ αἰεὶ μεστὴ ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἄνθρωποι καθ' ἡμέραν πολλὸν χρόνον ἐν τῇ καλῇ ἀγορᾷ διαλέγονται ἀλλήλοις. τέλος δὲ ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἀποχωροῦσιν, καὶ πρὸς τὰς οἰκίας βαίνουσιν.

ἐπεὶ δὲ ἡ Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα τῇ κρήνῃ προσχωροῦσιν, ἰδοὺ, ἄλλαι γυναῖκες ἤδη πάρεισι καὶ τὰς ὑδρίας γεμίζουσιν. ἡ οὖν Μυρρίνη τὰς γυναῖκας καλεῖ καί, “χαίρετε, ὦ φίλαι,” φησὶν· “ἄρα ἤδη γεμίζετε τὰς ὑδρίας;” αἱ δὲ λέγουσιν· “χαῖρε καὶ σύ· ναί, ἤδη γεμίζομεν τὰς ὑδρίας· ἐξ ἑωθινοῦ γὰρ πάρεσμεν. ἀλλ' ἐλθὲ δεῦρο ταχέως καὶ ἄκουε· ἄγγελος γὰρ ἦκει ἀπὸ τοῦ ἄσταν· λέγει δὲ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐορτὴν ποιοῦσιν. ἡμεῖς οὖν ἐν νῷ ἔχομεν βαδίζειν πρὸς τὸ ἄστυ· τοὺς γὰρ χοροὺς ἐθέλομεν θεωρεῖν καὶ τοὺς ἀγῶνας. ἄρα ἐθέλεις καὶ σὺ τὴν ἐορτὴν θεωρεῖν;”

Η ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΙ Η ΔΟΥΛΗ — ἐν δὲ τούτῳ γυνὴ τις ὀνόματι Φαίδρα τῇ κρήνῃ προσχωρεῖ. δούλη δὲ ἀκολουθεῖ. ἡ δὲ δούλη μεγάλην ὑδρίαν φέρει· κάμνει δὲ ἡ δούλη καί, “ὦ δέσποινα,” φησὶν, “μὴ οὕτω ταχέως βάδιζε· μεγάλη γὰρ ἔστιν ἡ ὑδρία, καὶ οὐ ῥᾶδιόν ἐστι σπεύδειν.” ἡ δὲ Φαίδρα, “μὴ φλυᾶρει, ὦ δούλη,” φησὶν, “ἀλλὰ σπεῦδε. δι' ὀλίγου γὰρ μέλλω οἴκαδέ τε ἐπανιέναι καὶ δεῖπνον παρασκευάζειν τῷ δεσπότῃ. ἄρ' ἀγνοεῖς ὅτι ἀγανακτεῖ, εἰ μὴ δεῖπνεῖ; χαλεπὸς γὰρ ἔστιν ὁ ἀνὴρ· σπεῦδε οὖν.” ἡ δὲ δούλη, “ναὶ μὰ τὸν Δία,” φησὶν, “μάλα χαλεπὸς ἔστιν ὁ δεσπότης, εἰ ἀγανακτεῖ. ἐγὼ μὲν ὅλην τὴν ἡμέραν πονῶ· φέρω γὰρ τῷ δεσπότῃ τὸν σῖτον καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸ ὕδωρ καὶ πάντα τὰ ἄλλα. ὁ δὲ δεσπότης αἰεὶ χαλεπὸς ἔστι πρὸς ἐμέ. οὕτω χαλεπὸς ἔστιν ὁ ἀνὴρ ὥστε πάντες οἱ δοῦλοι φόβον ἔχουσιν, καὶ ἀπὸ τοῦ δεσπότου ἀποχωρεῖν οὐδ' ὀλίγον χρόνον τολμῶσιν, ὅτε ἐν τοῖς ἀγροῖς πονοῦσιν. διὰ τοῦτο δὲ οἱ δοῦλοι τὸν δεσπότην οὐ φιλοῦσιν. οὐ δυνατὸν γὰρ ἔστι τοιοῦτον δεσπότην φιλεῖν. εἰ γὰρ τις τῶν δούλων κάμνει καὶ καθίζει ὀλίγον χρόνον, ὁ δεσπότης μάλα χαλεπαίνει· αὐτίκα δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν βλέπει καί, “ὦ Ζεῦ δέσποτα,” φησὶν, “τί ἐν νῷ ἔχει ποιεῖν οὗτος ὁ δοῦλος;” ἔπειτα πρὸς τὸν δοῦλον τρέχει καὶ αὐτὸν τύπτει. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αἰεὶ ἀγανακτεῖ· “ὦ δέσποτα, μὴ τύπτε ἡμᾶς,” ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ὁ δεσπότης αὐτοὺς κολάζει. διὰ τί δὲ οὕτω χαλεπὸς ἔστιν ὁ δεσπότης. ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ. μεγάλους γὰρ καὶ ἰσχυροὺς βοῦς ἔχει· ὁ κλῆρος οὐ μέγας ἔστιν ἀλλὰ καλός· ὁ μὲν ἀγρὸς πολλὸν σῖτον, ὁ δὲ σῖτος πολὺ σπέρμα παρέχει. ὁ δὲ δεσπότης οὐ χαίρει ἀλλ' αἰεὶ ἀγανακτεῖ καὶ μάλα χαλεπὸς ἔστι πρὸς τοὺς δούλους.”

ἡ δὲ δέσποινα, “μὴ φλυᾶρει, ὦ ἀθλία,” φησὶν, “οὕτω γὰρ λέγουσιν οἱ ἀργοὶ δοῦλοι· οὐδὲν γὰρ ποιεῖν ἐθέλουσιν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν δεσπότην ψέγουσιν εἰ αὐτοὺς πονεῖν κελεύει. ἀλλὰ σπεῦδε νῦν· ὥρα γὰρ ἐστὶ σοὶ βαδίζειν πρὸς τὸν δεσπότην καὶ ὕδωρ φέρειν αὐτῷ.”

ἡ μὲν οὖν δούλη βραδέως βαδίζει πρὸς τὴν κρήνην. ἡ δὲ δέσποινα — μέγας γὰρ λίθος ἔστιν ἐν τῇ ὁδῷ — προσχωρεῖ καὶ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ λίθῳ καθίζει. ἔπειτα δὲ ἐκ τοῦ μεγάλου λίθου πρὸς τὴν δούλην βλέπει. ἡ δὲ οὐκέτι πρὸς τὴν κρήνην βαδίζει ἀλλὰ πρὸς μέγα δένδρον. ἡ οὖν δέσποινα καλεῖ αὐτὴν καί, “τί ποιεῖς, ἀθλία;”

φησίν, “διὰ τί οὐ σπεύδεις πρὸς τὴν κρήνην; ἄρα ἐν νῶ ἔχεις ὑπὸ τῷ μεγάλῳ δένδρῳ καθίζεин καὶ καθεύδεις; ἰδοὺ, αἱ γυναῖκες τὰς ὑδρίας ταχέως γεμίζουσι καὶ δι’ ὀλίγου οἴκαδε σπεύδουσιν, σὺ δὲ οὐδὲν ποιεῖς· ὑπὸ δένδρῳ καθίζεις καὶ ἡσυχάζεις.” ἡ δὲ δούλη πρὸς τὴν δέσποιναν βλέπει καί, “μὴ οὕτω χαλεπὴ ἴσθι, ὦ δέσποινα,” φησίν· “πολὺς γάρ ἐστιν ὁ πόνος, ἐγὼ δὲ οὐ πολὺν χρόνον ἐν νῶ ἔχω καθίζεин. ἰδοὺ, ὁ ἥλιος φλέγει τε καὶ κατατρίβει με.”

ἡ δὲ δέσποινα, “μὴ φλυᾶρει,” φησίν· “οὐ καιρὸς ἐστὶν ἡσυχάζεин. οὐδὲν γὰρ ὕδωρ ἐστὶν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐγὼ δὲ μέλλω οἴκαδε σπεύδειν καὶ δεῖπνον παρασκευάζεин τῷ δεσπότῃ. σπεῦδε οὖν.” ἔπειτα δὲ πρὸς τὰς γυναῖκας λέγει· “οἴμοι, τί ποιῶ; ἡ γὰρ δούλη μεγάλη ἐστὶ καὶ ἰσχυρὰ ἀλλ’ οὐκ ἐθέλει πονεῖν. εἰ γὰρ μὴ πάρειμι, οὐδὲν ποιεῖ· ἔτι καὶ νῦν, ἐπεὶ πάρειμί τε καὶ κελεύω αὐτὴν γεμίζειν τὴν ὑδρίαν, ἐν τῇ σκιᾷ ὑπὸ μεγάλῳ δένδρῳ καθίζεин καὶ ἡσυχάζει.” ἡ δὲ Μυρρίνη, “μὴ χαλεπὴ ἴσθι, ὦ Φαίδρα,” φησίν· “κάμνει γὰρ ἡ δούλη. ὁ γὰρ ἥλιος φλέγει καὶ κατατρίβει αὐτὴν. ἂρ’ ἀγνοεῖς ὅτι πολλὰ δοῦλαι καὶ πολλοὶ δοῦλοι κάμνουσιν, ὅτε φλέγει ὁ ἥλιος, καὶ οὐκ ἐθέλουσι πονεῖν; καὶ ὁ Ξανθίας γάρ, εἰ μὴ ὁ Δικαιοπόλις πάρεστιν, οὐ γεωργεῖ τὸν ἀγρόν, οὐδὲ πολλοὺς καὶ μεγάλους λίθους ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐκφέρει. πολλὰ δὲ δένδρα ἐν τῷ ἀγρῷ ἐστὶν, καὶ ὁ δοῦλος ἀεὶ ἐν τῇ σκιᾷ ἡσυχάζει. οὕτως ἐν πολλοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν πολλαῖς οἰκίαις οἱ δοῦλοι, εἰ μὴ οἱ δεσπότες πάρεισιν, καθεύδουσιν, καὶ οὐ πονοῦσιν. ἔα οὖν αὐτὴν ἡσυχάζεин ὀλίγον χρόνον ἐν τῇ σκιᾷ.”

ἔπειτα ἡ μὲν Μυρρίνη αὖθις πρὸς τὰς γυναῖκας βλέπει. αἱ δὲ γυναῖκες· “τί δέ, ὦ Μυρρίνη; ἄρα ἐθέλεις καὶ σὺ τὴν ἐορτὴν θεωρεῖν;”

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΡΗΝΗΝ (β) — ἡ δὲ Μυρρίνη· “τί λέγετε, ὦ φίλοι; ἄρα ἀληθῶς ἐορτὴν ἄγουσιν οἱ Ἀθηναῖοι; ἐγὼ μὲν μάλιστα ἐθέλω αὐτὴν θεωρεῖν· σὺ δέ, ὦ Μέλιττα, ἄρα καὶ σὺ ἐθέλεις θεωρεῖν; ἀλλ’ οὐ δυνατόν ἐστιν· χαλεπὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀνὴρ· ἀεὶ γὰρ πονεῖ καὶ σπανίως ἐθέλει ἰέναι πρὸς τὸ ἄστυ.”

ἡ δὲ Μέλιττα· “ἀλλ’ οὐ μάλα χαλεπὸς ἐστὶν ὁ πατήρ· ῥᾶδιον γάρ ἐστι πείθειν αὐτόν.” ἡ δὲ Μυρρίνη· “μὴ οὕτω φλυᾶρει ἀλλὰ τὴν ὑδρίαν ταχέως γέμιζε· καιρὸς γὰρ ἐστὶν οἴκαδε ἐπανιέναι.”

ἢ τε οὖν μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ τὰς ὑδρίας ταχέως πληροῦσι καὶ οἴκαδε βαδίζουσιν. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πταίει ἡ Μέλιττα καὶ καταβάλλει τὴν ὑδρίαν πρὸς τὴν γῆν καὶ θραύει αὐτήν. στενάζει οὖν καί, “οἴμοι,” φησίν, “οὐκ αἰτία εἰμὶ ἐγώ· μεγάλη γάρ ἐστὶν ἡ ὑδρία καὶ οὐ δυνατόν ἐστι φέρειν αὐτήν.” ἡ δὲ μήτηρ· “τί λέγεις, ὦ θύγατερ; μὴ φλυᾶρει ἀλλὰ οἴκαδε σπεῦδε καὶ ἄλλην ὑδρίαν φέρε.”

ἡ μὲν οὖν Μέλιττα οἴκαδε σπεύδει, ἡ δὲ Μυρρίνη βραδέως βαδίζει· μεγάλη γὰρ ἐστὶν ἡ ὑδρία καὶ οὐ βούλεται καταβάλλειν αὐτήν.

Η ΜΕΛΙΤΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΦΙΛΑΙ — ἡ οὖν οἴκαδε σπεύδει. ἐν δὲ τῇ ἀγορᾷ κόρη τις Μέλιτταν καλεῖ· “ὦ Μέλιττα, ποῖ τρέχεις; διὰ τί οὕτω σπεύδεις;” ἡ δὲ Μέλιττα, “χαῖρε,” φησίν, “ὦ φίλη Νέαιρα. ἐγὼ μὲν οἴκαδε σπεύδω· σὺ δὲ ποῖ τε καὶ πόθεν;” “νῦν δὲ ἀπὸ τοῦ ἄστεως ἦκω. ὦ Μέλιττα, ὥς καλὴ ἐστὶν ἡ Ἀκρόπολις, καλὸς δὲ ὁ Πειραιεύς· ὥς καλὴ δὲ ἐστὶν ἡ θάλαττα ἢ παρὰ τὰς Ἀθήνας· οὐκ ἄτοπόν ἐστιν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν θάλατταν καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ χωρία οὕτως ἀγαπῶσιν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νῦν ἐορτὴν ἄγουσιν.” ἡ δὲ Μέλιττα, “καὶ αἱ γυναῖκες,” φησίν, “αἱ πρὸς τῇ κρήνῃ τοῦτο λέγουσιν· ἦκει γὰρ ἄγγελος ἀπὸ τοῦ ἄστεως. ἐγὼ μὲν καὶ ἡ μήτηρ ἐν νῶ ἔχομεν τὴν ἐορτὴν θεωρεῖν, ὁ δὲ πατήρ σπανίως ἐθέλει ἰέναι πρὸς τὸ ἄστυ·

ῥάδιον δέ ἐστι πείθειν αὐτόν. ἀλλὰ λέγε μοι περὶ τοῦ ἄστεως καὶ περὶ τῆς ἐορτῆς.” ἡ δὲ Νέαιρα, “ἄκουε οὖν,” φησὶν. “πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι τὴν θάλατταν διαπερῶσιν, τὴν ἐορτὴν βουλόμενοι θεωρεῖν. οὐ μόνον δὲ ἐκ τῆς θαλάττης πολλοὶ ἄνθρωποι ἤκουσι καὶ ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἀγρῶν τῶν περὶ τὸ ἄστυ. ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ πολλὰ μὲν πλοῖα ἐστίν, καὶ ἐκ τῶν πλοίων συνεχῶς πολλοὶ ἄνθρωποι ἐκβαίνουσιν. πανταχοῦ δὲ θόρυβος ἐν τῷ Πειραιεῖ ἐστίν.”

ἡ δὲ Μέλιττα, “ἀλλὰ διὰ τί,” φησὶν, “εἰς τὸν Πειραιᾶ κατέβης;” ἡ δὲ Νέαιρα, “ὁ πατήρ,” φησὶν, “συνθήκην ἐποιήσατο πρὸς τινὰ ξένον. ὡς καλὰ δέ ἐστι πάντα τὰ χωρία τὰ περὶ τὰς Ἀθήνας· οὐ μόνον γὰρ καλὴ θάλαττα προσκλύζει, ἀλλὰ καὶ σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ δένδρα τὰ καρποφόρα, καὶ πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σύκα, πολὺ δὲ ἔλαιον. ὥσπερ δὲ ἡ γῆ, οὕτω καὶ ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα παμφορωτάτη ἐστίν. ἔπειτα δὲ πρὸς τὸ ἄστυ ἀπῆμιν· ὦ Μέλιττα, ὅσον τὸ τῶν ἀνθρώπων πλῆθος, ὅσος ὁ θόρυβος, ὅσαι δὲ αἱ βοαὶ· ἡ δὲ ἀγορὰ μεγάλη ἐστίν, οὐ μικρὰ ὥσπερ ἐν τῇ κώμῃ. πολλὰ μὲν καπηλεῖα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστίν, πολλὰ δὲ ἐργαστήρια ἐν ταῖς ὁδοῖς οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς· ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς κώμαις, ὥσπερ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις καὶ οἰκοδομοῦσιν· ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ποιεῖ ὁ μὲν τὰς κλῖνας, ὁ δὲ τὰς τραπέζας, ὁ δὲ τὰς θύρας.”

ἡ δὲ Μέλιττα, “ὦ Νέαιρα,” φησὶν, “ώρα ἐστὶ μοι εἰς τὴν οἰκίαν βαδίζειν. ἀλλὰ ἀκολουθεῖ μοι, εἰ σχολάζεις, καὶ πάντα μοι τὰ περὶ τοῦ ἄστεως λέγε.”

αἱ οὖν κόραι ἅμα βαδίζουσιν, καὶ ἀλλήλαις λαλοῦσιν. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἤκουσιν, ἡ μὲν Μέλιττα, “χαῖρε, ὦ Νέαιρα,” φησὶν, “ἐν νῷ ἔχω τὸν πατέρα πείθειν. βούλομαι γὰρ καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἄστυ ἰέναι, καὶ τὴν ἐορτὴν καὶ ἄλλα πολλὰ θεωρεῖν.” ἡ δὲ Νέαιρα, “χαῖρε καὶ σύ,” φησὶν, “ὦ Μέλιττα,” καὶ ἀποχωρεῖ.

ἡ δὲ Μέλιττα εἰς τὴν οἰκίαν εἰσέρχεται καὶ ὑδρίαν ζητεῖ. τράπεζα δὲ ἐστίν ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ τραπέζῃ ὑδρία ἐστίν. ἡ οὖν Μέλιττα πρὸς τὴν τράπεζαν προσχωρεῖ· ἀπὸ δὲ τῆς τραπέζης τὴν ὑδρίαν λαμβάνει, καὶ ἐκ τῆς οἰκίας ἐκβαίνει. ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν κρήνην αὐθις σπεύδει. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ τῇ Μυρρίνῃ ἐντυγχάνει· ἡ γὰρ Μυρρίνη εἰς τὴν οἰκίαν ὕδωρ φέρει. ἡ οὖν μήτηρ, “τί ποιεῖς,” φησὶν, “ὦ Μέλιττα; διὰ τί ἔτι ἐνταῦθα μένεις; ἀλλὰ σπεῦδε· ἴθι ταχέως πρὸς τὴν κρήνην καὶ ὕδωρ εἰς τὴν οἰκίαν φέρε.” ἡ δὲ Μέλιττα, “μὴ ἀγανάκτει,” φησὶν, “ὦ μήτηρ· σπεύδω γὰρ ἐγὼ πρὸς τὴν κρήνην.” ἡ κόρη οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἀλλὰ τὴν ὁδὸν διατρέχει. ἐπεὶ δὲ τῇ κρήνῃ προσχωρεῖ, ἰδοῦ, ἔτι πολλαὶ πάρειςι γυναῖκες· πολὺν γὰρ χρόνον ἀλλήλαις λαλοῦσιν. ἄλλαι δὲ ἀπὸ τῆς κρήνης ἀποχωροῦσιν, καὶ πρὸς τὰς οἰκίας σπεύδουσιν.

ἐπεὶ δὲ προσχωρεῖ ἡ Μέλιττα, καλοῦσιν αὐτὴν καί, “χαῖρε, Μέλιττα,” φησὶν, “τί ποιεῖς; διὰ τί πρὸς τὴν κρήνην αὐθις σπεύδεις;” ἡ δὲ Μέλιττα, “χαίρετε,” φησὶν· “ἡ μήτηρ κελεύει με ἄλλην ὑδρίαν φέρειν,” καὶ τὴν ὑδρίαν γεμίζει. αἱ δέ, “διὰ τί,” φασὶν, “ἡ μήτηρ κελεύει σε ἄλλην ὑδρίαν φέρειν; ἂρ’ οὐχ ἅλις ὕδατος ἔχει ἐν τῇ οἰκίᾳ;”

ἡ δὲ Μέλιττα τῶν γυναικῶν ἀκούει ἀλλ’ οὐδὲν λέγει· οὐ γὰρ ἐθέλει λέγειν αὐταῖς ὅτι τὴν ὑδρίαν κατέβαλεν. ἐπεὶ δὲ τὴν ὑδρίαν γεμίζει, οἴκαδε βαδίζει. μεγάλη δὲ ἐστίν ἡ ὑδρία· ἡ οὖν Μέλιττα βραδέως βαδίζει. δι’ ὀλίγου δὲ κόρη τις, ὀνόματι Παμφίλῃ, αὐτὴν διώκει καὶ καλεῖ· “μένε, ὦ φίλη,” φησὶν· “ἐγὼ γὰρ μέλλω σοι συλλαμβάνειν· μεγάλη γὰρ ἐστίν ἡ ὑδρία, σὺ δὲ μάλα κάμνεις.” μένει οὖν ἡ

Μέλιττα καὶ τὴν ὑδρίαν τῇ Παμφίλῃ παρέχει. οὕτως οὖν πρὸς τὴν οἰκίαν βραδέως βαδίζουσιν. δι' ὀλίγου δὲ ἡ Παμφίλη μάλα κάμνει καί, “μεγάλη ἐστὶν ἡ ὑδρία καὶ μόλις δυνατόν ἐστὶν αὐτὴν φέρειν. κάθιζε οὖν καὶ ἡσύχαζε· μάλα γὰρ κάμνω.” καθίζουσιν οὖν παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ ἡσυχάζουσιν.

δι' ὀλίγου δὲ ἡ Μέλιττα, “οἷμοι,” φησὶν. “ὥρα ἐστὶ σπεύδειν οἴκαδε.” αἶρει οὖν τὴν ὑδρίαν καὶ ταχέως βαδίζει. δι' ὀλίγου δὲ πταίει· πίπτει οὖν πρὸς τὴν γῆν καὶ θραύει τὴν ὑδρίαν. στενάζει οὖν καὶ δακρύει καί, “ὦ Ζεῦ,” φησὶν, “τί ποτε λέγειν μέλλει ἡ μήτηρ;”

ἡ δὲ Παμφίλη, “μὴ δάκρυε, Μέλιττα,” φησὶν· “ἐγὼ γὰρ σοι συλλαμβάνω· μέλλω γὰρ οἴκαδε τρέχειν καὶ ἄλλην ὑδρίαν ἐκ τῆς ἐμῆς οἰκίας φέρειν. σὺ μὲν οὖν μένε, ἐγὼ δὲ δι' ὀλίγου ἐπάνειμι.” ἡ μὲν οὖν Μέλιττα παρὰ τὴν ὁδὸν καθίζει, ἡ δὲ Παμφίλη οἴκαδε τρέχει καὶ ἄλλην ὑδρίαν φέρει. ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν κρήνην σπεύδει καὶ τὴν ὑδρίαν γεμίζει. τέλος δὲ πρὸς τὴν Μέλιτταν σπεύδει καὶ τὴν ὑδρίαν αὐτῇ παρέχει. ἡ δὲ Μέλιττα χαίρει καὶ τὴν Παμφίλῃ φιλεῖ. οὕτως οὖν τὴν ὑδρίαν οἴκαδε φέρει.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΑΣ ΠΕΙΘΟΥΣΙΝ — πολλαὶ γυναῖκες ἤκουσιν εἰς τὴν κρήνην. ἐν ᾧ δὲ γεμίζουσι τὰς ὑδρίας, ἄγγελος προσχωρεῖ. ἐπεὶ δὲ πάρεστιν, “ἀκούετε, γυναῖκες,” φησὶν· “οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἐορτὴν ἄγουσιν. ἂρ' οὐκ ἐθέλετε αὐτὴν θεωρεῖν; πείθετε οὖν τοὺς ἄνδρας ὑμᾶς ἐκεῖσε ἄγειν.” αἱ δὲ γυναῖκες χαίρουσι καὶ λέγουσιν· “μάλιστα ἐθέλομεν θεωρεῖν καὶ ἐν νῷ ἔχομεν τοὺς ἄνδρας πείθειν.” τὰς οὖν ὑδρίας ταχέως γεμίζουσιν καὶ οἴκαδε σπεύδουσιν. ἐπεὶ δὲ ἤκουσιν οἱ ἄνδρες ἐκ τῶν ἀγρῶν, ἐκάστη ἡ γυνὴ λέγει· “ἄκουε, ὦ φίλε ἄνερ· ἄγγελος γὰρ πάρεστι καὶ λέγει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐορτὴν ποιοῦσιν. ἂρ' οὐκ ἐθέλεις με ἐκεῖσε ἄγειν;” καὶ ῥαδίως πείθουσιν αὐτούς· οἱ γὰρ ἄνδρες αὐτοὶ ἐθέλουσι τὴν ἐορτὴν θεωρεῖν.

ΑΙ ΚΟΡΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ ΟΡΩΣΙΝ — ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ἡ Μέλιττα ἄλλας κόρας ὄρᾳ. αἱ δὲ κόραι τὴν Μέλιτταν ὀρώσι καὶ καλοῦσιν αὐτήν· “χαῖρε, ὦ Μέλιττα,” φασίν. ἡ δὲ Μέλιττα, “χαίρετε, ὦ φίλαι,” φησὶν. “τί ποιεῖτε;” αἱ δέ, “ἐλθὲ δεῦρο,” φασίν, “ὦ Μέλιττα, καὶ βλέπε· ὀρώμεν γὰρ πρόβατα ἐν τῷ ἀγρῷ. ἄρα καὶ σὺ ὀρᾷς τὰ πρόβατα;” ἡ δὲ Μέλιττα· “ποῦ ἐστὶ τὰ πρόβατα; ἐγὼ γὰρ οὐχ ὀρῶ αὐτά· τί δὲ ὀρᾶτε ὑμεῖς;” αἱ δέ· “βλέπε δεῦρο. ἄρα οὐχ ὀρᾷς σὺ τὰ πρόβατα τὰ ἐν τῷ τοῦ Φιλίππου ἀγρῷ;” ἡ δὲ Μέλιττα· “ἀλλὰ οὐ δυνατόν ἐστὶν· ὁ γὰρ Φίλιππος τὰ πρόβατα ἐν τῷ αὐλίῳ ἔχει· ἀλλὰ οὐ ῥαδίον ἐστὶν ὀρᾶν.” αἱ δὲ κόραι, “διὰ τί,” φασίν, “οὐ καταβαίνομεν εἰς τὸν ἀγρὸν καὶ τὰ πρόβατα ὀρώμεν; οὐ γὰρ μακρὰ ἐστὶν ἡ ὁδός.”

ἐν δὲ τούτῳ προσχωρεῖ νεανίας τις ὀνόματι Φαῖδρος· δοῦλος δὲ αὐτῷ ἀκολουθεῖ. ὁ δὲ νεανίας βοᾷ καί, “σπεῦδε, ὦ δοῦλε,” φησὶν, “ἄρα οὐχ ὀρᾷς τὰ πρόβατα τὰ ἐν τῷ ἀγρῷ; ἄρα οὐχ ὀρᾷς ὅτι τὰ πρόβατα ἐκβαίνει ἐκ τοῦ αὐλίου; σπεῦδε, σπεῦδε, καὶ ἔλαυνε αὐτὰ αὐθις εἰς τὸ αὐλῖον.” ὁ δὲ δοῦλος, “ἀλλὰ οὐ δυνατόν ἐστὶ σπεύδειν,” φησὶν, “ὦ δέσποτα· ὁ γὰρ ἥλιος μάλα φλέγει, ἐγὼ δὲ μάλα κάμνω.” ὁ δὲ Φαῖδρος μέγα βοᾷ καί, “μὴ φλυᾶρει, ὦ μαστιγία,” φησὶν, “ἴθι δὴ καὶ σπεῦδε.” μέγα οὖν βοῶσιν ὅ τε δοῦλος καὶ ὁ δεσπότης· τρέχουσι δὲ πρὸς τὰ πρόβατα καὶ ἐξελαύνουσιν αὐτὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ εἰς τὸ αὐλῖον.

αἱ δὲ κόραι ὁρῶσιν ὅτι ὁ τε Φαῖδρος καὶ ὁ δοῦλος τὰ πρόβατα εἰς τὸ αὐλίον ἐλαύνουσιν. ἡ οὖν Μέλιττα ταῖς φίλαις λέγει· “ἄρα ὁρᾶτε; τὰ πρόβατα οὐκ ἔστι τοῦ Φιλίππου ἀλλὰ τοῦ Φαίδρου. χαίρετε, ὦ φίλοι. ὥρα ἐστὶ μοι οἴκαδε σπεύδειν.”

Chapter 5

Ο ΛΥΚΟΣ (α) — ἐν ᾧ δὲ ἄπεισιν ἢ τε Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα, ὁ μὲν πάππος πονεῖ ἐν τῷ κήπῳ, ὁ δὲ παῖς καὶ Ἄργος βαδίζουσιν πρὸς τὸ αὐλίον· ὁ Ἄργος κύων ἐστὶ μέγας τε καὶ ἰσχυρός· τὴν τε οἰκίαν φυλάττει καὶ τὰ πρόβατα. ἐν ᾧ δὲ βαδίζουσιν ὁ τε παῖς καὶ ὁ κύων ἀνὰ τὴν ὁδόν, ὁ Φίλιππος λαγὼν ὁρᾷ ἐν τῷ ἀγρῷ· λυεῖ οὖν τὸν κύνα καί, “ἴθι δὴ, Ἄργε,” φησὶν· “δίωκε.” ὁ μὲν οὖν Ἄργος ὑλακτεῖ καὶ διώκει τὸν λαγὼν, ὁ δὲ λαγὼς φεύγει ἀνὰ τὸ ὄρος. οὕτω δὲ ταχέως τρέχουσιν ὥστε δι’ ὀλίγου οὐ δυνατόν ἐστιν ὁρᾶν οὔτε τὸν κύνα οὔτε τὸν λαγὼν.

ὁ οὖν Φίλιππος σπεύδει μετὰ αὐτοὺς καὶ βοᾷ· “ἐλθὲ δεῦρο, Ἄργε· ἐπάνελθε, ὦ κύων κατάρατε.” ἀλλ’ ἔτι διώκει ὁ κύων. τρέχει οὖν ὁ Φίλιππος εἰς ἄκρον τὸ ὄρος ἀλλ’ οὐχ ὁρᾷ τὸν κύνα. μέγα οὖν βοᾷ καὶ καλεῖ, ἀλλ’ οὐκ ἀκούει ὁ Ἄργος. τέλος δὲ ἀθυμεῖ ὁ παῖς καὶ καταβαίνει ἀπὸ τοῦ ὄρους.

ἐπεὶ δὲ προσχωρεῖ τῷ κήπῳ, ὁρᾷ αὐτὸν ὁ πάππος καί, “τί ποιεῖς, ὦ παῖ;” φησὶν· “πόθεν ἦκεις καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ Ἄργος;” ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀπὸ τοῦ αὐλίου ἦκω, ὦ πάππε· ὁ δὲ Ἄργος ἐστὶ που ἐν τοῖς ὄρεσιν· λαγὼν γὰρ διώκει.” ὁ δὲ πάππος· “ἴθι δὴ, ὦ παῖ· διὰ τί οὐ ζητεῖς αὐτόν; μὴ οὕτω ῥάθυμος ἴσθι.” ὁ δὲ Φίλιππος· “οὐ ῥάθυμός εἰμι, ὦ πάππε, οὐδὲ αἷτιος ἐγώ. μέγα γὰρ βοῶ καὶ καλῶ, ἀλλ’ οὐκ ἀκούει ὁ κύων.” ὁ δὲ πάππος, “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ παῖ,” φησὶν. οὕτω λέγει καὶ τὴν βακτηρίαν λαμβάνει καὶ σπεύδει ἅμα τῷ παιδὶ ἀνὰ τὴν ὁδόν.

Ο ΛΥΚΟΣ (β) — ἐπεὶ δὲ τῷ αὐλίῳ προσχωροῦσιν ὁ τε Φίλιππος καὶ ὁ πάππος, πολλὴν ψόφον ἀκούουσιν· ὑλακτεῖ γὰρ ἀγρίως ὁ Ἄργος, τὰ δὲ πρόβατα πολλὴν θόρυβον ποιεῖ.

σπεύδουσιν οὖν· βούλονται γὰρ γινώσκειν τί πάσχει τὰ πρόβατα. πρῶτος οὖν πάρεστιν ὁ παῖς καὶ ἰδοῦ, ὁ μὲν Ἄργος μένει πρὸς τὴν ὁδὴν καὶ ἀγρίως ὑλακτεῖ, καταβαίνει δὲ ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸ αὐλίον λύκος μέγας. ὁ μὲν οὖν Φίλιππος μέγα βοᾷ καὶ λίθους λαμβάνει καὶ βάλλει τὸν λύκον· ὁ δὲ Ἄργος ὁρᾷ ἐπ’ αὐτόν καὶ οὕτως ἀγρίως ἐμπίπτει ὥστε ἀναστρέφει ὁ λύκος καὶ ἀποφεύγει. διώκει μὲν οὖν ὁ κύων, ὁ δὲ Φίλιππος σπεύδει μετὰ αὐτόν.

ὁ δὲ πάππος ἤδη εἰς ἄκρον τὸ ὄρος ἦκει καὶ τὸν λύκον ὁρᾷ καὶ βοᾷ· “ἐλθὲ δεῦρο, Φίλιππε· μὴ δίωκε ἀλλ’ ἐπάνελθε.” νῦν δὲ ὁ Ἄργος τὸν λύκον ὁδᾷξ λαμβάνει καὶ κατέχει, ὁ δὲ Φίλιππος ἤδη πάρεστι καὶ τὴν μάχαιραν λαμβάνει καὶ τύπτει τὸν λύκον. ὁ δὲ ἀσπαίρει καὶ καταπίπτει πρὸς τὴν γῆν.

ἐνταῦθα δὴ προσχωρεῖ ὁ πάππος καὶ τὸν λύκον ὁρᾷ ἐπὶ τῇ γῇ κείμενον. θαυμάζει οὖν καί, “εὖ γε, ὦ παῖ,” φησὶν· “μάλα ἀνδρεῖος εἶ. μέγας γάρ ἐστιν ὁ λύκος καὶ ἄγριος. σὺ δέ, ὦ Ἄργε, ἀγαθὸς εἶ κύων· εὖ γὰρ τὰ πρόβατα φυλάττεας. νῦν δέ, Φίλιππε, οἴκαδε σπεῦδε· ἡ γὰρ μήτηρ δήπου ἐθέλει γινώσκειν ποῦ εἶ καὶ τί πάσχεις.”

ἐπεὶ δὲ τῇ οἰκίᾳ προσχωροῦσιν, τὴν μητέρα ὁρῶσιν. ὁ μὲν οὖν πάππος σπεύδει πρὸς αὐτὴν καὶ πάντα λέγει. ἡ δέ, “ἄρα ἀληθῆ λέγεις;” φησὶν. “εὖ γε, ὦ παῖ· μάλα ἀνδρεῖος εἶ. ἀλλ’ ἰδοῦ, προσχωρεῖ ἡ Μέλιττα ἀπὸ τῆς κρήνης. ἐλθὲ δεῦρο, ὦ

Μέλιττα, καὶ ἄκουε· ὁ γὰρ Φίλιππος λύκον ἀπέκτονεν.” ὁ μὲν οὖν πάππος πάντα αὖθις λέγει, ἡ δὲ Μέλιττα μάλιστα θαυμάζει καὶ λέγει ὅτι καὶ ὁ Ἄργος καὶ ὁ Φίλιππος μάλα ἀνδρεῖοί εἰσι καὶ ἰσχυροί.

ἔπειτα δὲ ἡ μήτηρ, “νῦν δὲ ἐλθὲ δεῦρο, ὦ φίλε,” φησὶν, “καὶ κάθιζε μεθ’ ἡμῶν ὑπὸ τῷ δένδρῳ· μάλα γὰρ κάμνεις. σὺ δέ, Μέλιττα, κάθιζε καὶ σύ. ἀκούετε οὖν· ἐγὼ γὰρ βούλομαι καλὸν μῦθον ὑμῖν λέγειν.”

ὁ μὲν οὖν πάππος καθεύδει — μάλα γὰρ κάμνει — οἱ δὲ παῖδες καθίζουσιν ὑπὸ τῷ δένδρῳ καὶ ἀκούουσιν· ἐπιθυμοῦσι γὰρ ἀκούειν τὸν μῦθον.

Ο ΔΟΥΛΟΣ ΤΟΝ ΚΥΝΑ ΟΥ ΦΙΛΕΙ — ἡ μὲν οὖν μήτηρ λέγει· “τί δέ; ποῖον μῦθον ἐθέλετε ἀκούειν;” ὁ δὲ Φίλιππος· “ἐγὼ μὲν μῦθον περὶ δεινοῦ καὶ μεγάλου θηρίου ἀκούειν ἐθέλω.” ἡ δὲ Μέλιττα· “διὰ τί περὶ δεινοῦ καὶ μεγάλου θηρίου; διὰ τί οὐ περὶ καλῆς κόρης; ἄρ’ οὐκ ἐθέλεις σὺ ἡμῖν λέγειν τοιοῦτον μῦθον, ὦ μαμμία;” ὁ δὲ παῖς· “ὕμεῖς μὲν αἱ κόραι οὐκ ἰσχυραὶ ἐστε· διὰ τοῦτο οὐκ ἐθέλετε ἀκούειν μύθους περὶ ἀνδρείων ἀνθρώπων. ἡμεῖς δὲ τὰ ἀνδρεῖα μειράκια οὐ φιλοῦμεν τοὺς περὶ κορῶν μύθους.”

ἡ δὲ μήτηρ· “μὴ βοᾶτε· ὁ γὰρ πάππος καθεύδει. παρ’ ἐμὲ δὲ ἔλθετε καὶ πρὸς ἐμοὶ καθίζετε· ἐγὼ μὲν γὰρ ὑμῖν καλὸν μῦθον λέγειν μέλλω· ἐν δὲ τῷ μύθῳ καὶ καλὴ γυνὴ ἔνεστιν, καὶ ἀνδρεῖος ἀνὴρ, καὶ θηρίον μέγα καὶ δεινόν. μὴ οὖν θορυβεῖτε ἀλλ’ ἀκούετε.”

ἐν δὲ τούτῳ ὁ Φίλιππος, “παῦε, ὦ μήτηρ,” φησὶν· “ὁ γὰρ Ξανθίας πρὸς ἡμᾶς βαδίζει. ἀλλὰ τί ποιεῖ ὁ ἄνθρωπος; λίθους λαμβάνει καὶ τὸν κύνα βάλλει; ὦ Ζεῦ. ὦ ἀνόητε, τί ποιεῖς; μὴ βάλλε τὸν κύνα.” ὁ δὲ δοῦλος λέγει· “ἄρ’ ἐμὲ καλεῖς, ὦ παῖ; ἀλλ’ ἐγὼ τὸν κύνα ἄπ’ ἐμοῦ ἀπελαύνω. ὁ γὰρ κύων ἀεὶ πρὸς ἐμοὶ μένει καὶ ὑλακτεῖ· εἰ δὲ βαδίζω, ἐμὲ διώκει καὶ ἐπ’ ἐμὲ ὀρμᾷ. πολλάκις δέ με δάκνειν ἐπιθυμεῖ. τί οὖν ποιῶ; ἐγὼ δὲ αὐτὸν ἀπελαύνειν ἐπιθυμῶ, τὸν γὰρ κύνα οὐ φιλῶ· σὺ δέ, ὦ Φίλιππε, μάλα φιλεῖς τὸν κύνα, ἐπεὶ ὁ κύων οὐκ ἀγρίως ἐμπίπτει σοι, οὐδὲ ὀρμᾷ ἐπὶ σέ. ὁ γὰρ κύων φίλος σοὶ ἐστίν, καὶ πολλάκις μετὰ σοῦ βαδίζει τε ἀνὰ τὸ ὄρος, καὶ μετὰ σοῦ φυλάττει τὰ πρόβατα· ἐμὲ δὲ οὐ φιλεῖ ὁ κύων, οὐδὲ ἐγὼ τὸν κύνα φιλῶ. κάλει οὖν τὸν κύνα πρὸς σέ.” ὁ οὖν Φίλιππος τὸν Ἄργον καλεῖ· “Ἄργε, δεῦρ’ ἐλθέ, πρὸς ἡμᾶς. κάθιζε ἐνταῦθα μεθ’ ἡμῶν. ἡμεῖς μὲν γὰρ φιλοῦμέν σε, ὁ δὲ δοῦλος οὐ φιλεῖ. μὴ οὖν ἀποχώρει ἀφ’ ἡμῶν, ἀλλ’ ἄκουε καὶ σὺ τὸν μῦθον. ἡ γὰρ μήτηρ ἡμᾶς μάλα φιλεῖ, καὶ ἀεὶ καλοὺς μύθους ἡμῖν λέγειν βούλεται. ἄρ’ οὐ φιλεῖς ἡμᾶς, ὦ μήτηρ;” “μάλιστά γε, ἐγὼ ὑμᾶς μάλα φιλῶ. ἀλλὰ νῦν σιγᾶτε, καὶ ἀκούετε τὸν μῦθον. ὁ γὰρ μῦθός ἐστι περὶ τοῦ Μίνως.”

Ο ΑΡΓΟΣ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ ΣΩΖΕΙ — ὁ τε Φίλιππος καὶ ὁ πατήρ βραδέως βαδίζουσιν ἀνὰ τὴν ὁδόν· ζητοῦσιν γὰρ τὰ πρόβατα. ἐπεὶ δὲ εἰς ἄκρον τὸ ὄρος ἤκουσιν, τὰ πρόβατα ὀρώσιν· μένει γὰρ πρὸς τῇ ὁδῷ καὶ πολὺν θόρυβον ποιεῖ. ὁ οὖν Δικαιοπόλις, “τί πάσχει τὰ πρόβατα;” φησὶν· “σπεῦδε κατὰ τὴν ὁδόν, ὦ παῖ, καὶ γίγνωσκε διὰ τί τοσοῦτον θόρυβον ποιεῖ.” ὁ οὖν Φίλιππος σπεύδει κατὰ τὴν ὁδόν. ἐπεὶ δὲ τοῖς προβάτοις προσχωρεῖ, μέγαν λύκον ὀρᾷ· τὸν οὖν πατέρα καλεῖ καὶ βοᾷ· “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ πάτερ, καὶ βοήθει· μέγας γὰρ λύκος πάρεστι καὶ μέλλει τοῖς προβάτοις ἐμπίπτειν.”

ὁ οὖν Δικαιοπόλις τὸν κύνα λυεῖ καί, “ἴθι δὴ, Ἄργε,” φησὶν· “τὸν λύκον δίωκε· σὺ δέ, ὦ παῖ, μένε ἐνταῦθα.” ὁ μὲν οὖν Φίλιππος μένει πρὸς τῇ ὁδῷ, ὁ δὲ Ἄργος

ύλακτεῖ καὶ οὕτως ἀγρίως ὀρμᾷ ἐπὶ τὸν λύκον ὥστε ὁ λύκος ἀποφεύγει. ὁ δὲ Φίλιππος καὶ ὁ πατήρ τρέχουσι μετ' αὐτοὺς καὶ βοῶσι καὶ λίθους βάλλουσιν. ἐνταῦθα δὴ τὸν κύνα καλοῦσι καὶ τὰ πρόβατα οἴκαδε ἐλαύνουσιν.

Chapter 6

Ο ΜΥΘΟΣ (α) — ὁ Μίνως οἰκεῖ ἐν τῇ Κρήτῃ· βασιλεὺς δέ ἐστι τῆς νήσου. καὶ ἐν τῇ τοῦ Μίνως οἰκίᾳ ἐστὶν ὁ λαβύρινθος· ἐκεῖ δ' οἰκεῖ ὁ Μινώταυρος, θηρίον τι δεινόν, τὸ μὲν ἡμισυ ἄνθρωπος, τὸ δ' ἡμισυ ταῦρος. ὁ δὲ Μινώταυρος ἐσθίει ἀνθρώπους. ὁ οὖν Μίνως ἀναγκάζει τοὺς Ἀθηναίους ἐπτά τε νεανίας πέμπειν καὶ ἐπτά παρθένους κατ' ἔτος πρὸς τὴν Κρήτην καὶ παρέχει αὐτοὺς τῷ Μινωταύρῳ ἐσθίειν.

ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις βασιλεύει ὁ Αἰγεύς· ἔστι δὲ αὐτῷ παῖς τις ὀνόματι Θησεύς. ὁ δὲ ἐπεὶ πρῶτον ἡβᾷ, τοὺς ἐταίρους οἰκτίρει καὶ βούλεται βοηθεῖν αὐτοῖς. προσχωρεῖ οὖν τῷ πατρὶ καί, “πάππα φίλε,” φησὶν, “τοὺς ἐταίρους οἰκτίρω καὶ βούλομαι σῶζειν. πέμπε με οὖν μετὰ τῶν ἐταίρων πρὸς τὴν Κρήτην.” ὁ δ' Αἰγεύς μάλιστα φοβεῖται ἀλλ' ὅμως πείθεται αὐτῷ.

ὁ οὖν Θησεύς εἰς τὴν ναῦν εἰσβαίνει μετὰ τῶν ἐταίρων καὶ πλεῖ πρὸς τὴν Κρήτην. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν νῆσον ἀφικνοῦνται, ὅ τε βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῶν, ὀνόματι Ἀριάδνη, δέχονται αὐτοὺς καὶ ἄγουσι πρὸς τὴν Κνωσσόν (οὕτω γὰρ τὴν τοῦ Μίνως πόλιν ὀνομάζουσιν) καὶ φυλάττουσιν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ.

ἡ δ' Ἀριάδνη, ἐπεὶ πρῶτον ὀρᾷ τὸν Θησέα, ἐρᾷ αὐτοῦ καὶ βούλεται σῶζειν. ἐπεὶ οὖν νύξ γίγνεται, σπεύδει πρὸς τὸ δεσμοτήριον καὶ τὸν Θησέα καλεῖ καί, “σίγα, ὦ Θησεῦ,” φησὶν· “ἐγώ, Ἀριάδνη, πάρειμι. ἐρῶ σου καὶ βούλομαι σῶζειν. ἰδού, παρέχω γὰρ σοι τοῦτο τὸ ξίφος καὶ τοῦτο τὸ λίνον. μὴ οὖν φοβοῦ ἀλλὰ ἀνδρείως εἰσβαίνει εἰς τὸν λαβύρινθον καὶ ἀπόκτεινε τὸν Μινώταυρον. ἔπειτα δὲ ἔκφυγε μετὰ τῶν ἐταίρων καὶ σπεῦδε πρὸς τὴν ναῦν. ἐγὼ γὰρ ἐν νῷ ἔχω πρὸς τῇ νηὶ μένειν· βούλομαι γὰρ ἀπὸ τῆς Κρήτης ἀποφεύγειν καὶ μετὰ σοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας πλεῖν.” οὕτω λέγει καὶ ταχέως ἀπέρχεται πρὸς τὴν πόλιν. ὁ δὲ Θησεύς μάλα μὲν θαυμάζει, δέχεται δὲ τὸ ξίφος καὶ μένει τὴν ἡμέραν.”

Ο ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ ΑΓΑΝΑΚΤΕΙ — ἡ μὲν οὖν μήτηρ ὀλίγον χρόνον σιγᾷ καὶ πρὸς τοὺς παῖδας βλέπει. ἡ δὲ Μέλιττα, “τί δέ, ὦ μήτηρ;” φησὶν, “τί σιγᾷ; τί ἔπειτα γίγνεται; ἀκούειν γὰρ βούλομαι τὸν μῦθον. ἂρ' οὐ βούλει καὶ σὺ τὸν μῦθον ἀκούειν, ὦ Φίλιππε;” “μάλιστά γε· βούλομαι γὰρ γινώσκειν τί ποιεῖ ὁ Θησεύς. ὦ μήτηρ, ὡς καλός ἐστιν ὁ μῦθος...”

ἐν δὲ τούτῳ οἱ παῖδες τὸν τε Ξανθίαν ὀρώσι καὶ τὸν Δικαιοπόλιν· ὁ μὲν γὰρ Ξανθίας τρέχει πρὸς τὴν οἰκίαν, ὁ δὲ Δικαιοπόλις διώκει αὐτὸν καὶ μέγα βοᾷ καί, “ποῖ φεύγεις, ὦ κατάρατε,” φησὶν· “διὰ τί οὐκ ἐν τῷ ἀγρῷ μένεις καὶ συλλαμβάνεις; ἄρα ἤδη καθεύδεις βούλει; τί οὐ πείθῃ μοι; ἰδού, δέχου τὸ σπέρμα καὶ ἔπου μοι πρὸς τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐργάζου.”

ὁ δὲ Ξανθίας· “ἤδη πολὺν χρόνον ἐν τῷ ἀγρῷ πονῶ. ἤδη μεσημβρία ἐστίν. φλέγει δὲ ὁ ἥλιος, καὶ ἐγὼ μάλα κάμνω· βούλομαι οὖν ὀλίγον χρόνον ἡσυχάζειν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “οὐ δυνατόν ἐστιν ἡσυχάζειν,” φησὶν· “μακρὸς γὰρ ἐστιν ὁ πόνος. ἰδού, ἄρα ὀρᾷς ταύτην τὴν βακτηρίαν; ἄρα οὐ φοβῇ;” ὁ δὲ Ξανθίας·

“μάλιστα γὰρ τὴν τε βακτηρίαν ὁρῶ καὶ μάλα φοβοῦμαι. ὁ δὲ ἥλιος κατατρίβει με καὶ οὐ δυνατόν ἐστιν ἐν μεσημβρίᾳ ἐργάζεσθαι.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “διὰ τί ἀεὶ οὕτω βοῶσιν; εἰ μὴ γὰρ σιγῶσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐ δυνατόν ἐστιν ἀκούειν τὸν μῦθον. ἡμεῖς δὲ βουλόμεθα γινώσκειν τί γίγνεται, καὶ τί ποιεῖ ὁ Θεσεύς.”

ἡ δὲ Μυρρίνη πρὸς τὸν ἄνδρα· “μὴ οὕτω βόα, ὦ ἄνερ· ὁ μὲν γὰρ πάππος μάλα κάμνει· καθεύδει οὖν καὶ οὐ βούλεται ἐγείρεσθαι· οἱ δὲ παῖδες τὸν μῦθον ἀκούειν βούλονται, καὶ οὐ δυνατόν ἐστὶ τὸν μῦθον ἀκούειν, εἰ μὴ ὀλίγον χρόνον σιγᾶτε.” ὁ δὲ Φίλιππος, “ναί, ὦ παππία,” φησὶν, “ἡ μήτηρ ἀληθῆ λέγει. ἡμεῖς γὰρ τὸν μῦθον τὸν περὶ τοῦ Μινωταύρου ἀκούειν βουλόμεθα. μὴ οὖν οὕτω βόα μηδὲ χαλεπὸς ἴσθι· ὁ μὲν γὰρ δοῦλος ἀργὸς ἐστίν, σὺ δὲ οὐκ ἀγνοεῖς τὸν τρόπον αὐτοῦ. ἔα οὖν αὐτὸν ἡσυχάζειν ὀλίγον χρόνον. σὺ δὲ αὐτὸς κάθιζε ἐν τῇ σκιᾷ καὶ ἡσυχάζε.”

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις σιγᾷ καὶ καθίζει ἐν τῇ σκιᾷ, ὁ δὲ Ξανθίας καὶ αὐτὸς καθίζει καὶ δι’ ὀλίγου καθεύδει· τὸν μὲν γὰρ Δικαιοπόλιν φοβεῖται, μάλα δὲ κάμνει.

ὁ μὲν οὖν Φίλιππος, “ὦ μήτηρ,” φησὶν, “τί οὐ λέγεις τῷ πατρὶ περὶ τοῦ λύκου;” ἡ δὲ Μυρρίνη· “οὐδαμῶς, ὦ Φίλιππε· νῦν γὰρ μάλα κάμνει καὶ ἀγανακτεῖ· βούλομαι δὲ πάντα αὐτῷ λέγειν οἴκοι μετὰ τὰ ἔργα. ἄρα οὖν βούλεσθε νῦν ἀκούειν τὸν μῦθον, ὦ παῖδες;” ὁ δὲ Φίλιππος· “μάλιστα γὰρ, ὦ μήτηρ, βουλόμεθα ἀκούειν. εἰπὲ οὖν· τί γίγνεται ἐπεὶ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος;”

ἡ δὲ Μυρρίνη· “σιγᾶτε οὖν, ὦ παῖδες, καὶ ἀκούετε.”

Ο ΜΥΘΟΣ (β) — “ἐπεὶ δὲ ἡμέρα γίγνεται, ὁ Μίνως ἔρχεται πρὸς τὸ δεσμοτήριον καὶ καλεῖ τὸν τε Θεσέα καὶ τοὺς ἐταίρους καὶ ἄγει αὐτοὺς πρὸς τὸν λαβύρινθον. ἐπεὶ δὲ ἀφικνοῦνται, οἱ δοῦλοι ἀνοίγουσι τὰς πύλας καὶ τοὺς Ἀθηναίους εἰσελάνουσι. ἔπειτα δὲ τὰς πύλας κλείουσι καὶ ἀπέρχονται· οὕτω γὰρ τῷ Μινωταύρῳ σῖτον παρέχουσιν εἰς πολλὰς ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν ἐταῖροι μάλιστα φοβοῦνται, ὁ δὲ Θεσεύς, ‘μὴ φοβεῖσθε, ὦ φίλοι,’ φησὶν· ‘ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς σώσω. ἔπεσθέ μοι οὖν ἀνδρείως.’ οὕτω λέγει καὶ ἡγεῖται αὐτοῖς εἰς τὸν λαβύρινθον.

“ὁ μὲν οὖν Θεσεύς ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ ἔχει τὸ λίνον, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τὸ ξίφος, καὶ προχωρεῖ εἰς τὸν σκότον. οἱ δὲ ἐταῖροι μάλιστα φοβοῦνται ἀλλ’ ὅμως ἔπονται· ἡ γὰρ ἀνάγκη αὐτοὺς ἔχει. μακρὰν οὖν ὁδὸν πορεύονται καὶ πολλάκις μὲν τρέπονται, πολλάκις δὲ ψόφους δεινούς ἀκούουσιν· ὁ γὰρ Μινώταυρος διώκει αὐτοὺς ἐν τῷ σκότῳ καὶ μάλα δεινῶς βρυχᾶται. ἐνταῦθα δὲ τὸν τῶν ποδῶν ψόφον ἀκούουσι καὶ τὸ τοῦ θηρίου πνεῦμα ὀσφραίνονται, καὶ ἰδοὺ, ἐν τῇ ὁδῷ πάρεστιν ὁ Μινώταυρος. δεινῶς δὲ βρυχᾶται καὶ ἐπὶ τὸν Θεσέα ὁρμᾶται.

“ὁ δὲ Θεσεύς οὐ φοβεῖται ἀλλὰ μάλα ἀνδρείως μάχεται· τῇ μὲν γὰρ ἀριστερᾷ λαμβάνεται τῆς κεφαλῆς τοῦ θηρίου, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ στήθος τύπτει. ὁ δὲ Μινώταυρος δεινῶς κλάζει καὶ καταπίπτει πρὸς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἐταῖροι, ἐπεὶ ὁρῶσι τὸ θηρίον ἐπὶ τῇ γῇ κείμενον, χαίρουσι καί, ‘ὦ Θεσεῦ,’ φασὶν, ‘ὡς ἀνδρείος εἶ· ὡς θαυμάζομέν σε καὶ τιμῶμεν. ἀλλὰ νῦν γε σῶζε ἡμᾶς ἐκ τοῦ λαβυρίνθου καὶ ἡγοῦ πρὸς τὰς πύλας. μακρὰ γὰρ ἐστὶν ἡ ὁδὸς καὶ πολλὸς ὁ σκότος· τὴν δ’ ὁδὸν ἀγνοοῦμεν.’

“ὁ δὲ Θεσεύς οὐ φοβεῖται ἀλλὰ τὸν λίνον λαμβάνει — οὕτω γὰρ τὴν ὁδὸν γινώσκει — καὶ ἡγεῖται τοῖς ἐταῖροις πρὸς τὰς πύλας. ἐπεὶ δ’ ἀφικνοῦνται, τὸν

μοχλὸν διακόπτουσι καὶ μένουσιν ἐκεῖ· ἔτι γὰρ ἡμέρα ἐστίν. ἐπεὶ δὲ νύξ γίγνεται, ἐξέρχονται ἐκ τοῦ λαβυρίνθου καὶ σπεύδουσι πρὸς τὴν ναῦν. ἐκεῖ δὲ τὴν Ἀριάδνην ὀρώσιν· μένει γὰρ πρὸς τῇ νηϊ. ταχέως οὖν εἰσβαίνουσι καὶ ἀποπλέουσι πρὸς τὰς Ἀθήνας. οὕτως οὖν ὁ Θησεὺς τὸν τε Μινώταυρον ἀποκτείνει καὶ τοὺς ἐταίρους σφάζει εἰς τὰς Ἀθήνας.”

οὕτω περαίνει τὸν μῦθον ἡ Μυρρίνη, ἡ δὲ Μέλιττα, “καὶ ἡ Ἀριάδνη;” φησὶν· “ἄρα χαίρει; ἄρα φιλεῖ αὐτὴν ὁ Θησεύς;” ἡ δὲ Μυρρίνη· “οὐδαμῶς· οὐ χαίρει ἡ Ἀριάδνη οὐδὲ φιλεῖ αὐτὴν ὁ Θησεύς.” ἡ δὲ Μέλιττα· “διὰ τί οὐ φιλεῖ αὐτὴν ὁ Θησεύς; τί γίγνεται;” ἡ δὲ μήτηρ· “ἐκεῖνον τὸν μῦθον οὐκ ἐθέλω σοι λέγειν νῦν γε.”

Ο ΘΗΣΕΥΣ ΤΗΝ ΑΡΙΑΔΝΗΝ ΚΑΤΑΛΕΙΠΕΙ — οὕτως οὖν ὁ Θησεὺς τοὺς ἐταίρους σφάζει καὶ ἀπὸ τῆς Κρήτης ἀποφεύγει. πρῶτον μὲν οὖν πρὸς νησὶν τινα, Νάξον ὀνόματι, πλέουσιν. ἐπεὶ δὲ ἀφικνοῦνται, ἐκβαίνουσι ἐκ τῆς νεῶς καὶ ἀναπαύονται. ἐπεὶ δὲ νύξ γίγνεται, οἱ μὲν ἄλλοι καθεύδουσιν· ὁ δὲ Θησεὺς οὐ καθεύδει ἀλλὰ ἥσυχος μένει· οὐ γὰρ φιλεῖ Ἀριάδνην οὐδὲ βούλεται φέρειν αὐτὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας. δι’ ὀλίγου οὖν, ἐπεὶ καθεύδει ἡ Ἀριάδνη, ὁ Θησεὺς ἐγείρει τοὺς ἐταίρους καί, “σιγᾶτε, ὦ φίλοι,” φησὶν· “καιρὸς ἐστὶν ἀποπλεῖν. σπεύδετε οὖν πρὸς τὴν ναῦν.” ἐπεὶ οὖν εἰς τὴν ναῦν ἀφικνοῦνται, ταχέως λύουσι τὰ πείσματα καὶ ἀποπλέουσιν· τὴν δ’ Ἀριάδνην λείπουσιν ἐν τῇ νήσῳ.

ἐπεὶ δὲ ἡμέρα γίγνεται, ἀνεγείρεται ἡ Ἀριάδνη καὶ ὁρᾷ ὅτι οὔτε Θησεὺς οὔτε οἱ ἐταῖροι πάρεισιν. τρέχει οὖν πρὸς τὸν αἰγιαλὸν καὶ βλέπει πρὸς τὴν θάλατταν· τὴν δὲ ναῦν οὐχ ὁρᾷ. μάλιστα οὖν φοβεῖται καὶ βοᾷ· “ὦ Θησεῦ, ποῦ εἶ; ἄρά με καταλείπεις; ἐπάνελθε καὶ σφάζέ με.”

Chapter 7

Ο ΚΥΚΛΩΨ (α) — ἐπεὶ δὲ περαίνει τὸν μῦθον ἡ Μυρρίνη, ἡ Μέλιττα, “ὥς καλὸς ἐστὶν ὁ μῦθος,” φησὶν· “λέγε ἡμῖν ἄλλον τινὰ μῦθον, ὦ μητηρ.” ἡ δὲ Μυρρίνη, “οὐδαμῶς,” φησὶν· “νῦν γὰρ ἐν νῷ ἔχω τὸ δεῖπνον παρασκευάζειν.” ἡ μὲν οὖν Μέλιττα δακρύει, ὁ δὲ Φίλιππος, “μὴ δάκρυε, ὦ Μέλιττα,” φησὶν· “ἐγὼ γὰρ ἐθέλω σοι μῦθον καλὸν λέγειν περὶ ἀνδρὸς πολυτρόπου, ὀνόματι Ὀδυσσεῶς.

“ὁ γὰρ Ὀδυσσεὺς ἐπὶ τὴν Τροίαν πλεῖ μετὰ τοῦ τ’ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν Ἀχαιῶν. δέκα μὲν οὖν ἔτη περὶ Τροίαν μάχονται, τέλος δὲ τὴν πόλιν αἰροῦσιν. ὁ οὖν Ὀδυσσεὺς τοὺς ἐταίρους κελεύει εἰς τὰς ναῦς εἰσβαίνειν, καὶ ἀπὸ τῆς Τροίας οἴκαδε ἀποπλέουσιν. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πολλὰ καὶ δεινὰ πάσχουσιν. πολλάκις μὲν γὰρ χειμῶνας ὑπέχουσιν, πολλάκις δὲ εἰς ἄλλους κινδύνους μεγίστους ἐμπίπτουσιν.

“πλέουσί ποτε εἰς νησὶν τινα μικράν, ἐκβαίνουσι δὲ ἐκ τῶν νεῶν καὶ δεῖπνον ποιοῦσιν ἐν τῷ αἰγιαλῷ. ἔστι δὲ ἐγγὺς ἄλλη νῆσος· καπνὸν ὁρῶσι καὶ φθόγγον ἀκούουσιν προβάτων τε καὶ αἰγῶν. τῇ οὖν ὑστεραίᾳ ὁ Ὀδυσσεὺς τοὺς ἐταίρους κελεύει εἰς τὴν ναῦν εἰσβαίνειν· βούλεται γὰρ εἰς τὴν νῆσον πλεῖν καὶ γινῶσκειν τίνες ἐκεῖ οἰκοῦσιν.

“δι’ ὀλίγου οὖν ἀφικνοῦνται εἰς τὴν νῆσον. ἐγγὺς τῆς θαλάττης ἄντρον μέγα ὀρώσι καὶ πολλὰ τε πρόβατα καὶ πολλὰς αἰγας. ὁ οὖν Ὀδυσσεὺς τοῖς ἐταίροις, ‘ὑμεῖς μὲν,’ φησὶν, ‘πρὸς τῇ νηϊ μένετε. ἐγὼ δὲ ἐν νῷ ἔχω εἰς τὸ ἄντρον εἰσιέναι.’ δώδεκα οὖν τῶν ἐταίρων κελεύει ἑαυτῷ ἕπεσθαι. οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς τῇ νηϊ μένουσιν.

ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ ἄντρον ἀφικνοῦνται, οὐδένα ἄνθρωπον εὐρίσκουσιν ἔνδον. οἱ οὖν ἑταῖροι, ὧς Ὀδυσσεύς, φασίν, ‘οὐδεὶς ἄνθρωπός ἐστιν ἔνδον. ἔλαυνε οὖν τά τε πρόβατα καὶ τὰς αἴγας πρὸς τὴν ναῦν καὶ ἀπόπλει ὡς τάχιστα.’

“ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς οὐκ ἐθέλει τοῦτο ποιεῖν· βούλεται γὰρ γινώσκειν τίς ἐν τῷ ἄντρῳ οἰκεῖ. οἱ δὲ ἑταῖροι μάλα φοβοῦνται· ὅμως δὲ τῷ Ὀδυσσεὶ πείθονται καὶ μένουσιν ἐν τῷ ἄντρῳ.”

Ο ΚΥΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΑΤΟΝ — ἐν δὲ τούτῳ ὁ μὲν κύων ἐπαίρει ἑαυτὸν καὶ ἀπὸ τοῦ παιδὸς ἀποχωρεῖ. ὁ δὲ παῖς οὐκέτι λέγει τὸν μῦθον, ἀλλὰ πρὸς τὸν κύνα βλέπει. “τί πάσχει ὁ κύων;” φησὶν ὁ Φίλιππος. ὁ δὲ κύων σπεύδει πρὸς τὸν ἀγρόν, καὶ ἀγρίως ὑλακτεῖ. “ἀλλὰ τί ποιεῖ ὁ Ἄργος; διὰ τί οὕτως ὑλακτεῖ καὶ θόρυβον ποιεῖ;” ὁ μὲν οὖν παῖς ἐπαίρει ἑαυτὸν καί, “μένε, ὦ Μέλιττα,” φησίν. “ἐγὼ γὰρ ὁρᾶν βούλομαι τί ὁ κύων πάσχει.” ἡ δὲ Μέλιττα πρὸς τὸν παῖδα βλέπει καὶ σιγᾷ. ὁ δὲ Φίλιππος τρέχει μετὰ τὸν κύνα καὶ βοᾷ· “δεῦρ’ ἐλθέ, ὦ Ἄργε. διὰ τί οὕτως ὑλακτεῖς;” ὁ μὲν οὖν παῖς τὸν κύνα ἐπανιέναι κελεύει, ὁ δὲ κύων οὐ πείθεται τῷ παιδί, ἀλλ’ ὅμως τρέχει εἰς τὸν ἀγρόν.

τέλος δὲ ὁ Φίλιππος ὁρᾷ τί ὁ κύων διώκει· πρόβατον γάρ τι οὐκ ἐν τῷ αὐλίῳ μένει, ἀλλ’ εἰς τοὺς ἀγροὺς εἰσβαίνει. ἡ δὲ μήτηρ τὸν παῖδα ὁρᾷ καί, “τί πάσχεις,” φησίν, “ὦ παῖ; διὰ τί οὕτω σπεύδεις; ποῦ ἐστιν ἡ Μέλιττα;” ὁ δὲ παῖς αὐτῆς οὐκ ἀκούει, ἀλλὰ τὸ πρόβατον διώκει. τὸ δὲ πρόβατον φοβεῖται τὸν κύνα καὶ τὸν παῖδα, καὶ εἰς τὸν πύργον φεύγει. ὁ δὲ Φίλιππος, “τί ποιεῖ τὸ πρόβατον;” φησίν, “ἄρα εἰς τὸν πύργον εἰσέρχεται; ἴθι δὴ, Ἄργε, δίωκε αὐτό.” ὁ μὲν οὖν κύων τὸ πρόβατον διώκει, τὸ δὲ πρόβατον εἰς τὸν πύργον καταφεύγει. ἐν δὲ τῷ πύργῳ σκότος ἐστὶ καὶ οὐ δυνατόν ἐστι τὸ πρόβατον ὁρᾶν. ὁ οὖν παῖς λαμπάδα ζητεῖ, καὶ πρὸς ταῖς τοῦ πύργου πύλαις αὐτὴν εὐρίσκει. ἡ μὲν γὰρ λαμπὰς ἐπὶ δέρματι ἐστίν, ὑπὸ δὲ τῷ δέρματι σάκκοι εἰσίν. ἐν γὰρ σάκκοις ὑπὸ τοῖς δέρμασιν ὁ Δικαιοπόλις τὰ σπέρματα καὶ τὸν σῖτον σφῆζει καὶ φυλάττει· εἰ μὴ γὰρ καλὸν ἐστὶ τὸ σπέρμα, οὐ καλὸς σῖτος γίγνεται. ἀπὸ τοῦ δέρματος οὖν ὁ Φίλιππος τὴν λαμπάδα λαμβάνει. ὁ μὲν οὖν παῖς ἐπὶ τῇ λαμπάδι πῦρ καίει. τὸ δὲ τῆς λαμπάδος πῦρ φῶς ποιεῖ. ὁ οὖν Φίλιππος ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχει τὴν λαμπάδα, καὶ εἰς τὸν σκότον προχωρεῖ. ἀλλ’ οὐ ῥαδίον ἐστὶ τὸ πρόβατον εὐρίσκειν· κρύπτει γὰρ ἑαυτὸ ἐν σκότῳ, ὑπὸ τοῖς σάκκοις τοῖς τοῦ σπέρματος. τέλος δὲ ὁ κύων τὸ πρόβατον εὐρίσκει καὶ ὑλακτεῖ· “βαύ, βαύ.” τὸ δὲ πρόβατον, ἐπεὶ τὸν κύνα ὁρᾷ, μάλα φοβεῖται καὶ βληχᾷται· “βῆ, βῆ.” ὁ μὲν οὖν παῖς τὸ πρόβατον αἶρει καὶ εἰς τὸ αὐλῖον φέρει· ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν Μέλιτταν αὐθις σπεύδει. ἡ δὲ Μέλιττα μένει ὑπὸ τῷ δένδρῳ, καί, “τί δὴ;” φησίν, “ἄρ’ οὐκέτι βούλει τὸν μῦθόν μοι λέγειν; μὴ ἄπελθε ἀπ’ ἐμοῦ, ὦ παῖ, ἀλλὰ κάθιζε καὶ σὺ ὑπὸ τούτῳ τῷ δένδρῳ, καὶ εἰπέ μοι τί ἔπειτα γίγνεται. βούλομαι γὰρ γινώσκειν τί πάσχουσιν ὅ τε Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ.” ὁ μὲν οὖν Φίλιππος καθίζει πρὸς τῇ Μελίττῃ· οἱ μὲν οὖν παῖδες ἅμα ὑπὸ τῷ δένδρῳ καθίζουσιν, ὁ δὲ πάππος πρὸς τοῖς παισὶν ἔτι καθεύδει. τέλος δὲ ὁ κύων πρὸς τοὺς παῖδας προσχωρεῖ. ὁ δὲ Φίλιππος· “δεῦρ’ ἐλθέ, ὦ Ἄργε, καὶ κάθιζε· βούλομαι γὰρ τὸν μῦθον τῇ Μελίττῃ λέγειν.” ὁ μὲν οὖν κύων πρὸς τῷ Φιλίππῳ καθίζει καὶ ἀπὸ τῶν παίδων οὐκέτι ἀπέρχεται, ὁ δὲ Φίλιππος οὕτως αὐθις τὸν μῦθον λέγει· “ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ οὐ φεύγουσιν, ἀλλ’ ἐν τῷ ἄντρῳ μένουσιν· ὁ μὲν

γὰρ Ὀδυσσεὺς γινώσκειν βούλεται τίς ἐν τῷ ἄντρῳ οἰκεῖ, οἱ δὲ ἐταῖροι αὐτοῦ μάλα φοβοῦνται, ἀλλὰ τῷ Ὀδυσσεὶ πεῖθονται.”

Ο ΚΥΚΛΩΨ (β) — “δι’ ὀλίγου δὲ ψόφον μέγιστον ἀκούουσι καὶ εἰσέρχεται γίγας φοβερὸς· δεινὸς γάρ ἐστιν· εἰς ὀφθαλμὸς ἐν μέσῳ τῷ μετώπῳ ἔνεστιν. ὅ τ’ οὖν Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἐταῖροι μάλιστα φοβοῦνται καὶ εἰς τὸν τοῦ ἄντρου μυχὸν φεύγουσιν. ὁ δὲ γίγας πρῶτον μὲν τὰ ποίμνια εἰς τὸ ἄντρον εἰσελαύνει, ἐπεὶ δὲ πάντα ἔνδον ἐστίν, λίθον μέγιστον αἶρει καὶ εἰς τὴν τοῦ ἄντρου εἴσοδον βάλλει. ἐνταῦθα δὴ πρῶτον μὲν τὰ ποίμνια ἀμέλγει, ἔπειτα δὲ πῦρ καίει. οὕτω δὴ τόν τ’ Ὀδυσσεά καὶ τοὺς ἐταίρους ὀρᾷ καί, ‘ὦ ξένοι,’ βοᾷ, ‘τίνες ἐστέ καὶ πόθεν πλεῖτε;’

“ὁ δ’ Ὀδυσσεύς, ‘ἡμεῖς Ἀχαιοὶ ἐσμεν,’ φησὶν, ‘καὶ ἀπὸ τῆς Τροίας οἴκαδε πλέομεν. χειμῶν δὲ ἡμᾶς ἐνθάδε ἐλαύνει.’

“ὁ δὲ Κύκλωψ οὐδὲν ἀποκρίνεται ἀλλὰ ὀρμάται ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς· τῶν ἐταίρων δὲ δύο ἀρπάζει καὶ κόπτει πρὸς τὴν γῆν· ὁ δὲ ἐγκέφαλος ἐκρεῖ καὶ δεύει τὴν γῆν.”

ἡ δὲ Μέλιττα, “παῦε, ὦ Φίλιππε,” φησὶν, “παῦε· δεινὸς γάρ ἐστιν ὁ μῦθος. ἀλλ’ εἰπέ μοι, πῶς ἐκφεύγει ὁ Ὀδυσσεύς; ἄρα πάντας τοὺς ἐταίρους ἀποκτείνει ὁ Κύκλωψ;”

ὁ δὲ Φίλιππος, “οὐδαμῶς,” φησὶν· “οὐ πάντας ἀποκτείνει ὁ Κύκλωψ. ὁ γὰρ Ὀδυσσεύς ἐστὶν ἀνὴρ πολύμητις. πρῶτον μὲν οὖν πολὺν οἶνον τῷ Κύκλωπι παρέχει, ὥστε δι’ ὀλίγου μάλα μεθύει. ἐπεὶ δὲ καθεύδει ὁ Κύκλωψ, ρόπαλον μέγιστον ὁ Ὀδυσσεὺς εὐρίσκει καὶ τοὺς ἐταίρους κελεύει θερμαίνειν αὐτὸ ἐν τῷ πυρί. ἐπεὶ δὲ μέλλει ἄψεσθαι τὸ ρόπαλον, ὁ Ὀδυσσεὺς αἶρει αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐλαύνει εἰς τὸν ἑνα ὀφθαλμὸν τοῦ Κύκλωπος.

“ὁ δὲ ἀναπηδᾷ καὶ δεινῶς κλάζει. ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἐταῖροι εἰς τὸν τοῦ ἄντρου μυχὸν φεύγουσιν. ὁ δὲ Κύκλωψ οὐ δύναται αὐτοὺς ὀρᾶν. τυφλὸς γάρ ἐστιν.”

ἡ δὲ Μέλιττα· “ὥς σοφὸς ἐστὶν ὁ Ὀδυσσεύς. ἀλλὰ πῶς ἐκφεύγουσιν ἐκ τοῦ ἄντρου;”

ὁ δὲ Φίλιππος· “τῇ ὑστεραίᾳ, ἐπεὶ πρῶτον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὁ Κύκλωψ τὸν λίθον ἐξαίρει ἐκ τῆς τοῦ ἄντρου εἰσόδου καὶ πάντα τὰ τε πρόβατα καὶ τὰς αἴγας ἐκπέμπει. ὁ οὖν Ὀδυσσεὺς τοὺς ἐταίρους κρύπτει ὑπὸ τὰ πρόβατα. οὕτω δὴ ὁ Κύκλωψ ἐκπέμπει τοὺς Ἀχαιοὺς μετὰ τῶν προβάτων, οἱ δὲ τὰ πρόβατα πρὸς τὴν ναῦν ἐλαύνουσι καὶ ἀποπλέουσιν.”

ΤΟ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΕΛΟΣ — ἐπεὶ δὲ ὁ Φίλιππος περαίνει τὸν μῦθον, ἡ Μέλιττα, “τί δὲ μετὰ ταῦτα γίγνεται,” φησὶν, “τῷ Ὀδυσσεὶ καὶ τοῖς ἐταίροις αὐτοῦ; εἰς τίνα νῆσον ἔπειτα πλέουσιν; ἄρα εἰς τὴν πατρίδα ἀφικνοῦνται; τίνες τῶν ἐταίρων σφύζονται ἐκ τῆς θαλάττης; μὴ παύου, ὦ Φίλιππε, ἀλλ’ εἰπέ μοι πάντα τὸν μῦθον τὸν περὶ τοῦ Ὀδυσσέως.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “οὐκ ἀφικνοῦνται εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, ἐπεὶ ὁ τοῦ Κύκλωπος πατὴρ ἐχθρὸς αὐτοῖς γίγνεται, καὶ οὐκ ἔῃ αὐτοὺς οἴκαδε ἐπανιέναι κατὰ θάλατταν, οὐδὲ ὁ Ὀδυσσεὺς δυνατὸς ἐστὶν αὐτοὺς σφῆξιν ἐκ τῆς θαλάττης εἰς τὸν λιμένα.”

ἡ δὲ Μέλιττα· “τί λέγεις; τίνος ἐστὶν υἱὸς ὁ Κύκλωψ;” ὁ δὲ Φίλιππος· “τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ τῆς θαλάττης θεοῦ. ὁ γὰρ Ὀδυσσεὺς ἀπὸ τοῦ τῆς νήσου αἰγιαλοῦ

ἀποπλεῖ, ἀλλ' ἐκ μέσης τῆς θαλάττης οὕτω βοᾷ· ὦ Κύκλωψ, δεινὸς μὲν εἶ σύ, ἐγὼ δὲ ἀνδρεῖος καὶ ἰσχυρὸς εἰμι. διὰ τί οὐ καλῶς δέχηι τοὺς ξένους εἰς τὴν οἰκίαν σου; ἄρ' ἀγνοεῖς ὅτι ὁ Ζεὺς τοὺς ξένους ἀεὶ σφάζει; νῦν δὲ οὐκέτι τὸν ὀφθαλμὸν ἐν μέσῳ τῷ μετώπῳ ἔχεις. ἐγὼ δὲ αἰτίος εἰμι, καὶ τὸ ὄνομα μου Ὀδυσσεύς ἐστίν· Ὀδυσσεύς εἰμι πολύμητις, υἱὸς τοῦ Λαέρτου, καὶ ἐν τῇ Ἰθάκῃ οἰκίαν ἔχω. ὁ δὲ Κύκλωψ μέγαν λίθον ἐκ τοῦ ὄρους αἶρει, καὶ βάλλει αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Ὀδυσσεύος ναῦν. ὁ μὲν οὖν λίθος τῇ θαλάττῃ ἐμπίπτει, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἐταῖροι ἀποφεύγουσιν.

“ἀλλ' ὁ Κύκλωψ τὸν Ποσειδῶνα τὸν ἑαυτοῦ πατέρα καλεῖ, καὶ λέγει· ὦ Πόσειδον πάτερ, ὦ δέσποτα καὶ βασιλεὺ τῆς θαλάττης, ὅρα τί πάσχω ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύος· βοήθει μοι, καὶ μὴ ἔα αὐτὸν οἴκαδε ἐπανιέναι. εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατόν ἐστίν, ἀπόκτεινε πάντας τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ.” ἡ δὲ Μελίττα· “τί δὴ γίγνεται; ἄρα ὁ Ποσειδῶν χειμῶνα ποιεῖ ἐν τῇ θαλάττῃ; ἄρα ὁ Ὀδυσσεὺς σφάζεται ἐκ τοῦ χειμῶνος; ἄρα ἐν τῷ χειμῶνι οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ ἀποθνήσκουσιν; ἄρα σῶοί εἰσι πάντες ἐπεὶ ὁ χειμὼν παύεται; εἰπέ μοι, ὦ Φίλιππε, εἰπέ μοι, καὶ μὴ παύου.”

ὁ δὲ Φίλιππος· ὦ Μελίττα, μὴ θόρυβον ποίει ἀλλ' ἄκουε τὸ τοῦ μύθου τέλος· ἐγὼ μὲν γὰρ τὸν μῦθον λέγειν βούλομαι, σὺ δὲ σίγα, καὶ ἄκουέ μου.”

ἡ μὲν οὖν Μελίττα σιγᾷ, ὁ δὲ Φίλιππος, “ὁ Ὀδυσσεύς,” φησὶν, “καὶ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ πολλὰ καὶ δεινὰ πάσχουσιν, πολλάκις χειμῶνας ὑπέχουσιν, καὶ οἱ μὲν σφάζονται, οἱ δὲ ἐν τῇ θαλάττῃ ἀποθνήσκουσιν. τέλος δὲ ἀφικνοῦνται εἰς τὴν Αἰόλου νῆσον.”

ἡ δὲ Μελίττα, “τίς ἐστίν,” φησὶν, “Αἴολος;” ὁ δὲ Φίλιππος, “ὁ Αἴολος,” φησὶν, “βασιλεὺς ἐστὶ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν χειμῶνων· ἐν τινὶ νήσῳ οἰκεῖ μετὰ πολλῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀεὶ δειπνοῦσιν. ὁ μὲν Αἴολος καλῶς δέχεται τοὺς ξένους, καὶ πολλὸν χρόνον ὅ τε Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἐταῖροι μένουσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. τέλος δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανιέναι βούλεται καὶ ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Αἰόλου ἀποπλεῖν. παρὰ δὲ τοῦ Αἰόλου ἀσκὸν τινα δέχεται. ὁ δὲ Αἴολος, ‘ἐν τούτῳ τῷ ἀσκῷ,’ φησὶν, ‘πάντες τε οἱ ἄνεμοι καὶ πάντες οἱ χειμῶνες ἔνεισιν· μὴ οὖν λῦε αὐτόν, εἰ μὴ βούλει χειμῶνας ὑπέχειν καὶ πολλὰ καὶ δεινὰ πάσχειν.’ ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ ἀποπλέουσιν ἀπὸ τῆς τοῦ Αἰόλου νήσου. πολλὰς μὲν οὖν ἡμέρας οἴκαδε πλέουσιν, ἀεὶ δὲ εὐδία ἐστίν, ἐπεὶ πάντες θ' οἱ ἄνεμοι καὶ πάντες οἱ χειμῶνες ἐν τῷ ἀσκῷ ἔνεισιν.”

ἡ δὲ Μελίττα, “ἀλλὰ διὰ τί,” φησὶν, “ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ οὕτω τοὺς χειμῶνας φοβοῦνται; ἄρα οὐ δυνατόν ἐστίν ἐν τοῖς χειμῶσι καταφεύγειν εἰς τοὺς λιμένας; αἱ μὲν γὰρ νῆες αἱ τῶν Ἀθηναίων ἐν τοῖς χειμῶσι μένουσιν ἐν τῷ Πειραιεῖ καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ λιμέσιν· οὕτω γὰρ ἀπὸ τῶν χειμῶνων σφάζονται.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀλλὰ τί λέγεις, ὦ ἀνόητε κόρη; οὐκ ἀεὶ δυνατόν ἐστίν ἐν τοῖς λιμέσι μένειν· πολλάκις γὰρ αἱ νῆες ἤδη κατὰ θάλατταν εἰσιν ὅτε οἱ χειμῶνες γίνονται, καὶ μακρὰν εἰσι πάντες οἱ λιμένες· οὐκ οὖν δυνατόν ἐστίν εἰς τοὺς λιμένας καταφεύγειν.”

ἡ δὲ Μελίττα· “ἀλλὰ εἰ μὴ οἱ ἄνεμοι ἐξέρχονται ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, πῶς οὐκ ἀφικνοῦνται ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἐταῖροι εἰς τὸν λιμένα τὸν τῆς πατρίδος αὐτῶν;” ὁ δὲ Φίλιππος· “ἄκουε δὴ· ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς καθεύδει, μάλα γὰρ κάμνει· οἱ δὲ ἐταῖροι αὐτοῦ ἀγνοοῦσι τί ἐν τῷ ἀσκῷ ἔνεστιν. οὕτως οὖν αὐτῶν τις λέγει τοῖς ἄλλοις· ‘τί οὐ λύομεν ἡμεῖς τοῦτον τὸν ἀσκόν; ἀφικνούμεθα γὰρ εἰς τὸν τῆς πατρίδος λιμένα, ἀλλ' οὐδὲν ταῖς γυναιξίν, οὐδὲν τοῖς υἱοῖς φέρομεν. ὁ δὲ

Ὀδυσσεὺς ἐν τούτῳ τῷ ἀσκῷ κρύπτει πολλοὺς θησαυρούς· οἱ δὲ ἄλλοι αὐτῷ πείθονται καὶ τὸν ἀσκὸν λύουσιν. ὦ ἀγνόητοι· οἱ γὰρ ἄνεμοι πάντες ἐξέρχονται ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, χειμῶν τε μέγας γίγνεται ἐν τῇ θαλάττῃ καὶ τὴν ναῦν ἀπὸ τῆς πατρίδος ἀποφέρει· ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεὺς ἐγείρεται καὶ ἐπαίρει ἑαυτόν, οἱ δὲ ἐταῖροι στενάζουσι καὶ βοῶσιν.”

ἡ δὲ Μέλιττα· “Σώφρων μὲν ἐστὶν ὁ Ὀδυσσεύς, οὐ σώφρονες δὲ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κακῶς ἀποθνήσκουσιν· οἱ γὰρ θεοὶ τὸν σώφρονα ἄνδρα ἀεὶ σφύζουσιν, τοὺς δὲ μὴ σώφρονας τῶν ἀνθρώπων οὐ φιλοῦσιν. διὰ τοῦτο ἀεὶ ἡ μήτηρ φησὶν ὅτι ἐμὸν ἔργον ἐστὶ σωφρονεῖν.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “ναὶ μὰ Δία, ὦ Μέλιττα,” φησὶν· “καὶ γὰρ ἐμοὶ ὁ πατὴρ οὕτω λέγει. ἀλλ’ ἔργον ἐστὶ τῶν σωφρόνων ἀνθρώπων τοὺς θεοὺς τιμᾶν, καὶ τοῖς ἡγεμόσι πείθεσθαι. οἱ γὰρ θεοὶ τοῖς σώφροσιν ἀνθρώποις ἀγαθοὶ εἰσιν· ἀεὶ γὰρ τῷ σώφρονι ἀνθρώπῳ βοηθοῦσιν, καὶ πᾶρρυσιν αὐτῷ ἐν τοῖς κινδύνοις. ἀπὸ δὲ τοῦ σώφρονος ἀνθρώπου οὐκ ἀπέρχονται οἱ θεοί, ἐπεὶ σώφρονα ἐστὶ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οἱ δὲ θεοὶ τὸ σῶφρον ἔργον ἀεὶ φιλοῦσιν.”

ἡ δὲ Μέλιττα, “ἄφρονες δέ,” φησὶν, “οἱ τοῦ Ὀδυσσεύος ἐταῖροι εἰσιν. ἄρα πάντες ἐν τῷ χειμῶνι ἀποθνήσκουσιν;” “οὐδαμῶς,” ἀποκρίνεται ὁ Φίλιππος, “ἀλλὰ πολλοὶ σφύζονται. πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ ἐν τῇ θαλάττῃ πάσχουσιν. τέλος δὲ ὁ Ζεὺς αὐτοὺς ἀποκτείνει πάντας, ἐπεὶ τὰς τοῦ Ἥλιου βοῦς σφάττουσι καὶ κατεσθίουσιν· ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς οὐκ ἐσθίει, ἐπεὶ σώφρων ἐστὶν ἀνὴρ, καὶ οὐκ ἀγνοεῖ ὅτι αἱ βόες τοῦ Ἥλιου εἰσὶν. οἱ μὲν οὖν ἐταῖροι πάντες κακῶς ἀποθνήσκουσιν, μόνος δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς σφύζεται. ἄλλα δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ πάσχει, ἐπεὶ ἐχθρὸς αὐτῷ ἐστὶν ὁ Ποσειδῶν· τέλος δὲ εἰς τὴν πατρίδα ἀφικνεῖται, πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν παῖδα.”

Ο ΤΟΥ ΘΗΣΕΩΣ ΠΑΤΗΡ ΑΠΟΘΝΗΙΣΚΕΙ — ἐπεὶ δὲ ὁ Θησεὺς πρὸς τὴν Κρήτην μέλλει ἀποπλεῖν, ὁ πατὴρ αὐτῷ λέγει· “ἐγὼ μάλιστα φοβοῦμαι ὑπὲρ σοῦ, ὦ παῖ· ὅμως δὲ ἴθι εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὸν τε Μινώταυρον ἀπόκτεινε καὶ σφύζε τοὺς ἐταίρους· ἔπειτα δὲ οἴκαδε σπεῦδε. ἐγὼ δέ, ἕως ἄν ἄπης, καθ’ ἡμέραν ἀναβήσομαι ἐπὶ ἄκραν τὴν ἀκτὴν, βουλόμενος ὅρᾶν τὴν σὴν ναῦν. ἀλλ’ ἄκουέ μου· ἡ γὰρ ναὺς ἔχει τὰ ἱστία μέλανα· σὺ δέ, ἐὰν τὸν τε Μινώταυρον ἀποκτείνῃς καὶ τοὺς ἐταίρους σώσης, οἴκαδε σπεῦδε, καὶ ἐπειδὴν ταῖς Ἀθήναις προσχωρῇς, στέλλε μὲν τὰ μέλανα ἱστία, αἶρε δὲ τὰ ἱστία λευκά. οὕτω γὰρ γνῶσομαι ὅτι σῶοί ἐστε.”

ὁ οὖν Θησεὺς λέγει ὅτι τῷ πατρὶ ἐν νῷ ἔχει πείθεσθαι καὶ πρὸς τὴν Κρήτην ἀποπλεῖ. ὁ δ’ Αἰγεὺς καθ’ ἡμέραν ἐπὶ ἄκραν τὴν ἀκτὴν ἀναβαίνει καὶ πρὸς τὴν θάλατταν βλέπει.

ἐπεὶ δὲ ὁ Θησεὺς τὴν Ἀριάδην ἐν τῇ Νάξῳ λείπει καὶ οἴκαδε σπεύδει, λανθάνεται τῶν τοῦ πατρὸς λόγων, καὶ οὐ στέλλει τὰ μέλανα ἱστία. ὁ οὖν Αἰγεὺς τὴν μὲν ναῦν γινώσκει, ὁρᾷ δὲ ὅτι ἔχει τὰ μέλανα ἱστία. μάλιστα οὖν φοβεῖται ὑπὲρ τοῦ Θησεύος. μέγα μὲν βοᾷ, ρίπτει δὲ ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς εἰς τὴν θάλατταν καὶ οὕτως ἀποθνήσκει. διὰ τοῦτο οὖν ὄνομα τῇ θαλάττῃ ἐστὶν Αἰγαῖος πόντος.

Chapter 8

ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΣΤΥ (α) — ἐν δὲ τούτῳ ὅ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ δοῦλος ἐν τῷ ἀγρῷ ἐργάζονται. ἐπεὶ δὲ ἐσπέρα γίγνεται, τοὺς βοῦς λύουσι καὶ οἴκαδε ἄγουσιν. οἴκοι

δὲ ἢ τε Μυρρίνη καὶ ἡ θυγάτηρ πέπλον ὑφαίνουσιν· ἐν ᾧ δὲ ὑφαίνουσιν, διαλέγονται ἀλλήλῃαις.

δι' ὀλίγου δὲ ἡ μήτηρ ὀρᾷ τὸν ἄνδρα εἰς τὴν αὐλὴν εἰσελθόντα. παύεται οὖν ἐργαζομένη καὶ σπεύδει πρὸς τὴν θύραν καί, “χαῖρε, ὦ ἄνερ,” φησὶν· “ἐλθέ δεῦρο καὶ ἄκουε δῆ. ὅ τε γὰρ Φίλιππος καὶ ὁ Ἄργος λύκον ἀπεκτόνασιν.” ὁ δέ· “ἄρα ἀληθῆ λέγεις; εἰπέ μοι τί ἐγένετο.” ἡ μὲν οὖν Μυρρίνη πάντα ἐξηγεῖται, ὁ δὲ θαυμάζει καὶ λέγει· “εὖ γε· ἀνδρεῖός ἐστιν ὁ παῖς καὶ ἰσχυρός. ἀλλ' εἰπέ μοι, ποῦ ἐστίν; βούλομαι γὰρ τιμᾶν τὸν λυκοκτόνον.” καὶ ἐν νῶ ἔχει ζητεῖν τὸν παῖδα. ἡ δὲ Μυρρίνη, “ἀλλὰ μένε, ὦ φίλε,” φησὶν, “καὶ αὖθις ἄκουε. ἄγγελος γὰρ ἦκει ἀπὸ τοῦ ἄστεως· λέγει δὲ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἑορτὴν ποιοῦνται τῷ Διονύσῳ. ἄρα ἐθέλεις ἐμέ τε καὶ τοὺς παῖδας πρὸς τὴν ἑορτὴν ἄγειν;” ὁ δέ· “ἀλλ' οὐ δυνατόν ἐστιν, ὦ γύναι· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐργάζεσθαι. ὁ γὰρ λιμὸς τῷ ἀγρῷ ἀνδρὶ ἔπεται, ὥσπερ λέγει ὁ ποιητής· ἐξ ἔργων δ' ἄνδρες πολύμηλοι τ' ἀφνειοὶ τε γίνονται.”

ἡ δὲ Μυρρίνη· “ἀλλ' ὅμως ἡμᾶς ἐκεῖσε ἄγε, ὦ φίλε ἄνερ. σπανίως γὰρ πορευόμεθα πρὸς τὸ ἄστν· καὶ πάντες δὴ ἔρχονται.” ὁ δέ· “ἀλλ' ἀδύνατον· ἀργὸς γὰρ ἐστίν ὁ δοῦλος· ὅταν γὰρ ἄπω, παύεται ἐργαζόμενος.”

ἡ δὲ Μέλιττα· “ἀλλὰ μὴ χαλεπὸς ἴσθι, ὦ πάτερ, ἀλλὰ πείθου ἡμῖν. ἄρ' οὐκ ἐθέλεις καὶ σὺ τὴν ἑορτὴν θεᾶσθαι καὶ τὸν θεὸν τιμᾶν; ὁ γὰρ Διόνυσος σφῆζει ἡμῖν τὰς ἀμπέλους, καὶ τὸν Φίλιππον — ἄρ' οὐ βούλει τιμᾶν τὸν παῖδα διότι τὸν λύκον ἀπέκτονεν; βούλεται γὰρ τοὺς τε ἀγῶνας θεᾶσθαι καὶ τοὺς χοροὺς. ἄγε οὖν ἡμᾶς πάντας πρὸς τὸ ἄστν.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἔστω οὖν, ἐπεὶ οὕτως βούλεσθε. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ λιμὸς ἔπεσθαι ἡμῖν μέλλει — ἀλλ' οὐκ αἵτιος ἔγωγε.”

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣΙΝ — ἐν δὲ τούτῳ ὁ Φίλιππος εἰσέρχεται

εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τὴν τε Μυρρίνην καὶ τὸν Δικαιοπόλιν διαλεγόμενους ἀλλήλοις ὀρᾷ. ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις παύεται διαλεγόμενος καὶ πρὸς τὸν παῖδα βλέπει· ἡ δὲ Μέλιττα παύεται ἐργαζομένη καὶ πρὸς τὸν Φίλιππον τρέχει. ἡ δὲ Μυρρίνη, “ἰδοὺ, ὦ Δικαιοπόλι,” φησὶν· “ὁ λυκοκτόνος εἰσέρχεται· ἄρα οὐ βούλει σὺ τὸν λυκοκτόνον τιμᾶν;” ἡ δὲ Μέλιττα, τὸν Φίλιππον δεχομένη, “ναί, ναί,” φησὶν, “ὁ γὰρ Φίλιππος ἰσχυρὸς καὶ ἀνδρεῖός ἐστιν ὥσπερ ὁ Θησεύς· οὐδὲν γὰρ φοβούμενος, δεινὸν καὶ μέγαν λύκον ἀπέκτονεν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἀποκρινόμενος λέγει· “ἀλλὰ βούλομαι δὴ τὸν λυκοκτόνον τιμᾶν ἔγωγε. δεῦρ' ἐλθέ, ὦ παῖ, καὶ μοι βουλομένῳ τιμᾶν σε πάντα τὰ περὶ τοῦ λύκου λέγε.” ὁ δὲ Φίλιππος, πειθόμενος τῷ πατρί, καθίζει καὶ αὖθις πάντα λέγει. ἡ δὲ Μυρρίνη, ἐργαζομένη, τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀνδρὸς διαλεγόμενων ἀκούει, καὶ χαίρει.

ἔπειτα δὲ ὁ Δικαιοπόλις· “εὖ γε, ὦ παῖ· μάλα ἀνδρεῖος γὰρ εἶ καὶ ἰσχυρός. βούλομαι οὖν σε τιμᾶν, διότι τοσοῦτον λύκον, θηρίον δεινὸν καὶ ἄγριον, ἀπέκτονας. μέλλομεν δὲ πρὸς τὸ ἄστν πορεύεσθαι· ἐκεῖ γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἑορτὴν ποιοῦνται τῷ Διονύσῳ. ἄρ' οὐ βούλει σὺ τοὺς τε ἀγῶνας θεᾶσθαι καὶ τοὺς χοροὺς τοὺς ἐν τῇ ἑορτῇ;”

ὁ δὲ Φίλιππος· “βούλομαι, ὦ πάτερ· οὕτω σπανίως γὰρ πρὸς τὸ ἄστν πορευόμεθα ὥστ' ἀδύνατόν ἐστὶ μοι ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐργαζομένῳ ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας θεᾶσθαι. ἡγοῦ οὖν ἡμῖν πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὦ παππία.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἔστω οὖν,” φησὶν· “καὶ ἐγὼ γὰρ βούλομαι τὸν Διόνυσον τιμᾶν. σὺ δέ, ὦ παῖ, μὴ κακῶς

λέγε τοὺς ἐργαζομένους ἐν τοῖς ἀγροῖς· ἡ γὰρ γεωργία ἰσχυροὺς ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους· τοὺς μὲν γὰρ αὐτουργοὺς γυμνάζει, καὶ ἰσχὺν αὐτοῖς παρέχει, τοὺς δὲ γεωργομένους ἀνδρίζει, διότι ἐγείρει αὐτοὺς ἐπεὶ πρῶτον ὁ ἥλιος ἀνατέλλει, καὶ πορεύεσθαι μάλα ἀναγκάζει ἐν τοῖς ἀγροῖς. ταῦτα οὖν ἡ γῆ φέρει τοῖς ἐργαζομένοις. ἰδοὺ, ἡ μήτηρ ἤδη τὸ δεῖπνον παρασκευάζει· ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ δεῖπνον ἡ γῆ ἡμῖν παρέχει. οἱ δὲ θεοὶ τοὺς ἀργοὺς ἀνθρώπους καὶ μὴ ἐργαζομένους οὐ φιλοῦσιν· τῷ δὲ ἐργαζομένῳ φίλοι εἰσὶν αἰεὶ οἱ θεοί.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “ἀλλ’ ἐγώ,” φησὶν, “ἐθέλω μὲν ἐργάζεσθαι, βούλομαι δὲ καὶ πρὸς τὸ ἄστυ πορεύεσθαι καὶ τοὺς ἀγῶνας θεᾶσθαι.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “εὖ γε, ὦ παῖ,” φησὶν, “νῦν δὲ καιρὸς ἐστὶ δειπνεῖν, λιμὸς γάρ με λαμβάνει.” ὁ μὲν οὖν πατὴρ κατακλίνεται ἐπὶ στιβάδος φύλλων τε καὶ δερμάτων, ἡ δὲ γυνὴ παύεται ἐργαζομένη καὶ παρὰ τὸν ἄνδρα καθίζεται· ἡ δὲ θυγάτηρ δεῖπνον καὶ οἶνον παρέχει τῷ πατρὶ κατακλινομένῳ καὶ τῇ μητρὶ καθιζομένῃ· ὁ δὲ παῖς λαγὼν τινα παρὰ τὸ πῦρ παρασκευάζει, καὶ αὐτὸς ἅμα δειπνεῖ.

ἐπεὶ δὲ νύξ γίγνεται ὁ Δικαιοπόλις, “νῦν,” φησὶν, “καιρὸς ἐστὶ καθεύδειν, καὶ τὴν ἡμέραν μένειν· αὐριον γὰρ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ ἄστυ πορεύεσθαι μέλλομεν. καθεύδετε οὖν.”

μετ’ οὐ πολὺν χρόνον οὖν ὕπνος τὸν Φίλιππον λαμβάνει. ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις ὁ παῖς ἑαυτὸν ὁρᾷ τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀγῶνας θεώμενον. βούλεται γὰρ ἀκούειν καὶ θεᾶσθαι πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει γιγνόμενα. ἀνὴρ δέ τις παρὰ τὴν εἴσοδον τὴν τοῦ θεάτρου βοᾷ· “δεῦρο ἔλθετε, ὦ πολῖται, θεᾶσθε τοὺς χοροὺς καὶ τοὺς ἀγῶνας.” ὁ μὲν οὖν Φίλιππος πρὸς αὐτὸν βλέπει, ὁ δὲ ἀνὴρ αὐθις· “ὦ παῖ, ἄρ’ οὐ βούλει θεᾶσθαι καὶ σὺ τοὺς χοροὺς τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ; ἰδοὺ, θεῶ τοὺς ἀγῶνας· εἰ γὰρ αὐτοὺς καὶ σὺ θεᾷ, ἴλεως ὁ θεός σοι μέλλει εἶναι.” ὁ δὲ Φίλιππος οὐδὲν ἀποκρινόμενος πολλοὺς μὲν ἄνδρας θεᾶται πλησιάζοντας τῷ θεάτρῳ, πολλὰς δὲ γυναῖκας· πολλὰ δὲ τούτων οὐχ ἤκουσιν ἐπεὶ τιμῶσι τὸν θεὸν ἀλλ’ ἐπεὶ βούλονται ὁρᾶσθαι ὑπὸ πάντων. αἰεὶ γὰρ αἱ τοιαῦται κατασκοποῦνται ἑαυτάς, ἐπισκοποῦσι δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτάς θεᾶται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν σκιὰς ἀποβλέπουσιν. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ὁ Φίλιππος Ἰππίαν ἑαυτοῦ φίλον ὁρᾷ πλησιάζοντα. ὁ δὲ Ἰππίας, “χαῖρε,” φησὶν, “ὦ Φίλιππε· τί πράττεεις;” “χαῖρε καὶ σύ, ὦ φίλε. θεῶμαι πάντα τὰ ἐν τῇ ἑορτῇ γιγνόμενα καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας· σπανίως γὰρ πρὸς τὸ ἄστυ πορεύομαι, καὶ ὥσπερ ξένος εἰμὶ ἐν Ἀθήναις.” ὁ δὲ Ἰππίας, “ἀλλὰ πολλοὶ μὲν τῶν Ἀθηναίων νῦν,” φησὶν, “εἰς τὸ θέατρον σπεύδουσιν, πολλοὶ δὲ ἤδη ἐν τῷ θεάτρῳ καθιζόμενοι τοὺς χοροὺς τοὺς τοῦ Διονύσου θεῶνται. τί οὐκ εἰσερχόμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ θεώμεθα τοὺς ἀγῶνας; μάλα καλοὶ γὰρ εἰσιν.”

εἰσέρχονται οὖν ὅτε Φίλιππος καὶ ὁ Ἰππίας εἰς τὸ θέατρον καὶ καθίζονται. ἐν ᾧ δὲ θεῶνται τοὺς ἀγῶνας, ἰδοὺ, ὁ θεὸς αὐτὸς ἐν τῷ θεάτρῳ πάρεστιν. ὁ οὖν Διόνυσος μέγα βοᾷ καὶ λέγει· “ὦ παῖ, σὺ μὲν τοὺς χοροὺς θεᾷ ἐν τῷ θεάτρῳ, καὶ ἐμὲ οὕτω τιμᾷς. τιμῶ δὲ καὶ ἐγὼ σέ τε καὶ τὸν πατέρα σου· αἰεὶ γὰρ μάλα πονεῖ ἐν τοῖς ἀγροῖς, καὶ τῶν ἀμπέλων ἐπιμελεῖται καὶ πολὺν οἶνον ποιεῖ. ἐγὼ γὰρ αἰεὶ ὑμᾶς ἐπισκοπῶ, καὶ εἰ ὑμεῖς με μὴ ὁρᾶτε· πανταχοῦ γὰρ πάρειμι, καὶ τιμῶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς ἐργαζομένους, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ ἀργοὺς ἀτιμάζω. καλὸς οὖν τε καὶ ἀγαθὸς αἰεὶ ἴσθι, ὦ παῖ, ἐπεὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ πάντες αἰεὶ σε θεώμεθα.”

ὁ δὲ παῖς μάλα φοβεῖται καὶ ἀποκρίνεσθαι βούλεται, ἀλλὰ τὸν θεὸν οὐκέτι ὀρᾷ. σκότος δὲ γίγνεται πανταχοῦ, καὶ ὁ παῖς λέγει· “οἴμοι, τί γίγνεται; ποῦ ἐστὶν ὁ Ἰππίας; ποῦ εἰσι πάντες οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι; βοηθεῖτε, βοηθεῖτέ μοι. ὦ παππία, ποῦ εἶ σύ; σῶζέ με.”

ἐν δὲ τούτῳ ὁ πατὴρ προσχωρεῖ τῷ παιδί καί, “τί σοι γίγνεται, ὦ παῖ;” φησίν. “ἔπαιρε σεαυτόν. διὰ τί βοᾷς; θάρρει.”

ὁ δὲ Φίλιππος ἐξ ὕπνου ἐγείρεται φοβούμενος μάλα καί, “ὦ παππία,” φησίν, “τοῦ λοιποῦ ἀεὶ μετὰ σοῦ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐργάζεσθαι μέλλω· ὁ γὰρ θεὸς ἀτιμάζει τοὺς ἀργούς.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλ’ ἡσύχαζε νῦν, ὦ παῖ, καὶ ἡδὺν ὕπνον κάθευδε· ὁ γὰρ θεὸς ἴλεώς ἐστί σοι, καὶ χαίρει εἰ οἱ ἄνθρωποι αὐτὸν τιμῶσιν, καὶ εἰς τὸ ἄστυ ἔρχονται τὴν ἐορτὴν αὐτοῦ θεωρεῖν βουλόμενοι.”

ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΣΤΥ (β) — τῇ οὖν ὑστεραίᾳ, ἐπεὶ πρῶτον ἡμέρα γίγνεται, ἐγείρεται τε ἡ Μυρρίνη καὶ τὸν ἄνδρα ἐγείρει καί, “ἔπαιρε σεαυτόν, ὦ ἄνερ,” φησίν· “οὐ γὰρ δυνατόν ἐστὶν ἔτι καθεύδειν· καιρὸς γάρ ἐστι πρὸς τὸ ἄστυ πορεύεσθαι.” ὁ οὖν ἀνὴρ ἐπαίρει ἑαυτόν· καὶ πρῶτον μὲν τὸν Ξανθίαν καλεῖ καὶ κελεύει αὐτὸν μὴ ἀργὸν εἶναι μηδὲ παύεσθαι ἐργαζόμενον. ἐν δὲ τούτῳ ἡ Μυρρίνη τὸν τε σῖτον φέρει καὶ τὸν τε πάππον ἐγείρει καὶ τοὺς παῖδας. ἔπειτα δὲ ὁ Δικαιοπόλις εἰς τὴν αὐλὴν εἰσέρχεται καὶ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖται πρὸς τὸν βωμόν· σπονδὴν δὲ ποιούμενος τὸν Δία εὐχεταὶ σῶζειν πάντας πρὸς τὸ ἄστυ πορευομένους. τέλος δὲ τὸν ἡμίονον ἐξάγει, ὁ δὲ πάππος ἀναβαίνει ἐπ’ αὐτόν. οὕτως οὖν πορεύονται πρὸς τὸ ἄστυ.

μακρὰ δ’ ἐστὶν ἡ ὁδὸς καὶ χαλεπή. δι’ ὀλίγου δὲ κάμνει ἡ Μυρρίνη καὶ βούλεται καθίζεσθαι· κάμνει δὲ καὶ ὁ ἡμίονος καὶ οὐκ ἐθέλει προχωρεῖν. καθίζονται οὖν πρὸς τῇ ὁδῷ καὶ ἀναπαύονται. δι’ ὀλίγου δ’ ὁ Δικαιοπόλις, “καιρὸς ἐστὶ πορεύεσθαι,” φησίν· “θάρρει, γύναι· μακρὰ γὰρ ἡ ὁδὸς καὶ χαλεπὴ τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ’ εἰς ἄκρον ἵκηαι, ὥσπερ λέγει ὁ ποιητής, ῥαδίᾳ δὲ ἔπειτα γίγνεται.”

προχωροῦσιν οὖν ἀνὰ τὸ ὄρος καὶ ἐπεὶ εἰς ἄκρον ἀφικνοῦνται, τὰς Ἀθήνας ὀρῶσι κάτω κειμένας. ὁ δὲ Φίλιππος τὴν πόλιν θεώμενος, “ἰδοῦ,” φησίν, “ὥς καλὴ ἐστὶν ἡ πόλις. ἄρ’ ὁρᾶτε τὴν Ἀκρόπολιν;” ἡ δὲ Μέλιττα· “ὀρῶ δὴ. ἄρ’ ὁρᾶτε καὶ τὸν Παρθενῶνα; ὥς καλὸς ἐστὶ καὶ μέγας.” ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀλλὰ σπεῦδε, πάππα· καταβαίνομεν γὰρ πρὸς τὴν πόλιν.”

ταχέως οὖν καταβαίνουσι καὶ εἰς τὰς πύλας ἀφικνόμενοι τὸν ἡμίονον προσάπτουσι δένδρῳ τινὶ καὶ εἰσέρχονται. ἐν δὲ τῷ ἄστει πολλοὺς ἀνθρώπους ὀρῶσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς βαδίζοντας· ἄνδρες γάρ, γυναῖκες, νεανῖαι, παῖδες, πολῖται τε καὶ ξένοι σπεύδουσι πρὸς τὴν ἀγοράν. ἡ οὖν Μυρρίνη, φοβουμένη ὑπὲρ τῶν παίδων, “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ Φίλιππε,” φησίν, “καὶ λαμβάνου τῆς χειρός. σὺ δέ — Μέλιτταν λέγω — μὴ λειπέ με ἀλλ’ ἔπου ἅμα ἐμοί· τοσοῦτοι γὰρ εἰσιν οἱ ἄνθρωποι ὥστε φοβοῦμαι ὑπὲρ σοῦ.”

ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΙΔΕΣ — ὁ μὲν οὖν πατὴρ ἡγεῖται αὐτοῖς εἰς τὸ ἄστυ· ὁ δὲ πάππος ἐπὶ τῇ βακτηρίᾳ ἐρειδόμενος μετ’ αὐτοῦ βραδέως πορεύεται. ἡ δὲ μήτηρ, ὑπὲρ τῶν παίδων μάλα φοβουμένη, τὸν ὅμιλον περισκοπεῖ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἔπεται· ἀνέλκει δὲ τῆς χειρὸς τὴν θυγατέρα καὶ τὸν υἱόν. ἡ δὲ θυγάτηρ, “ὦ μήτηρ,” φησίν, “ποῖ βαίνουσι πάντες; διὰ τί οὕτω σπεύδουσιν;” ἡ δὲ Μυρρίνη ἀποκρίνεται· “πάντες τρέχουσιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὥσπερ ἡμεῖς, ὦ θύγατερ, βουλόμενοι τοὺς

θεοὺς τιμᾶν. καὶ ἡμεῖς γὰρ τοὺς θεοὺς τιμᾶν βουλόμεθα πάντας, καὶ μάλιστα τὸν Δία, τῶν ἄλλων θεῶν πάντων πατέρα, καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, καὶ τὸν Διόνυσον· ἑορτὴν γὰρ τῷ Διονύσῳ ποιοῦνται οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ πάντες οἱ πολῖται τὴν ἑορτὴν θεωρεῖν ἐθέλουσιν. ἰδοὺ, οἱ πατέρες τοῖς θ' υἱοῖς καὶ ταῖς θυγατράσιν ἡγούνται εἰς τὴν ἑορτὴν, ἐκ τῶν ἀγρῶν πορευόμενοι, ὥσπερ ἡμεῖς· πάντες δὲ οἱ παῖδες καὶ πᾶσαι αἱ κόραι τοῖς πατράσι καὶ ταῖς μητράσι ἔπονται, ἐπεὶ πολὺς μὲν ἐστὶν ὁ ὄμιλος, πολὺς δὲ ὁ θόρυβος, καὶ οὐ ῥᾶδιόν ἐστιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν βαδίζειν διὰ τοσούτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, πολιτῶν τε καὶ ξένων. καὶ ὑμεῖς οὖν μὴ ἀπολείπετε ἡμᾶς ἀλλ' αἰεὶ ἔπεσθε ἅμ' ἡμῖν.”

ἐν δὲ τούτῳ ἀνὴρ τις πρὸς τὸν Δικαιοπόλιν διὰ τοῦ ὁμίλου τρέχει καὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ λαμβάνεται. “ὦ Δικαιοπόλι,” φησὶν, “πῶς ἔχεις; τί ἐν Ἀθήναις ποιεῖς; ποῖ δὲ πορεύῃ καὶ πόθεν;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, πρὸς αὐτὸν ἀποκρινόμενος· “οὕτως, ὦ Πολέμαρχε, ὡς σὺ ὄρῳ· ἦκω δὲ εἰς ἄστυ, ὡς πάντες, προσεύχεσθαι τε τοῖς θεοῖς πᾶσι καὶ ἅμα τὴν ἑορτὴν βουλόμενος θεωρεῖν. ἡγοῦμαι δὲ τῷ πατρὶ καὶ τῇ γυναικί, καὶ τῇ τε θυγατρὶ καὶ τῷ παιδί.” ὁ δὲ Πολέμαρχος, “δεῦρο δῆ,” φησὶν, “καθιζόμενος λέγε μοι πάντα τὰ τε περὶ τοῦ οἴκου σου καὶ περὶ τῶν ἀγρῶν. καθίζετε δὲ καὶ ὑμεῖς. ἄρα σὺ Φίλιππος εἶ; ὦ Ζεῦ, ὡς καλὸς παῖς εἶ· οὕτω σπανίως δὲ ὁ πατήρ σοι εἰς ἄστυ ἡγεῖται ὥστε μόλις γνωρίζομαί σε.”

“ἀλλ' ἀργοῖς μὲν ἀνδράσιν αἰεὶ ἑορτὴ ἐστὶν· ἐγὼ δὲ αἰεὶ τε ἐργάζομαι καὶ πονῶ, οὐδὲ σχολή μοι γίγνεται πολλάκις πορεύεσθαι εἰς τὸ ἄστυ. οἱ γὰρ πλούσιοι ἄνδρες σχολὴν ἄγουσιν, πάντα δὲ αὐτοῖς καλὰ ἐστὶν, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς κακόν· χρυσὸς γὰρ ἀνοίγει πάσας τὰς πύλας, ὥσπερ λέγουσιν. ἀλλ' ἀνδρὸς γεωργοῦ ἔργον ἐστὶν ἀροτρεῦειν τε καὶ σπεῖρειν τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀμπέλους θεραπεύειν· καί, εἰ μὴ ἐργάζεται, ὁ ἀνὴρ οὐ λαμβάνει σῖτον ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐδ' οἶνον ἔχει, ἐπεὶ πᾶσαι αἱ ἀμπελοὶ οὐ φέρουσιν αὐτῷ.”

ὁ δὲ Πολέμαρχος ἀποκρινόμενος, “ἀλλὰ πᾶς ἀνὴρ,” φησὶν, “ἑαυτοῦ ἔργον φιλεῖ, ἀργὸς δὲ ἀνὴρ πάντων ὥσπερ δοῦλός ἐστιν. σὺ δέ, ὦ Δικαιοπόλι, ἀγαθὸς ἀνὴρ εἶ, καὶ τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι φίλοι εἰσὶ τε καὶ αὐτὸς τοῖς θεοῖς πᾶσι φίλος ἐστίν· κακῶν δὲ ἀνδρῶν οὐδεὶς φίλος εἶναι βούλεται, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀγαθοῦ πᾶσά τε γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος πατρίς ἐστιν.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἐγὼ δέ,” φησὶν, “εἰς ἄλλας πόλεις πορεύεσθαι οὐ βούλομαι, μάλα δὲ φιλῶ τὰς Ἀθήνας.”

ἐν δὲ τούτῳ τρεῖς παῖδες ἐξ οἰκίας τινὸς ἐξέρχονται καὶ πρὸς τὸν Πολέμαρχον βοῶσιν· “ὦ πάτερ, ὦ παππία, διὰ τί οὐκ ἐρχόμεθ' ἡμεῖς πρὸς τὴν ἑορτὴν; ἡγοῦ ἡμῖν δῆ, ὥσπερ πάντες οἱ ἄλλοι πατέρες τοῖς ἑαυτῶν παισὶν ἡγούνται.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “εἷς, δύο, τρεῖς· ὁ δὲ δὴ τέταρτος, ὦ φίλε Πολέμαρχε, ποῦ ἐστίν;”

“τί λέγεις, ὦ Δικαιοπόλι; ὦ Ζεῦ, ὡς σπανίως εἰς τὸ ἄστυ ἔρχῃ· οὐκέτι γὰρ τέτταρες, ἀλλ' ἤδη πέντε μοι παῖδές εἰσιν· ὁ δὲ πέμπτος ἅμα τῇ μητρὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ μένει. ὁ δὲ πρῶτος ἤδη μειράκιόν ἐστιν, καὶ μετὰ πάντων τῶν ἄλλων μεираκίων νῦν ἐν τῇ Ἀκροπόλει διατρίβει, τὴν ἑορτὴν θεωρεῖν βουλόμενος· καλὸς δὲ καὶ ἀγαθὸς ἐστίν, καὶ ἤδη πολλοὶ ἄνδρες καὶ παῖδες αὐτὸν μάλα φιλοῦσιν.”

“ἡμεῖς δὲ οἱ πατέρες αἰεὶ τοῖς θεοῖς πᾶσιν εὐχόμεθα ἐπεὶ υἱοὺς καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ἐθέλομεν ἔχειν· ἀλλ' ἐπεὶ καλοὶ τε γίνονται καὶ ἀγαθοί, αἰεὶ φοβούμεθα ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ ἄνδρες τινὲς ἐρῶσιν αὐτῶν. ἀλλὰ σὺ μάλιστα μέλλεις φοβεῖσθαι,

ὦ Πολέμαρχε· πολλοὶ γάρ εἰσί σοι υἱοί, καὶ πάντες καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ γίγνεσθαι μέλλουσιν.”

“πολλοὺς μέντοι,” φησὶν ὁ Πολέμαρχος, “παῖδας ἔχω, ἀλλ’ οὐχ ὅσους ὁ σὸς φίλος Κτήσιππος· παιδοποιεῖ γὰρ αἰεὶ, καὶ οὐ μόνον ἐκ τῆς γυναικός, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς δούλης. πόσους παῖδας νῦν ἔχει;”

“τίς ἐς ἀριθμὸν εἰπεῖν δύναται; ἕξ, ἐπτά, ὀκτώ, ἐννέα, δέκα... αἰεὶ γὰρ παῖδας ποιεῖ, ὥσπερ ταῦρός τις, ὥστε νῦν κόμη, οὐκ οἶκός ἐστιν αὐτῷ.”

ὁ δὲ Πολέμαρχος, “ἐγὼ δέ,” φησὶν, “μετὰ τὸν πέμπτον οὐκέτι παῖδας ἄλλους ποιεῖν βούλομαι· χαλεπὸς γάρ ἐστιν ὁ βίος, καὶ οὐ ῥάδιόν ἐστι σίτον πᾶσι τοῖς υἱοῖς παρέχειν. ἔστι μοι δὲ καὶ μία θυγάτηρ.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἀποκρινόμενος, “ἐγὼ δέ,” φησὶν, “καὶ σὺ τὸ αὐτὸ ζυγὸν ἔλκομεν, ὦ Πολέμαρχε. ὁ γὰρ βίος πᾶσι χαλεπὸς ἐστιν, καὶ οὐ πολὺν σίτον ὁ ἀγρὸς παρέχει. ἀλλὰ τίνα ἐστὶ τὰ τῶν παίδων ὀνόματα;”

“τῷ μὲν πρώτῳ Νικόβουλος ὄνομά ἐστιν, τῷ δὲ δευτέρῳ Ἰέρων, τῷ δὲ τρίτῳ Μελάνιππος, τῷ δὲ τετάρτῳ Φιλότιμος, τῷ δὲ πέμπτῳ Διαγόρας· τῇ δὲ μιᾷ θυγατρὶ ὄνομά ἐστιν Ἥβη.”

“νῆ τὸν Δία, ὡς χαλεπὸς ἐστιν ὁ βίος. ἡμεῖς γὰρ πολὺν χρόνον ἀγαθὰς γυναικας ζητοῦμεν· οὐδεὶς γὰρ βούλεται τέκνα ποιεῖσθαι ἐκ κακῆς γυναικός. ἔπειτα δὲ τεκνοποιούμεθα. καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τῇ γυναικὶ σίτον παρέχει· ἡ δὲ γυνὴ φέρει πολὺν χρόνον τὸ παιδίον ἐν ἑαυτῇ, καὶ πολλάκις κινδύνους μεγάλους ὑπέχει περὶ τοῦ ἑαυτῆς βίου. ἐπεὶ δ’ ἵκτεται, οὐδεμία γυνὴ ἀπολείπει τὸ ἑαυτῆς παιδίον, ἀλλὰ τρέφει πολὺν χρόνον, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς αἰεὶ πονεῖ, καὶ πόνον οὐδένα φεύγει. ἀλλὰ πολλάκις, ἐπεὶ τὰ τέκνα ἥβῃ, καὶ μειράκια καὶ νεανίαί γίγνεται, οὔτε τῷ πατρὶ οὔτε τῇ μητρὶ οὔτε ἄλλῳ οὐδενὶ πείθεται· οὐδενὸς γὰρ ὑπακούει. εἰ γὰρ ὁ πατήρ αὐτοὺς τι κελεύει, οὐδὲν ποιεῖν ἐθέλουσιν.”

“ὁ δὲ Ζεὺς ἰλεῶς ἐστὶ καὶ ἐμοὶ καὶ σοί, ὦ Δικαιοπόλι· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἡμετέρων υἱῶν οὕτω ποιεῖ, ἀλλὰ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ εἰσι πάντες.”

πολὺν χρόνον οὕτω διαλέγονται ἀλλήλοις ὅ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ Πολέμαρχος· πολλάκις δὲ ὁ Πολέμαρχος καὶ τῷ Φιλίππῳ διαλέγεται, καὶ χαίρει μάλα. ἡ δὲ Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα σιγῶσιν· γυναιξὶ πάσαις γὰρ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

τέλος δὲ ὁ Δικαιοπόλις, “καιρὸς ἐστὶ νῦν ἡμῖν,” φησὶν, “πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν πορεύεσθαι. χαῖρε, ὦ φίλε Πολέμαρχε· εἰς αὖθις.”

Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΑΙΟΛΟΣ — ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ ἄντρου τοῦ Κύκλωπος ἐκφεύγομεν, ἐπανερχόμεθα ταχέως πρὸς τοὺς ἐταίρους. οἱ δὲ, ἐπεὶ ἡμᾶς ὀρώσιν, χαίρουσιν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ κελεύω αὐτοὺς εἰς τὴν ναῦν αὖθις εἰσβαίνειν. οὕτως οὖν ἀποπλέομεν.

δι’ ὀλίγου δὲ εἰς νῆσον Αἰολίαν ἀφικνούμεθα. ἐκεῖ δὲ οἰκεῖ ὁ Αἰόλος, βασιλεὺς τῶν ἀνέμων. ὁ δὲ ἡμᾶς εὐμενῶς δεχόμενος πολὺν χρόνον ξενίζει. ἐπεὶ δὲ ἐγὼ κελεύω αὐτὸν ἡμᾶς ἀποπέμπειν, παρέχει μοι ἄσκον τινα, εἰς ὃν πάντας τοὺς ἀνέμους καταδεῖ πλην ἑνός, Ζεφύρου πράου.

ἐννέα μὲν οὖν ἡμέρας πλέομεν, τῇ δὲ δεκάτῃ ὀρώμεν τὴν πατρίδα γῆν. ἐνταῦθα δὴ ἐγὼ καθεύδω· οἱ δὲ ἐταῖροι, ἐπεὶ ὀρώσι με καθεύδοντα, οὕτω λέγουσιν· “τί ἐν τῷ ἄσκῳ ἔνεστιν; πολλὺς δήπου χρυσὸς ἔνεστιν, πολὺ τε ἀργύριον, δῶρα τοῦ Αἰόλου. ἄγετε δὴ, λύετε τὸν ἄσκον καὶ τὸν χρυσὸν αἰρεῖτε.”

ἐπεὶ δὲ λύουσι τὸν ἀσκόν, εὐθὺς ἐκπέτονται πάντες οἱ ἄνεμοι καὶ χειμῶνα δεινὸν ποιοῦσι καὶ τὴν ναῦν ἀπὸ τῆς πατρίδος γῆς ἀπελαύνουσιν. ἐγὼ δὲ ἐγείρομαι καὶ γινώσκω τί γίγνεται. ἀθυμῶ οὖν καὶ βούλομαι ρίπτειν ἑμαυτὸν εἰς τὴν θάλατταν· οἱ δὲ ἐταῖροι σφῶζουσὶ με. οὕτως οὖν οἱ ἄνεμοι ἡμᾶς εἰς τὴν τοῦ Αἰόλου νῆσον πάλιν φέρουσιν.

Chapter 9

Η ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ (α) — οὕτως οὖν πορευόμενοι ἀφικνοῦνται εἰς τὴν ἀγοράν. ἐκεῖ δὲ τοσοῦτός ἐστιν ὁ ὄμιλος ὥστε μόλις προχωροῦσι πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν. τέλος δὲ τῷ Δικαιοπόλιδι ἐπόμενοι εἰς στοάν τινα ἀφικνοῦνται, καὶ καθιζόμενοι θεῶνται τοὺς ἀνθρώπους σπεύδοντας καὶ βοῶντας καὶ θόρυβον ποιοῦντας.

ἤδη δὲ μάλα πεινῶσιν οἱ παῖδες. ὁ δὲ Φίλιππος ἀλλαντοπώλην ὀρᾷ διὰ τοῦ ὀμίλου ὠθιζόμενον καὶ τὰ ὄνια βοῶντα. τὸν οὖν πατέρα καλεῖ καί, “πάππα φίλε,” φησίν, “ἰδού, ἀλλαντοπώλης προσχωρεῖ. ἄρ’ οὐκ ἐθέλεις σίτον ὠνεῖσθαι; μάλα γὰρ πεινῶμεν.” ὁ οὖν Δικαιοπόλις τὸν ἀλλαντοπώλην καλεῖ καὶ σίτον ὠνεῖται. οὕτως οὖν ἐν τῇ στοᾷ καθίζονται ἀλλᾶντας ἐσθίοντες καὶ οἶνον πίνοντες.

μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ὁ Δικαιοπόλις, “ἄγετε,” φησίν, “ἄρ’ οὐ βούλεσθε ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν ἀναβαίνειν καὶ τὰ ἱερὰ θεᾶσθαι;” ὁ μὲν πάππος μάλα κάμνει καὶ οὐκ ἐθέλει ἀναβαίνειν, οἱ δὲ ἄλλοι λείπουσιν αὐτὸν ἐν τῇ στοᾷ καθιζόμενον καὶ διὰ τοῦ ὀμίλου ὠθιζόμενοι ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν ἀναβαίνουνσιν.

ἐπεὶ δὲ εἰς ἄκραν τὴν Ἀκρόπολιν ἀφικνοῦνται καὶ τὰ προπύλαια διαπερῶσιν, τὸ τῆς Παρθένου ἱερὸν ὁρῶσιν ἐναντίον καὶ τὴν τῆς Ἀθηνᾶς εἰκόνα, μεγίστην οὔσαν, ἐνόπλιον καὶ δόρυ δεξιᾷ φέρουσαν. πολὺν οὖν χρόνον ἡσυχάζουσιν οἱ παῖδες τὴν θεὸν θεώμενοι, τέλος δὲ ὁ Δικαιοπόλις, “ἄγετε,” φησίν, “ἄρ’ οὐ βούλεσθε τὸ ἱερὸν θεᾶσθαι;” καὶ ἡγεῖται αὐτοῖς πόρρω.

μέγιστόν ἐστι τὸ ἱερὸν καὶ κάλλιστον. πολὺν χρόνον τὰ ἀγάλματα θεῶνται, ἃ τὸ πᾶν ἱερὸν κοσμεῖ. ἀνεωγμέναι εἰσὶν αἱ πύλαι· ἀναβαίνουνσιν οὖν οἱ παῖδες καὶ εἰσέρχονται. πάντα τὰ εἴσω σκοτεινὰ ἐστίν, ἀλλ’ ἐναντίαν μόλις ὁρῶσι τὴν τῆς Ἀθηνᾶς εἰκόνα, τὸ κάλλιστον ἔργον τοῦ Φειδίου. ἡ θεὸς λάμπεται χρυσῷ, τῇ μὲν δεξιᾷ Νίκην φέρουσα τῇ δὲ ἀριστερᾷ τὴν ἀσπίδα. ἅμα τ’ οὖν φοβοῦνται οἱ παῖδες θεώμενοι καὶ χαίρουσιν. ὁ δὲ Φίλιππος προχωρεῖ καὶ τὰς χεῖρας ἀνέχων τῇ θεῷ εὐχεται· “ὦ Ἀθηνᾶ Παρθένε, παῖ Διός, πολιοῦχε, ἵλεως ἴσθι καὶ ἄκουέ μου εὐχομένου· σῶζε τὴν πόλιν καὶ σῶζε ἡμᾶς ἐκ πάντων κινδύνων.” ἐνταῦθα δὴ πρὸς τὴν Μέλιτταν ἐπανέρχεται καὶ ἡγεῖται αὐτῇ ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

πολὺν τινα χρόνον τοὺς τεκόντας ζητοῦσιν, τέλος δὲ εὐρίσκουσιν αὐτοὺς ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ καθορῶντας τὸ τοῦ Διονύσου τέμενος. ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἰδού, ὦ παῖδες,” φησίν, “ἤδη συλλέγονται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ τέμενος. καιρὸς ἐστὶ καταβαίνειν καὶ ζητεῖν τὸν πάππον.”

καταβαίνουνσιν οὖν καὶ σπεύδουσι πρὸς τὴν στοάν· ἐκεῖ δὲ εὐρίσκουσι τὸν πάππον ὀργίλως ἔχοντα. “ὦ τέκνον,” φησίν, “τί ποιεῖς; διὰ τί με λείπεις τοσοῦτον χρόνον; διὰ τί τὴν πομπὴν οὐ θεώμεθα;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “θάρρει, πάππα,” φησίν· “νῦν γὰρ πρὸς τὸ τοῦ Διονύσου τέμενος πορευόμεθα· δι’ ὀλίγου γὰρ γίγνεται ἡ πομπή. ἄγε δὴ.” οὕτω λέγει καὶ ἡγεῖται αὐτοῖς πρὸς τὸ τέμενος.

Η ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ (β) — ἐσπέρα ἤδη πάρεστιν. δι' ὀλίγου σιγῶσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· ὁ γὰρ κήρυξ προσχωρεῖ καὶ βοῶν, “σιγᾶτε, ὦ πολῖται,” φησίν· “ἡ γὰρ πομπὴ προσχωρεῖ. ἐκποδὼν γίγνεσθε.” πάντες οὖν ἐκποδὼν γίνονται καὶ τὴν πομπὴν μένουσιν.

ἐνταῦθα δὴ τὴν πομπὴν ὁρῶσι προσχωροῦσαν. ἡγοῦνται μὲν οἱ κήρυκες· ἔπειτα δὲ παρθένοι κάλλιστα βαδίζουσι κανᾶ φέρουσαι βοτρυῶν πλήρη. ἔπονται δὲ αὐτοῖς πολλοὶ τε πολῖται ἄσκους οἴνου φέροντες καὶ πολλοὶ μέτοικοι σκάφια φέροντες. ἔπειτα δὲ προχωρεῖ ὁ τοῦ Διονύσου ἱερεὺς καὶ ἅμ' αὐτῷ νεανῖαι ἄριστοι τὴν τοῦ Διονύσου εἰκόνα φέροντες. τελευταῖοι δὲ οἱ ὑπηρέται ἔρχονται τὰ ἱερεῖα ἄγοντες.

πάντες οὖν χαίροντες τῇ πομπῇ ἔπονται πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ τέμενος. ἐπεὶ δὲ ἀφικνοῦνται, ὁ μὲν ἱερεὺς καὶ οἱ νεανῖαι τὴν τοῦ θεοῦ εἰκόνα εἰς τὸ ἱερὸν φέρουσιν, οἱ δὲ ὑπηρέται τὰ ἱερεῖα πρὸς τὸν βωμὸν ἄγουσιν. ἔπειτα δὲ ὁ κήρυξ τῷ δήμῳ κηρύττων, “εὐφημεῖτε, ὦ πολῖται,” φησίν. σιγᾷ οὖν ὁ πᾶς ὄμιλος καὶ ἡσυχος μένει.

ὁ δὲ ἱερεὺς τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν αἴρων, “ὦ ἄναξ Διόνυσε,” φησίν, “ἄκουέ μου εὐχομένου· Βρόμιε, τὴν τε θυσίαν δέχου καὶ ἵλεως ἴσθι τῷ δήμῳ· σὺ γὰρ ἵλεως ὢν τὰς τε ἀμπέλους σφῶζεις καὶ αὐξάνεις τοὺς βότρυας ὥστε παρέχειν ἡμῖν τὸν οἶνον.”

οἱ δὲ παρόντες πάντες βοῶσιν· “ἐλελεῦ, ἱου, ἱου, Βρόμιε, ἵλεως ὢν τοὺς τε βότρυας αὐξανε καὶ παρέχε ἡμῖν τὸν οἶνον.” ἔπειτα δὲ ὁ ἱερεὺς σφάττει τὰ ἱερεῖα· οἱ δὲ ὑπηρέται ἔτοιμοι ὄντες λαμβάνουσιν αὐτὰ καὶ κατατέμνουσιν. καὶ τὰ μὲν τῷ θεῷ παρέχουσιν ἐν τῷ βωμῷ καίοντες, τὰ δὲ τοῖς παροῦσι διαιροῦσιν. ἐπεὶ δὲ ἔτοιμά ἐστι πάντα, ὁ ἱερεὺς οἶνον σπένδει καὶ τῷ θεῷ εὐχεται. ἐνταῦθα δὴ πάντες τὸν τ' οἶνον πίνουνσι καὶ τὰ κρέα ἐσθίουσι τῇ δαιτὶ τερπόμενοι.

μέση νῦν νῦν ἐστίν, τῶν δὲ παρόντων πολλοὶ μεθύοντες κωμάζουσιν. ἡ οὖν Μυρρίνη, φοβουμένη ὑπὲρ τῶν παίδων, “ἄγε δὴ, ὦ ἄνερ,” φησίν, “ὁ πάππος μάλα κάμνει. καιρὸς ἐστίν ἐπανιέναι πρὸς τὰς πύλας καὶ καθεύδειν.” ὁ δὲ πάππος, “τί λέγεις;” φησίν, “οὐ κάμνω ἐγώ. βούλομαι κωμάζειν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “γέρων εἶ, πάππα,” φησίν· “οὐ προσήκει σοι κωμάζειν. ἐλθέ.” οὕτω λέγει καὶ ἡγεῖται αὐτοῖς πρὸς τὰς πύλας. ἐπεὶ δὲ ἀφικνοῦνται, τὸν ἡμίονον εὐρίσκουσι καὶ πάντες χαμαὶ καθεύδουσιν.

ΤΟ ΤΗΣ ΜΕΛΙΤΤΗΣ ΟΝΑΡ — σιγὴ πολλὴ νῦν παρὰ ταῖς πύλαις ἐστίν. ὁ δὲ Δικαιοπόλις καὶ οἱ ἄλλοι χαμαὶ καθεύδουσιν· κωμάζουσι δὲ ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οὐ πολλοί, μεθύοντες καὶ βοῶντες. τῇ δὲ Μελίττῃ ἡσυχάζειν οὐ δυνατόν ἐστιν. ἐν τοῖς ὕπνοις γὰρ πολλὰ καὶ δεινὰ ὁρῶσα μάλα φοβεῖται· δοκεῖ γὰρ ἑαυτῇ Χρύσου εἶναι θυγάτηρ, τοῦ ἱερέως κώμης τινὸς παρὰ τὴν Τροίαν. πολλάκις γὰρ ὁ πάππος περὶ τοῦ τε Χρύσου διηγῆται καὶ περὶ τῆς Τροίας. ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ ἡ Μελίττα πολλοὺς βασιλέας τῶν Ἑλλήνων ὁρᾷ διαλεγόμενους ἀλλήλοις παρὰ πυρὶ καιομένῳ· ἐν δὲ τοῖς βασιλευσιν ὁ Ἀγαμέμνων ἐστίν, ἀνὴρ ἰσχυρὸς μὲν, χαλεπὸς δὲ καὶ μάλα δεινός· οἱ δὲ ἄλλοι βασιλῆς πάντες αὐτὸν φοβοῦνται οὕτω χαλεπὸν ὄντα· ὁ γὰρ Ἀγαμέμνων μέγιστός ἐστι τῶν βασιλέων, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες αὐτὸν τιμῶσιν. ἡ δὲ τοῦ Χρύσου θυγάτηρ νῦν δούλη ἐστὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ μεγίστου βασιλέως· ὁ δὲ πατήρ αὐτῆς, ἱερεὺς ὢν τοῦ Ἀπόλλωνος, τῇ θυγατρὶ βοηθῶν, σφῶζειν αὐτὴν βούλεται. οἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων βασιλῆς τὸν ἱερέα δέχονται καὶ αὐτοῦ λέγοντος

ἀκούουσιν. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῖς βασιλεῦσι πᾶσι, μάλιστα δὲ τῷ Ἀγαμέμνονι, λέγει τάδε· “ὦ βασιλῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐγὼ μὲν ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνός εἰμι. εἰ οὖν θυγατέρα μου ἀπολύετε οἱ θεοὶ οἱ ἐν Ὀλύμπῳ τὰς οἰκίας ἔχοντες, καὶ μάλιστα ὁ Ἀπόλλων, μέλλουσιν βοηθεῖν ὑμῖν τὴν Τροίαν αἰρεῖν βουλομένοις, καὶ σφάζειν ὑμᾶς εἰς τὴν πατρίδα. ἐγὼ δὲ ὑμῖν χρυσὸν πολὺν φέρω καὶ παρέχω· δέχεσθε οὖν αὐτὸν καὶ λύετε μοι τὴν φίλην θυγατέρα.”

πάντες μὲν οὖν οἱ ἄλλοι βασιλῆς τὸν ἱερέα τιμᾶν ἐθέλουσι καὶ βούλονται τῷ ἱερεῖ πειθόμενοι τὸν τε χρυσὸν δέχεσθαι καὶ τὴν κόρην ἀπολύειν. ὁ δὲ Ἀγαμέμνων, ὀργίλως ἔχων, τὸν γέροντα ἱερέα κελεύει ἀποχωρεῖν καὶ αὐτὸς μὴ ἐπανιέναι. λέγει δὲ τῷ ἱερεῖ τάδε· “ἐγὼ οὐκ ἔχω ἐν νῷ τὴν θυγατέρα σου λύειν· νῦν γὰρ δούλη μου ἐστίν, καὶ ἐν Ἄργει μέλλει γηράσκειν ἐν τῇ ἐμῇ οἰκίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων δουλῶν. ἅπιθι οὖν, εἰ σῶος οἴκαδε ἐπανιέναι βούλει.”

ὁ μὲν οὖν γέρων ἱερεὺς φοβεῖται καὶ ἀπέρχεται σιγῇ, ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτοῦ τὸν πατέρα ἀπιόντα ὀρώσα στενάζει καὶ δακρύει. οἱ μὲν ἄλλοι βασιλῆς οἰκτίρουνσι τὸν ἱερέα, ἡ δὲ θυγάτηρ στενάζουσα λέγει· “ὦ πάτερ, ὦ ἱερεῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ μεγάλου, μὴ κατάλειπέ με ἐνταῦθα μετὰ τῶν ξένων δούλην οὖσαν· σῶζε με, ὦ πάτερ...”

“σῶζε με... σῶζε με...” στενάζουσα δ’ ἡ Μέλιττα βοᾷ ἐν ᾧ ἐγείρεται. ἡ δὲ Μυρρίνη, τῇ τῆς θυγατρὸς βοῇ ἐγειρομένη, “τί πάσχεις,” φησίν, “ὦ θύγατερ; οὐδεὶς κίνδυνός ἐστι νῦν· ἡσυχάζουσα δὲ κάθουδε παρ’ ἐμοί· δι’ ὀλίγου γὰρ ὁ ἥλιος μέλλει ἀνατέλλειν, ἡμεῖς δὲ μέλλομεν εἰς τὸ θέατρον βαίνειν. ἄρα οὐ βούλει θεωρεῖν τούς τε χοροὺς καὶ τοὺς ἀγῶνας; μὴ δάκρυε οὖν ἄλλ’ ἡσύχαζε παρ’ ἐμοί.”

Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΚΑΙ Η ΚΙΡΚΗ — ἐπεὶ δὲ ἡμᾶς ἀποπέμπει ὁ Αἴολος, ἀποπλέομεν λυπούμενοι καὶ δι’ ὀλίγου ἀφικνούμεθα εἰς τὴν νῆσον Αἰαίαν· ἐκεῖ δὲ οἰκεῖ ἡ Κίρκη, θεὸς οὖσα δεινὴ. ἐγὼ δὲ τοὺς ἐταίρους πρὸς τῇ νηὶ λείπων ἐπὶ ὄρος τι ἀναβαίνω, βουλόμενος γινώσκειν εἴ τις ἄνθρωπος ἐν τῇ νήσῳ οἰκεῖ. ἐπεὶ δὲ εἰς ἄκρον τὸ ὄρος ἀφικνούμαι, καπνὸν ὀρῶ πρὸς τὸν οὐρανὸν φερόμενον. πρὸς τὴν ναῦν οὖν ἐπανέρχομαι καὶ τῶν ἐταίρων τοὺς μὲν κελεύω πρὸς τῇ νηὶ μένειν, τοὺς δὲ κελεύω πρὸς μέσσην τὴν νῆσον πορευομένους γινώσκειν τίς ἐκεῖ οἰκεῖ. ὁ δὲ Εὐρύλοχος αὐτοῖς ἡγεῖται.

οἱ δὲ τὴν τῆς Κίρκης οἰκίαν εὐρίσκουσιν ἐν μέσῃ ὕλῃ οὖσαν· ἐγγὺς δὲ τῆς οἰκίας πολλοὺς τε λύκους ὀρώσι καὶ πολλοὺς λέοντας. τούτους δὲ ὀρώντες μάλα φοβοῦνται καὶ ἐπὶ τῇ θύρᾳ μένουσιν. ἔπειτα δὲ τῆς Κίρκης ἀκούουσιν ἔνδον ὀδούσης. καλοῦσιν οὖν αὐτήν· ἡ δὲ ἐκ τῆς θύρας ἐκβαίνει καὶ εἰσκαλεῖ αὐτούς. οἱ δὲ πάντες ἔπονται αὐτῇ· μόνος δὲ ὁ Εὐρύλοχος ἔξω μένει, φοβούμενος κίνδυνόν τινα. ἡ δὲ Κίρκη τοὺς ἄλλους εἰσάγει καὶ καθίζεσθαι κελεύει καὶ σῖτόν τε αὐτοῖς παρέχει καὶ οἶνον· φάρμακα δὲ κακὰ τῷ σίτῳ κυκᾷ.

ἐπεὶ δὲ οἱ ἐταῖροι ἐσθίουσι τὸν σῖτον, ἡ Κίρκη ράβδῳ αὐτοὺς πλήττει καὶ εἰς τοὺς συφεοὺς ἐλαύνει· οἱ δὲ εὐθὺς ὕες γίνονται. ἔπειτα δὲ ἡ Κίρκη βαλάνους αὐτοῖς βάλλει ἐσθίειν καὶ λείπει αὐτοὺς ἐν τοῖς συφεοῖς.

Chapter 10

Η ΣΥΜΦΟΡΑ (α) — τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, ἐπεὶ πρῶτον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὁ Δικαιοπόλις τὴν τε γυναῖκα καὶ τὸν πάππον καὶ τοὺς παῖδας ἐγείρει καὶ αὐτοῖς ἡγεῖται πρὸς τὸ

τοῦ Διονύσου θέατρον. πρῶτ' οὖν ἀφικνοῦνται ἄλλ' ἤδη πλεῖστοι ἄνθρωποι τὸ θέατρον πληροῦσιν. ὁ οὖν πάππος στενάζει καί, “φεῦ, φεῦ,” φησίν, “μεστόν ἐστι τὸ πᾶν θέατρον. ποῦ δυνατόν ἐστι καθίζεσθαι;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “θάρρει, πάππα,” φησίν, καὶ ἡγεῖται αὐτοῖς ἄνω καὶ θρᾶνον εὐρίσκει ἐν ἄκρῳ τῷ θεάτρῳ.

ἐπεὶ δὲ πρῶτον καθίζονται, ὁ σαλπικτῆς προχωρεῖ καὶ σαλπίζει, τοὺς πολίτας κελεύων εὐφημεῖν. ἔπειτα δὲ ὁ τοῦ Διονύσου ἱερεὺς τῷ βωμῷ προσχωρεῖ καὶ σπονδὴν ποιεῖται, τῷ θεῷ εὐχόμενος· “ὦ ἄναξ Διόνυσε, τήν τε σπονδὴν ἴλεως δέχου καὶ τοὺς χοροὺς χαίρων θεῷ.”

ἐνταῦθα δὴ ὁ πρῶτος χορὸς προχωρεῖ εἰς τὴν ὀρχήστραν, τὰ τοῦ Διονύσου ἔργα ὕμνων. θαυμάζει οὖν ὁ Μέλιττα θεωμένη καὶ χαίρει ἀκούουσα. οὕτω γὰρ καλῶς χορεύει ὁ χορὸς. πέντε χοροὶ παίδων καὶ πέντε ἀνδρῶν ἐφεξῆς ἀγωνίζονται καὶ πάντες ἄριστα χορεύουσιν. ἐπεὶ δὲ παύεται ὁ δέκατος χορὸς, οἱ νικῶντες τοὺς στεφάνους δέχονται καὶ πάντες οἱ παρόντες σπεύδουσιν ἐκ τοῦ θεάτρου.

ΟΙ ΑΓΑΘΟΙ ΠΟΛΙΤΑΙ — πολὺς δέ ἐστι θόρυβος ἐν ᾧσται. οὐ γὰρ παύονται πολλοὶ ἄνθρωποι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδες, πολῖταί τε καὶ ξένοι, πορευόμενοι εἰς ἄστὺ ἔκ τε τῶν ἀγρῶν καὶ ἐκ τοῦ Πειραιῶς. πολλοὶ δὲ γεωργοὶ ἤδη ἐξ ἄστεως ἀποχωροῦσιν, εἰς τοὺς κλήρους ἐπανιέναι βουλόμενοι. ὅτε γὰρ αἱ ἐορταὶ ἐν ταῖς Ἀθήναις καὶ ἐν ἄλλοις ἄστεσι γίνονται, αἰεὶ οἱ ἄγροικοι σπεύδουσιν εἰς τὰ ἄστυ, τοὺς χοροὺς θεᾶσθαι καὶ κομᾶζειν βουλόμενοι. μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον πόθος αὐτοὺς λαμβάνει τοῦ ἀγροίκου βίου, καὶ ἐκ τῶν ἄστεων ἐπανέρχονται εἰς τοὺς ἀγρούς. οὐδεὶς γὰρ ἄγροικος τὰ ἄστυ φιλεῖ. ἡσυχίαν γὰρ οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκοῦντες μάλα φιλοῦσιν, ἐν δὲ τοῖς ἄστεσι πολὺς θόρυβός ἐστιν. “ὦ πόλι, πόλι,” στενάζει ὁ Δικαιοπόλις, “ἀποβλέπω εἰς τὸν ἀγρόν, ἡσυχίας ἐρῶν, μισῶν μὲν ἄστὺ, τὸν δ' ἐμὸν κλῆρον ποθῶν. πάντες γὰρ οἱ ἐν τῷ ᾧσται οἰκοῦντες φαίνονται μοι κακοί. εἰ γὰρ θεὸς τις βούλεται πόλιν τινὰ εὐεργετεῖν, ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐν αὐτῇ ποιεῖ· εἰ δὲ μέλλει κακὰ πάσχειν πόλις, ἐξαιρεῖ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ὁ θεός. ἐν δὲ τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν νῦν ποῦ εἰσιν οἱ ἀγαθοί; φεῦ, φεῦ τῆς πόλεως.”

ὁ δὲ πάππος, “ἀμέλει, ὦ φίλον τέκνον,” φησίν, “οἱ ἀγαθοὶ ἐκ τῶν θεῶν γίνονται ταῖς πόλεσιν.”

ἐν δὲ τούτῳ ὁ Δικαιοπόλις φίλον τινὰ διὰ τοῦ ὀμίλου μόλις προχωροῦνται ὀρᾷ, καί, “χαῖρε, ὦ φίλε Ἰερώνυμε,” φησίν, “ὥς σπανίως σ' ὀρῶ.”

“οὐ γὰρ σχολή, ὦ Δικαιοπόλι, εἰς τοὺς ἀγρούς πορεύεσθαι. οἱ γὰρ πολῖται, εἴ τι βούλονται διαπράττειν πρὸς ἄλλας πόλεις, αἰεὶ πρὸς ἐμὲ πρῶτον ἔρχονται. φαίνομαι γὰρ αὐτοῖς ἱκανὸς ἄγγελος εἶναι· ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πόλεσι τοὺς τῶν πολιτῶν λόγους ἀκούω, ἔπειτα δ' ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων εἰς τὰς Ἀθήνας ἀγγελίας φέρω. πολλάκις μὲν οὖν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις πορεύομαι, ἄγγελος ὢν τῶν Ἀθηναίων, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα· διὰ τοῦτο δὴ σπανίως βαίνω εἰς τοὺς ἀγρούς.”

“ἀλλ' ἀγαθὸς ἀνὴρ εἶ· σὺ γὰρ ἱκανὸς εἶ τὴν σεαυτοῦ πόλιν εὐεργετεῖν.”

ὁ δὲ Ἰερώνυμος ἀποκρινόμενος, “καλὸς δὲ καὶ ἀγαθὸς ἐστὶν ἀνὴρ,” φησίν, “εἰ βούλεται γινώσκειν πῶς οἱ ἄνθρωποι τάς τε οἰκίας καὶ τὰς πόλεις καλῶς διοικοῦσιν, καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας τιμῶσιν, καὶ πολίτας τε καὶ ξένους καλῶς

ὑποδέχονται τε καὶ ἀποπέμπουσιν. ἀλλ' ὥς σπανίως οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες ἐν ταῖς πόλεσι γίνονται νῦν, ὦ φίλε Δικαιοπόλι.”

οὕτω διαλέγονται ἀλλήλοις οἱ ἄνδρες ὀλίγον χρόνον περὶ τῆς τε πόλεως καὶ τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν. τέλος δὲ ὁ Ἱερώνυμος· “χαῖρε πολλά, ὦ φίλε. τοὺς θεοὺς εὐχομαί σοι διδόναι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ. ἴθι δὲ χαίρων. καιρὸς γάρ ἐστί μοι ἀπιέναι.”

Η ΣΥΜΦΟΡΑ (β) — ἤδη μεσημβρία ἐστίν, ὁ δὲ Δικαιοπόλις βούλεται εἰς τὸν κλῆρον ἐπανιέναι. “ἄγετε δῆ,” φησὶν, “καιρὸς ἐστὶν οἴκαδε σπεύδειν, δεῖ γὰρ ἡμᾶς πρὸ τῆς νυκτὸς ἐκεῖσε παρεῖναι.” ἡ δὲ Μυρρίνη· “ἀλλ', ὦ φίλε ἄνερ, ἄρ' οὐ βούλει τὰς τραγωδίας θεᾶσθαι; ἄρ' οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν αὖριον ἐπανιέναι;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “οὐδαμῶς,” φησὶν, “ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς εὐθὺς πορεύεσθαι. ἤδη γὰρ πολὺν χρόνον τοῦ κλήρου ἄπεσμεν καὶ ὁ Ξανθίας ἀμέλει οὐδὲν ποιεῖ. οἱ οὖν βόες πεινῶσιν, τὰ δὲ πρόβατα ἀποφεύγει, ὁ δὲ οἶκος κατὰ τὸ εἰκὸς καίεται. ἄγετε. δεῖ ἡμᾶς σπεύδειν.”

οὕτω λέγει καὶ ταχέως ἡγεῖται αὐτοῖς πρὸς τὰς πύλας. ἐν ᾧ δὲ σπεύδουσι διὰ τῶν ὁδῶν, ὁ Φίλιππος νεανίας τινὰς ὁρᾷ ἐν τῇ ὁδῷ μαχομένους· πολὺν γὰρ οἶνον πεπόκασιν καὶ μεθύουσιν. μένει οὖν ὁ Φίλιππος τὴν μάχην θεώμενος· τέλος δὲ οἱ ἄλλοι νεανῖαι ἕνα τινὰ καταβάλλουσι καὶ οὐ παύονται τύπτοντες αὐτόν. ὁ δὲ Φίλιππος φοβούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ προστρέχει καί, “παύετε, μὴ τύπτετε αὐτόν, ὦ ἄνθρωποι,” φησὶν· “ἀποκτείνετε γὰρ τὸν τλήμονα.” τῶν δὲ νεανιῶν τις ἀγρίως βοῶν πρὸς τὸν Φίλιππον τρέπεται καί, “τίς ὢν σύ,” φησὶν, “οὕτω πολυπραγμονεῖς;” καὶ τύπτει αὐτόν. ὁ δὲ πρὸς τὴν γῆν καταπίπτει καὶ ἀκίνητος μένει.

οἱ δὲ τεκόντες τὰς βοὰς ἀκούοντες σπεύδουσι πρὸς τὸν παῖδα καὶ ὁρῶσιν αὐτὸν ἐπὶ τῇ γῇ κείμενον. αἴρουσιν οὖν αὐτόν, ὁ δὲ ἔτι ἀκίνητος μένει. ἡ δὲ Μέλιττα, “ὦ Ζεῦ,” φησὶν, “τί ποτε πάσχει ὁ τλήμων;” ἡ δὲ μήτηρ· “φέρετε αὐτὸν πρὸς τὴν κρήνην.” φέρουσιν οὖν αὐτόν πρὸς τὴν κρήνην καὶ τὸ ὕδωρ καταχέουσι τῆς κεφαλῆς. δι' ὀλίγου οὖν κινεῖται καὶ ἀναπνεῖ. ἐπαίρει οὖν ἑαυτὸν καὶ τῆς μητρὸς ἀκούει λεγούσης. βλέπων δὲ πρὸς αὐτήν, “ποῦ εἰ σύ, μήτηρ;” φησὶν· “διὰ τί σκότος ἐστίν;” ἡ δὲ μήτηρ· “ἀλλ' οὐ σκότος ἐστίν, ὦ παῖ· βλέπε δεῦρο.” ἀλλ' οὐδὲν ὁρᾷ ὁ παῖς· τυφλὸς γάρ ἐστιν.

Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ ΑΠΟΛΛΥΣΙΝ — ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς πολλὰ ἔτι καὶ δεινὰ πάσχει σπεύδων εἰς τὴν πατρίδα γῆν νοστεῖν. τὰς γὰρ Σειρήνας μόλις φεύγει, καὶ παρὰ τὴν Σικελίαν πλέων εἰς τὸν μέγιστον κίνδυνον ἐμπίπτει. ἔνθεν μὲν γάρ ἐστιν ἡ Σκύλλη, τέρας δεινόν, ἔξ κεφαλᾶς ἔχουσα, ἡ ἐξ ἄντρου τινὸς ὁρμωμένη τοὺς παραπλέοντας ἀρπάζει καὶ ἐσθίει· ἔνθεν δ' ἐστὶν ἡ Χάρυβδις, δίνη μάλα φοβερά, ἡ πάντα καταπίνει. ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς τὴν Χάρυβδιν φεύγων παρὰ τὴν Σκύλλην παραπλεῖ· ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἄντρου ὁρμωμένη ἔξ τῶν ἐταίρων ἀρπάζει· τοὺς δ' ἄλλους σφάζει ὁ Ὀδυσσεύς.

δι' ὀλίγου εἰς ἄλλην τινὰ νῆσον ἀφικνοῦνται· ἐκεῖ δὲ πολλοὺς βοῦς εὐρίσκουσιν· οἱ δὲ ἐταῖροι βούλονται ἀποκτείνειν αὐτοὺς καὶ ἐσθίειν. ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, “μὴ βλάπτετε τοὺς βοῦς,” φησὶν· “εἰσὶ γὰρ τῷ Ἥλιῳ.” οἱ δὲ οὐ πείθονται αὐτῷ ἀλλ' ἀποκτείνουσι τοὺς βοῦς. ὁ μὲν οὖν Ἥλιος τῷ πατρὶ Διὶ εὐχόμενος, “Ζεῦ πάτερ,” φησὶν, “οἱ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐταῖροι τοὺς ἐμοὺς βοῦς ἀποκτείνουσιν. τιμῶρει οὖν αὐτούς. εἰ δὲ μή, οὐδέποτε αὖθις ἐν τοῖς ἀνθρώποις λάμψω.”

ὁ δὲ Ζεὺς ἀκούει αὐτοῦ εὐχομένου· ἐπεὶ γὰρ ὅ τε Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἑταῖροι ἀποπλέοντες τὴν νῆσον λείπουσιν, χειμῶνα δεινὸν πέμπει καὶ τὴν ναῦν κεραυνῶ πλήττει. πάντες οὖν οἱ ἑταῖροι ἐκ τῆς νεῶς ἐκπίπτουσι καὶ ἀποθνήσκουσιν· μόνος δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκφεύγει, τοῦ ἱστοῦ λαμβανόμενος.

Chapter 11

Ο ΙΑΤΡΟΣ (α) — ἡ δὲ Μυρρίνη, ἐπεὶ ἔμαθεν ὅτι τυφλὸς ἐστὶν ὁ παῖς, καδρύουσα τῷ ἀνδρί, “ὦ Ζεῦ,” ἔφη, “τί δεῖ ἡμᾶς ποιεῖν; τοῖς θεοῖς εὐχου βοηθεῖν ἡμῖν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς τὸν παῖδα φέρειν παρὰ ἱατρὸν τινα,” ἔφη· “ἀλλ’ ἐσπέρα ἤδη γίγνεται. νῦν οὖν δεῖ πρὸς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ οἰκίαν σπεύδειν καὶ αἰτεῖν αὐτὸν ἡμᾶς δέχεσθαι. αὐριον δὲ δεῖ ζητεῖν ἱατρὸν.”

βραδέως οὖν τῷ παιδὶ ἡγούμενοι βαδίζουσι πρὸς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ οἰκίαν. ἐπεὶ δ’ ἀφίκοντο, ὁ μὲν Δικαιοπόλις ἔκοψε τὴν θύραν. ὁ δὲ ἀδελφὸς πρὸς τὴν θύραν ἐλθὼν καὶ τὸν Δικαιοπόλιν ἰδὼν, “χαῖρε, ὦ ἄδελφε,” ἔφη· “πῶς ἔχεις; σὺ δέ, ὦ Μυρρίνη, χαῖρε καὶ σύ. ἀλλ’ εἵπετέ μοι, τί πάσχετε; διὰ τί οὐκ ἐπανερχεσθε εἰς τοὺς ἀγρούς ἀλλ’ ἔτι μένετε ἐν τῷ ἄστει; ἐσπέρα γὰρ ἤδη γίγνεται.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἐγὼ μὲν καλῶς ἔχω, ὁ δὲ παῖς, ἰδοῦ, τυφλὸς γὰρ γέγονεν· οὐδὲν ὀρθῶς πάρεσμεν οὖν αἰτοῦντές σε ἡμᾶς δέχεσθαι.” ὁ δὲ ἀδελφὸς ἰδὼν τὸν παῖδα τυφλὸν ὄντα, “ὦ Ζεῦ,” ἔφη, “τί ποτε ἔπαθεν ὁ παῖς; εἰσέλθετε καὶ εἵπετέ μοι τί ἐγένετο.”

οὕτως εἰπὼν εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν· οἱ δὲ πάντα τὰ γενόμενα αὐτῷ εἶπον. ὁ δὲ τὴν γυναῖκα καλῶν, “ἐλθὲ δεῦρο,” ἔφη· “πάρεισι γὰρ ὅ τε Δικαιοπόλις καὶ ἡ Μυρρίνη· ὁ δὲ Φίλιππος δεινὸν ἔπαθεν· τυφλὸς γὰρ γέγονεν. κόμιζε οὖν αὐτόν τε καὶ τὰς γυναῖκας εἰς τὸν γυναικῶνα. σὺ δέ, ὦ ἄδελφε, ἐλθὲ δεῦρο.” ὅ τε οὖν Δικαιοπόλις καὶ ὁ ἀδελφὸς εἰς τὸν ἀνδρῶνα εἰσελθόντες πολλὰ διαλέγονται σκοποῦντες τί δεῖ ποιεῖν. τέλος δὲ ὁ ἀδελφός, “ἄλις λόγων,” ἔφη· “ἐγὼ σοφὸν ἱατρὸν ἔγνωκα καὶ αὐριον, εἴ σοι δοκεῖ, κομιῶ ὑμᾶς παρὰ αὐτόν. νῦν δέ — ὅψε γάρ ἐστιν — δεῖ ἡμᾶς καθεύδειν.”

ΕΝ ΤΩΙ ΑΝΤΡΩΙ — ὁ δὲ Φίλιππος οὐ βούλεται καθεύδειν· δακρύων γὰρ λέγει· “οἷμοι τάλας, τίς αἴτιος ταύτης τῆς συμφορᾶς μοι ἐγένετο; ἀμέλει τῶν θεῶν τις· ὅτε γὰρ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπῆρα ἐμαυτὸν τυφλὸς γενόμενος, ἐξαίφνης ἔμαθον ὅτι οἱ θεοὶ με μισοῦσιν. διὰ τί οὐκ ἀπέθανον τότε; οὐ γὰρ βούλομαι πάντα τὸν βίον τυφλὸς εἶναι. ὦ πάπα φίλε, ὦ μαμμία, βοηθεῖτέ μοι ταῦτα παθόντι.”

ἡ δὲ μήτηρ, παραμυθεῖσθαι καὶ θαρρύνειν τὸν παῖδα βουλομένη, καὶ λαβομένη τῆς χειρὸς αὐτοῦ, “θάρρει, ὦ φίλε παῖ,” φησίν, “καὶ μὴ δάκρυε· ἐγὼ γὰρ καὶ ὁ πατήρ πάρεσμέν σοι. μὴ λέγε ὅτι οἱ θεοὶ μισοῦσί σε· πολλάκις γὰρ τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα ἐγένοντο. πολλάκις δὲ οἱ θεοὶ παρέσχον τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθὸν τε καὶ κακὸν ἅμα, ὥσπερ τῷ Ὀμήρῳ τῷ ποιητῇ· αὐτὸς μὲν γὰρ τυφλὸς ἐγένετο, ἡ δὲ Μοῦσα καλὴν φωνὴν αὐτῷ παρέσχευ, μάλα αὐτὸν φιλοῦσα. ἀλλὰ μὴ φοβοῦ, ὦ παῖ· βουλόμεθα γὰρ σε πρὸς τὸν ἱατρὸν ἄγειν ὅ τε πατήρ καὶ ἐγώ.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “τίς δὲ ἱατρός ἐστι νῦν ἐν τῇ πόλει; εἰ δέ εἰσιν ἱατροί, πολὺ ἀργύριον λαβεῖν βούλονται, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔχομεν.” ὁ δὲ πατήρ ἀποκρινόμενος ἔφη· “μὴ ταῦτα φοβοῦ, ὦ παῖ· καὶ γὰρ οὐ πολὺ ἀργύριον λαβόντες οἱ ἱατροὶ οἱ ἐν ἄστει βοηθεῖν σοι μέλλουσιν.”

ὁ δὲ ἀδελφὸς ὑπολαβὼν εἶπεν· “σοὶ δέ, ὦ Δικαιοπόλι, ὑπάρχει μὲν τὰ ἐμὰ χρήματα, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἱκανά. ἔπειτα φίλους πολλοὺς ἔχω ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐτοίμους ἀργυρίον μοι δανείζειν. ἀνδρείος δὲ εἰ σύ, ὦ παῖ, καὶ ἀνδρεῖω σοι ὄντι οἱ θεοὶ βοηθεῖν μέλλουσιν. πολλοὶ γὰρ ἀνδρεῖοι νεανῖαι ἐν ταῖς μάχαις τραύματα ἔλαβον, ὥσπερ σὺ ἔλαβες. οἱ δὲ θεοὶ ἀεὶ αὐτοῖς βοηθοῦσιν, μάλα αὐτοὺς φιλοῦντες.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἀπέθανον οἱ ἀνδρεῖοι ἔργα ποιοῦντες.”

ἡ δὲ μήτηρ· “μὴ φλυαρεῖ, ὦ τέκνον, ἀλλ’ ἄκουέ μου. ἄρα γινώσκεις σὺ τὸν Χαιρεφῶντα, τὸν τοῦ πατρός σου φίλον καὶ ἐταῖρον;”

“Ναὶ μὰ τὸν Δία,” ἔφη ὁ παῖς, “ἔχει γὰρ ἀγρὸν οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκίας ἡμῶν, καὶ πολλάκις ὁ πατήρ με ἐκεῖσε ἤγαγεν.”

καὶ ἡ Μυρρίνη· “ἄρα γινώσκεις τί ἔπαθε πάθος ἔτι παῖς ὢν;”

“οὐκ ἔγωγε, ὦ μήτερ,” ἔφη ὁ Φίλιππος, “ἀλλὰ εἰπέ μοι.”

“ἄκουε δὴ. ὁ Χαιρεφῶν, ἔτι παῖς ὢν, προελθὼν ποτε ὀλίγον ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ κλήρου, ἠῦρεν ἄντρον τι τοιοῦτον οἷον Ὅμηρος εἶπεν.”

ὁ δὲ Φίλιππος ὑπολαβὼν, “ἄρα τὸ τοῦ Κύκλωπος,” ἔφη, “λέγεις;”

“ναί. λαβὼν οὖν δύο ἐταίρους εἰσήλθεν εἰς τὸ ἄντρον, περισκοπεῖν τὰ πάντα βουλόμενος.”

“τίνας δὲ ἔσχεν ἐταίρους;” ἔφη ὁ Φίλιππος.

“ἡμᾶς ἔλαβεν ἐταίρους τὸ ἄντρον εὐρών,” ὁ Δικαιοπόλις ὑπολαβὼν ἔφη· “ἐμὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου ἔτι παιῖδας ὄντας.”

“τί οὖν ἐγένετο; εἰπέ μοι, ὦ παππία.”

“λαβόντες δὲ λαμπάδας πάντες ἅμα ἦλθομεν τὸ ἄντρον ζητοῦντες. ἐγὼ δέ, τὴν ὁδὸν αὐθις εὐρεῖν βουλόμενος, λίθους ἔλιπον μετ’ ἐμὲ βαδίζοντα. εὐρόντες δὲ τὸ ἄντρον εἰσήλθομεν, ὡς ἡ μήτηρ σοι εἶπεν. ἄρ’ ἀληθῆ λέγω, ὦ ἄδελφε;”

ὁ δὲ ἀδελφός· “πῶς γὰρ οὐ; ἐγὼ μὲν ἔλαβον δύο λαμπάδας· σὺ γὰρ οὐκ ἔλαβες, μικροὺς λίθους ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων· ὁ δὲ Χαιρεφῶν, οἰόμενος εἰς μάχην τινὰ ἐλθεῖν, ὥσπερ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπὶ τὸν Κύκλωπα, ξίφος τῇ δεξιᾷ ἔλαβεν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ λαμπάδα εἶχεν. οὕτως εἰσήλθομεν εἰς τὸν σκότον τὸν τοῦ ἄντρον.”

“ἐλάβομεν καὶ τὸν κύνα μεθ’ ἡμῶν, μέγα τε καὶ καλὸν ζῶον ὄντα, ὀνόματι Κέρβερον. ἄρα οὐ μέμνησαι σύ, ὦ ἄδελφε; αὐτὸς γὰρ ἔσωσ’ ἡμᾶς ἐκ τοῦ κινδύνου.”

“ἀλλ’ οὐκ ἐλάβετε σῖτόν τε καὶ ὕδωρ, ὥσπερ εἰς μακρὰν ὁδὸν πορευόμενοι,” ἡ μήτηρ ὑπολαβοῦσα ἔφη, “καὶ διὰ τοῦτο κίνδυνος μέγας ἐγένετο ὑμῖν ἀποθανεῖν ἐν τῷ σπηλαίῳ. οὐδὲν γάρ, ὦ παῖ, ἔλαβον πλὴν τοῦ ξίφους καὶ τῶν λαμπάδων.”

“προελθόντες δέ,” ἔφη ὁ τοῦ Δικαιοπόλιδος ἀδελφός, “μόλις ἐν τῷ τοῦ σπηλαίου σκότῳ εἶδομέν τι, καίπερ τὰς λαμπάδας ἔχοντες. ἔπειτα ὁ Χαιρεφῶν ὁ προβαίνων ἐξαίφνης ἔπταισεν· κατέπεσε δὲ εἰς χάσμα τι τῆς γῆς, καὶ ἀκίνητος ἔμεινεν. ἐγὼ δέ, βοηθεῖν βουλόμενος αὐτῷ πεσόντι, τὰς λαμπάδας ἀπέβαλον· αἱ δὲ πεσοῦσαι ἔσβησαν.

“πανταχοῦ σκότος ἐξαίφνης ἐγένετο περὶ ἡμῶν. φόβος δὲ ἔλαβεν ἡμᾶς τότε μέγας. κατήλθομεν δὲ βραδέως εἰς τὸ χάσμα, καίπερ οὐδὲν ἰδόντες, γινώσκειν βουλόμενοι τί ποτε ὁ Χαιρεφῶν πεσὼν ἔπαθεν.”

“μόλις δὲ αὐτὸν ἐν τῷ τοῦ χάσματος μυχῷ ἠύρομεν κείμενον. δι’ ὀλίγου δὲ κινεῖται καὶ ἀναπνεῖ. τέλος δὲ ἐπαίρει ἑαυτὸν καί, ‘διὰ τί,’ λέγει, ‘πανταχοῦ

σκότος ἐστίν; ἄρα τυφλός εἰμι; ὁ δὲ πατήρ σου, ‘οὐδαμῶς,’ ἔφη, ‘οὐ γὰρ σὺ τυφλὸς εἶ, ἀλλὰ πάντες ἐν τῷ τοῦ σπηλαίου σκότῳ ὥσπερ τυφλοὶ ἐσμεν. οὐκέτι γὰρ λαμπάδας ἔχομεν. δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐν τῷ σκότῳ βαδίζειν, εἰ τὴν τοῦ ἄντρου εἴσοδον αὐθις εὐρεῖν βουλόμεθα.’

“ἐγὼ μὲν οὖν, πάντων πρεσβύτατος ὢν, ἡγεμὼν τῶν ἄλλων ἐν τῷ σκότῳ ἐγενόμην. σὺ δέ, ὦ Δικαιοπόλι, αἴτιος ἐγένου τῆς ἡμῶν πάντων σωτηρίας. ὁ γὰρ σὸς πατήρ, ὦ παῖ, τῷ κυνί, ‘ἴθι δὴ, ὦ Κέρβερε,’ ἔφη, ‘εὐρὲ τὴν ὁδόν.’ ὁ δὲ κύων ὀσφραίνόμενος τὴν ὁδὸν ἠῦρε καὶ οἴκαδε ἐπανῆλθεν. ἐν δὲ τούτῳ ἡμεῖς μάλα φοβούμενοι μόλις ἐν τῷ σκότῳ προχωρεῖν οἴοι τ’ ἐγενόμεθα. ὦ παῖ, οὐδενὶ πώποτε τοσαύτη συμφορὰ ἐγένετο ὅση ἡμῖν τότε, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “ἄρα καὶ ὑμεῖς,” ἔφη, “οἰοί τε ἐγένεσθε τὴν τοῦ ἄντρου εἴσοδον εὐρεῖν;”

“οὐδαμῶς,” ἔφη ἡ μήτηρ, “οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐγένοντο διὰ τὸν σκότον πορεύεσθαι καὶ τὴν ὁδὸν εὐρεῖν.”

“πᾶσαν τὴν νύκτα,” ὑπολαβὼν ὁ Δικαιοπόλις ἔφη, “περιήλθομεν ἐν κύκλῳ τὸ σπήλαιον, ἐξελθεῖν οὐ δυνάμενοι, ὥσπερ εἰς λαβύρινθον ἐμπεσόντες. τέλος δὲ τοῦ κυνὸς ὑλακτοῦντος ἀκούομεν· ὁ δὲ πατήρ ἡμῶν καλεῖ ἡμᾶς βοῶν. εἶδομεν δὲ μετ’ οὐ πολὺν χρόνον λαμπάδος φῶς, καὶ τὸν πατέρα εἰσελθόντα. ἰδὼν γὰρ τοὺς λίθους λελειμμένους ἐν τῇ ὁδῷ καὶ τῷ κυνὶ ἐπόμενος ἠῦρε τὸ ἄντρον. ἀλλὰ τότε μόνον ἠσθόμεθα ὅτι ὁ Χαιρεφῶν τυφλός ἐστιν. οὐδὲν γὰρ εἶδεν, οὔτε τὸ φῶς, οὔτε τὸν κύνα, οὔτε τὸν πατέρα ἡμῶν.

“λαβόντες οὖν αὐτὸν εἵλομεν ἐκ τοῦ σπηλαίου δακρύοντα καὶ στενάζοντα, καὶ ἡγάγομεν πρὸς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

“ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ, ὥς εἶδε τὸν υἱὸν τυφλὸν γενόμενον, πρῶτον μὲν ἐστέναξεν, ἔπειτα δὲ εἶπεν ὅτι δεῖ ἡμᾶς τὸν παῖδα εἰς τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἱερὸν ἄγειν. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐδυνάμεθα· αὐτὸς οὖν τὸν υἱὸν ἤγαγεν. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο πρὸς τὸν θεὸν ἄγων τὸν ἑαυτοῦ παῖδα, πρῶτον μὲν ἐπὶ θάλατταν αὐτὸν ἤγαγε καὶ ἔλουσεν αὐτόν. ἔπειτα πρὸς τὸ τέμενος ἦλθον τοῦ θεοῦ. ἐκεῖ τὸν παῖδα κατέκλινεν, ὁ δὲ τῇ ὑστεραίᾳ ἡγείρατο βλέπων. καὶ σὺ αὐτὸν εἶδες νῦν πάντα ὀρῶντα. πολλὰ δὲ καὶ θαυμαστὰ τοιαῦτα ἄλλα ἐγένοντο ἐν τῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἱερῷ.”

“μὴ οὖν φοβοῦ, ὦ φίλε παῖ,” ἔφη ἡ μήτηρ. “δι’ ὀλίγου γὰρ καὶ σὺ ἀναβλέψη. νῦν δὲ κάθευδε ἡσυχος· ὁψὲ γάρ ἐστιν.”

Ο ΙΑΤΡΟΣ (β) — τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, ἐπεὶ πρῶτον ἡμέρα ἐγένετο, τὰς γυναῖκας ἐν τῇ οἰκίᾳ λιπόντες ὁ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ ἀδελφὸς τὸν Φίλιππον εἰς τὴν ὁδὸν ἤγαγον. ὁ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς χειρὸς ἐλάβετο ἀλλ’ ὅμως πρὸς τοὺς λίθους πταίων πρὸς τὴν γῆν κατέπεσεν. ὁ οὖν πατήρ αἶρει αὐτὸν καὶ φέρει. οὕτως οὖν πορευόμενοι δι’ ὀλίγου ἀφίκοντο εἰς τὴν τοῦ ἱατροῦ οἰκίαν. ὁ δ’ ἀδελφός, “ἰδού,” ἔφη. “εἰς τοῦ ἱατροῦ ἤκομεν. ἐλθὲ δεῦρο καὶ κόπτε τὴν θύραν.” τοῦτο εἰπὼν ὁ ἀδελφὸς οἴκαδε ἐπανῆλθεν.

ὁ οὖν Δικαιοπόλις προσελθὼν ἔκοψε τὴν θύραν, ἀλλ’ οὐδεὶς ἦλθεν. ἐπεὶ δ’ αὐθις ἔκοψεν, δοῦλός τις ἐξελθὼν, “βάλλ’ ἐς κόρακας,” ἔφη. “τίς ὢν σὺ κόπτεις τὴν θύραν;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις. “ἀλλ’, ὦ δαιμόνιε, ἐγὼ εἰμι Δικαιοπόλις· τὸν δὲ παῖδα κομίζω παρὰ τὸν σὸν δεσπότην· τυφλὸς γὰρ γέγονεν.” ὁ δὲ δοῦλος. “ἀλλ’ οὐ σχολὴ αὐτῷ.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις. “ἀλλ’ ὅμως κάλει αὐτόν· δεινὰ γὰρ ἔπαθεν ὁ

παῖς· ἀλλὰ μένε, ὦ φίλε.” καὶ οὕτως εἰπὼν δύο ὀβολοὺς τῷ δούλῳ παρέσχε· ὁ δὲ· “μένετε οὖν ἐνταῦθα. ἐγὼ γὰρ τὸν δεσπότην καλῶ, εἴ πως ἐθέλει ὑμᾶς δέχεσθαι.”

ὁ τε οὖν πατήρ καὶ ὁ παῖς ὀλίγον τινὰ χρόνον μένουσιν ἐπὶ τῇ θύρᾳ. ἔπειτα δ' ὁ δοῦλος ἐξελθὼν, “εἰσέλθετε,” ἔφη· “ὁ γὰρ δεσπότης ἐθέλει ὑμᾶς δέχεσθαι.” ὁ οὖν πατήρ τῷ παιδὶ εἰσηγούμενος τὸν ἱατρὸν εἶδεν ἐν τῇ αὐλῇ καθιζόμενον. προσελθὼν οὖν, “χαῖρε,” ἔφη· “ἐγὼ μὲν εἰμι Δικαιοπόλις Χολλείδης, κομίζω δὲ παρὰ σὲ τὸν ἐμὸν παῖδα· δεινὰ γὰρ ἔπαθεν· τυφλὸς γέγονεν.” ὁ δὲ ἱατρός· “δεῦρο ἐλθέ, ὦ παῖ. τί ἔπαθες; πῶς τυφλὸς ἐγένου;” ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις πάντα τῷ ἱατρῷ εἶπεν, ὁ δὲ τοὺς τοῦ παιδὸς ὀφθαλμοὺς πολλὸν χρόνον σκοπεῖ. τέλος δέ· “ἐγὼ μὲν οὐ δύναμαι αὐτὸν ὠφελεῖν. οὐδὲν γὰρ νοσοῦσιν οἱ ὀφθαλμοί. οὐκ οὖν δύνανται ὠφελεῖν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τοῖς γε θεοῖς πάντα δυνατά. δεῖ οὖν σε κομίζειν τὸν παῖδα πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον καὶ τῷ Ἀσκληπιῷ εὐχεσθαι, εἴ πως ἐθέλει αὐτὸν ἰᾶσθαι.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “οἴμοι, πῶς γὰρ ἔξεστί μοι πένητι ὄντι πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον ἰέναι;” ὁ δὲ ἱατρός, “σὸν ἔργον, ὦ ἄνθρωπε,” ἔφη· “χαίρετε.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις μάλα λυπούμενος βαδίζει πρὸς τὴν θύραν καὶ τῷ παιδὶ οἴκαδε ἡγεῖται. ἀφικόμενος δὲ πάντα τὰ γενόμενα τῷ ἀδελφῷ εἶπεν. ἡ δὲ Μυρρίνη πάντα μαθοῦσα· “ἔστω· οὐ δυνάμεθα τῇ ἀνάγκῃ μάχεσθαι. δεῖ σε οὖν τὸν παῖδα πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον κομίζειν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἀλλὰ πῶς ἔξεστί μοι, ὦ γύναι,” ἔφη, “τὸν παῖδα ἐκεῖσε ἄγειν; δεῖ πεζῇ ἰέναι ὁ παῖς τυφλὸς ὢν. πῶς οὖν ἔξεστι τὸν μισθὸν παρασχεῖν τῷ ναυκλήρῳ; οὐ γάρ ἐστί μοι τὸ ἀργύριον.”

ὁ δὲ ἀδελφός, “μὴ φρόντιζε, ὦ φίλε,” ἔφη. καὶ πρὸς τὴν κυψέλην ἐλθὼν πέντε δραχμὰς ἐξεῖλε καὶ τῷ Δικαιοπόλιδι παρέσχε· ὁ δὲ τὸ ἀργύριον δέχεται καὶ μεγάλην χάριν ἔχων, “ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν,” ἔφη, “τοὺς θεοὺς εὐχομαι πάντα ἀγαθὰ σοι παρέχειν οὕτως εὐφροني ὄντι.” οὕτως οὖν δοκεῖ αὐτοῖς τῇ ὑστεραίᾳ πρὸς τὸν Πειραιᾶ σπεύδειν καὶ ναῦν τινα ζητεῖν πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον μέλλουσαν πλεῖν.

Ο ΔΗΜΟΚΗΔΗΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΙΑΤΡΕΥΕΙ — ἐπεὶ δὲ ἀπέθανεν ὁ Πολυκράτης, οἱ Πέρσαι τούς τε ἄλλους θεράποντας τοῦ Πολυκράτους λαβόντες καὶ τὸν Δημοκῆδη εἰς Σοῦσα ἐκόμισαν. δι' ὀλίγου δὲ ὁ βασιλεὺς κακόν τι ἔπαθεν· ἀπὸ τοῦ ἵππου γὰρ πεσὼν τὸν πόδα ἔβλαψεν. οἱ δὲ ἱατροὶ οὐκ ἐδύναντο αὐτὸν ὠφελεῖν. μαθὼν δὲ ὅτι ἱατρός τις Ἑλληνικὸς πάρεστιν ἐν τοῖς δούλοις, τοὺς θεράποντας ἐκέλευσε τὸν Δημοκῆδη παρ' ἐαυτὸν ἀγαγεῖν. ὁ οὖν Δημοκῆδης εἰς μέσον ἦλθεν, πέδας τε ἔλκων καὶ ῥάκεσιν ἐσθημένος. ὁ οὖν βασιλεὺς ἰδὼν αὐτὸν ἐθαύμασε καὶ ἥρετο εἰ δύναται τὸν πόδα ἰατρεύειν. ὁ δὲ Δημοκῆδης φοβούμενος εἶπεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἱατρός σοφὸς ἀλλ' ἐθέλει πειρᾶσθαι. ἐνταῦθα δὴ Ἑλληνικῇ ἱατρείᾳ χρώμενος τὸν πόδα ταχέως ἰάτρευσεν. οὕτως οὖν φίλος ἐγένετο τῷ βασιλεῖ, ὁ δὲ πολὺ ἀργύριον αὐτῷ παρέσχε καὶ μεγάλως ἐτίμα.

Chapter 12

Η ΝΑΥΣΙΚΑΑ — ἡ δὲ Μυρρίνη, πρὸς τὸν Φίλιππον ἔτι λυπούμενον βλέπουσα, “θάρρει, ὦ φίλε παῖ,” φησὶν· “ἐγὼ δὲ μέλλω σοί τε καὶ τῇ Μελίττῃ καλὸν μῦθον λέγειν. ἀκούετε οὖν.

“οἱ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐταῖροι τὰς βούς τὰς τοῦ Ἥλιου ἀποκτείνουσιν. ἐπεὶ οὖν ἀπὸ τῆς νήσου ἀποπλεύουσιν, ὁ Ζεὺς δεινὸν χειμῶνα πέμπει καὶ τὴν ναῦν κεραυνῷ

βάλλει. πάντες οὖν οἱ ἐταῖροι ἐκπεσόντες ἐκ τῆς νεῶς ἀπέθανον. μόνος δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς οὐκ ἀπέθανεν· εἰς γὰρ τὴν θάλατταν εἰσπесὼν τοῦ ἱστοῦ ἐλάβετο.

“ἔπειτα δὲ δύο τε ἡμέρας δύο τε νύκτας ἐν τῇ θαλάττῃ πλανᾶται τοῦ ἱστοῦ λαμβανόμενος. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ πρῶτον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, νῆσόν τινα ὄρᾳ οὐ πολὺ ἀπέχουσιν. τὸν οὖν ἱστὸν καταλιπὼν πρὸς τὴν νῆσον ἀφικέσθαι πειρᾶται νέων.

“ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν νῆσον προσεχώρησεν, εἶδεν ὅτι πανταχοῦ εἰσι πέτραι μεγάλαι, ὥστε οὐ δυνατόν ἐστιν ἐκ τῆς θαλάττης διασφύζεσθαι. παρένευσεν οὖν τῷ αἰγιαλῷ, τόπον ζητῶν ὅπου δυνατόν ἐστιν ἐκ τῆς θαλάττης φυγεῖν. τέλος δὲ εἰς ποταμοῦ στόμα ἀφίκετο, ὅπου ὁ αἰγιαλὸς ὁμαλὸς ἦν. ἐκεῖσε οὖν ἔνευσεν· μόλις δὲ εἰς τὴν γῆν κατέφυγεν. ἐχαίρησεν οὖν ἐν τῇ θαλάττῃ οὐκ ἀποθανόν· πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ παθὼν μάλιστα ἔκαμνεν. πολὺν οὖν χρόνον ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἡσύχασεν. τέλος δὲ ἡγεύρατο καί, ‘οἴμοι,’ ἔφη, ‘τί δεῖ με ποιεῖν; εἰς τίνος γῆν ἵκω; ἄρα φιλάνθρωποι εἰσιν οἱ ἐνθάδε οἰκοῦντες ἢ βάρβαροί τε καὶ ξένοις ἐχθροί; μάλα γὰρ φοβοῦμαι εἰς γῆν ἀλλοτρίαν ἀφικόμενος. μέλλω οὖν κρύπτεσθαι.’

“ἀνέβη οὖν εἰς ὕλην τινὰ οὐ πολὺ ἀπέχουσιν καὶ ἑαυτὸν ἔκρυπεν ἐν τοῖς θάμνοις.

“οὐ πολὺ δὲ ἀπείχεν ἡ πόλις ἢ τῶν Φαιάκων, ὧν ἐβασίλευεν ὁ Ἀλκίνους. τῷ δὲ Ἀλκίνῳ ἦν θυγάτηρ τις καλλίστη, ὀνόματι Ναυσικάα. ἡ δὲ Ναυσικάα ἐβούλετο τὰ ἱμάτια πλύνειν. ἐπεὶ οὖν πρῶτον ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, πρὸς τὸν Ἀλκίνου ἐσπευσε καί, ‘πάππα φίλε,’ ἔφη, ‘βούλομαι τὰ ἱμάτια εἰς τὸν ποταμὸν φέρειν καὶ πλύνειν· πολλὰ γὰρ ἄλουτά ἐστιν, καὶ τὰ ἐμὰ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν. ἄρα οὖν ἐθέλεις τοὺς δούλους κελεύειν ἅμαξάν μοι παρασκευάζειν; πολὺ γὰρ ἀπέχει ὁ ποταμός, πολλὰ τε ἱμάτια δεῖ ἐκεῖσε φέρειν.’

“ὁ δὲ Ἀλκίνους, ‘μάλιστά γε,’ ἔφη, ‘ὦ θύγατερ φιλτάτη, τοὺς δούλους εὐθὺς μέλλω κελεύειν ἅμαξάν σοι παρασκευάζειν.’ οὕτως εἶπεν, καὶ τοὺς δούλους ἐκέλευσεν ἅμαξαν παρασκευάζειν. οἱ δὲ ἐπείσαντο αὐτῷ καὶ ἅμαξαν καλὴν ἐξήγαγον. ἡ μὲν οὖν Ναυσικάα ἐξήνεγκε τε τὰ ἱμάτια καὶ τῇ ἀμάξῃ ἐπέθηκεν. ἡ δὲ μήτηρ σίτον τε παρεσκεύασε καὶ οἶνον καὶ εἰσήνεγκεν εἰς τὴν ἅμαξαν. ἡ δὲ Ναυσικάα τὰς ἀμφιπόλους ἐκάλεσεν. ἔπειτα δὲ ἐπὶ τὴν ἅμαξαν ἀνέβη καὶ τὰς ἡμιόνους ἐκέντησεν. αἱ μὲν οὖν ἡμίονοι ταχέως ἔδραμον τὴν τε Ναυσικάαν φέρουσαι καὶ τὰ ἱμάτια, αἱ δὲ ἀμφίπολοι ἠκολούθησαν ὀπισθεν τῆς ἀμάξης.

“ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν ποταμὸν ἀφίκοντο, τὰ ἱμάτια ἐξεῖλόν τε ἐκ τῆς ἀμάξης καὶ ἐν τῷ ποταμῷ ἐξέπλυναν. ἐπεὶ δὲ πάντα ἐξέπλυναν, ἐκάθισαν ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ καὶ ἐδείπνησαν. ὀλίγον οὖν χρόνον ἡσύχασαν. ἔπειτα δὲ ἡ Ναυσικάα σφαῖραν λαβοῦσα ἔβαλε πρὸς τὰς θεραπαίνας· αἱ δὲ τὴν σφαῖραν εἶλον. οὕτως οὖν πολὺν χρόνον ἔπαιζον τὴν σφαῖραν ἀλλήλαις βάλλουσαι. τέλος δὲ ἡ μὲν Ναυσικάα τὴν σφαῖραν ἔβαλε πρὸς ἀμφίπολόν τινα, ἡ δὲ σφαῖρα τῆς ἀμφιπόλου ἤμαρτε καὶ εἰσέπεσεν εἰς τὸν ποταμόν. πᾶσαι οὖν αἱ κόραι μέγα ἐβόησαν καὶ ἔκλαγον.

“ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τοῖς θάμνοις ἐκάθευδεν. ἐξαίφνης δὲ ἡγεύρατο καὶ τῶν κορῶν ἤκουσε κλαζουσῶν. μέγας οὖν φόβος αὐτὸν ἔλαβεν, καί, ‘οἴμοι,’ ἔφη, ‘τίνων εἰς γῆν ἵκω; τίνων ἀκούω κλαζουσῶν; ἄρα νύμφαι εἰσίν, αἱ ἔν τε τοῖς ὄρεσιν οἰκοῦσι καὶ τοῖς ποταμοῖς, ἢ κόραι εἰσὶν ἀνθρώπιναι; ἀλλ’ ἄγε· δεῖ τοὺς θάμνους καταλιπεῖν καὶ μαθεῖν τίνες εἰσίν.’

“οὕτως εἰπὼν ἐκ τῶν θάμνων ἐξῆλθεν. γυμνὸς δὲ ὢν, ἐβούλετο τὰ αἰδοῖα κρύπτειν· πτόρθον οὖν φύλλων ἐκ τῶν θάμνων λαβὼν τὰ αἰδοῖα ἔκρυπεν. οὕτως οὖν ἐκ τῶν θάμνων ἐξῆλθε καὶ ταῖς κόραις προσεχώρησεν. αἱ δὲ κόραι ἄνθρωπον εἶδον προσχωροῦντα γυμνόν τε ὄντα καὶ φοβερὸν· μέγιστος οὖν φόβος αὐτὰς ἔλαβεν· πᾶσαι μὲν οὖν ἔφυγον, μόνη δὲ ἔμεινεν ἡ Ναυσικάα. ὁ οὖν Ὀδυσσεύς, τὴν Ναυσικάαν ἰδὼν μένουσαν, βραδέως προσεχώρησε καί, ‘ἄρα τῶν θεῶν τις,’ ἔφη, ‘ἢ τῶν θνητῶν εἶ; εἰ μὲν τις τῶν θεῶν εἶ οἱ οὐρανὸν ἔχουσιν, Ἄρτεμις μοι εἶναι φαίνεται, ἢ τοῦ Διὸς μεγάλου παῖς· εἰ δέ τις τῶν θνητῶν οἱ ἐπὶ τῇ γῇ τὸν βίον διάγουσιν, μακάριοι μὲν εἰσὶ σοὶ γε πατήρ καὶ μήτηρ, μακάριοι δὲ καὶ οἱ ἀδελφοί· ἀμέλει γὰρ ἀεὶ μάλα χαίρουσι θεώμενοί σε, ἢ ἄνθει ὁμοία οὔσα χοροὺς εἰσάγεις. ἐκεῖνος δὲ μακαριώτατος πάντων ὅς σε οἴκαδε ἄζεται· οὐδέποτε γὰρ ποιοῦτον ἐγὼ εἶδον, οὔτ’ ἄνδρα οὔτε γυναῖκα. οἴκτιρέ με, ἄνασσα, ὅς πολλὰ παθὼν εἰς τὴν σὴν γῆν ἦκω. ἰκετεύω σε ἱμάτιά τέ μοι παρέχειν καὶ ἄγειν με πρὸς τὸ ἄστυ.’

“ἡ δὲ Ναυσικάα ἠλέησεν αὐτὸν καί, ‘μὴδὲν φοβοῦ, ὦ ξέने,’ ἔφη· ‘οἰκτίρω γὰρ σε, ὅς πολλὰ παθὼν εἰς ἡμετέραν γῆν ἦκεις. μέλλω οὖν ἱμάτιά τέ σοι παρέχειν καὶ ἡγεῖσθαι πρὸς τὸ ἄστυ.’ οὕτως εἰποῦσα τὰς ἀμφιπόλους ἐκάλεσε καί, ‘ἔλθετε δεῦρο,’ φησίν, ‘ὦ ἀμφίπολοι. διὰ τί ἀπεφύγετε ἄνθρωπον ἰδοῦσαι; ἐπανέλθετε καὶ σῖτον παρασχοῦσαι τῷ ξένῳ λούετε αὐτὸν ἐν τῷ ποταμῷ.’

“αἱ οὖν ἀμφίπολοι τῇ Ναυσικάᾳ πειθόμεναι τὸν Ὀδυσσεά εἰς τὸν ποταμὸν ἦγαγον. ἡ δὲ Ναυσικάα ἱμάτια αὐτῷ παρέσχε κάλλιστα καί, καταλιποῦσα αὐτὰ παρὰ τῷ Ὀδυσσεῖ, ἀπῆλθεν. ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἐλούσατο ἐν τῷ ποταμῷ. ἔπειτα δὲ τὰ ἱμάτια ἐνεδύσατο καὶ πρὸς τὰς κόρας προσεχώρησεν.

“ἡ δὲ Ναυσικάα ἰδοῦσα αὐτὸν προσχωροῦντα ἐθαύμασε καί, ‘ὦ ἀμφίπολοι,’ ἔφη, ‘ὥς καλὸς ἐστὶν ὁ ξένος· θεῷ γὰρ ἔοικεν. εἰ γὰρ τοιοῦτος πόσις μοι γένοιτο. ἀλλὰ, ἀμφίπολοι, παράσχετε αὐτῷ σῖτόν τε καὶ οἶνον.’ αἱ οὖν ἀμφίπολοι σῖτόν τε καὶ οἶνον αὐτῷ παρέσχον, ὁ δὲ πάντα κατέφαγεν· μάλιστα γὰρ ἐπέινει.

“ἔπειτα δὲ ἡ Ναυσικάα, ‘ἄγε δῆ, ὦ ξέने,’ ἔφη, ‘νῦν μέλλω σοι εἰς τὸ ἄστυ ἡγεῖσθαι.’ ἐπὶ οὖν τὴν ἁμαξάν ἀνέβη καὶ τὰς ἡμιόνους ἐκέντησεν. ταχέως οὖν ἔδραμον αἱ ἡμίονοι, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς καὶ αἱ ἀμφίπολοι ἠκολούθησαν. δι’ ὀλίγου οὖν εἰς τὸ ἄστυ ἀφίκοντο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, ἡ Ναυσικάα αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν ἦγαγεν, τὸν δὲ πατέρα ἐζήτησεν. ἦρε δὲ αὐτὸν ἔνδον ὄντα. τὸν οὖν Ὀδυσσεά πρὸς αὐτὸν ἦγαγε καί, ‘πάππα φίλε,’ φησίν, ‘ιδού, τοῦτον τὸν ξένον ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἠύρομεν, ὅς πολλὰ παθὼν εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν ἦκει. δέχου οὖν αὐτὸν εὐμενῶς· πάντες γὰρ ξένοι τε καὶ πτωχοὶ πρὸς Διὸς εἰσιν.’ ὁ δὲ Ἀλκίνοος, ‘ἀληθῆ λέγεις, ὦ φιλτάτη,’ ἔφη· ‘δεῖ γὰρ πάντας ξένους εὐμενῶς δέχεσθαι. σὺ δέ, ὦ ξέने, εἰπέ μοι τίς εἶ. τί σοι ἐγένετο; πῶς γὰρ εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν ἦκεις;’

ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεὺς πάντα τε εἶπεν ὅσα ἐγένετο καὶ πάντα ὅσα ἔπαθεν ἐν τῇ Τροίᾳ μαχόμενος καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ πλανώμενος. ὁ δὲ Ἀλκίνοος πάντα μαθὼν ἐθαύμασε καὶ εὐμενῶς αὐτὸν ἐδέξατο. πάντας γὰρ τοὺς βασιλέας ἐκάλεσε μεγάλην τε ἑορτὴν ἐποίησε καὶ τὸν Ὀδυσσεά καλῶς ἐξένισεν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοὺς βασιλέας ἐκέλευσε τὸν Ὀδυσσεά οἴκαδε πέμπειν. οἱ οὖν βασιλῆς ναῦν τε παρεσκεύασαν καὶ δῶρα πολλὰ τε καὶ καλὰ εἰς τὴν ναῦν εἰσήνεγκον. ἐπεὶ δὲ ἔμελλεν ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν ναῦν εἰσβαίνειν, ιδού, ἡ Ναυσικάα παρῆν καί, ‘χαῖρε, ὦ ξέने,’ φησίν· ‘μή μου ἐπιλανθάνου· ἐγὼ γὰρ σε ἔσωσα.’ ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, ‘οὐδέποτε,’ φησίν, ‘μέλλω σου ἐπιλανθάνεσθαι· ἀληθῆ γὰρ λέγεις· σύ με ἔσωσας.’

οὕτως εἶπεν, καὶ εἰσέβη εἰς τὴν ναῦν. οἱ δὲ ναῦται τὴν ναῦν ἔλυσαν καὶ εἰς τὴν θάλατταν ἤλασαν. ταχέως οὖν ἔπλευσαν, δι' ὀλίγου δὲ εἰς τὴν Ἰθάκην ἀφίκοντο. οὕτως οὖν ὁ Ὀδυσσεύς, πολλὰ καὶ δεινὰ παθὼν, εἰς τὴν πατρίδα τέλος ἐπανήλθεν. πολλοὶ δὲ ἔτι κίνδυνοι αὐτὸν ἔμενον.”

ἡ δὲ Μελίττα, “ὡς καλὸς ἐστὶν ὁ μῦθος. ὡς ἀνδρεία τέ ἐστὶν ἡ Ναυσικάα καὶ πραεῖα. ἄρα ἐρᾷ τοῦ Ὀδυσσέως; ἄρα βούλεται αὐτῷ γαμεῖσθαι;” ἡ δὲ Μυρρίνη· “ναί, βούλεται αὐτῷ γαμεῖσθαι, ἀλλὰ οὐ δυνατόν ἐστιν· ὁ γὰρ Ὀδυσσεὺς ἥδη γυναικὰ ἔχει, ἣν μάλα φιλεῖ· δεῖ οὖν οἴκαδε σπεύδειν· τὴν γὰρ γυναικὰ ἰδεῖν βούλεται.” ἡ δὲ Μελίττα, “τάλαινα Ναυσικάα,” φησὶν, “ὡς οἰκτίρω αὐτήν. τίνες δὲ κίνδυνοι τὸν Ὀδυσσεά μένουσιν; τί ἐγένετο;” ἡ δὲ Μυρρίνη, “οὐ καιρὸς ἐστὶν,” φησὶν, “ταῦτα λέγειν· δεῖ γὰρ νῦν καθεύδειν.”

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ (α) — τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, ἐπεὶ πρῶτον ἡμέρα ἐγένετο, ὁ Δικαιοπόλις πάντας ἐκέλευσε παρασκευάζεσθαι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι εὐθὺς παρεσκευάσαντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα πορεύεσθαι, καὶ δι' ὀλίγου ἔτοιμοι ἦσαν. ὁ δὲ πάππος οὐκ ἐθέλησε πορεύεσθαι· οὕτω γὰρ γεραῖος ἦν ὥστε οὐκ ἐδύνατο μακρὰν βαδίζειν· ἡ δὲ Μελίττα οὕτω μακρὰν τῇ προτεραίᾳ βαδίσασα ὑπέρκοπος ἦν· ἔδοξεν οὖν τῇ μητρὶ καταλιπεῖν αὐτήν οἴκοι μετὰ τοῦ πάππου. ἐπεὶ δὲ παρήσαν οἱ ἄλλοι, ὁ Δικαιοπόλις ἡγησάμενος αὐτοῖς εἰς τὴν αὐλήν τῷ βωμῷ προσεχώρησε καὶ σπονδὴν ποιησάμενος τὸν Δία εὖξατο σφῆζεν πάντας τοσαύτην ὁδὸν ποιοῦντας. τὸν τ' οὖν πάππον καὶ τὴν Μελίτταν χαίρειν κελεύσαντες ὥρμησαν, καὶ δι' ὀλίγου, εἰς τὰς τῆς πόλεως πύλας ἀφικνόμενοι, τὴν πρὸς τὸν λιμένα ὁδὸν εἴλοντο. ὀρθὴ δ' ἦν ὁ ὁδός, διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν φέρουσα· πολλοὶ δὲ ἄνθρωποι ἐνήσαν, πολλοὶ δὲ ἅμαξαι, πολλοὶ δὲ καὶ ἡμίονοι τὰ φορτία φέροντες ἢ πρὸς τὴν πόλιν ἢ ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸς τὸν λιμένα. ὁ δὲ Δικαιοπόλις σπεύδει διὰ τοῦ ὁμίλου βουλόμενος ὡς τάχιστα ἀφικέσθαι. ὁ δὲ Φίλιππος καίπερ τῆς τοῦ πατρὸς χειρὸς ἐχόμενος ἔπταισε καὶ πρὸς τὴν γῆν κατέπεσεν. ἡ δὲ μήτηρ βοήσασα, “ὦ τλήμον παῖ,” ἔφη, “τί ἔπαθες;” καὶ προσδραμοῦσα ἦρεν αὐτόν. ὁ δὲ οὐδὲν κακὸν παθὼν, “μὴ φρόντιζε, μήτηρ,” ἔφη· “καίπερ γὰρ πεσὼν ἐγὼ καλῶς ἔχω.” ἡ δὲ μήτηρ ἔτι φροντίζει καὶ τὸν παῖδα σκοπεῖ.

ἐν ᾧ δὲ πάντες περιμένουσιν ἀποφούντες τί δεῖ ποιεῖν, προσεχώρησεν ἀνὴρ τις ἅμαξαν ἐλαύνων. ἰδὼν δ' αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ περιμένοντας καὶ ἀποροῦντας, τὸν ἡμίονον ἔστησε καί, “εἵπετέ μοι, τί πάσχετε, ὦ φίλοι;” ἔφη· “διὰ τί οὕτω περιμένετε; ἄρα κακὸν τι ἔπαθεν ὁ παῖς;” οἱ μὲν οὖν πάντα ἐξηγήσαντο, ὁ δέ, “ἐλθὲ δεῦρο, ὦ παῖ,” ἔφη, “καὶ ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν ἅμαξαν. καὶ σύ, ὦ γύναι, εἰ τῷ ἀνδρὶ δοκεῖ, ἀνάβηθι. καὶ ἐγὼ γὰρ πρὸς τὸν λιμένα πορεύομαι.” οἱ δὲ ἐδέξαντο τὸν λόγον καὶ οὕτω πορευόμενοι δι' ὀλίγου ἀφίκοντο εἰς τὸν λιμένα.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ (β) — ἐν δὲ τῷ λιμένι πλεῖστος μὲν ἦν ὄμιλος, πλεῖστος δὲ θόρυβος. πανταχόσε γὰρ ἔσπευδον οἱ ἄνθρωποι· οἱ μὲν γὰρ ναύκληροι τοὺς ναύτας ἐκάλουν, κελεύοντες αὐτοὺς τὰ φορτία ἐκ τῶν νεῶν ἐκφέρειν, οἱ δὲ ἔμποροι μέγα ἐβόων τὰ φορτία δεχόμενοι καὶ εἰς ἀμάξας εἰσφέροντες· ἄλλοι δὲ τὰ πρόβατα ἐξελάσαντες διὰ τῶν ὁδῶν ἦγον. ὁ δὲ Δικαιοπόλις πάντα θεώμενος ἠπόρει τί δεῖ ποιῆσαι καὶ ποῦ δεῖ ζητεῖν ναῦν τινα πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον μέλλουσιν πλεῖν· πλείστας γὰρ ναῦς εἶδε πρὸς τῷ χώματι ὁρμούσας. τέλος δὲ πάντες ἐν οἰνοπωλίῳ τινὶ καθισάμενοι οἶνον ἤτησαν.

ἐν ᾧ δὲ τὸν οἶνον ἔπινον, προσεχώρησε ναύτης τις γεραίος καί, “τίνες ἐστέ, ὦ φίλοι,” ἔφη, “καὶ τί βουλόμενοι πάρεστε; ἄγροικοὶ γὰρ ὄντες φαίνεσθε ἀπορεῖν. εἰπέτέ μοι τί πάσχετε.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις πάντα ἐξηγησάμενος, “ἄρ’ οἶσθα,” ἔφη, “εἴ τις ναῦς πάρεστι μέλλουσα πρὸς τὴν Ἐπίδauρον πλεῖν;” ὁ δέ, “μάλιστά γε,” ἔφη· “ἢ γὰρ ἐμὴ ναῦς μέλλει ἐκεῖσε πλεῖν. ἔπεσθέ μοι οὖν παρὰ τὸν ναύκληρον. ἀλλ’ ἰδοῦ, πάρεστιν αὐτὸς ὁ ναύκληρος εἰς καιρὸν προσχωρῶν.” καὶ οὕτως εἰπὼν ἠγήσατο αὐτοῖς παρὰ νεανίαν τινὰ ἐκ νεῶς τινος τότε ἐκβαίνοντα.

ὁ οὖν Δικαιοπόλις προσχωρήσας ἤρετο αὐτὸν εἰ ἐθέλει κομίζειν αὐτοὺς πρὸς τὴν Ἐπίδauρον. ὁ δέ, “μάλιστά γε,” ἔφη, “ἐθέλω ὑμᾶς ἐκεῖσε κομίζειν. ἀλλὰ εἴσβητε ταχέως· εὐθὺς γὰρ μέλλομεν πλεῖν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἐπὶ πόσῳ;” ὁ δὲ ναύκληρος· “ἐπὶ πέντε δραχμαῖς.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλ’ ἄγαν αἰτεῖς. ἐγὼ δύο δραχμὰς ἐθέλω παρασχεῖν.” ὁ δέ· “οὐδαμῶς· τέτταρας αἰτῶ.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἰδοῦ, τρεῖς δραχμὰς· οὐ γὰρ δύναμαι πλεόν παρασχεῖν.” ὁ δέ· “ἔστω· πάρασχέ μοι τὸ ἀργύριον· καὶ εἴσβητε ταχέως.”

ὁ οὖν Δικαιοπόλις τὸ ἀργύριον τῷ ναυκλήρῳ παρέσχε καὶ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὸν ἀδελφὸν χαίρειν ἐκέλευσεν. ἡ δὲ Μυρρίνη δακρύσασα, “τὸν παῖδα,” ἔφη, “εὖ φύλαττε, ὦ φίλε ἄνερ, καὶ σπεῦδε ὡς τάχιστα οἴκαδε ἐπανιέναι. σὺ δέ, ὦ φίλτατε παῖ, θάρρει καὶ σὺν θεῷ δι’ ὀλίγου νόστησον ὑγιεῖς ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς.” οὕτως εἰποῦσα ἀπετρέψατο· ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτῇ ἠγήσατο Ἀθήναζε δακρυούσῃ.

Ο ΘΕΟΣ ΜΕΓΑΣ ΕΣΤΙΝ — ἐν ᾧ δὲ ἐπανῆσαν ὁ τοῦ Δικαιοπόλιδος ἀδελφός τε καὶ ἡ Μυρρίνη πρὸς τὸ ἄστυ, κατιδὼν πόρρωθεν αὐτοὺς οἴκαδε βαδιζομένους ἀνὴρ τις ἐκέλευσε τὸν δοῦλον περιμεῖναι αὐτοὺς κελεῦσαι. καὶ ὅπισθεν τοῦ ἀδελφοῦ ὁ δοῦλος λαβόμενος τοῦ ἱματίου καὶ καλέσας, “κελεύει ὑμᾶς,” ἔφη, “Κέφαλος περιμεῖναι.” ὁ δὲ ἀδελφός, “ποῦ δέ ἐστιν αὐτός;” ἔφη. “ὅπισθεν,” ἀπεκρίνατο ὁ δοῦλος, “προσέρχεται· ἀλλὰ περιμένετε.” περιέμειναν οὖν ὁ τοῦ Δικαιοπόλιδος ἀδελφός τε καὶ ἡ γυνή. ἡ δὲ γυνή οὐκ ἐπαύετο δακρύουσα. καὶ ὀλίγῳ ὕστερον ὅτε Κέφαλος ἦκε καὶ Ἀδείμαντος ὁ τοῦ Κεφάλου ἀδελφός καὶ Νικήρατος καὶ ἄλλοι τινές.

ιδὼν δὲ τὴν γυναῖκα δακρύουσαν καὶ τὸν ἄνδρα λυπούμενον, ὁ Κέφαλος ἔφη· “ὦ φίλε, τί ποτε πάσχεις; ἡμεῖς μὲν προσευξάμενοι τῷ θεῷ καὶ ἅμα τὴν ἐορτὴν θεασάμενοι χαίροντες νῦν οἴκαδε ἐπανερχόμεθα· καλὴ μὲν γὰρ ἡμῖν ἡ τῶν Ἀθηναίων πομπὴ ἔδοξεν εἶναι, καλοὶ δὲ οἱ χοροὶ καὶ οἱ ἀγῶνες. ἄρα οὐκ ἐθεάσασθε ὑμεῖς τὴν ἐορτήν; σὲ γὰρ ἐζήτησα κατ’ ἀγορὰν καὶ ἐθαύμασα ὅτι οὐχ οἷός τ’ ἦν εὔρεῖν. πῶς δαὶ δὲ ἐκ τοῦ Πειραιῶς πρὸς ἄστυ βαδίζετε; λυπούμενοι δέ μοι δοκεῖτε. τί πάσχετε σὺ τε καὶ ἡ γυνὴ ἢ μετὰ σοῦ; τί δ’ ἔστιν;”

“ὦ φίλε Κέφαλε,” ἀπεκρίνατο ὁ τοῦ Δικαιοπόλιδος ἀδελφός, “δεινόν τι ἔπαθεν αὕτη, τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ γυνὴ οὖσα. σὺ μὲν ἐζήτησάς με, ἐγὼ δὲ οὐκ ἦν κατὰ πόλιν· εἰς λιμένα γὰρ κατήλθον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ γὰρ υἱός, παῖς καλός τε καὶ ἀγαθὸς ὢν, συμφορᾷ τινι ἐν ἄστει τυφλὸς γενόμενος, πρὸς Ἐπίδauρον ἔπλευσεν ἅμα τῷ πατρί. βούλεται γὰρ ὁ πατὴρ εὐχεσθαι τῷ Ἀσκληπιῷ, εἴ πως ἐθέλει αὐτὸν ἰᾶσθαι.”

“ἀλλὰ θάρρει, ὦ γύναι,” ἔφη ὁ Κέφαλος, “ὁ γὰρ θεὸς ὁ ἐν Ἐπιδaurῷ μέγας ἐστίν, καὶ πάντας τοὺς νοσοῦντας ἰᾶσθαι δύναται, εἰ βούλεται. ἄρα σὺ Ἀμβροσίαν μέμνησαι, τὴν τυφλήν;”

“πῶς γὰρ οὐ;”

“ἡ οὖν Ἀμβροσία, τυφλὴ οὖσα, ἦλθέ ποτε πρὸς τὸν θεὸν τὸν ἐν Ἐπιδαύρῳ. βαδίζουσα δὲ κατὰ τὸ ἱερόν, ἤκουσε πολλῶν λεγομένων ὅτι ὁ θεὸς αὐτοὺς ὑγιεῖς ἐποίησεν. τῇ Ἀμβροσίᾳ δὲ ἀδύνατον ἔδοξεν ὅτι χωλοὶ καὶ τυφλοὶ ὑγιεῖς ἐγένοντο ἐνύπνιον ἰδόντες μόνον. καθεύδουσα δὲ ὄψιν εἶδεν· ἔδοξε γὰρ τῇ γυναικὶ ὁ θεὸς εἰπεῖν ὅτι ὑγιή αὐτὴν ποιήσοι. ‘δεῖ δέ,’ ἔφη ὁ Ἀσκληπιός, ‘μισθὸν σε ἀναθεῖναι εἰς τὸ ἱερόν ἵν’ ἀργυροῦν.’ ἔπειτα δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς νοσοῦντας ἐθεράπευσεν αὐτῇ ὁ θεός. τῇ ὑστεραίᾳ ὑγιὴς ἠγείρατο καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ χαίρουσα ἐξῆλθεν. μὴ φοβοῦ οὖν, ὦ γύναι, ὑπὲρ τοῦ παιδός· ἀμέλει γὰρ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μέλλει θεραπεύασθαι.”

χαίρειν οὖν κελεύσας ὁ μὲν Κέφαλος καὶ οἱ ἄλλοι μετ’ αὐτοῦ πρὸς τὸν λιμένα ἀπῆλθον, ὁ δὲ τοῦ Δικαιοπόλιδος ἀδελφὸς τῇ γυναικὶ Ἀθήναζε ἠγήσατο.

Ο ΚΩΛΑΙΟΣ ΤΑΡΤΗΣΣΟΝ ΕΥΡΙΣΚΕΙ — πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων εἰς Τάρτησσον ἀφίκοντο οἱ Σάμιοι. ἔμπορος γάρ τις, Κωλαῖος ὀνόματι, ἀπὸ τῆς Σάμου ὁρμώμενος πρὸς τὴν Αἴγυπτον ἔπλει, ἀλλὰ χειμὼν μέγιστος ἐγένετο, καὶ πολλὰς ἡμέρας οὐκ ἐπαύσατο ὁ ἄνεμος αἰεὶ φέρων τὴν ναῦν πρὸς τὴν ἐσπέραν. τέλος δὲ Ἡρακλείας στήλας διεκπεράσαντες εἰς Ὠκεανὸν εἰσέπλευσαν καὶ οὕτως εἰς Τάρτησσον ἀφίκοντο.

οἱ δὲ ἐπιχώριοι λαβόντες αὐτοὺς ἐκόμισαν παρὰ τὸν βασιλέα, γέροντά τινα Ἀργαθώνιον ὀνόματι. ὁ δὲ ἤρετο αὐτοὺς τίνες εἰσὶ καὶ ὁπόθεν ἤκουσιν. ὁ δὲ Κωλαῖος ἀπεκρίνατο· “Ἑλληνὲς ἐσμεν, καὶ πρὸς τὴν Αἴγυπτον πλέοντας χειμὼν ἡμᾶς εἰς τὴν σὴν γῆν ἔλασεν.” ὁ δὲ βασιλεὺς πάντα ἀκούσας ἐθαύμασεν, εὐμενῶς δὲ δεξάμενος αὐτοὺς πλεῖστον τε ἀργύριον καὶ πλεῖστον κασσίτερον αὐτοῖς παρέσχεν. οἱ δὲ πολὺν τινα χρόνον ἐν Ταρτήσσῳ μένοντες ἐμπορίαν ἐποιοῦντο. τέλος δὲ τὸν Ἀργαθώνιον χαίρειν κελεύσαντες ἀπέπλευσαν καὶ εἰς τὴν Σάμον ἐπανῆλθον οὐδὲν κακὸν παθόντες.

Chapter 13

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΑΛΑΜΙΝΑ (α) — ἐν δὲ τούτῳ ὁ ναύτης ὁ γεραῖος τὸν τε Δικαιοπόλιν καὶ τὸν παῖδα εἰς τὴν ναῦν ἀγαγὼν ἐκέλευσε καθίζεσθαι ἐπὶ τῷ καταστρώματι. ἐνταῦθα δὴ ὁ μὲν ναύκληρος ἐκέλευσε τοὺς ναύτας λῦσαι τὰ πείσματα, οἱ δὲ ναῦται τὰ πείσματα λύσαντες τὴν ναῦν βραδέως ἤρεσσον πρὸς τὴν θάλατταν. ἔπειτα δὲ τὴν γῆν καταλιπόντες τὰ ἱστία ἐπέτασαν.

ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν ναὺς βεβαίως ἔπλει, οἱ δὲ ναῦται τῶν ἔργων παυσάμενοι ἡσύχαζον, ὁ Δικαιοπόλις πᾶσαν τὴν ναῦν ἐσκόπει. στρογγύλῃ ἦν ἡ ναὺς, οὐ μεγάλη οὐδὲ ταχεῖα ἀλλὰ βεβαία, ἡ φορτία ἔφερε πρὸς τὰς νήσους· σῆτος τε γὰρ ἐνὴν καὶ οἶνος καὶ ὕλη καὶ πρόβατα. καὶ πολλοὶ ἐνήσαν ἄνθρωποι, ἄγροικοι ὄντες, οἱ τὰ φορτία ἐν ταῖς Ἀθήναις πωλήσαντες οἴκαδε ἐπανῆσαν· ἄλλοι δὲ παρὰ τοὺς οἰκείους ἐπορεύοντο οἱ ἐν ταῖς νήσοις ὄκουν. πάντες δὲ ἐτέρποντο πλέοντες—οὐριος γὰρ ἦν ὁ ἄνεμος καὶ λαμπρὸς ὁ ἥλιος—καὶ ἡ διελέγοντο ἀλλήλοις ἡ μέλη ᾗδον.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΑΛΑΜΙΝΑ (β) — ἐπεὶ δὲ ὀλίγον χρόνον ἔπλευσαν, δέκα νῆες μακρὰι ἐφαίνοντο, αἱ πρὸς τὸν Πειραιᾶ ἐπορεύοντο ἀπὸ τῶν νήσων ἐπανιοῦσαι. πάντες οὖν

τὰς τριήρεις ἐθεῶντο, αἱ ταχέως διὰ τῶν κυμάτων ἔσπευδον. οἱ γὰρ ἐρέται τῷ κελευστῇ πειθόμενοι τὴν θάλατταν ἅμα ἔτυπον. ἐπεὶ δὲ οὐκέτι ἐφαίνοντο αἱ τριήρεις, μείζων μὲν ἐγίγνετο ὁ ἄνεμος, ἡ δὲ θάλαττα ἐκύμαινεν. οἱ δ' ἄνθρωποι οὐκέτι ἐτέρποντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἄνδρες ἐσίγων, αἱ δὲ γυναῖκες ἔκλαζον εὐχόμεναι τὸν Ποσειδῶ σφῆξιν ἑαυτὰς εἰς τὸν λιμένα.

ἀνὴρ δέ τις, ὃς ἐγγὺς τοῦ Δικαιοπόλιδος ἐκαθίζετο, ἀνέστη καὶ βοήσας, “ὀργίζεται ἡμῖν,” ἔφη, “ὁ Ποσειδῶν, ὡς δοκεῖ. κακὸν γὰρ ἄνθρωπον ἐν τῇ νηὶ φέρομεν, ὃν δεῖ ρίπτειν εἰς τὴν θάλατταν.” καὶ τοὺς παρόντας ἐπιφθόνως ἐσκόπτει. ὁ δὲ γέρων προσελθὼν, “σίγησον, ὦ ἄνθρωπε,” ἔφη. “οὐδὲν γὰρ λέγεις. ἤδη γὰρ πίπτει ὁ ἄνεμος καὶ οὐκέτι τοσοῦτο κυμαίνει ἡ θάλαττα. κάθιζε οὖν καὶ ἡσυχος ἔχε.” τρεψάμενος δὲ πρὸς τὸν Φίλιππον, “μηδὲν φοβοῦ, ὦ παῖ,” ἔφη. “δι’ ὀλίγου γὰρ εἰς τὴν Σαλαμῖνα ἀφικνούμεθα. ἤδη γὰρ πλέομεν διὰ τῶν στενῶν πρὸς τὸν λιμένα. ἰδοὺ, ὦ Δικαιοπόλι, τὰ στενὰ ἐν οἷς τὸ τῶν βαρβάρων ναυτικὸν ἐμένομεν ὅτε τῇ Ἑλλάδι αὐτοὺς ἡμύνομεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μαχόμενοι.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “τί λέγεις, ὦ γέρον;” ἔφη. “ἄρα σὺ ἐκείνῃ τῇ μάχῃ παρῆσθα;” ὁ δὲ γέρων, “μάλιστά γε,” ἔφη, “ἐγὼ παρῆν, νεανίας ὢν καὶ ἐρέτης ἐν τριήρει Ἀθηναίᾳ.” ὁ δὲ Φίλιππος. “ἄρα τὰ ἀληθῆ λέγεις; μάλα οὖν γεραίος εἶ, εἰ τῷ ὄντι ἐκείνῃ τῇ μάχῃ παρῆσθα. ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν τί ἐγένετο.” ὁ δέ, “μακρὸς ἐστὶν ὁ λόγος,” ἔφη, “καὶ εἰ βούλεσθε τὰ γενόμενα μαθεῖν, δεῖ με πάντα ἐξ ἀρχῆς ἐξηγεῖσθαι. ἐγὼ δέ, ὡς παρῆν, τέρπομαι ἐξηγούμενος. ἀκούετε οὖν.”

Η ΑΡΕΤΗ ΑΕΙ ΤΗΝ ΥΒΡΙΝ ΝΙΚΑΙ — “πρῶτον μὲν βούλομαι ὑμῖν περὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἀρετῆς τε καὶ τόλμης εἰπεῖν. ἐγὼ μὲν γάρ, ναύτης ὢν, οὐχ οἷός τέ εἰμι καλοὺς λόγους ποιεῖν· παραγενόμενος δὲ τοῖς ἔργοις ἃ νῦν ἐξηγεῖσθαι μέλλω, ἀληθεῖς τοὺς λόγους ποιεῖν δύναμαι, οὐ ψευδεῖς, ὥσπερ πολλάκις οἱ ῥήτορες ποιοῦσιν. ἐγὼ γάρ, ὡς παρῆν, τὴν ἀληθῆ αἰτίαν μέλλω ὑμῖν σαφῶς ἀποκαλύψαι ἢ τὴν ἐλευθερίαν πᾶσι τοῖς Ἑλλησι παρέσχεν. δεῖ οὖν ὑμᾶς μὴ πιστεῦειν τῇ ψευδεῖ δόξῃ τῇ τε τῶν πολλῶν καὶ τῶν ῥητόρων, ἀλλὰ τοῖς ἀληθεσί πράγμασιν ἃ ἐγὼ ἀληθεῖ λόγῳ μέλλω ὑμῖν ἐξηγεῖσθαι.

“οἱ δὲ ἡμέτεροι πατέρες ἡγεμόνες καὶ διδάσκαλοι ἡμῖν ἐγένοντο ὅτι οὐκ ἄμαχος ἐστὶν ἡ τῶν Περσῶν δύναμις, ἀλλὰ πᾶν πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος ἀρετῇ ὑπέικει. ἐκείνοι οὖν οἱ ἄνδρες οὐ μόνον τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων πατέρες ἐγένοντο, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἡμετέρας· εἰς αὐτῶν γὰρ τὰ ἔργα ἀποβλέψαντες οἱ Ἑλληνες καὶ τὰς ὑστέρας μάχας ἐτόλμησαν διακινδυνεύειν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, μαθηταὶ τῶν ἐν Μαραθῶνι μαχεσαμένων γενόμενοι. ἡμεῖς οὖν, οἱ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ τὸν βίον διηγάγομεν, ἐνομίσαμεν δεῖν ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάχεσθαι βαρβάρους ὑπὲρ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων.

“οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι πρόγονοι κατεσκεύασαν καλὴν πολιτείαν—πολιτεία γὰρ ἀληθῆς τροφή ἄνθρώπων ἐστίν, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐναντία κακῶν—τῶν δὲ ἄλλων ἐθνῶν αἱ πολιτεῖαι τυραννίδες τε καὶ ὀλιγαρχίαι εἰσίν· οἰκοῦσιν οὖν οἱ μὲν δούλους, οἱ δὲ δεσπότας ἀλλήλους νομίζοντες. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀξιοῦμεν δοῦλοι οὐδὲ δεσπόται ἀλλήλων εἶναι, ἀλλ' ἰσονομίαν ζητοῦμεν κατὰ νόμον· φίλοι γὰρ ἐσμεν ἀλλήλοις καὶ ἐλεύθεροι πάντες, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ὑπέικομεν εἰ μὴ τῇ ἀληθεῖ ἀρετῇ δόξῃ.

“οἱ δὲ τύραννοι καὶ οἱ ἐν τυραννίδι τεθραμμένοι ἐλευθερίας καὶ φιλίας ἀληθοῦς ἀεὶ ἄγευστοί εἰσιν. ὕβρις γὰρ τὰς τῶν τυράννων ψυχὰς ἀεὶ λαμβάνει· ὕβρις δὲ ἐξανθοῦσα ἐκφέρει καρπὸν Ἄτης, καὶ ἐξ αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο δρέπουσιν οἱ ἄνθρωποι ἢ δάκρυά τε καὶ πένθος. ὁ γὰρ Ζεὺς, ὃς πάντα ὀρᾷ, κολάζει τὴν τῶν τυράννων ὕβριν, οἷ, θνητοὶ ὄντες, πρὸς τοὺς θεοὺς ἀγωνίζεσθαι τολμῶσιν.

“ἡμεῖς δέ, ὥσπερ οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, οἱ τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν ἐν Μαραθῶνι, νομίζοντες τὸν καλὸν θάνατον ἀθάνατον περὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν καταλείπειν λόγον, οὐκ ἐφοβήθημεν τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, ἀλλὰ τῇ ἡμῶν αὐτῶν ἀρετῇ μᾶλλον ἐπιστεύσαμεν. ἐν οὖν τοῖς τοῦ πολέμου κινδύνοις, ἐκλιπόντες μὲν τὴν πόλιν, εἰς τὰς τριήρεις δ’ ἐμβάντες, τὰς ἡμῶν ψυχὰς, ὀλίγας οὐσας, ἀντετάξαμεν τῷ πλήθει τῷ τῆς Ἀσίας. ἐπεδείξαμεν δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις, νικήσαντες τῇ ναυμαχίᾳ, ὅτι κρεῖττόν ἐστι μετ’ ὀλίγων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κινδυνεύειν ἢ μετὰ πολλῶν δούλων μάχεσθαι ὑπὲρ τῆς ἐαυτῶν δουλείας.

“ὁ γὰρ Ξέρξης πλείσταις μὲν τριήρεσιν ἀφίκετο, τῆς δὲ πεζῆς στρατιᾶς οὕτως ἄπειρον τὸ πλῆθος ἦγεν ὥστε χαλεπὸν ἐστὶ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μετ’ αὐτοῦ ἀκολουθήσαντα καταλέξει. τοῦτο δὲ μέγιστον καὶ ἀληθὲς σημεῖον τοῦ πλήθους ἐστίν· δυνατὸν γὰρ ὃν αὐτῷ χιλίαις τριήρεσι διαβιβάσαι τὴν πεζὴν στρατιάν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ’ ὁδὸν διὰ τῆς θαλάττης ἐποιήσατο.

“οἱ μὲν οὖν ἡμέτεροι πατέρες ἐπέδειξαν τοῖς Ἕλλησιν ὅτι κατὰ γῆν οἷόν τε ἦν ἀμύνασθαι τοὺς βαρβάρους· τριήρεσι δὲ ἔτι ἦν ἄδηλον καὶ οἱ Πέρσαι δόξαν εἶχον ἅμαχοι εἶναι κατὰ θάλατταν καὶ πλήθει καὶ πλούτῳ καὶ τέχνῃ καὶ ῥώμῃ. ἡμεῖς δὲ ἐπαύσαμεν τοὺς τῶν Ἑλλήνων φοβουμένους πλῆθος τριήρων τε καὶ ἀνδρῶν.

“οὐ γὰρ ἐβουλόμεθα μόνον τὰ τῆς πόλεως τείχη διασφῶζειν, ἀλλὰ, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἡμετέραν πατρίδα νομίζοντες, πᾶσι τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἐβοηθήσαμεν· καί, ὅτε ἡ τῶν βαρβάρων στρατιὰ πρὸς τὰ ἡμέτερα τείχη προσεχώρησεν, οὐδένα ἐν τῇ πόλει κατέλαβεν· αἱ γὰρ τῶν τειχῶν πύλαι ἀνεφωγμέναι ἦσαν, οἱ δὲ ἄνδρες οὔτε ἐν τοῖς τείχεσιν οὔτε κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀλλ’ ἐν ταῖς τριήρεσιν ἐν τῇ θαλάττῃ περιέμενον τοὺς πολεμίους, καταλιπόντες τὰς τε ἐαυτῶν οἰκίας καὶ τὰ ἱερά· ἐπιδείξει γὰρ βουλόμενοι ὅτι καὶ ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις, ὥσπερ ἐν τοῖς πεζοῖς, ἡ ἀρετὴ ἀεὶ τοῦ πλήθους περιγίγνεται, ἐνόμισαν ἄνδρας εἶναι τῷ ὄντι πόλιν, καὶ οὐ τείχη οὐδὲ τριήρεις ἀνδρῶν κενάς. οὐ γὰρ τειχῶν οὐδὲ τριήρων δέονται αἱ πόλεις, οὐδὲ πλῆθους οὐδὲ μεγέθους ἄνευ ἀρετῆς. τὰ γὰρ τείχη καὶ αἱ οἰκίαι καὶ τὰ ἱερά ἄνευ τῆς τῶν ἀνδρῶν ἀρετῆς ὥσπερ σῶμα ἀκίνητόν εἰσιν.

“ἡμεῖς δὲ πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τῆς χώρας καὶ ἀπὸ πάσης τῆς Ἑλλάδας ἡμύναμεν, ἔπειτα δὲ τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν παρεσκευασάμεθα καὶ τὰ τείχη. οὕτω δὲ ἡ πόλις ἡμῶν ἔπαυσε δύναμιν ὕβρει πορευομένην ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν. δεῖ δὲ πάντα τὰ πράγματα ἀπ’ ἀρχῆς διέρχεσθαι· ἀκούετε οὖν, ἐπεὶ ἐγὼ ἀληθεῖς τοὺς λόγους μέλλω ποιεῖν.”

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΝ ΔΙΑΒΑΙΝΕΙ — ὁ δὲ Ξέρξης, τοὺς Ἕλληνας καταστρέφεσθαι βουλόμενος, στρατὸν μέγιστον παρεσκεύασεν. ἐπεὶ δὲ πάντα τὰ ἄλλα ἔτοιμα ἦν, τοὺς στρατηγοὺς ἐκέλευσε γέφυραν ποιῆσαι ἐπὶ τῷ Ἑλλησπόντῳ, τὸν στρατὸν ἐθέλων διαβιβάσαι εἰς τὴν Εὐρώπην. οἱ μὲν οὖν στρατηγοὶ γέφυραν ἐποίησαν, χειμῶν δὲ μέγας γενόμενος πάντα διέφθιρε καὶ ἔλυσεν.

ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν ὁ Ξέρξης τὰ γενόμενα, μάλιστα ὀργιζόμενος ἐκέλευσε τοὺς δούλους μαστιγῶσαι τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τοὺς τὴν θάλατταν μαστιγοῦντας ἐκέλευσε ταῦτα λέγειν· “ὦ πικρὸν ὕδωρ, ὁ δεσπότης σε οὕτω κολάζει· ἡδίκησας γὰρ αὐτὸν οὐδὲν κακὸν πρὸς αὐτοῦ παθόν. καὶ βασιλεὺς Ξέρξης διαβήσεται σε, εἴτε βούλη εἴτε μή.”

οὕτως μὲν οὖν ἐκόλασε τὴν θάλατταν, ἐκείνους δὲ οἱ τὴν γέφυραν ἐποίησαν ἀπέκτεινεν, τὰς κεφαλὰς ἀποταμών. ἔπειτα δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἐκέλευσεν ἄλλην γέφυραν ποιῆσαι, μάλα ἰσχυράν. ἐπεὶ δὲ ἐτοίμη ἦν ἡ γέφυρα, ὁ Ξέρξης, πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον προσελθὼν, πρῶτον μὲν πάντα τὸν στρατὸν ἤθελεν θεᾶσθαι· ἐπὶ ὄχθον οὖν τινα ἀνέβη, ὅθεν πάντα τὸν πεζὸν στρατὸν ἐθεᾶτο καὶ πάσας τὰς ναῦς. ἔπειτα δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἐκέλευσε τὸν πεζὸν στρατὸν διαβιβάσαι εἰς τὴν Εὐρώπην. οὕτως οὖν τῷ στρατῷ ἡγεῖτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

Chapter 14

Η ΕΝ ΤΑΙΣ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙΣ ΜΑΧΗ (α) — “ἐπεὶ ὁ Ξέρξης, βασιλεὺς ὢν τῶν Περσῶν, τὸν στόλον παρεσκεύαζεν, ἐν νῷ ἔχων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καταστρέφεσθαι, οἱ τῶν Ἑλλήνων πρῶτοι συνήλθον εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἐσκόπουν τί δεῖ πράττειν. πολὺν δὲ χρόνον ἠπόρουν· μείζονα γὰρ στρατὸν εἶχεν ὁ Ξέρξης ἢ πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ πλέονας ναῦς. τέλος δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς τοὺς βαρβάρους ἀμύνειν ἐν ταῖς Θερμοπύλαις· ἐκεῖ γὰρ κατὰ μὲν γῆν τὰ ὄρη οὕτω πρόσκειται τῇ θαλάττῃ ὥστε ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς δύναται μάχεσθαι, κατὰ δὲ θάλατταν πόροι εἰσὶ στενοὶ ἐν μέσῳ τῆς τε Εὐβοίας καὶ τῆς ἡπείρου. μαθόντες οὖν οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Ξέρξης ἤδη πρὸς τὴν Ἑλλάδα πορεύεται, τὸν Λεωνίδα ἐπεμψαν, βασιλέα ὄντα τῶν Λακεδαιμονίων, ἐπτάκις χιλίους [ἐπτακισχιλίους] ἔχοντα ὀπλίτας. οὗτοι δὲ ἀφικόμενοι εἰς τὰς Θερμοπύλας παρεσκευάζοντο ἀμύνειν τοὺς βαρβάρους τῇ Ἑλλάδι.

“ὁ δὲ Ξέρξης ἀφικόμενος εἰς τὰ στενὰ στρατὸν ἔχων μέγιστον δὴ, τέτταρας μὲν ἡμέρας ἡσύχαζεν· ἤλπιζε γὰρ τοὺς Ἕλληνας ἀποφεύξεσθαι ἰδόντας τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ. τῇ δὲ πέμπτῃ ἡμέρᾳ—οἱ γὰρ Ἕλληνες ἔτι ἀκίνητοι ἔμενον—τὸν στρατὸν ἐκέλευσεν εὐθὺς προσβαλεῖν. οἱ δὲ Ἕλληνες ἀνδρειότατα μαχόμενοι τοὺς βαρβάρους ἤμυνον. τέλος δὲ βασιλεὺς τοὺς Πέρσας ἐπέπεμψεν οὓς ‘ἀθανάτους’ ἐκάλει, ἀνδρειοτάτους ὄντας τῶν στρατιωτῶν, ἐλπίζων τούτους γε ῥαδίως νικήσειν τοὺς Ἕλληνας. ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτοι συνέβαλον, οὐδὲν ἄμεινον ἔπραττον ἢ οἱ ἄλλοι, ἐν τοῖς στενοῖς μαχόμενοι καὶ οὐ δυνάμενοι τῷ πλήθει χρῆσθαι. βασιλεὺς δὲ τὴν μάχην θεώμενος τρεῖς ἀνέδραμεν, ὡς λέγουσιν, ἐκ τοῦ θρόνου, φοβούμενος ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ.”

Η ΕΝ ΤΑΙΣ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙΣ ΜΑΧΗ (β) — “τῇ δ’ ὑστεραίᾳ οἱ βάρβαροι αὐθις προσβάλλοντες οὐδὲν ἄμεινον ἔπραττον ἢ τῇ προτεραίᾳ. ὡς οὖν ἠπόρει ὁ Ξέρξης, προσήλθε πρὸς αὐτὸν ἀνὴρ τις τῶν Ἑλλήνων, Ἐφιάλτης ὀνόματι, ἔφρασε τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ ὄρους φέρουσιν εἰς τὰς Θερμοπύλας. ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Ξέρξης τοὺς ἀθανάτους ταύτῃ ἐπεμψεν, κελεύων αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὀπισθεν λαβεῖν τοὺς Ἕλληνας. οἱ δὲ Ἕλληνες μαθόντες τί γίγνεται πρῶτον μὲν ἠπόρουν τί δεῖ πράξαι, τέλος δὲ ἔδοξε τῷ Λεωνίδῃ τοὺς μὲν ἄλλους ἀποπέμψαι πρὸς τὴν Ἀττικὴν,

αὐτὸς δὲ ἔμενεν ἐν ταῖς Θερμοπύλαις τριακοσίους ἔχων Σπαρτιάτας, ἐν νῷ ἔχων τὰς πύλας φυλάττειν.

“οἱ μὲν οὖν βάρβαροι προσέβαλλον, οἱ δὲ Σπαρτιάται ἐμάχοντο πρὸς πολεμίους πολλαπλασίους ὄντας καὶ πλείστους δὴ ἀπέκτειναν· τῶν δ’ Ἑλλήνων ἄλλοι τε πολλοὶ ἔπεσον καὶ αὐτὸς ὁ Λεωνίδης, ἀνὴρ ἄριστος γενόμενος. τέλος δὲ οἱ Πέρσαι οἱ διὰ τοῦ ὄρους διελθόντες παρεγένοντο καὶ ἐκ τοῦ ὀπισθεν προσέβαλον. τότε δὴ οἱ Σπαρτιάται εἰς τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ ἀνεχώρουν καὶ ἐνταῦθα ἐμάχοντο ἕως ἅπαντες ἔπεσον.

“οἱ δὲ Ἕλληνες μετὰ τὸν πόλεμον τοὺς τριακοσίους ἔθαψαν ὅπου ἔπεσον καὶ μνήμα ἐποίησαν τῷ Λεωνίδῃ, λέοντα λίθινον, ὃν καὶ νῦν ἔξεστιν ἰδεῖν. καὶ τοῦτο τὸ ἐπίγραμμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ ἔγραψαν·

Ὁ·ΞΕΙΝ·ΑΓΓΕΙΛΟΝ·ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙΣ·ΟΤΙ·ΤΗΙΔΕ
ΚΕΙΜΕΘΑ·ΤΟΙΣ·ΚΕΙΝΩΝ·ΡΗΜΑΣΙ·ΠΕΙΘΟΜΕΝΟΙ
[ὦ ξεῖν’, ἄγγειλον Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.]

“ἐν δὲ τούτῳ κατὰ θάλατταν οἱ Ἕλληνες πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ μένοντες τὰ στενὰ ἐφύλαττον καὶ ναυμαχοῦντες τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν καίπερ πλείοντας ὄντας καὶ ἡμυναν. ὥς δὲ οἱ βάρβαροι τὰς Θερμοπύλας εἶλον, οἱ Ἕλληνες οὐκέτι ἐφύλαττον τὰ στενὰ ἀλλὰ πρὸς τὴν Σαλαμῖνα ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρουν. κατὰ δὲ γῆν οὐκέτι ἐδύνατο ἀντέχειν τοῖς βαρβάροις ἀλλὰ ἔφευγον πρὸς τὴν Πελοπόννησον, τὴν τε Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν τοῖς πολεμίοις καταλιπόντες. οὕτως οὖν οἱ βάρβαροι κατὰ μὲν γῆν προχωρήσαντες ταῖς Ἀθήναις προσβαλεῖν ἐν νῷ εἶχον, κατὰ δὲ θάλατταν εἰς τὸ Φάληρον πλεύσαντες ἐν τῷ λιμένι ὥρμουν.”

ΔΥΟ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΡΙΖΟΥΣΙΝ — ἐν ᾧ δὲ διελέγοντο ὁ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ Φίλιππος καὶ ὁ ναύτης, ἐξαίφνης ἀνθρώπων ἐν τῇ νηὶ μέγα βοῶντων ἤκουσαν. δύο γὰρ ἄνθρωποι ἐρίζοντες ἀλλήλοις μάλα τὰς ἐαυτῶν φωνὰς ἐπῆρον.

ὁ μὲν ἕτερος, “οὐ μὰ Δία,” ἔφη, “οὐ καταπρόϊζει τοῦτο λέγων.” ὁ δὲ ἕτερος ἀποκρινόμενος, “βάλλ’ ἐς κόρακας,” ἔφη. πάντες δὲ οἱ ἐν τῇ νηί, ταύτας τὰς βοάς τε καὶ τοῦτον τὸν θόρυβον ἀκούσαντες, τοῖς ἐρίζουσιν ἐπλησίασαν, τὴν ταύτης τῆς ἔριδος αἰτίαν γινώσκειν βουλόμενοι. οἱ μὲν ἄνδρες, “παῖε, παῖε τὸν πανοῦργον,” γελάσαντες ἔλεγον, αἱ δὲ γυναῖκες κλάζουσαι, “παύετε, παύετε τοὺς ἀνθρώπους ἐρίζοντας.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “τί ἐστίν; τίς οὗτος ὁ θόρυβος; τί τοῦτο τὸ πρᾶγμα; τίνες δ’ οἱ βοῶντες;”

ὁ δὲ ναύτης ὁ γεραιός, “ἐγὼ μὲν,” ἔφη, “ἀγνοῶ· δεῖ δ’ ἡμᾶς γινώσκειν τί γίγνεται. ἄγετε δὴ, ἔλθετε μετ’ ἐμοῦ.” καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπῆρεν ἑαυτὸν καὶ ἐβάδιζε πρὸς τοὺς ἐρίζοντας.

ὁ δὲ κυβερνήτης προσδραμών, “Ἡράκλεις, τί τοῦτο;” ἔφη, “τί τοῦτο τὸ κακόν ποτὲ ἐστίν; νῆ τὸν Ποσειδῶ, μαίνεσθε, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ. παύσασθε, παύσασθε ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους, καὶ λέγετέ μοι ἐξ ἀρχῆς πόθεν ὑμῖν αὕτη ἡ ἔρις ἐγένετο.”

ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος ἕτερος, “οὔτος,” ἔφη, “τὸ μὲν πρῶτον πολλὰ καὶ μεγάλην τῇ φωνῇ κακῶς ἔλεγεν, ἔπειτα δὲ καὶ ἔπαισέ με, καὶ τοσαύτην κραυγὴν καὶ θόρυβον ἐποίησεν ὥστε καὶ σὺ καὶ οὗτοι οἱ ἄλλοι πάντες ἤλθετε. μαίνεται, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, οὗτος ὁ ἄνθρωπος.”

ὁ δὲ ἕτερος ὑπολαβὼν, “εἰπέ μοι,” ἔφη, “ὦ κάκιστε ἀνδρῶν πάντων· ἄρα τοῦτο τολμᾷς καὶ ἐμβλέπων ἐμοὶ λέγειν;”

ὁ δὲ ἀποκρινόμενος, “σῖγα,” ἔφη, “ὦ πανοῦργε· σὺ γὰρ ἐπ’ ἐμέ, ἐλεύθερον ἄνδρα ὄντα, ἔλαβες βακτηρίαν καὶ ἐμὲ ἔπαισες. ἄρ’ οὐχ ὕβρις αὕτη ἐστὶ πολλή;”

ὁ δὲ ἕτερος· “νῆ Δία, καὶ καλῶς ἐποίησα τύπτων σὲ ὄντα οὐ μόνον κλέπτῃν ἀλλὰ καὶ κατὰσκοπον τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ οὐ τῷ ὄντι ἔμπορον Ἀθηναίων.”

ὁ δέ· “τί λέγετε, ὦ ἄνθρωποι; ἄρ’ οὐχ ὕβριζει με οὗτος ὁ πανοῦργος;”

ὁ δὲ ἕτερος· “βούλει σιωπᾶν; ἄκουε δέ, ὦ κυβερνήτα· αὕτη γὰρ ἡ τῆς ἔριδος ἀρχὴ ἐγένετο. ἔπραξε γὰρ οὗτος τοιαῦτα δι’ ἃ ὑπ’ ἐμοῦ νῦν εἰκότως μισεῖται. δεῖ δὲ καὶ ὑμᾶς πάντας, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦτα τὰ πράγματα ἅπαντα ἀκοῦσαι. οὗτος γὰρ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἔμπορος Ἀθηναῖος, ὥς φαίνεσθαι βούλεται, ἀλλὰ, κατὰσκοπος τῶν Λακεδαιμονίων ὢν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἄστει οἰκεῖ ἡμῖν ἐπιβουλεύων. ὁ γὰρ τούτου πατὴρ ἐξένιζεν, καὶ οὐχ οἷός τ’ ἦν καλῶς ἀττικίζειν· ἐγὼ δὲ αὐτὸν τοῦτόν τε καὶ ξένον τινὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ Δωριστιδιαλεγόμενους εἶδον. νῦν δὴ δὲ τούτου ἤκουσα ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων λέγοντες· ἔλεγε γὰρ ὅτι ἡ τῶν Σπαρτιατῶν πόλις ἰσχυροτέρα ἢ ἡ ἡμετέρα ἐστίν, καὶ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνδρειότεροι ἢ οἱ Ἀθηναῖοι αἰεὶ ἐγένετο ἐν ταῖς μάχαις, καὶ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι σωφρονέστατοί εἰσι πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ πολλῷ σωφρονέστεροι τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά.”

ὁ δὲ κυβερνήτης, “ὦ κάκιστε καὶ πονηρότατε ἀνθρώπων,” ἔφη, “ταῦτα δὴ τολμᾷς λέγειν πρὸς ἡμᾶς.”

ὁ δὲ ἔμπορος μάλιστα φοβούμενος, “οὐδαμῶς, ὦ κυβερνήτα,” ἔφη· “ἐγὼ δὲ μισῶ μὲν τοὺς Λακεδαιμονίους σφόδρα. καὶ οὐκ ἄγνοῶ ὅτι ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι εἰσιν, τὴν ἀρχὴν τὴν κατὰ θάλατταν ἔχοντες καὶ πλείοντες τριήρεις ἢ οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἐκεῖνοι γὰρ μείζονα μὲν στρατὸν ἔχουσιν ἢ ἡμεῖς κατὰ γῆν, πολλῷ δὲ ἐλάττονας ναῦς τε καὶ ναύτας. οὐδεὶς γὰρ ἄγνοεῖ ὅτι τῇ ναυτικῇ τέχνῃ ἀμείνονές εἰσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἢ πάντες οἱ ἄλλοι Ἑλληνες. τοῦτον μόνον ἔλεγον, ὅτι οἱ Λάκωνες, οἷς αἰεὶ ἀγανακτοῦμεν, οὐκ εἰσιν αἵτιοι ἡμῖν ἀπάντων τῶν κακῶν. πῶς δ’ οὐκ εἰμι ἀληθέστατα Ἀθηναῖος; ὑμέτερος γὰρ εἰμι πολίτης, ὦ φίλοι, Ἀθηναῖος ὢν καὶ τὰ πρὸς πατρός καὶ τὰ πρὸς μητρός· διαβάλλει γὰρ ὅδε ὁ ἀνὴρ τὸν πατέρα μου, ἐπεὶ ἐξένιζεν· ἐκεῖνος γὰρ ἐν πολέμῳ, ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθεὶς, δοῦλος ἐγένετο, καὶ πολὺν χρόνον ἐν ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ ἔμεινεν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκέτι οἷός τ’ ἦν καλῶς ἀττικίζειν. ἦν δὲ τῷ ὄντι ἀστός, καὶ οὐ ξένος, ὥσπερ ὅδε ὁ ἀνὴρ φλυαρεῖ, ἐπεὶ Ἀθηναῖοι εἰσι καὶ ὁ ἐκείνου πατὴρ Χαρίσιος καὶ ἡ μήτηρ. περὶ δὲ τῆς μητρός πρὸς ὑμᾶς λέγειν βούλομαι τάδε· ἐμοὶ ἦν πάππος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῆς μητρός πατὴρ, ὃς ἦν εἷς τῶν ἐν Μαραθῶνι στρατευσαμένων καὶ τελευτησάντων, καὶ ὁ ἐκείνου ἀδελφὸς ἐτελεύτησε πρὸς τῇ Σαλαμῖνι μετὰ Θεμιστοκλέους στρατεύόμενος. ἠκούσατε δὲ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς λέγοντος ὅτι ἐμὲ εἶδεν ἐν τῇ ἀγορᾷ ξένῳ τινὶ Δωριστὶ διαλεγόμενον. τί δέ; ἔμπορος γὰρ ὢν, ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως πολλάκις ὥρμησα καὶ ἐκ τῆσδε τῆς θαλάττης ἔπλευσα μὲν εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, πολλῶν δ’ ἀνθρώπων ἴδον ἄστεα καὶ νόον ἔγνων, ὥσπερ ὁ Ὀμηρὸς λέγει περὶ τοῦ Ὀδυσσέως. οὐδὲν οὖν ἄτοπόν ἐστιν ὅτι πλείστων ἀνθρώπων καὶ τὰς διαλέκτους ἔμαθον. μὴ οὖν πίστευε τῷδε τῷ ἀνθρώπῳ ψευδῇ λέγοντι καὶ διαβολάς, ὦ κυβερνήτα. πρὸς ὑμᾶς δέ, ὦ ἄνδρες, τί δεῖ με πλείονα λέγειν; οἶμαι γὰρ ὅτι νῦν ὑμεῖς οὐδὲν ἀγνοεῖτε, ἐπεὶ τὰ ἀληθῆ ἠκούσατε.”

ὁ δὲ κυβερνήτης, “νῦν δέ,” ἔφη, “ἡσυχάζετε καὶ μὴ θορυβεῖτε μηδὲ μάχεσθε πρὸς ἀλλήλους· δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἡσύχως πλεῖν καὶ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἀφικνεῖσθαι. σὺ μὲν οὖν, ὦ ἔμπορε, μὴ λέγε ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων, σὺ δέ, ὦ ναῦτα, μὴ ἀγανάκτει καὶ ἡσυχος ἔχε.” τάδε εἰπὼν ἀπῆλθεν, καὶ δι’ ὀλίγου καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐκάθισαν.

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἰδοῦ, ὦ γέρον, ὅση ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων μεταβολὴ ἐν τῇδε τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ· σὺ μὲν γὰρ ἡμῖν διηγοῦ ὥς πάντες οἱ Ἕλληνες, οἳ τε Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἅμα ἐμαχέσαντο πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας· νῦν δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐν τῇ αὐτῇ πόλει οἰκούντες μισοῦσιν ἀλλήλους, καὶ αἰτίαν τινὰ ἔχθρας τε καὶ μάχης ζητοῦσιν. τότε μὲν γὰρ οἱ Ἕλληνες πάντα τὴν Ἑλλάδα κοινὴν πατρίδα ἐνόμιζον, νῦν δὲ μόνον τῶν ἑαυτῶν οἴκων ἐπιμελοῦνται. οἱ μὲν οὖν ἡμέτεροι πρόγονοι διεφύλαξαν τὴν τε πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὁμόνοιαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς βαρβάρους ἔχθραν· ὁμόνοια γὰρ μέγιστον ἀγαθὸν ἐδόκει ταῖς πόλεσιν εἶναι. νῦν δὲ οὐ μόνον οἱ Ἀθηναῖοι μισοῦσι τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι μισοῦσι τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχθραν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους. φεῦ, φεῦ τῇσδε τῆς πόλεως.”

ὁ δὲ Φίλιππος παραλαβὼν, “ἐγὼ δέ,” ἔφη, “βούλομαι ἀκούειν ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐμαχέσαντο πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐν τῇ Σαλαμῖνι. μὴ οὖν παύου διηγούμενος, ὦ ναῦτα, ἀλλ’ εἰπὲ ἡμῖν τί ἐγένετο ἐπεὶ οἱ βάρβαροι ἐν τῷ λιμένι ὥρμουν.”

ὁ δὲ ναύτης, “ἡσυχάζετε οὖν,” ἔφη, “καὶ ἀκούετε.”

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΤΑ ΥΠΕΡ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ ΣΤΕΝΑ ΑΙΡΟΥΣΙΝ — ὁ δὲ Ξέρξης, μαθὼν ὅτι ἀτραπὸς ἐστὶν ὑπὲρ τὸ ὄρος φέρουσα, μάλιστα χαίρων ἔπεμψε τὸν Ὑδάρνην, στρατηγὸν ὄντα ἄριστον, καὶ τοὺς ἄνδρας ὧν ἐστρατήγει ὁ Ὑδάρνης. ὥρμωντο δὲ πρὸς ἐσπέραν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, ἡγεῖτο δὲ αὐτοῖς ὁ Ἐφιάλης. αὕτη δὲ ἡ ἀτραπὸς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ. οἱ οὖν Πέρσαι τὸν Ἀσωπὸν διαβάντες ἐπορεύοντο πᾶσαν τὴν νύκτα. ἐγίγνετο δὲ ἡμέρα καὶ οἱ Πέρσαι ἀφίκοντο εἰς ἄκρον τὸ ὄρος. κατὰ δὲ τοῦτο τοῦ ὄρους ἐφύλαττον Ἑλλήνων χίλιοι ὀπλίται.

οὗτοι δὲ οὐκ εἶδον τοὺς Πέρσας ἀναβαίνοντες· πολλὰ γὰρ ἦν δένδρα κατὰ τὸ ὄρος. ψόφον δὲ ἀκούοντες ἔμαθον ὅτι ἀνέβησαν οἱ Πέρσαι. ἔδραμον οὖν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐνέδυσαν τὰ ὅπλα, καὶ εὐθὺς παρήσαν οἱ βάρβαροι. ἐπεὶ δὲ οἱ Πέρσαι εἶδον ἄνδρας ἐνδύοντας ὅπλα, ἐθαύμαζον· ἐλπίζοντες γὰρ οὐδένα φυλάττειν τὴν ἀτραπὸν, ἐνεκύρησαν στρατῷ. ὁ μὲν οὖν Ὑδάρνης διέταξε τοὺς Πέρσας εἰς μάχην· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐλπίζοντες τοὺς βαρβάρους ἐν νῷ ἔχειν προσβαλεῖν, ἔφυγον εἰς τὸν τοῦ ὄρους κόρυμβον καὶ παρεσκευάζοντο μαχόμενοι ἀποθανεῖν. οἱ δὲ Πέρσαι τῶν μὲν Ἑλλήνων οὐδένα λόγον ἐποιοῦντο, κατέβησαν δὲ τὸ ὄρος ὡς τάχιστα.

Chapter 15

Η ΕΝ ΤΗ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΜΑΧΗ (α) — “οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι ἐν ἀπορίᾳ ἦσαν πλείστη· ὁ δὲ Θεμιστολκῆς ἔπεισεν αὐτοὺς μὴ εἶκειν τοῖς βαρβάρους ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάχεσθαι. τάς τ’ οὖν γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν τε Πελοπόννησον καὶ τὴν Σαλαμῖνα ἐκόμισαν, τὴν τ’ Ἀττικὴν καὶ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις καταλιπόντες. αὐτοὶ δὲ εἰς τὰς ναῦς εἰσβάντες πρὸς τὴν Σαλαμῖνα προσέπλευσαν καὶ παρεσκευάζοντο κατὰ θάλατταν μάχεσθαι.

“ἐν δὲ τούτῳ οἱ μὲν τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνελθόντες οὕτως ἐφοβοῦντο ὥστε ἀποφυγεῖν ἐβούλοντο πρὸς τὴν Πελοπόννησον· ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀναστὰς εἶπεν ὅτι ἔτι καὶ νῦν δύναται τοὺς πολεμίους νικῆσαι· ἐν γὰρ τοῖς στενοῖς μαχόμενοι οὐ δυνήσονται οἱ βάρβαροι τῷ πλήθει χρῆσθαι· δεῖ οὖν ἀναγκάσαι αὐτοὺς ἐκεῖ συμβαλεῖν.

“οὕτως εἰπὼν οὐ μόνον τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἔπεισε μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἄγγελον παρὰ τὸν Ξέρξην ἔπεμψε λάθρα, λέγοντα ὅτι οἱ Ἕλληνες παρασκευάζονται εἰς φυγὴν. ὁ οὖν Ξέρξης, ὡς ἔγνω ὅτι ἀποφυγεῖν ἐν νῷ ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς τάχιστα διαφθεῖραι, διένγω αὐτοὺς ἀναγκάσαι ἐν Σαλαμῖνι μάχεσθαι. τῶν οὖν νεῶν τὰς μὲν ἔπεμψε περὶ τὴν νῆσον, κελεύων τοὺς ναυάρχους τοὺς ἔκπλους φυλάττειν, τὰς δὲ ἐκέλευσε φυλάττειν τὰ στενὰ ὥστε μηκέτι ἐξεῖναι τοῖς Ἕλλησιν ἀποπλεῖν.”

H EN THH SALLAMINI MAXH (β) — “πᾶσαν οὖν τὴν νύκτα οἱ βάρβαροι ἔνθα καὶ ἔνθα ἤρεσσον τά τε στενὰ φυλάττοντες καὶ τοὺς ἔκπλους, οἱ δὲ Ἕλληνες ἡσύχαζον παρασκευαζόμενοι μάχεσθαι. ἐπεὶ δὲ πρῶτον ἡ ἡμέρα ἐγένετο, προυχώρουν οἱ βάρβαροι εἰς τὰ στενὰ, πιστεύοντες ὡς ῥαδίως μέλλουσι νικᾶν τοὺς Ἕλληνας, ἐξαίφνης δὲ βοὴν πλείστην ἤκουσαν ὥστε μάλιστα ἐφοβοῦντο. οἱ γὰρ Ἕλληνες κόσμῳ χρώμενοι εἰς μάχην προυχώρουν καὶ ἐπὶ τοὺς βαρβάρους πλέοντες τὸν παιᾶνα ἐβόων.

“οὕτω δὲ ὁ Αἰσχύλος ὁ ποιητής, ὃς καὶ αὐτὸς τῇ μάχῃ παρῆν, τοὺς Ἕλληνας ποιεῖ ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐπιπλέοντας·

“τὸ δεξιὸν μὲν πρῶτον εὐτάκτως κέρας
 ἡγείτο κόσμῳ, δεύτερον δ' ὁ πᾶς στόλος
 ἐπεξεχώρει, καὶ παρῆν ὁμοῦ κλύειν
 πολλὴν βοήν· ‘ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε,
 ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
 παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατράων ἔδη,
 θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.’

“οὕτως οὖν οἱ Ἕλληνες τῷ Περσικῷ στρατῷ προσέβαλλον καὶ ἐν τοῖς στενοῖς συμπύπτοντες ἐνανυμάχουν ὀλίγοι πρὸς πολλούς. οἱ δὲ βάρβαροι καίπερ πλείστας ἔχοντες ναῦς οὐκ ἐδύναντο πάσαις ταῖς ναυσὶν ἅμα χρῆσθαι. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες τὰς πρώτας τῶν βαρβάρων ναῦς ἢ ἔβλαψαν ἢ κατέδυσαν τοσαύτη σπουδῇ προσβάλλοντες ὥστε οἱ βάρβαροι μάλιστα φοβούμενοι ἐτρέποντο καὶ ἐπειρῶντο ἐκφυγεῖν. ἐνταῦθα δὲ πλείστος ἐγένετο θόρυβος. αἱ γὰρ τῶν βαρβάρων νῆες ἀλλήλαις ἐνέπιπτον, αἱ μὲν ἐκ τῆς μάχης πειρώμεναι ἐκφυγεῖν, αἱ δὲ εἰς τὴν μάχην προχωροῦσαι. τέλος δὲ πάντες οἱ βάρβαροι ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ χρώμενοι, οἱ δὲ Ἕλληνες διώκοντες πλείστας δὲ ναῦς κατέδυσαν· καὶ πανταχοῦ μὲν ἦν ναυάγια, πανταχοῦ δὲ νεκροί, ὥστε τὴν θάλατταν οὐκέτι ἐξῆν ἰδεῖν. οὕτως οὖν ἐμάχοντο ἕως νύξ ἐγένετο.

“ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ξέρξης ἐκαθίζετο ἐπὶ ὄχθῳ τινὶ ἐγγὺς τῆς θαλάττης τὴν μάχην θεώμενος· ἐπίστευε γὰρ ὡς ῥαδίως νικήσουσιν οἱ Πέρσαι· ἡγνόει γὰρ τὰ τῆς τύχης οὐδ' ἔγνω τί ἐν νῷ ἔχουσιν οἱ θεοὶ ἀλλ' ἀεὶ ὕβρει ἔχρητο.

“γνοὺς δὲ ὅτι νικῶσι μὲν οἱ Ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι ἀποφεύγουσιν, ἀνέστη καὶ τοὺς πέπλους ἔρρηξεν. ἐν πολλῇ γὰρ ἀπορίᾳ ἦν· ἀπολέσας γὰρ τὸ ναυτικὸν οὐκέτι ἐδύνατο σῖτον παρέχειν τῷ πεζῷ στρατῷ μεγίστῳ ὄντι. τοὺς μὲν οὖν στρατηγούς ἐκέλευσε τὸν πεζὸν στρατὸν ἄγειν κατὰ γῆν πρὸς τὴν Ἀσίαν, αὐτὸς δὲ ἀπέφυγεν ὀδυρόμενος.

“οὕτως οὖν οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρας νικήσαντες τὴν Ἑλλάδα ἠλευθέρωσαν. καὶ δὴ καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ οἱ Ἀθηναῖοι πλείστας τε ναῦς παρέσχον τῶν Ἑλλήνων καὶ πλείστην ἐδήλωσαν ἀρετὴν, ὥστε ἔξεστιν ἀληθῶς λέγειν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Ἑλλάδα ἔσωσαν, καὶ οὐχ ἥκιστα ὁ Θεμιστοκλῆς, ὃς στρατηγὸς ὢν Ἀθηναῖος μάλιστα αἴτιος ἦν τῆς νίκης.

“τοῦτο τὸ ἐπίγραμμα τοῖς Ἀθηναίοις τοῖς ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ἀποθανούσιν ἔγραψεν ὁ Σιμωνίδης, ποιητὴς ὢν ἄριστος·

“εἰ τὸ καλῶς θνήσκειν ἀρετῆς μέρος ἐστὶ μέγιστον,
 ἡμῖν ἐκ πάντων τούτ’ ἀπένειμε τύχη.
 Ἑλλάδι γὰρ σπεύδοντες ἐλευθερίαν περιθεῖναι
 κείμεθ’ ἀγεράντῳ χρώμενοι εὐλογίᾳ.”

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΝ ΞΕΡΞΗΝ ΕΚΟΛΑΣΑΝ — “ἡμεῖς γάρ, καταδουλοῦσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐ βουλόμενοι, ἐκινδυνεύσαμεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων Ἑλλήνων ἐλευθερίας· καὶ διὰ τοῦτο ἀθανάτῳ εὐλογίᾳ τῷ ὄντι χρώμεθα, οὐκ ἐπεὶ ἐνίκησαμεν ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐπεὶ δικαία ἦν ἡμῖν ἡ τῆς μάχης αἰτία. μαχόμενοι γὰρ καὶ τὴν ἡμετέραν πατρίδα ἐλευθεροῦντες οὐ μόνον πᾶσι τοῖς τότε ἀνθρώποις ἐδήλοῦμεν τί ἐστὶν ἡ ἀρετή, ἀλλὰ καὶ ἐπαύομεν εἰς ἅπαντα τὸ ἔπειτα χρόνον τοὺς Ἕλληνας φοβουμένους πλῆθος νεῶν τε καὶ ἀνδρῶν. ἔτι καὶ νῦν γὰρ ἦδε ἡ νῆσος τῇ τῆς μάχης μνήμῃ δηλοῖ ὅτι οἱ θεοὶ αἰεὶ τὴν μὲν ὕβριν κολάζουσιν, τὴν δ’ ἀρετὴν τιμῶσιν, καὶ μεγάλην δόξαν παρέχουσι τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μαχομένοις. ἡμεῖς μὲν γὰρ τοὺς βαρβάρους ὡς θύννους κώπαις ἐτύπτομεν· ἡ δὲ θάλαττα πᾶσα μεστή ἦν ἀνδρῶν βοώντων. τοῦτο δὲ δεῖ ὑμᾶς γνῶναι· οὐδέποτε μιᾷ ἡμέρᾳ τοσοῦτον πλῆθος ἀνθρώπων ἀπέθανεν. πολλαὶ γὰρ ἡμέραι καὶ νύκτες οὐχ ἱκαναί εἰσι τῷ πάντα τὰ τῶν Περσῶν κακὰ μέλλοντι περαίνειν. ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς πεζῇ ἐξέφυγεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς· οἱ μὲν οὖν πλείστοι τῶν στρατιωτῶν πορευόμενοι δίψῃ τε καὶ λιμῷ ἀπέθανον—οὐδένα γὰρ σῖτον εἶχον, οὐδὲ κρήνην οὐδεμίαν εὔρον, καίπερ πολὺν χρόνον ζητοῦντες—οἱ δὲ εἰς τὸ Πάγγαιον ὄρος ἀφίκοντο· ἐν δὲ ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ θεὸς τις ἄωρον χειμῶνα ἤγειρεν, καὶ ῥίγει ἔπηξε τὰ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ ὕδατα. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τότε πᾶσι τοῖς θεοῖς ἠύχοντο· ἐπεὶ δὲ ἐπαύσαντο εὐχόμενοι, οἱ μὲν διέβησαν τὸν ποταμὸν διὰ τοῦ κρυστάλλου πορευσάμενοι, οἱ δέ, ἐπεὶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλων ἐπέφλεξε καὶ ταῖς ἑαυτοῦ ἀκτῖσι διεθέρμηκε τὰ τοῦ ποταμοῦ ὕδατα, ἔπιπτον ἐπ’ ἀλλήλοις· ἀγαθῇ τύχῃ ἐχρήσατο τότε ὃς αὐτῶν ὡς τάχιστ’ ἀπέθανεν. ὀλίγοι δὲ λοιποί, οἱ ἑαυτοὺς ἔσωσαν ἐκ τοσοῦτων συμφορῶν, μόλις διαβάντες εἰς τὴν Θράκην, καὶ αὐτὴν διαπεράσαντες πολλῷ πόνῳ, τέλος ἀφίκοντο ἐκφυγόντες εἰς τὴν πατρίδα. ταῦτ’ ἔστ’ ἀληθὴ. ἐκλείπω δὲ λέγων πολλὰ τῶν κακῶν ἃ θεὸς τις τοῖς Πέρσαις ἐνέβαλε διὰ τὴν ὕβριν αὐτῶν.

“ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ χρόνῳ πᾶσα μὲν ἡ Ἀσία ἐδούλευε τρίτῳ ἤδη βασιλεῖ· ὁ μὲν γὰρ πρῶτος, Κῦρος ὀνόματι, ἐλευθερώσας Πέρσας, τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας, ἅμα καὶ

τοὺς δεσπότας Μήδους ἐδουλώσατο, καὶ ἥρξε τῆς ἄλλης Ἀσίας μέχρι Αἰγύπτου· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ἐπέβη ἐπ’ ἄλλας πολλὰς χώρας Αἰγύπτου τε καὶ Λιβύης αὐτὰς δουλούμενος· τρίτος δὲ Δαρεῖος πεζῷ στρατῷ μὲν εἰσέβη εἰς τὰς τῶν Σκυθῶν χώρας, ναυσὶ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν τῆς θαλάττης ἔλαβε καὶ τῶν νήσων. ἐπιβαίνοντες δὲ ἐπ’ ἄλλοτρίων χώρας, οὗτοι οἱ βασιλῆς οὐ μόνον τὰ σώματα ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων ἐδουλοῦντο. ὁ δὲ Ξέρξης αὐτὸς πολλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη ἐδουλοῦτο. οὕτως ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἦρχε μὲν πολλῶν καὶ μεγάλων ἐθνῶν, εἶχε δὲ οὐ πιστούς τε καὶ ἐλευθέρους ἀνθρώπους, ἀλλὰ μόνον δούλων μέγα πλῆθος. ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν τυράννων πλεονεξία τοῖς ὑπάρχουσιν οὐκ ἀρκεῖται, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀεὶ ἐπιθυμεῖ, πληροῦται δὲ οὐδέποτε, ὁ Ξέρξης διέγνω πολεμεῖν τοῖς Ἑλλήσιν, καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην διέβη. ποίῳ δὲ δικαίῳ χρώμενος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστράτευσεν; ὥσπερ ἐν παντὶ τῷ βίῳ, οὕτω καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ ὕβριν ἐδήλου, νομίζων ἀθάνατος εἶναι καὶ τοὺς θεοὺς καταφρονήσας, οἱ αὐτῷ τοσαύτην ἀρχὴν παρέσχον. ὕβρις γὰρ κακὸν μέγιστον ἀνθρώποις ἐστίν, καὶ τυράννους φυτεύει. τί δὲ ἄλλο ἐστὶν ὕβρις εἰ μὴ ἀμείνων θεῶν εἶναι νομίζειν, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους καταδουλοῦσθαι βούλεσθαι; διὰ τοῦτο ὁ Ζεὺς τὸν Ξέρξην ἐκόλασεν· οὐ γὰρ δυνατόν ἐστι θνητοῖς πρὸς ἀθανάτους μαχέσασθαι. ἔγνω μὲν οὖν ὁ Ξέρξης, ἔγνωσαν δὲ καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, οἱ ‘ἀθανάτους’ ἑαυτοὺς ἐτόλμησαν ὀνομάζειν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος ἢ *σκιάς ὄναρ*, ὥσπερ λέγει ὁ ποιητής.

“οἱ δὲ ἡμέτεροι πατέρες, καὶ ἡμεῖς αὐτοί, ἐκ παίδων διηγάγομεν τὸν βίον ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ, καὶ τὴν δουλείαν ἐχθαίροντες· καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἐποιοῦμεν ἐν παντὶ τῷ βίῳ καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, καὶ δὴ καὶ μαχόμενοι καὶ καταπολεμοῦντες τὴν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἀσίας δύναμιν ἐδηλοῦμεν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ τόλμα ἀεὶ τὴν ὕβριν νικᾷ. ὅτε δὲ ἐπέβημεν τοῖς πολεμίοις, οὐ προσέσχομεν τὸν νοῦν τοῖς τοῦ πολέμου κινδύνοις ἀλλ’ ἐν νῷ ἔσχομεν τὴν πατρίδα σφῆζειν καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας· ἀνδρείαν οὖν τε καὶ ἀρετὴν ἐδηλώσαμεν μετὰ νοῦ—ὅτε μὲν γάρ τι ποιεῖ ἄνευ νοῦ ἀνθρώπος, ἀεὶ βλάπτεται, ὅτε δὲ σὺν νῷ, ὠφελεῖται· ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ἐν ἐκάστῳ θεός—καὶ διὰ τοῦτο οἱ θεοὶ πάντες ἐβοήθησαν μὲν ἡμῖν, ἐκόλασαν δὲ τοὺς βαρβάρους. οἱ γὰρ θεοί, εἰ τὰ ἀληθῆ λέγειν δεῖ, διέγνωσαν τὴν μὲν ἡμῶν νίκην, τὴν δὲ τῶν βαρβάρων ἥτταν· ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπινος νοῦς οὐδὲν ἐστίν, οἱ δὲ θεοὶ εἰσὶν οἱ κυβερνῶντες πάντα.

“γνώθι οὖν, ὦ παῖ, τὰ τῶν πατέρων ἔργα καὶ τὴν τόλμαν, καὶ δήλου καὶ σὺ ἀεὶ ἐν παντὶ τῷ βίῳ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν, εἰ τοῖς θεοῖς φίλος εἶναι βούλει καὶ τῆς πατρίδος ἄξιος ἐθέλεις γίγνεσθαι.”

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΙΑΣ ΑΙΡΟΥΣΙΝ — οἱ Πέρσαι αἰροῦσιν ἔρημον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς εὐρίσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ὄντας, ταμίας τε τοῦ ἱεροῦ καὶ πένητας ἀνθρώπους, οἱ φραζάμενοι τὴν Ἀκρόπολιν ἡμύνοντο τοὺς προσβάλλοντας. οἱ δὲ Πέρσαι καθιζόμενοι ἐπὶ τὸν ὄχθον τὸν ἐναντίον τῆς Ἀκροπόλεως, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι καλοῦσιν Ἀρειόπαγον, ἐπολιόρκουν.

οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καίπερ κάκιστα πάσχοντες, οὐκ ἤθελον εἶκιν ἀλλὰ ἡμύνοντο, ὥστε πολὺν χρόνον Ξέρξης ἠπόρει, οὐ δυνάμενος αὐτοὺς ἐλεῖν. τέλος δὲ οἱ Πέρσαι οὕτως εἶλον· ἀνέβησαν γὰρ τινες ὅπου ἀπόκρημνος ἦν ὁ χῶρος καὶ οὐκ ἐφύλαττον οἱ Ἀθηναῖοι ἀλλ’ ἐπίστευον ὡς οὐδεὶς δύναται ταύτῃ ἀναβῆναι. ὡς δὲ εἶδον

αὐτοὺς ταύτῃ ἀναβεβηκότας ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἔρριπτον ἑαυτοὺς κατὰ τὸ τεῖχος καὶ ἀπέθανον, οἱ δὲ εἰς τὸ ἱερὸν ἔφευγον. οἱ δὲ Πέρσαι πρῶτον μὲν τοὺς ἱκέτας ἀπέκτειναν, ἔπειτα δὲ τὸ ἱερὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν Ἀκρόπολιν.

Chapter 16

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΤΗ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΜΑΧΗΝ (α) — οὕτως οὖν περάνας τὸν λόγον ὁ ναύτης κατέκειτο ἐπὶ τῷ καταστρώματι, ὁ δὲ Δικαιοπόλις καὶ ὁ Φίλιππος ἐσίγων, πάντα θαυμάζοντες ἄπερ εἶπεν. τέλος δὲ ὁ Φίλιππος, “ὡς ἀνδρείως,” ἔφη, “ἐμάχοντο οἱ Ἕλληνες, ὡς λαμπρῶς τοῖς συμμάχοις ἡγοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι. σὺ δὲ τί ἐποίεις μετὰ τὸν πόλεμον; ἄρα ἔμπορος γενόμενος ἐν ὀλκάσιν ἔπλεις;” ὁ δέ, “οὐδαμῶς,” ἔφη, “οὐ γὰρ ἐτελεύτησεν ὁ πόλεμος ἀλλὰ πολὺν ἔτι χρόνον ἔδει πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχεσθαι. πᾶσας τε γὰρ τὰς νήσους καὶ πᾶσαν τὴν Ἰωνίαν εἶχον οἱ βάρβαροι.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀλλὰ πόσον χρόνον ἔδει μάχεσθαι; ἄρα πολλαῖς παρήσθα μάχαις;”

ὁ δὲ ναύτης ἀναστὰς καὶ αὐτῷ προσχωρήσας, “μάλιστά γε, ὦ παῖ,” ἔφη, “πλείσταίς τε μάχαις παρὴν καὶ πολλαχόσε τῆς γῆς ἔπλεον μετὰ τῶν συμμάχων. ἀεὶ δὲ τοὺς βαρβάρους ἐνικῶμεν.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀλλὰ ποῦ γῆς ἐμάχεσθε;”

ὁ δέ· “πρῶτον μὲν ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ τοῖς Ἰωσι τὴν ἐλευθερίαν κατηγάγομεν· πλεύσαντες γὰρ ἑκατὸν ναυσὶ πρὸς τὴν Σάμον καὶ τὸ τῶν βαρβάρων ναυτικὸν εἰς τὴν Μυκάλην διώξαντες, ἐξέβημεν εἰς τὴν γῆν καὶ τὸν τε στρατὸν αὐτῶν ἐνίκησαμεν καὶ τὸ ναυτικὸν διεφθείραμεν. οἱ δὲ Ἰῶνες, ὡς ἠπίσταντο ὅτι νικῶμεν, ἀπὸ τῶν Περσῶν ἀποστάντες ἡμῖν ἐβοήθουν· οὕτως οὖν ἐλεύθεροι αὐθις ἐγένοντο. τῷ δὲ ἐπιγιγνομένῳ ἔτει πανταχόσε τοῦ Αἰγαίου πόντου πλέοντες τοὺς βαρβάρους ἐξηλάσαμεν· τὴν τε γὰρ Κύπρον ἐλευθερώσαμεν καὶ πρὸς τὸν Πόντον πλεύσαντες τό τε Βυζάντιον εἴλομεν καὶ ἄλλας πόλεις πολλὰς· οὐδαμοῦ γὰρ ἡμῖν ἀντέχειν ἐδύναντο οἱ βάρβαροι.

“ὕστερον δέ, ὡς οἱ Πέρσαι στρατὸν τε μέγιστον καὶ ναῦς διακοσίας συναγείραντες εἰς τὸν Αἰγαῖον πόντον αὐθις εἰσβιάζεσθαι ἐπειρῶντο, ὁ Κίμων, στρατηγὸς ἄριστος ὢν, ἡμῖν ἡγούμενος κατέλαβεν αὐτοὺς παρὰ τῷ Εὐρυμέδοντι ποταμῷ καὶ ἐνίκησε κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν ἐν μάχῃ μεγίστῃ.

“καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐστρατεύσαμεν καὶ τοῖς ἐνοικοῖς βοηθοῦντες τοὺς Πέρσας ἐξηλάσαμεν. ἀνά τε γὰρ τὸν Νεῖλον ἐπλέομεν, ποταμὸν μέγιστον, ὃς πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον τοῦ θέρους ἄρδει καὶ εἰς τὴν θάλατταν ἐπάρους εἰσρεῖ· καὶ τὴν Μέμφιν εἴλομεν, πόλιν μεγάλην ἐπὶ τῷ Νεῖλῳ κειμένην. ἔξ οὖν ἔτη ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐμένομεν καὶ πολλὰ θαύματα εἶδομεν· οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι πάντα ἔμπαλιν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ποιοῦσι καὶ νόμοις ἀλλοίοις χρῶνται. ἐν γὰρ τοῖς Αἰγυπτίοις αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσιν, οἱ δὲ ἄνδρες κατ’ οἶκον μένοντες ὑφαίνουσιν.

“τάς τε οὖν πυραμίδας ἐθεωρήσαμεν, σήματα μέγιστα ὄντα τῶν βασιλέων τῶν ἀρχαίων, καὶ τὴν Σφίγγα, εἰκόνα δεινοτάτην, τὸ μὲν ἥμισυ γυναῖκα, τὸ δε ἥμισυ λέαιναν. καὶ δὴ καὶ ζῶα ἔκτοπα εἶδομεν, κροκοδίλους τε, οἱ πάντων θνητῶν ἐξ ἐλαχίστων μέγιστοι γίνονται καὶ φοβερώτατοι, καὶ στρουθοὺς, ὄρνιθας τινὰς μεγίστους, οἱ πέτεσθαι οὐ δύνανται ἀλλὰ τρέχουσιν οὐδὲν βραδύτερον ἢ οἱ ἵπποι.

τέλος δὲ οἱ Πέρσαι, στρατὸν μέγιστον συναγείραντες, προσέβαλόν τε ἡμῖν καὶ ἐκ Μέμφιδος ἐξήλασαν. οὕτως οὖν πρῶτον συμφορὰν μεγίστην ἐπάθομεν· διακοσίας γὰρ ναῦς ἀπολέσαντες μόλις ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς τὴν Κυρήνην κατεφύγομεν.”

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΤΗ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΜΑΧΗΝ (β) — ὁ δὲ Φίλιππος· “ἄρ’ οὐ τοσαύτην συμφορὰν παθόντες τοῦ πολέμου ἐπαύσασθε;”

ὁ δὲ ναύτης, “ἥκιστα γε,” ἔφη· “οὐδὲν γὰρ ἐδύνατο τὸν τῶν Ἀθηναίων θυμὸν καθαιρεῖν. δι’ ὀλίγου οὖν ὁ Κίμων τῷ ναυτικῷ εἰς Κύπρον ἡγησάμενος τοὺς Πέρσας αὐθις ἐνίκησεν, αὐτὸς δὲ πόλιν τινὰ πολιορκῶν ἀπέθανεν. ἡμεῖς οὖν λυπούμενοι οἴκαδε ἀπεπλεύσαμεν. τῷ δὲ ἐπιγιγνομένῳ ἔτει σπονδὰς ὁ δῆμος ἐποίησατο βασιλεῖ. τοσαῦτα οὖν εἰργασάμεθα πρὸς τοὺς βαρβάρους μαχόμενοι. ἀγὼν οὖν μέγιστος πρόκειται σοι, ὦ παῖ· δεῖ γάρ σε ἄξιον γίνεσθαι τῶν πατέρων.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “ἀληθῆ λέγεις, ὦ γέρον,” ἔφη· “ἐὰν δὲ ἴλεως ᾖ ὁ θεός, ἐγὼ ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεσθαι πειράσομαι, ἄξιος τῶν πατέρων. ἀλλὰ τί ἐποίεις σὺ ἐν τῇ εἰρήνῃ;”

ὁ δὲ γέρον, “οὐκέτι νεανίας ἦν ἐγώ,” ἔφη, “οὐδὲ τοσαύτη ρώμη ἐχρώμην ὥστε ἐν τῷ ναυτικῷ ἐρέσσειν. μισθοφορῶν οὖν ἐν ὁλκάσι πολλαχόσε τῆς γῆς ἔπλεον. εἷς τε γὰρ τὴν Σικελίαν ἦλθον, οὐπὲρ τὸ Αἰτναῖον ὄρος εἶδον ποταμοὺς πυρὸς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐκβάλλον, καὶ εἰς τὴν Σκυθίαν ἔπλευσα, οὐπὲρ τοῦ χειμῶνος τοσαῦτά ἐστιν τὰ ψύχη ὥστε πῆγνυσθαι καὶ τὴν θάλατταν. νῦν δὲ μάλα γεραῖος ὢν πλοῦς τινας μικροὺς ποιοῦμαι περὶ τὰς νήσους, καὶ θάνατον εὐκόλος προσδέχομαι.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “πολλὰ μὲν εἶδες, ὦ γέρον,” ἔφη, “ἐν τῷ μακρῷ βίῳ, πολλὰ δὲ καὶ ἔπαθες. οὐ γὰρ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς πορρωτέρω ἐπλανᾶτο ἢ σὺ.”

ὁ δὲ γέρον πρὸς τὴν γῆν βλέψας ἀνέστη καί, “ιδού,” ἔφη, “ἤδη πάρεσμεν εἰς τὸν λιμένα. χαίρετε οὖν. δεῖ γὰρ με σπεύδειν καὶ τοῖς ἄλλοις ναύταις συλλαμβάνειν.”

οὕτως εἰπὼν ἀπέβη πρὸς τὴν πρῶραν, οἱ δὲ ἔμμενον πάντα ἐνθυμούμενοι ἄπερ εἶπεν.

*οἱ δ' ὅτε δὴ λιμένος πολυβενθέος ἐντὸς ἵκοντο,
ἰστία μὲν στείλαντο, θέσαν δ' ἐν νηϊ μελαίνῃ
καρπαλίμως, τὴν δ' εἰς ὄρμον προέρεσαν ἐρετμοῖς.*

ἐπεὶ οὖν ἡ ναὺς ὥρμει πρὸς τῷ χώματι, ἐξέβησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν γῆν. ἐκβάντες δὲ οἱ μὲν οἴκαδε ἔσπευδον, οἱ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἐβάδιζον οἰνοπώλιον ζητοῦντες.

Η ΑΙΓΙΝΑ — πάντες οὖν τὴν ναῦν ἐκλιπόντες κατὰ τὰς τῆς πόλεως ὁδοὺς διὰ τοῦ ὁμίλου ἔσπευδον· πολλοὶ μὲν γὰρ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐν τῷ λιμένι, πολλὰ δὲ τὰ καπηλεῖα, καὶ πανταχοῦ οἱ κάπηλοι τὰ ἐαυτῶν ὄνια ἐβόων. μόνοι οὖν ὁ Δικαιοπόλις καὶ ὁ Φίλιππος καὶ ὀλίγοι ναῦται οὐκ ἐξέβησαν ἐκ τῆς νεώς· ὁ μὲν γὰρ Δικαιοπόλις, ἄπειρος ὢν τῆς πόλεως καὶ φοβούμενος ὑπὲρ τοῦ παιδός, ἐν τῇ νηϊ ἔμμενεν ἀπορῶν τί δεῖ ποιεῖν, οἱ δὲ ναῦται φορτία τινὰ εἰς τὸ χῶμα ἐξέφερον.

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ἔβλεπε πρὸς τὴν πόλιν καὶ πρὸς τὸν λιμένα, κάλλιστόν τε καὶ ἀνθρώπων μεστὸν ὄντα, ὁ δὲ Φίλιππος, “πάπα φίλε,” ἔφη, “ποῦ γῆς ἵκομεν; ἄρα ἤδη ἐν τῷ τῆς Ἐπιδαύρου λιμένι ἐσμέν; πολλῶν

γὰρ ἀνθρώπων βοώντων ἀκούω.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἀποκρινόμενος, “οὐδαμῶς, ὦ φίλε παῖ,” ἔφη, “ἀλλ’ εἰς νήσόν τινα ἤκομεν. μέγας δὲ ἐστὶν ὁ λιμὴν, καὶ μάλα καλὸς καὶ μεστὸς ἀνθρώπων πανταχόσε σπευδόντων. πολλαὶ δὲ εἰσι καὶ αἱ νῆες αἱ ὁρμοῦσιν ἐν τῷδε τῷ λιμένι. τί δὲ ἐκεῖνοι οἱ ἄνδρες ποιοῦσιν; πρὸς γὰρ τὰς ναῦς ἐκ τῶν καπηλείων, καὶ αὖθις ἀπὸ τῶν νεῶν πρὸς τὰ καπηλεῖα σπεύδουσιν ἐμπόροις τισὶ διαλεγόμενοι. κάπηλοί εἰσι κατὰ τὸ εἶκος, οἱ ἐκ τῶν ἐμπόρων ὠνεῖσθαι βούλονται τὰ ὄνια ἃ ἐκεῖνοι ταῖς ναυσὶ πλέοντες ἤνεγκον. ἰδοὺ ὥς ἐρίζουσιν· ἀμέλει γὰρ οὐ βούλονται παρασχεῖν τοσοῦτον ὅσον οἱ ἔμποροι αἰτοῦσιν. φεῦ τῶν ἀνθρώπων· πανταχοῦ γὰρ τῆς γῆς οἱ αὐτοὶ εἰσιν. ἦδε δὲ ἡ χώρα οὐ φαίνεται μοι πολλὰ τοῖς ἐργαζομένοις φέρειν· ἐγὼ γὰρ ἐνίοτε οὐ δύναμαι ἀροῦν τὸν ἀγρὸν τὸν ἐμόν, ὅτε πολλοὶ λίθοι εἰσὶν οἱ τὸ ἄροτρον ἐμποδίζουσιν, οὐδὲ σὺ δύνασαι μετὰ τοῦ δούλου σπεῖρειν τὴν γῆν καὶ φυτεύειν τὰς ἀμπέλους εἰ μὴ ἐκφέρομεν τοὺς λίθους ἐκ τοῦ ἀγροῦ· ἀλλ’ ἐνταῦθα, ὥς ἔμοιγε δοκεῖ, οὐδεὶς γεωργός, καίπερ ἄριστος ὢν καὶ ἄοκνος, τήνδε τὴν γῆν καλῶς γεωργεῖν δύναται οὕτω πετρῶδη οὖσαν. πανταχοῦ γὰρ πέτραι εἰσὶν, ὦ παῖ.”

ἐν δὲ τούτῳ ἀνὴρ τις ὑπολαβὼν, “ἡμεῖς δέ,” ἔφη, “τοῦτο ποιεῖν δυνάμεθα, καὶ εἰ ὑμεῖς μὴ δύνασθε, ὦ ἄνθρωπε· οἱ γὰρ ἰσχυροὶ τε καὶ ἄοκνοι τῶν ἀνθρώπων πολλῷ πόνῳ ἐργαζόμενοι σχεδὸν πάντα ποιεῖν δύνανται. οἱ δὲ Μυρμιδόνες οὐχ οὕτως ὀνομάζονται, ὥσπερ λέγουσι κατὰ τὸν μῦθον, ἐπεὶ τῷ Αἰακῷ ὄντι μόνῳ ἐν τῇ νήσῳ καὶ εὐξαμένῳ ὁ Ζεὺς ἐκ μυρμήκων ἀνθρώπους ἐποίησεν, ἀλλ’ ἐπεὶ οἱ τήνδε τὴν χώραν οἰκοῦντες, σκάπτοντες καὶ ὀρύττοντες τὴν γῆν ὥσπερ μύρμηκες, κρεῖττονες τῶν πετρῶν ἐγένοντο, ὥστε δύνασθαι γεωργεῖν. εἰκότως δέ, ὥσπερ νῦν δὴ ἔλεγες, καίπερ ἐργαζομένοις μάλα σφόδρα ἡ γῆ οὐ πολλὰ φέρει τοῖς ἐνταῦθα οἰκοῦσιν. οὐδεὶς γὰρ δύναται τῇ φύσει μάχεσθαι. διὰ τοῦτο οἱ Αἰγινήται ἐμπορικῶς θαλαττουργοῦσιν, καὶ αὐτὴ ἡ Αἴγινα—οὕτω γὰρ ὀνομάζεται ἡ νῆσος—μέγα ἐμπόριόν ἐστιν.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “τίς ὢν σύ,” ἔφη, “ταῦθ’ ἡμῖν λέγεις, ὦ ἄνθρωπε;”

ὁ δὲ ἀποκρινόμενος, “Τιμάσαρχος,” ἔφη, “ὄνομά μοι ἐστίν, καὶ ναύτης εἰμὶ Αἰγινήτης.”

καὶ ὁ Δικαιοπόλις, “καλῶς ἐπίστασαι ἀττικίζειν,” ἔφη, “καίπερ Αἰγινήτης ὢν.”

ὁ δὲ ναύτης· “εἰκότως γε· τὸ γὰρ πλεῖστον τοῦ βίου ἐν τῷ Πειραιεῖ διέτριψα ναύτης ὢν ἐν νηὶ Ἀθηναία. ἐν δὲ τῇδε τῇ νήσῳ πρῶτον τὸ φῶς εἶδον, καὶ ἐνταῦθα οἱ τοκῆς παιδίον μ’ ἔθρεψαν· ἐν ταύταις ταῖς ὁδοῖς μεθ’ ἡλίκων ἔπαιζον, καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ἦδον, παῖς ὢν. ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ἐν τῇ φιλῇ πατρίδι μένειν. διὰ τοῦτο, ναύτης γενόμενος, εἰσέβην εἰς ναὺν τινα καὶ ἀπέπλευσα εἰς ἀλλοτρίας χώρας.”

ἦρετο οὖν αὐτὸν ὁ Φίλιππος· “διὰ τί δὲ οὐκ ἐδύνω ἐν πατρίδι μένειν; ἄρά σε ἐξέβαλον τῆς πόλεως οἱ πολῖται;”

ὁ δὲ ναύτης γελάσας, “οὐδαμῶς, ὦ παῖ,” ἔφη, “ἀλλ’ ἀεὶ ἐφίλησάν με οἱ πολῖται, οἳ ἔτι καὶ νῦν μάλα φιλοῦσιν· ὁ δὲ πατήρ, γεωργὸς ὢν, μικρὸν εἶχε κλῆρον, καὶ οὐκ ἐδύνατο τρέφειν πάντας ἡμᾶς, ἑνδεκα υἱοὺς ὄντας. ὀλίγον τινὰ χρόνον οὖν ἐπειρασάμην ἔργον ποιεῖσθαι τι ἐν πατρίδι—οὔτ’ ἐγὼ γὰρ οὔθ’ οἱ ἀδελφοὶ ἐβουλόμεθα ἐκ τῆς νήσου ἀποχωρεῖν—ἀλλ’ οὐκ ἐδυνάμεθα ἡμῖν ἱκανὴν τέχνην εὑρεῖν. οὐδὲν ἄλλο γὰρ ἠπιστάμεθα εἰ μὴ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτικὴν τέχνην·

σκολάζοντες γὰρ καὶ μετὰ φίλων τινῶν πλέοντες καὶ θαλαττουργοῦντες τὴν τε ναυτικὴν καὶ τὴν ἀλιευτικὴν ἐμάθομεν.”

καὶ ὁ Δικαιοπόλις, “ἄρ’ οὐκ ἐδύνασθε,” ἔφη, “τὴν ἀλιευτικὴν ἐργαζόμενοι ἀλιῆς γίγνεσθαι;”

ὁ δὲ ναύτης· “ὅτε ἐγὼ ἔτι παῖς δώδεκα ἐτῶν ἦν, οἱ ἀδελφοὶ ἐμοῦ προσβύτεροι, πειράσαντες τὴν ἀλιευτικὴν ἐργάζεσθαι, σκάφην τινὰ ἐπρίαντο οὐ μεγάλην, ἱκανὴν δέ· ἀλλ’ οὐκ ἐχρήσαντο ἀγαθῇ τύχῃ. μετ’ οὐ πολὺν γὰρ χρόνον χειμῶν μέγας ἐξαίφνης ἐπεγένετο αὐτοῖς ἐν τῇ θαλάττῃ· ἡ μὲν οὖν θάλαττα ἐκύμαινε, οἱ δὲ ἄνεμοι, πνέοντες μάλα σφόδρα, τὴν σκάφην οὕτω βιαίως προσέβαλλον ὥστε οἱ ἀδελφοὶ οὐκέτι ἐδύναντο αὐτὴν κυβερνᾶν. ἡ μὲν οὖν σκάφη, ταῖς πέτραις προσκρούσασα, κατέδυ, οἱ δὲ ἀδελφοὶ διὰ μεγάλων κυμάτων νέοντες μόλις ἔσωσαν ἑαυτούς. ἔπειτα δὲ οὐχ οἰοί τ’ ἐγένοντο τοσοῦτον ἀργύριον εὔρεϊν ὥστε δύνασθαι ἄλλην καὶ ἰσχυροτέραν σκάφην ὠνεῖσθαι. ὁ μὲν οὖν προσβύτατος τῶν ἀδελφῶν, οὐ δυνάμενος ἐν τῇ νήσῳ διάγειν τὸν βίον, εἰσέβη εἰς ναῦν τινα, καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἔμπορος ἐγένετο. καὶ οἱ ἄλλοι πάντες εἰσέβησαν εἰς ναῦς, οἱ μὲν ἐμπορικὴν, οἱ δὲ ναυτικὴν ἐργαζόμενοι, πλὴν τοῦ νεωτάτου, ὅς, γεωργὸς ὢν, τὸν τοῦ πατρὸς κλῆρον ἐργάζεται. ἔτη ἐστὶν εἴκοσιν ὅτε ἐκ τῆσδε τῆς νήσου πρῶτον ἀπέπλευσα δακρύων· ἀλλ’ ἔτι καὶ νῦν κατὰ θάλατταν πλέοντα αἰὲ πόθος λαμβάνει με τοῦδε τοῦ λιμένος τοῦ μεγάλου Αἰακοῦ, τοῦ ἡμερέτου προγόνου, ὃς πάντων τῶν ἀνθρώπων εὐσεβέστατος ἐγένετο. τίς δὲ τὸν μῦθον τὸν περὶ τοῦ Αἰακοῦ οὐκ ἐπίσταται; ἀμέλει καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε αὐτόν.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπίσταμαι· ἄρ’ ἐπίστασαι σύ, ὦ πάτερ;”

“οὐδαμῶς,” ὁ Δικαιοπόλις ἔφη· “ἀλλ’, ὦ ναῦτα, διηγοῦ ἡμῖν τοῦτον τὸν μῦθον ἄγροικοι γὰρ ὄντες οὐκ ἐπιστάμεθα αὐτόν.”

καὶ ὁ ναύτης, “θαυμάζω δέ,” ἔφη, “ἀκούων ὅτι ἀγνοεῖτε τοῦτον τὸν μῦθον, ὃ σχεδὸν πάντες οἱ Ἕλληνες ἐπίστανται. ἀκούετε οὖν· καὶ μάλιστα σύ, ὦ παῖ, τῷ λόγῳ πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ σαφῶς ἐπίστασο ὅση ἐστὶν ἡ τῶν Αἰγινητῶν δόξα.

“λέγουσι μὲν οὖν ὅτι Αἴγινα ἦν θυγάτηρ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, κόρη μάλα καλή. ὁ δὲ Ζεὺς, ἐπεὶ πρῶτον αὐτὴν εἶδεν, πόθῳ φερόμενος αὐτὴν ἥρπασεν. ταύτην Ἀσωπὸς ζητῶν ἔμαθεν ὅτι ὁ Ζεὺς ἥρπασε τὴν θυγατέρα. Ζεὺς δέ, ὀργιζόμενος, Ἀσωπὸν μὲν διώκοντα κεραυνῷ βαλὼν ἤμυνέ τε καὶ ἀπέπεμψεν (διὰ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς τοῦ Ἀσωποῦ ὕδασιν ἀνθρακες ἔνεισιν), Αἴγιναν δὲ κομίσας εἰς τὴν τότε Οἰνώνην λεγομένην νήσον, ἣ νῦν Αἴγινα ἐξ αὐτῆς ὀνομάζεται, παῖδα ἐξ αὐτῆς ἔσχεν, ὀνόματι Αἰακόν.

ἐπεὶ δὲ πρῶτον ὁ Αἰακὸς ἤβησεν, τῆς νήσου ἐβασίλευσεν. ἐγένετο δὲ τότε αὐχμὸς ὃς τὴν Ἑλλάδα οὐκ ὀλίγον χρόνον ἐπίεζεν· πολλοὶ μὲν ἀνθρώποι ἀπέθανον διὰ τὴν ἀνομβρίαν τε καὶ τὴν ἀκαρπίαν, οὐκ ἐδύναντο δὲ οἱ Ἕλληνες τοῖς ἱεροῖς καὶ τοῖς εὐχαῖς τὸν Δία ὀργίλως ἔχοντα ἰλάσκεσθαι. ἐπιστάμενοι δὲ ὅτι ὁ Αἰακὸς τῶν πάντων Ἑλλήνων εὐσεβέστατος ἐστὶ καὶ θεοῖς φίλτατος, εἰς αὐτὸν ἦλθον οἱ βασιλεῖς τῶν πόλεων ἱκετεύοντες αὐτόν· ἐνόμισαν γὰρ αὐτὸν μόνον δύνασθαι εὔρεϊν παρὰ τῶν θεῶν τὴν τῶν κακῶν καὶ τῆς συμφορᾶς ἀπαλλαγὴν. ὁ δὲ Αἰακὸς αὐτοῖς ἱκετεύουσιν ἐπέισατο. ἀνελθὼν οὖν ἐπὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄρος πρῶτον μὲν ἔθυσεν, ἔπειτα δὲ τὰς χεῖρας ἀνέσχεν εἰς οὐρανὸν καί, ἀποκαλέσας τὸν Δία κοινὸν πατέρα τῶν Ἑλλήνων, ἠϋξάτο οἰτῖραι τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ λιμοῦ διαφθειρομένην. ἐν ᾧ δὲ ἠύχετο ἐξαίφνης πάντες οἱ παρόντες βροντὴν ἤκουσαν καί, τοὺς ὀφθαλμοὺς

ἐπάραντες, τὸν οὐρανὸν νεφελῶν μεστὸν εἶδον· ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ἐκ Διὸς ἐγένετο ὕδωρ πολὺ, ὃ ὅλην ἐπλήρωσε τὴν χώραν. ἡ δὲ γῆ ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου πολλοὺς καὶ μεγάλους καρποὺς ἤνεγκε τοῖς Ἑλλησιν. ἰδοὺ· ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ ὄρει, ὅφ’ οὗ ἡ πόλις κεῖται, ἱερόν ἐστιν, ὃ Αἰακὸς τῷ Πανελληνίῳ Διὶ ᾠκοδόμησεν, ὅπου ἐποιήσατο τὴν εὐχὴν. ὁ δὲ Αἰακὸς ἐκ τῆς γυναικὸς, Ἐνδηΐδος ὀνόματι, δύο εἶχε παῖδας, Πηλέα καὶ Τελαμῶνα.

“ὄρα οὖν, ὦ παῖ, τίνες εἰσὶν οἱ τῶν Αἰγινητῶν πρόγονοι. διὰ τί δὲ κεῖσαι ἐπὶ τῷ καταστρώματι καὶ οὐκ ἔρχῃ εἰς τὴν πόλιν; πολλὰ γὰρ καὶ καλὰ ἄξιά ἐστι θεᾶσθαι. σὺ δέ, ὦ γεωργέ, τί ἔῃς τὸν παῖδα κεῖσθαι ἐν τῇ νηϊ; οὐ πολὺ γὰρ ἀπέχει τοῦ λιμένος τὸ θέατρον, μέγιστον ὅν τε καὶ κάλλιστον· πολλὰ δὲ ἱερά ἐστιν, τὸ μὲν Ἀπόλλωνος, τὸ δὲ Ἀρτέμιδος, τὸ δὲ Διονύσου, καὶ ἄλλα καὶ πολλὰ. καλλίστη γάρ ἐστιν ἡ νῆσος, καίπερ οὐκέτι *ἡῦπυργον ἔδος καὶ δίκῃ ξεναρκεῖ κοινὸν φέγγος*, ὥσπερ ἦσεν ὁ ποιητής.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις στενάζων, “κεῖται μὲν ὁ παῖς,” ἔφη, “ἐπεὶ μόλις βαδίζει δύναται τῆς ἐμῆς χειρὸς ἐχόμενος· τυφλὸς γάρ ἐστιν. διὰ τοῦτο νῦν πλέομεν πρὸς τὴν Ἐπίδauρον· βουλόμεθα γὰρ εὐχεσθαι τῷ Ἀσκληπιῷ, εἴ πως ἐθέλει αὐτὸν θεραπεύειν καὶ ἰᾶσθαι.”

ὁ δὲ ναύτης· “συλλυποῦμαι ὑμῖν, καὶ οἰκτίρω τὸν παῖδα· δεῖ δὲ ὑμᾶς οὐδὲν ἦττον, ἐκβάντας ἐκ τῆς νεῶς, δεῖπνον ἐλέσθαι. οὐ γὰρ πολὺν χρόνον ἐνταῦθα ὁμεῖν δυνάμεθα· βούλεται γὰρ ὁ ναύκληρος πρὸ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν Ἐπίδauρον ἀφικέσθαι. ἐγὼ μὲν οὐ δύναμαι ὑμῖν ἡγεῖσθαι—κελεύει γάρ με ἐν τῇ νηϊ μένειν ὁ ναύκληρος—οὐ χαλεπὸν δὲ ἐστὶν ἐν τῇ πόλει οἰνοπώλιον εὐρεῖν.” ταῦτ’ εἰπὼν, “χαίρετε οὖν,” ἔφη, “δεῖ γὰρ νῦν με τοῖς ἄλλοις ναύταις συλλαμβάνειν· δεῖ γὰρ ἡμᾶς πολλὰ φορτία, ἃ ἐν τῷ καταστρώματι κεῖται, ἐκ τῆς νεῶς ἐκφέρειν.”

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ ΑΝΑΧΩΡΕΙ — ἔστι δὲ καὶ ὁδε ἄλλος λόγος, ὅτι, ἐπεὶ

ὁ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνῶν ἀφίκετο εἰς Ἡΐονα, οὐκέτι κατὰ γῆν ἐπορεύετο ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὰν Ὑδάρνη ἐπιτρέπει ἀπάγειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δὲ εἰς νῆαυς εἰσβάς ἔπλει εἰς τὴν Ἀσίαν. πλέοντι δὲ αὐτῷ ἄνεμος μὲν μείζων ἐγίγνετο, ἡ δὲ θάλαττα ἐκύμαιεν. ἡ δὲ ναὺς πλείστους φέρουσα ἀνθρώπους τῶν Περσῶν, οἱ τῷ Ξέρξει ἠκολούθουν, ἐν κινδύνῳ ἦν. ὁ δὲ βασιλεὺς μάλα φοβούμενος τὸν κυβερνήτην ἤρετο εἴ τις σωτηρία ἐστὶν αὐτοῖς. ὁ δὲ εἶπεν· “ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμία σωτηρία, ἐὰν μὴ ἀπαλλάγωμέν τινων τῶν πολλῶν ἐπιβατῶν.”

καὶ Ξέρξης ταῦτα ἀκούσας εἶπεν· “ὦ ἄνδρες Πέρσαι, νῦν δεῖ ὑμᾶς δηλοῦν εἰ τὸν βασιλέα φιλεῖτε· ἐν ὑμῖν γάρ, ὥς δοκεῖ, ἔστιν ἡ ἐμὴ σωτηρία.” ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν, οἱ δὲ αὐτὸν προσκυνοῦντες ἔρριψαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν θάλατταν, καὶ ἡ ναὺς ἐπικουφισθεῖσα οὕτω δὴ ἔσωσε τὸν βασιλέα εἰς τὴν Ἀσίαν. ὥς δὲ ἐξέβη εἰς τὴν γῆν, ὁ Ξέρξης ἐποίησε τοῦτο· ὅτι μὲν ἔσωσε τὸν βασιλέα, χρυσοῦν στέφανον τῷ κυβερνήτῃ ἔδωκεν, ὅτι δὲ Περσῶν πολλοὺς διέφθειρεν ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

Chapter 17

Η ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ (α) — οὕτως οὖν ἡ ναὺς εἰς τὸν λιμένα ἀφικομένη πρὸς τὸ χῶμα ἐδέσθη ὑπὸ τῶν ναυτῶν, οἱ δὲ ἐπιβάται ἐκελεύσθησαν ἐκβῆναι. ὁ οὖν Φίλιππος ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀγόμενος εἰς τὴν γῆν ἐξέβη. ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἄγε δὴ, ὦ παῖ,” ἔφη, “τί δεῖ

ποιεῖν; ἄρα βούλει οἰνοπώλιον ζητῆσαι καὶ δεῖπνον ἐλέσθαι;” ὁ δέ, “μάλιστά γε, ὦ πάτερ,” ἔφη· “πεινῶ γάρ. σὺ μὲν οὖν ἡγοῦ, ἐγὼ δ’ ἔσομαι.” οἰνοπώλιον οὖν εὐρόντες ἐγγὺς τοῦ λιμένος ἐκάθηντο οἶνόν τε πίνοντες καὶ τοῖς παροῦσι διαλεγόμενοι.

τῶν δὲ παρόντων γυνή τις τὸν Δικαιοπόλιν ἤρετο ποῖ πορεύεται, καὶ μαθοῦσα ὅτι πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον πορεύεται, “καὶ ἐγώ,” ἔφη, “πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον πορεύομαι. νοσῶ γὰρ τὴν γαστέρα καὶ οὐδὲν δύναται ὠφελεῖν με οἱ ἰατροί· κελεύουσίν μ’ οὖν παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν ἵεναι· ἴσως γὰρ ὠφελήσει με ὁ θεός. ἀλλ’ εἰπέ μοι, πότε δὲ ἀποπλεύσεται ἡ ναῦς; πότερον τήμερον εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἀφιξόμεθα ἢ οὐ;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “οὐκ οἶδα ἔγωγε· λέγουσι δ’ ὅτι οὐ πολὺ ἀπέχει ἡ Ἐπίδαυρος. ἴσως οὖν ἀφιξόμεθα πρὸ τῆς νυκτὸς ἢ καὶ πρότερον. ἀλλ’ ἄκουε δὴ· δι’ ὀλίγου γὰρ γνωσόμεθα· τοῦ γὰρ ναυκλήρου ἀκούω ἡμᾶς καλοῦντος. ἄρ’ οὐ ταχέως ἐπάνιμεν πρὸς τὴν ναῦν;”

ἀναστάντες οὖν πρὸς τὴν ναῦν ἔσπευδον. ὁ δὲ ναύκληρος ἰδὼν αὐτοὺς προσιόντας, βοήσας, “εἴσβητε ταχέως,” ἔφη· “εὐθὺς γὰρ ὀρμησόμεθα· δεῖ γὰρ πρὸ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἀφικέσθαι.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “πότε δὴ,” ἔφη, “ἐκεῖσε ἀφιξόμεθα;” ὁ δὲ ναύκληρος· “οὐρίου γε ἀνέμου τυχόντες σὺν θεοῖς ταχέως πλευσόμεθα καὶ πρὸς ἐσπέραν παρεσόμεθα. ἀλλὰ σπεύδετε· εὐθὺς γὰρ λύσομεν τὴν ναῦν.”

οἱ μὲν οὖν ταχέως εἰσέβησαν, οἱ δ’ αὐταὶ τὴν ναῦν λύσαντες καὶ πρὸς τὴν θάλατταν προερέσαντες τὰ ἱστία ἤραντο. ἄνεμος δὲ οὐριος τὰ ἱστία ἐπλησεν ὥστε ἡ ναῦς ταχέως διὰ τῶν κυμάτων ἔτρεχεν.

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΛΥΠΕΙΤΑΙ — ἡ μὲν οὖν ναῦς ταχέως κατὰ θάλατταν πρὸς τὸν τῆς Ἐπιδαύρου λιμένα ἐπλει, ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἦσθετο ὅτι ὁ υἱός, ἐπὶ τοῦ τῆς νεῶς καταστρώματος καθέμενος, ἐδάκρυεν. προσιών οὖν τῷ Φιλίππῳ, ὁ πατήρ, “τί πάσχεις, ὦ φίλε παῖ;” ἔφη, “διὰ τί νῦν δακρύεις; τί ἐστίν;” ὁ δὲ Φίλιππος ἀποκρινάμενος, “εἰπέ μοι, ὦ πάτερ,” ἔφη· “φιλεῖς ἐμέ;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἔγωγε νῆ τὸν Ποσειδῶν,” ἔφη, “πῶς δ’ οὐ;” “ἀλλ’ ἄρα,” εἶπεν ὁ Φίλιππος, “φιλήσεις με καὶ ἐὰν μὴ ἀναβλέψω; ἄρα ἡ μήτηρ φιλήσει με τυφλὸν ὄντα;” “μηδὲν φοβοῦ, ὦ παῖ,” ἔφη ὁ Δικαιοπόλις· “ἐγὼ γὰρ φιλῶ σε καὶ ἀεὶ σε φιλήσω, καὶ οὐδέποτε παύσομαί σε φιλῶν. πῶς δὲ ἡ μήτηρ οὐ φιλήσει σε, ἐαυτῆς υἱὸν ὄντα;” ὁ δὲ παῖς, στενάζων τε καὶ μόλις τὰ δάκρυα κατέχων, “σὺ μὲν, ὦ πάτερ, λέγεις ὅτι με φιλήσετε,” ἔφη· “ἀλλ’ ὅμως οὐκέτι χαιρήσω παίζων μετὰ τῶν φίλων, οὐδὲ τὰ πρόβατα πρὸς τὰ ὄρη ἄξω, οὐδ’ οἷός τ’ ἔσομαι συλλαμβάνειν τῷ πάππῳ ἐν τῷ κήπῳ ἐργαζομένῳ, οὐδὲ δραμοῦμαι ἐν τοῖς ἀγροῖς μετὰ τοῦ κυνός, ἀλλ’ ἀεὶ οἴκοι μενῶ, καὶ ἀναγκαῖον ἔσται τῇ μητρί καὶ τῇ ἀδελφῇ με θεραπεύειν· κακοδαίμων μὲν ἔσομαι ἐγώ, ὦ φίλε πάτερ, κακοδαίμων δὲ ἔσει καὶ σύ, τοιοῦτον υἱὸν ἔχων.”

ὁ δὲ ναύτης ὁ Αἰγινήτης, τοῦ παιδὸς ταῦτα λέγοντος ἀκούσας, καὶ προσιών, “ἀλλ’ οὐδαμῶς,” ἔφη, “κακοδαίμονες ἔσεσθε· μηδὲν φοβοῦ, ὦ παῖ.” ὁ δὲ Φίλιππος οἰμώζων, τὴν τοῦ ναύτου φωνὴν ἀκούσας, ἀποκρινάμενος, “πῶς δ’ οὐ κακοδαίμονες ἐσόμεθα;” εἶπεν. “ἄρ’ οὐ λυπησόμεθα εἰς ἀεὶ;” ὁ δὲ ναύτης, “θάρρει δὴ,” ἔφη, “καὶ μὴ οὕτω φρόντιζε μηδὲ ἀθύμει· εὐδαίμονες γὰρ ἔσονται πάντες οἱ πιστεύουσιν τῷ θεῷ· ὁ γὰρ Ἀσκληπιὸς ὁ ἐν τῇ Ἐπιδαύρῳ πάντας οὓς βούλεται

ἰᾶται. σὺ δέ μοι δοκεῖς, τὰ τοιαῦτα λέγων, οὐδὲ θεοὺς εἶναι πιστεύειν, εἰ μὴ οἶει τὸν Ἀσκληπιὸν δι' ὀλίγου σε θεραπεύσειν.”

“τοῦτο μέν,” εἶπεν ὁ Δικαιοπόλις, “μὴ λέγε, ὦ φίλε· ὁ γὰρ παῖς νῦν εἰκότως ἄθυμει, τὴν τοιαύτην δυστυχίαν παθὼν, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὡς ἡμεῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ οὐ φιλήσομεν αὐτόν, τυφλὸν ὄντα, οὐδὲ φιλήσουσιν οἱ τε φίλοι καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. ἐγὼ δὲ τοὺς θεοὺς τιμῶ, καὶ ἀεὶ τιμήσω. ἀλλὰ λέγ' ἡμῖν· διὰ τί μόνον ἐν τῇ Ἐπιδαύρῳ ὁ θεὸς τοσούτους ἀνθρώπους νοσοῦντας ἰᾶται;”

ὁ δὲ ναύτης ἀποκρινάμενος, “ἄρα ἀγνοεῖτε,” ἔφη, “ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτόθι πρῶτον τὸ φῶς ἔβλεψε, ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος γενόμενος; διὰ τοῦτο γὰρ Ἀσκληπιοῦ ἱερὰ μάλιστα ἐστὶν αὕτη ἡ γῆ.”

“ἡμεῖς μὲν πάντ' ἀγνοοῦμεν,” εἶπεν ὁ Δικαιοπόλις, “σὺ δὲ λέγε ἡμῖν τὸν μῦθον, εἰ σχολάζεις νῦν καὶ δοκεῖ σοι.”

ὁ οὖν ναύτης, ἐπὶ θράνῳ τινὶ καθίζων, “δῆλόν ἐστιν,” ἔφη, “ὅτι ἀμφοτέρω ὑμεῖς τοῦτον τὸν θεὸν ἀγνοεῖτε ὁποῖός ἐστιν, καίπερ μάλα ἔνδοξον ὄντα· ἀλλ' ἐγὼ δηλώσω, καὶ ὑμῖν θαυμάσιόν τι διηγήσομαι· ἄρα μου λέγοντος ἀκούσεσθε;”

ὁ δὲ Φίλιππος, “ὦγαθέ, λέγε,” ἔφη· “ἡδέως γὰρ ἀκούσομαι.”

ὁ δὲ πατὴρ ὑπολαβὼν· “ναί, μὰ τὸν Ποσειδῶ·” ἔφη· “εἰκότως γε ἡσυχίαν ἔχοντες ἀκουσόμεθά σου, ἐγὼ μὲν καὶ ὁ υἱός μου οὐτοσί.”

ὁ μὲν οὖν ναύτης οὕτως ἥρξατο τοῦ λόγου· “Ἐπιδάυριοι μὲν οὖν φασὶ Φλεγύαν, ληστὴν καὶ κλέπτην ὄντα πονηρόν, ἐλθεῖν εἰς Πελοπόννησον, ἄγοντα μεθ' ἑαυτοῦ τὴν θυγατέρα. ὁ δὲ πατὴρ ἠγνόει ὅτι ἡ θυγάτηρ εἶχεν ἐν γαστρὶ παιδίον ἐξ Ἀπόλλωνος. ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ γῇ τῇ Ἐπιδαυρίῳ ἔτεκεν, ἀπέλιπε τὸν παῖδα ἐπὶ τῷ ὄρει ὃ Τίτιον νῦν ὀνομάζουσιν Ἐπιδάυριοι. καθ' ἡμέραν δὲ μία τῶν αἰγῶν ἃς ποιμήν τις εἶχε περὶ τὸ ὄρος προσελθοῦσα τῷ παιδίῳ γάλα παρείχεν, ὁ δὲ κύων ὁ τοῦ ποιμένος ἐφύλαττεν αὐτό, ἀμύνων τὰ θηρία καὶ τοὺς ἄλλους κινδύνους τῷ παιδίῳ.

“ὁ δὲ ποιμήν, Ἀρεσθάνας ὀνόματι, ἐπεὶ μίαν τῶν αἰγῶν οὐχ εὗρισκεν ἐν τῷ ποιμνίῳ, καὶ ἅμα τὸν κύνα εἶδεν ἀπόντα, πανταχοῦ τῆς χώρας ἐζήτησεν· εὐρὼν δὲ τὸν παῖδα ἐπεθύμει ἀνελέσθαι αὐτόν καὶ οἴκαδε φέρεσθαι. ἀλλ' ὡς ἐγγὺς ἐγένετο, ἀστραπὴν εἶδεν ἐκλάμψασαν ἀπὸ τοῦ παιδός, καὶ νομίσας τὸ παιδίον εἶναι θεῖόν τι, ὥσπερ ἦν, ἀπέφυγε μάλα φοβούμενος. καὶ, ἰδοῦ, δι' ὀλίγου οἱ ἐκείνην τὴν χώραν κατοικοῦντες ἠγγείλαν ἐπὶ γῆν καὶ θάλατταν πᾶσαν ὅτι ὁ θεῖος παῖς, Ἀσκληπιὸς ὀνόματι, φάρμακα ἐπὶ πᾶσαν νόσον εὕρισκε, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ θανάτου ἐγείρει.”

“θαυμάσια λέγεις, ὦγαθέ, καὶ ἐπιθυμίαν ἐμβάλλεις μοι τοῦ ἰέναι πρὸς τὸ ἱερὸν τὸ τοῦ θεοῦ ὡς τάχιστα. μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον εἰς Ἐπίδαυρον ἀφιξόμεθα· τὴν εὐθεῖαν οὖν αὐτίκα πρὸς τὸν θεὸν εἴμι, ἰαθῆναι βουλούμενος ὑπ' αὐτοῦ.”

“μὴ οἶου δέ,” ἔφη ὁ ναύτης, “ὅτι μόνος πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ τέμενος εἶ. πολλοὶ γὰρ καὶ σχεδὸν ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι νοσοῦντες ἴασιν ἐκεῖσε, ἐλπίζοντες τὸν θεὸν αὐτοὺς θεραπεύειν.” ἔπειτα δέ, πρὸς τὸν Δικαιοπόλιν τρεψάμενος, καὶ δηλώσας τὴν γυναικα τὴν γαστέρα νοσοῦσαν, ἣ ἐκάθευδεν ἐπὶ τῷ καταστώματι, “ἰδοῦ,” ἔφη· “καὶ ἐκείνη ἡ γυνὴ παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν εἰσι πιστεύουσα ὅτι ὁ θεὸς ὠφελήσει αὐτήν. ὑμεῖς μὲν οὖν αὐτίκα ἴτε πρὸς τὸ ἱερόν· ἴσως δὲ οὐ δέξεται ὑμᾶς ὁ ἱερεὺς· τοσοῦτοι γὰρ νοσοῦντες ἐκεῖσε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔρχονται ὥστε ἐνίοτε πολὺν χρόνον περιμένειν δεῖ. οὐδὲν ἦττον πειράσασθε.”

“ἀμέλει, ὦ φίλε,” ὁ Δικαιοπόλις ἀποκρινάμενος εἶπε, “αὐτίκα πρὸς τὸ ἱερὸν ἵμεν, ὡς τῷ ἱερεῖ διαλεξόμενοι. ἀλλὰ τί ἔπειτα ποιήσομεν; λέγε δὲ ἡμῖν, ἀντιβολῶ, τί πράττειν δεῖ· ἡμεῖς δὲ ἀκουσόμεθα, καὶ ἀκούσαντες πράξομεν τοῦτο ὃ τί σοι δοκεῖ· ἀμέλει σοι, τά γε παρ’ ἡμῖν πεισόμεθα.”

ὁ δὲ ναύτης, “ἄκουε δὴ οὖν,” ἔφη· “πάνυ μὲν γὰρ θαυμαστὸν ἀκούσῃ λόγον· μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον γνώσῃ ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. δι’ ὀλίγου μὲν οὖν εἰς Ἐπίδauρον ἐφίξεσθε· δεῖ δὲ ὑμᾶς αὐτίκα πρὸς τὸ τέμενος τὸ τοῦ θεοῦ ἰέναι. ἐκεῖ λούσεις τὸν παῖδα· ἔπειτα δὲ βωμῷ πόπανα καὶ προθύματα καθοσιώσεις, τὸν δ’ πελανὸν εἰσβαλεῖς εἰς τὸ πῦρ.”

“ἐγὼ μὲν οὖν,” εἶπεν ὁ Δικαιοπόλις, “σὺν τῷ παιδί εἰς τὸ ἱερὸν εἶμι, καὶ ἐνταῦθα θύσω τῷ θεῷ;”

“μάλιστά γε· καὶ γὰρ ὁ θεὸς τιμώμενος ὑπὸ σοῦ τιμήσει σε. ὁ μὲν οὖν ἱερεὺς, ὡς τὸ εἰκός, μεθ’ ἡμῶν ἔσται, καὶ θυσίας θύσει, καὶ εὐχὰς εὔξεται κατὰ νόμον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, κατακλινεῖτε τὸν παῖδα ἐν τῷ ἀβάτῳ· ἴσως δὲ ὁ ἱερεὺς ἐάσει καὶ σὲ καθεύδειν ἐν τῷ ἱερῷ, στιβάδιον παρασχών· εἰ δὲ μή, ἀπιὼν λείψεις ἐκεῖ τὸν παῖδα. σὺ δέ, ὦ παῖ, εὖ ἄκουέ μου ταῦτα λέγοντος. ἴσως μὲν γὰρ θαυμαστὸν σοι φανεῖται τοῦτο ὃ τι λέγειν μέλλω, καὶ κατὰ τὸ εἰκός σοι μῶρός τε καὶ ψευδὴς φανοῦμαι· ὅτι δ’ ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσῃ. σὺ μὲν οὖν μενεῖς ἐν τῷ ἱερῷ· ὁ δὲ ἱερεὺς κελεύσει σε ἐκεῖ καθεύδειν.”

“μόνος δέ,” εἶπεν ὁ παῖς, “ἐν τῷ ἀβάτῳ μενῶ; ἀλλὰ φοβήσομαι· ἄρ’ οὐ κομιεῖ με ὁ πατήρ, καὶ ἅμα ἐμοὶ μενεῖ;”

“ἴσως οἷόν τ’ ἔσται, ὥσπερ ἔλεγον. ὅμως δὲ οὐ μόνος μενεῖς ἐκεῖ, ἐπεὶ οἱ τοῦ ἱεροῦ ὑπηρεταὶ κομιοῦσι πολλοὺς ἄλλους, παντοδαπὰ νοσήματα ἔχοντας, ὡς ἐν τῷ ἀβάτῳ ἐγκοιμησομένων. καὶ πρόπολός τις τοῦ θεοῦ ἐλθὼν ἀποσβέσει τοὺς λύχνους· ἀποσβέσας δὲ ὑμῖν πᾶσι παραγγελεῖ ἐγκαθεύδειν καὶ σιγᾶν. δι’ ὀλίγου δὲ ὁ θεὸς ἔπεισι, καὶ περίεισι μετὰ προπόλων τινῶν, καὶ σπέσεται τὰ νοσήματα, καὶ τῷ μὲν παρασκευάσει φάρμακον, τῷ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς θεραπεύσει, ἄλλους δὲ ἄλλως ἰάσεται· καὶ δράκοντές τινες αὐτῷ ἔψονται. καί, εἰ ὁ θεὸς βούλεται, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐπαρεῖς σαυτὸν ὑγιῆς ὦν.”

“ἀλλὰ τί γενήσεται μοι; τί ποτε πείσομαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ;” ἔφη ὁ Φίλιππος μάλα φοβούμενος. “ἄρα βέβαιόν ἐστιν ὅτι οὐδὲν βλάψει με;”

ὁ δὲ ναύτης, “ὠφελήσει μὲν οὖν,” ἔφη, “βλάψει δὲ οὐδέν. μὴ οὖν φοβοῦ, ὦ παῖ· οὐδὲν γὰρ κακὸν πείσῃ ὑπ’ αὐτοῦ, ἀλλ’ ἀμέλει θεραπεύσει σε ὁ θεός, ἵλως ὦν.”

“πῶς δέ,” ὑπολαβὼν ὁ Δικαιοπόλις ἔφη, “ταῦτα πάντ’ ἐπίστασαι σύ; ἄρα πολλάκις παρήγεις εἰς τὸ ἱερόν, καὶ παριὼν εἶδές ποτε τὸν θεόν;”

“εἰκότως γε. Αἰγινήτης γὰρ ὢν, πολλάκις παρήγειν εἰς Ἐπίδauρον, μάλιστα ὅτε παῖς ἦν. ἀλλ’ ὅτε μειράκιον τεττάρων καὶ δέκα ἐτῶν ἦν, συμφορὰ τις ἐγένετο καὶ κακὸν μέγα. εἷς γὰρ τῶν ἀδελφῶν, ἐν ᾧ ἔπαιζε μετὰ τῶν ἡλίκων, ἐν τῷ ἀγρῷ τῷ παρὰ τῇ οἰκίᾳ ἵππον εἶδε, ζῶον μέγα καὶ καλόν. ἠγνόει τίνος ἐστίν, καὶ πόθεν εἰς τὸν ἀγρὸν εἰσῆλθεν· οὐδὲν ἦττον ὁ ἀδελφὸς τοῖς φίλοις τοῖς παροῦσιν, ‘ιδού,’ ἔφη, ‘ἀναβήσομαι ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ ἱππεύων μαχοῦμαι, ὥσπερ μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἀνὴρ· δεινὸς γὰρ εἰμι ἱππεύειν.’ ἅμα δὲ ταῦτα λέγων ἦει πρὸς τὸν ἵππον, ὃς πραϊός τε καὶ ἡμερὸς ἐφαίνετο. ἀνέβη δὴ οὖν ὁ ἀδελφὸς ἐπὶ τὸν ἵππον· ὁ δὲ ἵππος ἐξαίφνης ἐπήδησε ὄρθιος καὶ ἐξελάκτισε σφόδρα· ὁ δὲ ἀδελφὸς κατέπεισε πρὸς τὴν γῆν· καὶ εἶλκεν αὐτὸν ὁ ἵππος μακρὰν ὑπὸ τῶν ῥυτῆρων περιδεθέντων ταῖς χερσὶ ταῖς τοῦ

παιδός, ὥστε πολλὰ τραύματ' ἔλαβεν ὁ ἀδελφός μου ὁ κακοδαίμων. ἐν δὲ τούτῳ κατήμεν ἐγὼ τε καὶ ὁ πατήρ εἰς τὸ ἄστυ, ὅτε εἷς τῶν δούλων ὅπισθεν τρέχων ἐκάλεσ' ἡμᾶς καὶ ἀπήγγειλε τί ἐγένετο. ὁ δὲ πατήρ ἠπόρει τί δεῖ ποιεῖν· δραμόντες οὖν αὐτίκα οἴκαδε, τὸν ἀδελφὸν ἐλάβομεν κακῶς ἔχοντα, καὶ ὁ πατήρ, 'εἰς ναῦν,' ἔφη, 'εἰσβησόμεθα ὡς τάχιστα, καὶ πλευσόμεθα πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον· μόνος γὰρ ὁ θεὸς δύναται, εἰ βούλεται, σῶζειν τὸν υἱὸν τὸν ἐμὸν τοῦτον.' ἠνέγκαμεν οὖν αὐτίκα τὸν ἀδελφὸν κατὰ θάλατταν εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐκεῖ πολλὰς ἔμεινα ἡμέρας."

ὁ δὲ Δικαιοπόλις ὑπολαβὼν· "ἄρα ὑμεῖς καθ' ἡμέραν ἦτε εἰς τὸ ἱερὸν, ὡς ἐπισκεψόμενοι πῶς ἔχει ὁ παῖς; ἢ ἐμένετε ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ;"

"ἐν τῷ καταγωγίῳ ἐκαθεύδομεν, ἐπεὶ οὐχ οἷόν τ' ἦν ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ μένειν· πλεῖστοι γὰρ παρήσαν τότε ἄνθρωποι παντοδαπὰ νοσήματ' ἔχοντες, καὶ πολλοὶ τῶν τε συγγενῶν καὶ οἰκείων ἦσαν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, βουλόμενοι χρόνον τινὰ μετὰ τῶν νοσοῦντων διατρίβειν ὡς θεραπεύσοντες αὐτούς. τῇ δὲ δεκάτῃ ἡμέρᾳ ὁ ἱερεὺς εἶασεν ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα σὺν τῷ ἀδελφῷ καθεύδειν ἐν τῷ ἀβάτῳ. ὁ δὲ ἀδελφὸς ἐπύρεττε σφόδρα, καὶ περὶ τῆς ψυχῆς ἐκινδύνευεν. ἠϋξάμεθα τῷ τε Ἀσκληπιῷ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις θεοῖς, καὶ ἱερὰ ἐθύσαμεν. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ἐκοιμήθημεν. καὶ ἐκεῖ, οἷα θαύματα εἶδον, αὐτόπτης γενόμενος· ὦ μεγάλων θεῶν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ πρῶτον ἥλιος ἀνέτειλε, ὁ ἀδελφὸς ἐπήρεν ἑαυτόν, εὖ καὶ καλῶς ἔχων. ἐγὼ δὲ πάλαι ἄπιστος ἦν· ἀλλ' ὅτε ταῦτα τὰ θαύματα εἶδον αὐτός, ἐπίστευσα τῷ θεῷ, καὶ πιστεύσω εἰς αἰί."

ταῦτ' εἰτών, "χαίρετε νῦν," ἔφη· "δεῖ γάρ με τοῖς ἄλλοις ναύταις συλλαμβάνειν, ὥσπερ ὅ τε ναύκληρος καὶ ὁ κυβερνήτης κελεύουσιν. ὑμεῖς δὲ μὴ φοβεῖσθε· εἰ γὰρ πιστεύετε τῷ θεῷ, ἀμέλει ὁ θεὸς ὠφελήσει ὑμᾶς, καὶ σε, ὦ παῖ, θεραπεύσει. μέγας γὰρ ὁ θεός."

Η ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ (β) — πλεύσαντες οὖν πᾶσαν τὴν ἡμέραν, ὡς ἑσπέρα ἐγίγνετο, εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἐφίκοντο, οὐδὲν κακὸν παθόντες. ὡς δ' ἐξέβησαν εἰς τὴν γῆν τῷ μὲν Δικαιοπόλιδι ἔδοξεν εὐθὺς πρὸς τὸ Ἀσκληπιεῖον ἰέναι· οὐ γὰρ πολὺ ἀπέιχεν· ἡ δὲ γυνὴ ἢ τὴν γαστέρα νοσοῦσα οὕτως ἔκαμνεν ὥστε οὐκ ἤθελεν ἰέναι ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν καταγωγίῳ τινὶ ἐγγὺς τοῦ λιμένος. οἱ δὲ ὥρμησαν, καὶ δι' ὀλίγου ἀφικόμενοι ἠῦρον τὰς πύλας κεκλεισμένας. ὁ οὖν Δικαιοπόλις, "κεκλεισμέναι εἰσὶν αἱ πύλαι," ἔφη· "τί οὖν δεῖ ποιεῖν; πότερον κόψω τὰς πύλας ἢ εἰς τὸν λιμένα ἐπάνιμεν; ὁπὲ γὰρ ἐστίν." ὁ δὲ Φίλιππος· "ἀλλὰ κόψον, ὦ πάτερ, εἰ δοκεῖ. ἴσως γὰρ ἀκούσεται τις καὶ ἡγήσεται ἡμῖν παρὰ τὸν ἱερέα." ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις ἔκοψεν, ἐξελθὼν δὲ ὑπηρέτης τις οὐ διὰ πολλοῦ, "τίς ὢν σύ," ἔφη, "κόπτεις τὰς πύλας τῆς ἡμέρας; πόθεν ἦλθετε καὶ τί βουλόμενοι πάρεστε;" ὁ δὲ Δικαιοπόλις· "ἐγὼ μὲν εἰμι Δικαιοπόλις Ἀθηναῖος ὢν, τὸν δὲ παῖδα κομίζω, ἂν πως ὁ θεὸς ἐθέλῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῷ ἀκεῖσθαι. τυφλὸς γὰρ γέγονεν. ἂρ' οὐχ ἡγήσῃ ἡμῖν παρὰ τὸν σὸν δεσπότην;"

ὁ δὲ ὑπηρέτης· "ὁπὲ ἐστίν, ἀλλ' ὅμως μείνατε ἐνταῦθα. ἐγὼ γὰρ εἰμι ὡς ζητήσων τὸν δεσπότην καὶ ἐρωτήσω εἰ ἐθέλει ὑμᾶς δέξασθαι." οἱ μὲν οὖν ἔμεινον ἐπὶ ταῖς πύλαις· οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἐπανελθὼν ὁ ὑπηρέτης, "εἵσιτε," ἔφη· "ὁ γὰρ δεσπότης ὑμᾶς δέξεται." ταῦτα δ' εἰπὼν ἡγεῖτο αὐτοῖς εἰς τὸ τέμενος.

ἀμειψάμενοι οὖν τὰς πύλας εἰς αὐλήν μεγάλην εἰσῆλθον· ἐκεῖ δὲ ἐγγὺς τοῦ ἱεροῦ ἐκάθητο ἀνὴρ τις γεραίός, ὃς ἰδὼν αὐτοὺς προσιόντας, “χαίρετε, ὦ φίλοι,” ἔφη. “τί βουλόμενοι ἤκετε;” ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις πάντα ἐξηγήσατο, ὁ δὲ ἱερεὺς πρὸς τὸν παῖδα εὐμενῶς βλέψας, “εἰπέ μοι, ὦ παῖ,” ἔφη· “ἄρα σεαυτὸν τῷ Ἀσκληπιῷ ἐπιτρέψεις; ἄρα τοὺς πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς δυνήσεται σε ὠφελεῖν;” ὁ δὲ Φίλιππος· “μάλιστά γε· πάντα γὰρ τοῖς θεοῖς δυνατά· τῷ θεῷ πιστεύω καὶ ἑμαυτὸν αὐτῷ ἐπιτρέψω.” ὁ δὲ γέρων· “εὖ γε, ὦ παῖ. νῦν μὲν ἄπιτε εἰς τὸ καταγώγιον, αὐριον δὲ ὁ ὑπηρέτης ὑμῖν παρέσται ὡς ἡγησόμενος τῷ παιδί παρ’ ἐμέ.” ἀπελθόντες οὖν ὅτε πατὴρ καὶ ὁ παῖς τὴν νύκτα ἔμενον ἐν τῷ καταγώγιῳ.

τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐπεὶ πρῶτον ἐγένετο ἡμέρα, παρελθὼν ὁ ὑπηρέτης τὸν Φίλιππον ἦγαγε παρὰ τὸν ἱερέα. ὁ δὲ εὐμενῶς δεξάμενος τὸν παῖδα, “ἄγε δὴ, ὦ παῖ,” ἔφη· “νῦν χρή σε παρασκευάζεσθαι· δεῖ γὰρ ὅσιά τε φρονεῖν καὶ καθαρὸν εἶναι τὴν ψυχὴν. ἀλλὰ μηδὲν φοβοῦ· φιλανθρωπότατος γάρ ἐστιν ὁ Ἀσκληπιὸς τῶν θεῶν, καὶ τοῖς καθαροῖς οὖσι τὴν ψυχὴν ἀεὶ ἰλεῶς ἐστιν. θάρρει οὖν.” οὕτω δ’ εἰπὼν τὸν παῖδα εἰς τὸ ἱερὸν ἦγαγεν. ἐκεῖ δὲ πρῶτον μὲν ὁ Φίλιππος ἐκαθήρατο, ἔπειτα δὲ πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἔμενον, ὅσιά τε φρονῶν καὶ τὸν θεὸν εὐχόμενος ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιφανῆναι.

τέλος δὲ ἐπεὶ ἐσπέρα ἐγίνετο, ἐπανελθὼν ὁ ἱερεὺς, “ἄγε δὴ, ὦ παῖ,” ἔφη· “πάντα γὰρ ἑτοιμά ἐστιν. ἔπου μοι.” τὸν δὲ παῖδα ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀγαγὼν πρὸς τὸν βωμόν, ἐκέλευσεν αὐτὸν σπονδὴν κατὰ νόμον ποιεῖσθαι. ὁ δὲ τὴν φιάλην ταῖς χερσὶ λαβὼν σπονδὴν ἐποιήσατο, καὶ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄρας, “Ἀσκληπιέ,” ἔφη, “σῶτερ, φιλανθρωπότατε τῶν θεῶν, ἄκουέ μου εὐχομένου, ὃς ὅσιά τε φρονῶν καὶ καθαρὸς ὢν τὴν ψυχὴν ἰκέτης σου ἀρείμι. ἰλεως ἴσθι μοι τυφλῷ γεγονότι καί, εἴ σοι δοκεῖ, τοὺς ὀφθαλμοὺς μοι ἀκοῦ.”

ἐνταῦθα δὴ ὁ ἱερεὺς τῷ παιδί εἰς τὸ ἄβατον ἡγησάμενος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ γῇ κείμενον καθεύδειν. ὁ οὖν Φίλιππος κατέκειτο, ἀλλὰ πολὺν δὴ χρόνον οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μόνος γὰρ ὢν ἐν τῷ ἀβάτῳ μάλα ἐφοβεῖτο· νύξ γὰρ ἦν καὶ πανταχοῦ σκότος καὶ σιγή, εἰ μὴ σπανίως ἤκουε τῶν ἱερῶν ὄψεων ἡρέμα συριττόντων.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΙΡΟΥΣΙΝ — ἅμα δὲ ἦρι ἀρχομένῳ ὁ Μαρδόνιος ὁρμώμενος ἐκ Θεσσαλίας ἦγε τὸν στρατὸν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. προϊόντι δὲ αὐτῷ οὐδεὶς τῶν Βοιωτῶν ἀντεῖχεν, οὐδὲ ἐβοήθουν τοῖς Ἀθηναίοις οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν οὐχ ἠῦρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ ἔμαθεν ὅτι ἔν τε Σαλαμῖνι οἱ πλείστοί εἰσι καὶ ἐν ταῖς ναυσίν· αἰρεῖ τε ἔρημον τὸ ἄστυ. ἐπεὶ δὲ ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐγένετο, ἄγγελον ἔπεμψεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, λόγους φέροντα ἐπιτηδεῖους· εἶπε γὰρ ὅτι ὁ βασιλεὺς τὴν τε Ἀττικὴν τοῖς Ἀθηναίοις ἀποδώσει καὶ συμμαχίαν ποιήσεται, ἐὰν τοῦ πολέμου παύσωνται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοὺς λόγους οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ τὸν ἄγγελον ἀπέπεμψαν.

εἰς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὥδε· ἕως μὲν ἤλπιζον στρατὸν πέμψειν τοὺς Λακεδαιμονίους ὡς βοηθήσοντα, ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐβοήθουν, ὁ δὲ Μαρδόνιος προῖων εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀφίκετο, οὕτω δὴ ἐξεκόμισαν πάντα ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ αὐτοὶ διέβησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. καὶ εἰς Λακεδαίμονα ἔπεμπον ἀγγέλους ὡς μεμψόμενοι τοῖς Λακεδαιμονίοις, διότι οὐκ ἐβοήθουν. ὡς δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι, εἶπον τάδε·

“ἔπεμψαν ἡμᾶς οἱ Ἀθηναῖοι ὡς λέξοντας ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐθέλει τήν τε Ἀττικὴν ἀποδοῦναι καὶ συμμαχίαν ποιῆσθαι· ἡμεῖς δέ, καίπερ ἀδικούμενοι ὑφ’ ὑμῶν, ἐκείνους τοὺς λόγους οὐκ ἐδεξάμεθα. νῦν δὲ κελεύομεν ὑμᾶς ὡς τάχιστα στρατιὰν πέμψαι ὡς τοὺς βαρβάρους ἀμυνούσαν τῇ Ἀττικῇ.”

Chapter 18

Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ (α) — τέλος δὲ οὕτως ἔκαμνεν ὁ Φίλιππος ὥστε εἰς βαθὺν ὕπνον ἔπεσεν. καθεύδοντι δ’ αὐτῷ ἐφάνη ὁ θεός· σεμνός τ’ ἦν καὶ μέγας, καὶ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν ἔφερε, περὶ ἧς εἰλίττετο ὁ ἱερὸς ὄφης. ἔστη δὲ παρὰ τῷ παιδί, καὶ εὐμενῶς βλέψας τάδε εἶπεν· “τί πάσχεις, ὦ παῖ; διὰ τί καθεύδεις ἐν τῷ ἐμῷ ἄβάτῳ;” ὁ δὲ οὐδὲν φοβούμενος (εὐμενῆς γὰρ ἐφαίνετο ὁ θεός), “τυφλός εἰμι, ὦ Ἀσκληπιέ,” ἔφη· “ἦκω οὖν ὡς αἰτήσω σε τοὺς ὀφθαλμούς μοι ἀκεῖσθαι.” ὁ δὲ θεός· “ἐὰν δ’ ἐγὼ ἰάσωμαί σοι τοὺς ὀφθαλμούς, τί σύ μοι δώσεις;” ὁ δὲ παῖς πολὺν δὴ χρόνον ἠπόρει τί χρὴ λέγειν, τέλος δέ, “πολλὰ μὲν οὐκ ἔχω,” ἔφη, “δώσω δέ σοι τοὺς ἐμούς ἀστραγάλους.” ὁ δὲ θεὸς γελάσας προσεχώρησε καὶ τὰς χεῖρας ἐπέθηκε τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. ταῦτα δὲ ποιήσας ἀπέβη.

τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐπεὶ πρῶτον ἐγένετο ἡμέρα, ἠγέρθη ὁ Φίλιππος καί, ἰδού, βλέπειν ἐδύνατο· τὸν τε γὰρ οὐρανὸν εἶδε καὶ τὸν ἥλιον ὑπὲρ τοὺς λόφους ἀνίσχοντα καὶ τὰ δένδρα τῷ ἀνέμῳ κινούμενα· καὶ ἐτέρπετο θεώμενος· πάντα γὰρ αὐτῷ κάλλιστα δὴ ἐφαίνετο. ἔσπευσεν οὖν ὡς τὸν ἱερέα ζητήσων. ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν προσιόντα, “χαῖρε, ὦ παῖ,” ἔφη. “δῆλόν ἐστιν ὅτι ὁ θεὸς εὐμενῆς προσῆλθέ σοι. χάριν οὖν τῷ θεῷ ἀπόδος, ἀλλ’ ἴθι ὡς τὸν πατέρα ζητήσων.”

ΤΑ ΕΝ ΤΩΙ ΙΕΡΩΙ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ — ἐξελθόντες δὲ ἐκ τοῦ ἀβάτου, ἔνθα οἱ τοῦ θεοῦ ἰκέται καθεύδουσιν, ὃ τε ἱερεὺς καὶ ὁ Φίλιππος ἔσπευσαν πρὸς τὸν Δικαιοπόλιν, ὃς ἐν τῷ καταγωγίῳ περιέμενεν. πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ ὁ Φίλιππος κάλλιστον εἶδεν οἴκημα περιφερὲς λίθου λευκοῦ· πολλὰ δὲ ἦσαν στήλαι ἐντὸς τοῦ περιβόλου, ἐν αἷς οἱ ἱερεῖς ἔγραψαν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὀνόματα οὓς ὁ Ἀσκληπιὸς ἰάσατο, καὶ δὴ καὶ τὸ νόσημα ὃ τι ἕκαστος ἐνόσησε.

ἐν ᾧ δὲ ὁ παῖς, ἅμα σπεύδων πρὸς τὸν πατέρα, ταῦτα πάντα ἐθαύμαζε, ἰδού, ἄνδρες τινὲς προσχωροῦντες τὸν ἱερέα ἐκάλεσαν· εἰς δ’ αὐτῶν, ἅμα χαρᾷ μόλις τὰ δάκρυα κατέχων, “χαῖρε πολλά,” ἔφη, “ὦ σεμνότατε καὶ κοσμιώτατε ἱερεῦ μεγάλου θεοῦ.” “χαῖρε καὶ σύ, ὦγαθέ,” ὁ ἱερεὺς ἀποκρινάμενος ἔφη, “τί βουλόμενος ἅμα τούτοις εἰς τὸ ἱερὸν ἦλθες;” ὁ δὲ ἀνὴρ, “ἰδού, ὦ ἱερεῦ,” εἶπε· “ὅδε ὁ παῖς” (ἦν γὰρ παῖς μετ’ αὐτοῦ, τεττάρων καὶ δέκα ἐτῶν σχεδόν, ὑπερφυῶς εὐπρόσωπος καὶ θαυμαστός τὸ κάλλος) “τῶν ἐμῶν υἱῶν μικρότατος ὢν, τρεῖς ἡμέρας ἐκινδύνευε περὶ τῆς ψυχῆς· ἦν γὰρ ἐν τῷ ἀγρῷ περὶ πλήθους ἀγοράν, ὅτε ἔχιδνα, θηρίον μέγα καὶ κακόν, ἔδακεν αὐτόν. ἔπεσε δὲ πρὸς τὴν γῆν εὐθὺς ὁ τάλας, οἰμώζων καὶ μέγα βοῶν. εἰς δὲ τὴν οἰκίαν ἠνέγκαμεν αὐτόν αὐτίκα, καὶ μετεπεμψάμεθα ἱατρόν· ὁ δὲ μετ’ οὐ πολὺν χρόνον ἐλθὼν τὸν παῖδα ἐπὶ τῇ κλίνῃ κείμενον ἐπεσκέψατο μὲν, μόλις ἔτι πνέοντα, τὴν δὲ χεῖρα ἐπὶ τὸ οἶδον σκέλος ἐπιθεὶς καὶ τοῦ οἰδήματος ἀψάμενος εἶπεν ὅτι οὐδὲν δύναται ὠφελεῖν, καὶ ἅμ’ ἔπεισεν ἡμᾶς εὐχεσθαι τῷ Ἀσκληπιῷ, οἵκοι παρὰ τῷ παιδί μένοντας· οὕτω γὰρ ἐνόσει ὥστ’ οὐκ ἐξῆν κινεῖν αὐτόν, καὶ εἰς τὸ ἱερὸν μετατιθέναι. τρεῖς οὖν συνεχεῖς ἡμέρας τε καὶ νύκτας ἠϋξάμεθα τὸν θεὸν δοῦναι τὴν ὑγίειαν τῷ παιδί· ὁ δὲ ἐν τῷ

μεταξὺ ἐπύρεττε σφόδρα, οἰδῶν τὸν τε πόδα καὶ τὸ σκέλος, καὶ ἀπολλύμενος ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων, καὶ ἐπιπόνως πνέων. τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ θύοντας ἡμᾶς ἐν τῇ ἀνυλῇ καὶ ἐπιτιθέντας ἱερὰ ἐπὶ τὸν βωμὸν προσεκάλεσε ὁ παῖς μεγάλη τῇ φωνῇ· ἐδράμομεν μὲν οὖν αὐτίκα πρὸς αὐτόν· ἤυρομεν δ' αὐτόν ἐπὶ τῇ κλίνῃ καθήμενον, καὶ εὖ ἔχοντα. προσγελῶν δὲ πρὸς ἡμᾶς, ‘πεινῶ, ὦ πάτερ,’ ἔφη, ‘δός μοι τι φαγεῖν.’ ὁ μὲν οὖν θεὸς ἔσωσε τὸν ἐμὸν παῖδα, ἐγὼ δὲ νῦν αὐτῷ χάριν διδόναι βούλομαι, ὦ ἱερεῦ. ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω ἀλλ' ἢ μικρόν τι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι.”

ὁ δὲ ἱερεύς, “ἀλλ', ὦγαθέ,” ἔφη, “δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅσα σὺ δίδως.” ἔπειτα δέ, πρὸς τὸν Φίλιππον τρεψάμενος, “ἰδοῦ,” ἔφη, “οὗτος ὁ ἄνθρωπος δίδωσι μὲν τῷ θεῷ τι μικρόν, δίδωσι δὲ ὅμως· αὐτὸς σὺ δὲ τί δίδως;”

ὁ δὲ Φίλιππος ἀποκρινάμενος· “ἀλλὰ δώσει μὲν τι ὁ πατήρ ἀμέλει, ὦ ἱερεῦ, δώσω δὲ μικρόν τι καὶ ἐγώ.”

ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπολαβὼν· “ἐγὼ μὲν οὖν,” ἔφη, “εὐθὺς πρὸς τὸ ἱερὸν ἅμα τε τούτοις τοῖς ἐταίροις καὶ τῷ παιδὶ προσέδραμον· ὑπεσχόμην γὰρ τῷ θεῷ ἡμᾶς δῶρόν τι δώσειν τῷ ἱερῷ, ἐὰν σώσῃ τὸν υἱόν μου ἐκ θανάτου· ἡμεῖς δ' οὐ λέγομεν ὅτι δώσομεν μὴ διδόντες, ἀλλ' εὐθὺς δίδομεν ὃ δεῖ. ταῦτα δὲ λαβὲ σὺ πάντα ἃ δίδομέν σοι.”

“καὶ ταῦτα μέντοι,” εἶπεν ὁ ἱερεύς, “ὀρθῶς ὑμεῖς φρονοῦντες δίδοτε· δεῖ γὰρ αἰεὶ τοὺς θεοὺς τιμᾶν ὠφελοῦντας ἡμᾶς. οἱ δὲ τὸν Ἀσκληπιὸν τιμῶντες αἰεὶ μείζονα λαμβάνουσιν ἢ διδόσιν· διδόσιν μὲν γὰρ ἀργύριον, λαμβάνουσι δὲ ὑγίειαν. σοὶ δέ, ὦ παῖ,” (καὶ, ἅμα τοῦτο λέγων, πρὸς τὸν τοῦ ἀνδρὸς υἱὸν προσετρήσατο) “τοῦτο λέγειν βούλομαι· ἐν ταῖς μεγίσταις δὴ ὠφελίαις ἃς ὁ θεὸς παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, τόδε ἐγὼ τίθημι· ὅτι, ἐπεὶ ἐκινδυνεύσαμεν περὶ τῆς ψυχῆς, καὶ μόλις θάνατον ἐφύγομεν, ῥαδίως ἐμάθομεν ὅτι δεῖ ἡμᾶς αἰεὶ τοὺς τε θεοὺς τιμᾶν δι' ὅλου τοῦ λοιποῦ βίου καὶ οὐδὲν ἄδικον ποιεῖν οὐδέποτε· καὶ ἐὰν μὲν γάρ τις κτᾶται ὑγίειάν τε καὶ πλοῦτον καὶ τυραννίδα, καὶ ἔτι προστίθῃμί σοι ἰσχὺν διαφέρουσιν καὶ ἀνδρείαν μετ' ἀθανασίας, ἀδικίαν δὲ καὶ ὕβριν ἔχῃ ἐν ἑαυτῷ ὁ οὕτω ζῶν, οὐ μόνον οὐκ ἔσται φίλος τοῖς θεοῖς, ἀλλ' οὐδὲ εὐδαίμων οὐδέποτε γενήσεται. ἄρα οὖν οὐχ οὕτως ἔχειν ταῦτα τίθης;”

ὁ δὲ παῖς ἀκούσας εἶπε· “ἀλλὰ πάννυ οὕτω τίθημι, καὶ δὴ πάντα τὸν βίον δίκαιος εἶναι μέλλω, ὦ ἱερεῦ.” “εὖ γε, ὦ παῖ,” ἔφη ὁ ἱερεύς· “ὁ μὲν οὖν πατήρ σου τίθῃσι τόδε τὸ ἀργύριον μισθὸν τῆς θεραπείας τῆς τοῦ θεοῦ· ἀλλ' εἰ δικαίως μετὰ ταῦτα μέλλεις ζῆν, ὁ βίος σου ἔσται ὁ μισθὸς ὁ μέγιστος τῷ θεῷ.”

ὁ δὲ πατήρ ὑπολαβὼν, “ἐγὼ δέ σοι,” ἔφη, “ὦ σεμνότατε ἱερεῦ, δίδωμι ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἐταίρους φίλους εἶναι πιστούς, καὶ θεράποντας τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ σου δίδομεν ἡμᾶς τε καὶ τίθεμεν, καὶ συνεργοὶ πειρασόμεθα γίνεσθαι ὡς δυνατόν ἔσται ἡμῖν.”

καὶ ὁ ἱερεύς εἶπεν· “ἐγὼ δὲ δέχομαι· νῦν δὲ τί οὐκ ἀνατίθετε ἀνάθημα τῷ θεῷ; δεῦρο ἀκολουθεῖτέ μοι.” καὶ ταῦτ' εἰπὼν ἤγαγεν αὐτοὺς πρὸς τὸ τέμενος, καὶ τὰς στήλας δεικνύς, “ἰδοῦ,” ἔφη, “οἱ γὰρ ἄνθρωποι οὐς ὁ θεὸς θεραπεύει οὐ μόνον ἀγάλματα καὶ πλίνθους χρυσᾶς ἀνατιθέασιν τῷ Ἀσκληπιῷ, ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα μνημεῖα τῶν ἀκέσεων.”

ἔπειτα δέ, μέγα στενάζων, “ποτὲ μὲν,” ἔφη, “ὅτ' ἐγὼ νέος ἦν, πρόπολος ὢν τοῦ ἱεροῦ, πολλῶ πλείονες ἦσαν αἱ τε στήλαι καὶ τὰ ἀναθήματα. αὐτὸς γὰρ ἐδίδουν τοῖς αἰεὶ ὑγίειαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεχομένοις ἀναθεῖναί τε ἀναθήματα καὶ

ἀγάλματα εἰς τὸν ἱερόν· καὶ δὴ καὶ αὐτὸς τοὺς πίνακας αὐτοῖς ἐδίδουν. ἔπειτα δὲ ὁ ὑγιὴς ἀναγενόμενος, ἐγγράψας τὸ τε ὄνομα τὸ ἑαυτοῦ καὶ τὸ νόσημα ὃ τι ἐνόσησε, τὸν πίνακα ἐμοὶ ἀπεδίδου· ἐγὼ δὲ εἰς τὸ ἱερόν ἀνετίθην αὐτόν. πολλάκις δὲ τῷ ὄντι θαυμαστὴ ἢ ἄκεσις ἐφαίνετο οὖσα· τότε οὖν καὶ ἐπὶ στήλῃ ἐπέγραφον αὐτήν. οἱ δὲ ἄνθρωποι οὓς ὁ θεὸς οὕτως ὠφέλει, ἐμοὶ χάριν διδόντες, εὐθυμοὶ ἀπῆσαν. πάντες δὲ τότε πολλὰ χρήματα ἐδίδουσιν, καὶ ἡμεῖς, οἳ τε ἱερῆς καὶ πρόπολοι οἱ τοῦ ναοῦ, ἐπετίθεμεν πολλῷ πλείονα ἱερὰ ἐπὶ τὸν βωμόν, ἅ, στεφάνους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἐπιθέντες, ἐσφάττομεν, καὶ τὰ τε κρέα αὐτῶν τοῖς τῇ θυσίᾳ παροῦσι διελόντες ἐδίδομεν φαγεῖν καὶ οἶνον ἐδίδομεν πιεῖν. καὶ πανταχόθεν ἄνθρωποι δεῦρο ἦσαν πρὸς ἡμᾶς, καὶ δῶρα εἰς τὸ ἱερόν ἀνετίθεσαν, καὶ ἐδίδουσιν μισθοὺς τῶν ἀκέσεων. ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ ναῷ ἔξεστιν ἰδεῖν τὰ τ' ἀγάλματα καὶ τοὺς πίνακας οὓς ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ἔδωκαν καὶ ἀνέθεσαν. ὅσῳ δὲ μείζονα ἕκαστος ἐδίδου καὶ ἀνετίθει, τοσούτῳ θαυμαστότερα ἐποίει ὁ θεός. τότε μὲν γὰρ ἠὲ σέβουν πάντες, νῦν δὲ πολλὴ ἀσέβεια λαμβάνει τοὺς ἀνθρώπους. μάλιστα γὰρ αἱ νῦν πόλεις σοφιστὰς βόσκουσιν, ἄνδρας οὐδὲν δρῶντας καὶ ἀργούς, οἱ ζητοῦντες τὰ τε ὑπὸ γῆς καὶ τὰ οὐράνια, καὶ τὸν ἥττονα λόγον κρείττονα ποιοῦντες, καὶ ἄλλους αὐτὰ ταῦτα διδάσκουσιν· καὶ δὴ καὶ τοὺς νέους διαφθείρουσιν, θεοὺς οὓς ἡ πόλις εἶναι νομίζει οὐ νομίζοντες, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινὰ τιθέντες. φεῦ, φεῦ τῆς νῦν ἀσεβείας.”

ἔπειτα δὲ τὰς στήλας καθ' ἑκάστην δηλῶν, “ἰδοῦ,” ἔφη, “αὐτὸς τήνδε τὴν στήλην ἔθηκα, αὐτὸς τὸ τοσοῦτον θαῦμα ἰδὼν, αὐτόπτης γενόμενος. ἀκούετε οὖν, καὶ μηδὲν πιστεύετε μοι ὅτι ἂν μὴ λογιζομένοις ὑμῖν ἀληθὲς φαίνεται· ἔγνωτε γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν, ἥς αὐτὸς ὑμῖν πείραν τε καὶ τεκμήριον ἔδωκε, οὕτω θαυμαστῶς θεραπεύσας ὑμᾶς.” καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄρας, “σὺ δέ, ὦ Ἀσκληπιέ,” ἔφη, “εὐχομένῳ μοι δὸς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν λέγειν· σὺ γὰρ ἔδωκάς τέ μοι τὰ τοσαῦτα πράγματα ἰδεῖν καὶ ἱερέα ἔθηκας ἐμὲ ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ, βουλόμενος τιθέναι ἐμὲ μάρτυρα τῶν σῶν θαυμαστῶν ἰαμάτων.” αὐτὸς δὲ πρὸς τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὸν Φίλιππον προσβλέπων, “γυνή τις,” ἔφη, “Κλεῶ ὀνόματι, πέντ' ἔτη ἐκύησε· ἔπειτα δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἰκέτις ἀφίκετο καὶ ἐνεκάθευδεν ἐν τῷ ἀβάτῳ. ἐπεὶ δὲ πρῶτον ἐξηλθεν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐξέβη ἐκ τοῦ ἱεροῦ (οὐδὲ γὰρ ἀποθνήσκουσιν ἄνθρωποι οὐδὲ τίκτουσιν αἱ γυναῖκες ἐντὸς τοῦ περιβόλου), παῖδα ἔτεκε, ὃς εὐθὺς γενόμενος αὐτὸς ἀπὸ τῆς κρήνης ἐλούσατο· καὶ ἐγὼ εἶδον αὐτὸ τὸ παιδίον περιπατοῦν ἅμα τῇ μητρί. καὶ ἡ μήτηρ οὐ μόνον πολλὰ χρήματα ἔδωκε τῷ ἱερῷ, ἀλλὰ καὶ μέγιστον πίνακ' ἀνέθηκε, χάριν τῷ θεῷ δοῦναι βουλομένη· ἐπὶ δὲ τὸ ἀνάθημα ἐπεγράψατο· ‘οὐ τὸ τοῦ πίνακος μέγεθος θαυμαστόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ θεῖον πρᾶγμα· πέντε γὰρ ἔτη ἐκύησε ἐν γαστρὶ παῖδα Κλεῶ· ἔπειτα δὲ ἐν τῷ ἀβάτῳ ἐκοιμήθη, καὶ ὁ θεὸς αὐτὴν ἔθηκεν ὑγιή.’”

ταῦτ' εἰπὼν ἐσίγησεν ὀλίγον χρόνον. οἱ δὲ ἄλλοι μάλα τοὺς τοῦ ἱερέως λόγους ἐθαύμαζον, πάντα ἐνθυμούμενοι ἅπερ εἶπεν. ὁ δὲ Φίλιππος, “διὰ τί δέ,” ἔφη, “ὦ ἱερεῦ, ταῖς γυναῖξιν οὐκ ἔξεστιν τεκεῖν ἐντὸς τοῦ περιβόλου; ἄρα ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς τοῦτον τὸν νόμον ἔθετε;” ὁ δὲ ἱερεὺς ἐμβλέψας αὐτῷ καὶ μειδιάσας, “τοὺς τοιούτους νόμους,” ἔφη, “οὐχ ἡμεῖς ἔθεμεν, οἱ ἄνθρωποι ἐσμεν. οἱ γὰρ θεοὶ αὐτοὶ αὐτοὺς ἔθεσαν· οὐδὲν μὲν γὰρ ἀκάθαρτον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ γενέσθαι θεμιτόν ἐστιν· καὶ δήπου ἀκάθαρτοι μὲν εἰσιν οἱ νεκροί, ἀκάθαρτοι δὲ καὶ αἱ γυναῖκες αἱ

τεκοῦσαι. τοὺς δὲ νῦν ἀνθρώπους (καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ τῶν πόλεων, τῶν σοφιστῶν ἐκείνων μαθητάς) οὔτε θεῶν φόβος οὔτε ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπείργει.”

τέλος δὲ ὁ πατήρ τοῦ παιδός, “ἡμεῖς μὲν, ὦ ἱερεῦ,” ἔφη, “οὐ μαθηταὶ ἐσμεν ἐκείνων τῶν σοφιστῶν περὶ ὧν ἔλεγες, οὐδὲ ἐν μεγάλῃ τινὶ πόλει οἰκοῦμεν· διὰ τοῦτο οὖν πιστεύομεν καὶ πιστεύσομεν ἀεὶ τῷ θεῷ. ἤδη γὰρ πρὸ τοῦδε χρήματα τ’ ἔδομεν καὶ ἀνέθεμεν ἀγάλματ’ εἰς τὸ ἱερόν· ὁ γὰρ θεὸς καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ἄλλους ἡμῶν ἐθεράπευσεν. καὶ νῦν δὴ τοῦτο ποιοῦμεν, καὶ ἀεὶ ποιήσομεν.” ὁ δ’ ἱερεὺς ἀποκρινάμενος εἶπε· “τὰ δέ τ’ ἀγάλματα ἃ ἀνέθετε καὶ τὰ χρήματα ἃ ἔδοτε νῦν μέρος τοῦ θησαυροῦ ἐστὶ τοῦ θεοῦ, καὶ πᾶσιν ἔξεστιν ἰδεῖν αὐτὰ ἐν τῷ ἱερῷ. τελέαν δὲ ὑγίειαν ἀνταποδώσει ὑμῖν ὁ θεός.”

ὁ δὲ Φίλιππος πρὸς ἄλλην τινὰ στήλην προσβλέψας, καὶ δεικνὺς αὐτήν, “τί δέ,” ἔφη, “περὶ ἐκείνης τῆς στήλης, ὦ ἱερεῦ; ἄρα καὶ ἐκείνην ὑμεῖς ἔθετε;”

“ἥκιστα,” ἀποκρίναμος εἶπεν ὁ ἱερεὺς, “ἀλλ’ ἔστι πολλῶ ἀρχαιοτέρα ἡμῶν· ἵππους δὲ Ἰππόλυτον ἀναθεῖναι τῷ θεῷ φησιν εἴκοσιν.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “τίνα Ἰππόλυτον,” ἔφη, “λέγεις, ὦ ἱερεῦ;” ὁ μὲν οὖν ἱερεὺς, αὐτῷ θαυμάσας ἐμβλέπων· “τί λέγεις, ὦ παῖ; ἄρα τῷ ὄντι ἀγνοεῖς τίς ἐστὶν ὁ Ἰππόλυτος; ἀλλ’ ἐγὼ τὸν μῦθον διηγῆσομαι. ἄκουε δὴ οὖν.”

“ὁ μὲν οὖν Θησεὺς στρατευσάμενος ἐπὶ Ἀμαζόνας ἥρπασε μίαν αὐτῶν, ὀνόματι Ἰπολύτην, ἐξ ἧς ἔσχε παῖδα Ἰππόλυτον. μετὰ δὲ ταῦτα, τὴν πρότερον διαλυσάμενος ἔχθραν, ἄγεται γυναῖκα Φαίδραν, τὴν Μίνως θυγατέρα. Φαίδρα δὲ ἐρᾷ τοῦ Ἰπολύτου, τοῦ ἐκ τῆς Ἀμαζόνας παιδὸς τοῦ Θησέως, καὶ αἰτεῖται παρ’ αὐτοῦ συνελθεῖν ἑαυτῇ. ὁ δέ, μισῶν πάσας τὰς γυναῖκας, τὴν συνουσίαν ἔφυγεν. ἡ δὲ Φαίδρα, κατασχίσασα τὰς τοῦ θαλάμου θύρας καὶ τὰς ἐσθῆτας ῥήξασα, ἐκάλεσε τὸν Θησέα, καὶ εἶπεν ὅτι ὁ Ἰππόλυτος ἐπειράσατο βιάζεσθαι αὐτήν. Θησεὺς δέ, πιστεύσας τῇ ψευδεὶ γυναικί, οὐ μόνον τὸν υἱὸν ἐκ τῆς παδρίδος ἐξήλασεν, ἀλλὰ καὶ ἠϋξάτο Ποσειδῶνι Ἰππόλυτον διαφθεῖραι.

“ἔπεμψεν οὖν πρὸς τὸν υἱὸν ταχύν τινα ἄγγελον. ὁ δὲ τὸν Ἰππόλυτον ἠῦρε παρὰ τῇ τραχείᾳ ἀκτῇ παρασκευάζοντα τήν θ’ ἅμαξαν καὶ τοὺς ταχεῖς ἵππους. ὥς δὲ ὁ νέος ἤκουσε παρὰ τοῦ ταχέος ἀγγέλου ὅτι ὁ πατήρ ἐξελαύνει αὐτόν, μάλα λυπεῖται μὲν, πείθεται δὲ τῷ πατρὶ οὕτω βουλομένῳ. ‘δεῖ γάρ,’ εἶπε, ‘πεῖθεσθαι τοῖς τοῦ πατρὸς λόγοις, καὶ εἰ τραχεῖς φαίνονται. οὐκέτι οὖν ἔξεστί μοι εἰς τὴν πόλιν, καίπερ ἠδεῖαν οὔσαν, κατιέναι.’ ταῦτ’ εἰπὼν ἐπέβη ἐπὶ τὴν ἅμαξαν, καὶ διὰ ταχέων λαβόμενος χερσὶ τῶν ἡνίων τῶν ἵππων, αὐτοὺς τ’ ἤλασε καὶ τῷ κέντρῳ ἐκέντησεν. οἱ δὲ πρόπολοι, μάλα λυπούμενοι καὶ αὐτοί, διὰ τῆς τραχείας καὶ χαλεπῆς ὁδοῦ ἠκολούθησαν αὐτῷ, βραδεῖς ὄντες, ὅπισθεν τῆς ἀμάξης. οὕτω μὲν οὖν ἐβάδιζον παρὰ τὴν θάλατταν.

“ἐξαίφνης δὲ ἤκουσαν βαρύν τινα ψόφον, ὥς βροντὴν Διός, μάλα φοβερόν. καὶ ἔπειτ’ ἀνῶδησε τὰ κρύματα ὥστε ἔκρυπτε τ’ Ἴσθμὸν καὶ τὴν τραχείαν πέτραν Ἀσκληπιοῦ· καὶ ἐκ τῆς βαθείας θαλάττης ἐξέπεμψ’ ὁ Ποσειδῶν ταῦρον μέγιστον, ἄγριον τέρας. εὐθὺς δὲ δεινὸς φόβος τοῖς ταχέσιν ἵπποις ἐμπίπτει, καὶ οὐδὲν τῷ δεσπότῃ πειθόμενοι· τὸν δ’ Ἰππόλυτον πεσόντα ἔλκουσιν ἡνίαις ἐμπλακέντα διὰ τραχειῶν πετρῶν· οὐδ’ οἱ δοῦλοι οἱ ἠκολούθουν, βραδεῖς ὄντες, αὐτῷ παρακαλοῦντι βοηθεῖν ἐδύναντο, καίπερ μάλα βουλόμενοι. τέλος δέ, ἐν τῷ τῶν ἵππων ταχεῖ δρόμῳ, αἱ ἡνίαὶ ἐλύθησαν. οἱ δὲ πρόπολοι προσδραμόντες ἠῦρον τὸν δεσπότην μόλις ἐμπνέοντα ἔτι· μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον ὁ τάλας ἀπέθανε.

“ἡ δὲ Ἀρτεμις τῷ Θησεῖ παρήγγελεν ὅτι ἀναίτιος ἦν ὁ υἱός, ὁ δὲ Ἀσκληπιὸς ἐκ θανάτου ἀνῆγειρεν· ὁ γὰρ θεὸς πάντα ποιεῖν δύνатаι.”

ταῦτ’ εἰπὼν ἐσίγησεν ὁ ἱερεὺς. ὁ δὲ πατὴρ τοῦ παιδός· “κάλλιστος μὲν ὁ μῦθος, ὦ ἱερεῦ· δῆλον δὲ ἐστὶν ὅτι ὁ θεὸς δυνατώτατος. δεῖ δὲ νῦν ἡμᾶς οἴκαδ’ ἐπανιέναι. αὖριον δὲ αὐθις ἵμεν πρὸς τὸ ἱερόν, καὶ ἄλλα δῶρα τῷ θεῷ δώσομεν. χαίρε πολλά, ὦ ἱερεῦ μεγάλου θεοῦ.”

“χαίρετε καὶ ὑμεῖς, ὦγαθοί,” ὁ ἱερεὺς ἀποκρίναμος εἶπεν. ἔπειτα δέ, πρὸς τὸν Φίλιππον βλέψας· “δεῖ δὲ καὶ ἡμᾶς σπεύδειν, ὦ παῖ. κινδυνεύει γὰρ ὁ σὸς πατὴρ σ’ ἐπιμένειν πολὺν ἤδη χρόνον. ἄρα οὐ βούλει ἀγγεῖλαι αὐτῷ ὅτι ὁ θεός, εὐμενὴς προσελθὼν σοι, σ’ ὑγιῇ ἐποίησεν;”

ὁ δὲ Φίλιππος, “μάλιστά γε, ὦ ἱερεῦ,” ἔφη· “οὐδὲν γὰρ μεῖζον εὐχομαι γενέσθαι μοι ἢ αὐθις τὸν πατέρα ἰδεῖν καὶ ἀσπασασθαι. τί οὖν ἔτι διατρίβομεν; δεῖ γὰρ ἡμᾶς ταχὺ σπεύδειν πρὸς αὐτόν.”

Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ (β) — τὸν δὲ Δικαιοπόλιν ἤϋρον πρὸ τοῦ καταγωγίου καθήμενον. ὁ δὲ ὡς εἶδεν τὸν παῖδα βεβαίως βαδίζοντα καὶ βλέποντα, ἀνέστη καὶ προσδραμὼν ἡσπάζετο αὐτόν καί, “ὦ φίλτατε παῖ,” ἔφη, “ἄρα ἀληθῶς ὁρῶ σε ὑγιῇ ὄντα; ἄρα ἀληθῶς ἡκέσατό σοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ θεός; δεῖ οὖν πλείστην χάριν τῷ Ἀσκληπιῷ ἀποδοῦναι.” καὶ πρὸς τὸν ἱερέα τρεψάμενος· “ἄρ’ ἔξεστι θυσίαν ποιῆσθαι; ἄρ’ ἔξεστι καὶ ἄγαλμα ἀναθεῖναι τῷ θεῷ;” ὁ δὲ ἱερεὺς· “πῶς γὰρ οὐ; ἔξεστί σοι. ἄρα βούλει καὶ μνημεῖον τῆς ἀκέσεως ἀναθεῖναι ἐν τῷ ἱερῷ; σὺ μὲν γὰρ τρεῖς δραχμάς μοι παράδος, ἐγὼ δὲ θυσίαν ποιήσω καὶ μνημεῖον ἀναθήσω ὑπὲρ σοῦ.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις οἰμώξας· “τρεῖς δραχμὰς λέγεις; φεῦ τῆς δαπάνης.” ὁ δὲ ἱερεὺς· “οὐδὲν λέγεις, ὦ ἄνθρωπε· οὐ γὰρ μεγάλη ἡ δαπάνη. τὴν γὰρ θυσίαν ποιήσω ἐπὶ μιᾷ δραχμῇ, τὸ δὲ μνημεῖον ἀναθήσω ἐπὶ δυοῖν. δός μοι οὖν τρεῖς δραχμάς, εἰ βούλει με ταῦτα ποιῆσαι.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλὰ τρεῖς δραχμὰς οὐκ ἔχω· ἀνὴρ γὰρ πένης εἰμί. ἄρα δύο σοι ἀρκοῦσιν;” ὁ δὲ ἱερεὺς· “ἔστω· δύο ἀρκοῦσιν, εἰ μὴ πλεον ἔχεις.” ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις δύο δραχμὰς παρέδωκεν, ὁ δὲ ἱερεὺς τὸν ὑπηρέτην καλέσας ἐκέλευσεν ἀλεκτρυόνα ἐνεγκεῖν, καὶ ἡγησάμενος αὐτοῖς πρὸς τὸν βωμὸν τὴν θυσίαν ἐποίησεν.

ὁ δὲ Φίλιππος, “ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐμέ,” ἔφη, “δοῦναί τι. τῷ γὰρ θεῷ εἶπον ὅτι τοὺς ἐμοὺς ἀστραγάλους δώσω. ἰδοὺ, τούτους λαβὼν ἀνάθες τῷ θεῷ καὶ γράψον ἐν τῷ μνημείῳ, εἴ σοι δοκεῖ, ὅτι ὁ Φίλιππος τούτους τοὺς ἀστραγάλους τῷ Ἀσκληπιῷ ἀνέθηκε μεγίστην χάριν ἔχων.” ὁ δὲ ἱερεὺς· “ἀλλὰ ἡδέως ταῦτα ποιήσω· χαίρήσει γὰρ ὁ θεὸς τούτους δεξάμενος. ἀλλὰ νῦν γε δεῖ ὑμᾶς οἴκαδε πορεύεσθαι. ἄγε δὴ, ἀκολουθήσω ὑμῖν πρὸς τὰς πύλας.”

ἐν ᾧ δὲ πρὸς τὰς πύλας ἐβάδιζον, ὁ ἱερεὺς τῷ Δικαιοπόλιδι, “σὺ μὲν,” ἔφη, “ἐν ταῖς Ἀθήναις νεωστὶ παρήσθα· εἶπέ μοι οὖν, πῶς ἔχει τὰ πράγματα; πότερον πόλεμος ἔσται πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἢ εἰρήνην δυνήσεσθε σφῆζειν; δῆλον γὰρ ἐστὶν ὅτι οἱ Κορίνθιοι τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς πόλεμον ὀτρύνουσιν, ἐχθροὶ ὄντες τοῖς Ἀθηναίοις. τίνα οὖν γνώμην ἔχεις; ἄρα δίκας τῶν διαφορῶν ἐθελήσουσι δίδοναι ἢ πολέμῳ τὰς διαφορὰς διαλύσονται μᾶλλον ἢ λόγοις;”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “πάλαι μὲν ἐχθροὶ εἰσιν οἱ Κορίνθιοι καὶ ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν, ὅμως δὲ πόλεμον οὐ ποιήσοντινα οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἀεὶ γὰρ ἡσυχάζουσι, τὸ τῶν Ἀθηναίων κράτος φοβούμενοι.” ὁ δὲ ἱερεὺς· “ἀλλ’ οὐ δήπου

φοβοῦνται τοὺς Ἀθηναίους οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἔστι γὰρ στρατὸς αὐτοῖς τε καὶ τοῖς συμμάχοις μέγιστος δῆ, ὅπερ οὐ τολμήσουσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀντέχειν κατὰ γῆν.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἀποκρινάμενος εἶπεν· “ἀλλ’ ἡμεῖς τῆς γε θαλάττης κρατοῦμεν, ὥστε πλέονα ἔχομεν τὰ τοῦ πολέμου· πλεῖστα μὲν γὰρ χρήματά ἐστιν ἡμῖν, πλεῖσται δὲ νῆες· οὐκ οὖν δυνήσονται ἡμᾶς βλάπτειν οὐδὲ μακρὸν πόλεμον νικῆσαι, οὐδ’ οὖν τολμήσουσιν ἡμῖν ἐπιστρατεῦσαι.” ὁ δὲ γέρων· “σὺ μὲν δῆλος εἶ τῇ τε σῇ πόλει μάλα πιστεύων καὶ τῷ κράτει αὐτῆς. διὰ τοῦτο μέντοι, ὥς ἔμοιγε δοκεῖ, πόλεμον ποιήσονται οἱ Λακεδαιμόνιοι, διότι τὸ τῶν Ἀθηναίων κράτος φοβούμενος οὐκ ἐθελήσουσι περιορᾶν αὐτὸ αὐξάνομενον. ὅμως δὲ χαιρήσω ἐὰν σὺ μὲν ὀρθῶς γινώσκων φανῇς, ἐγὼ δὲ ἀμαρτάνων.”

ἤδη δὲ εἰς τὰς πύλας παρήσαν. χαίρειν οὖν τὸν γέροντα κελεύσαντες ὅ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ παῖς ἐπορεύοντο.

Η ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΛΑΤΑΙΑΙΣ ΝΙΚΗ — ὁ δὲ Μαρδόνιος μαθὼν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤδη στρατεύονται, τὰς Ἀθήνας ἐμπρήσας καὶ πάντα τὰ τε οἰκήματα καὶ τὰ ἱερὰ διαφθείρας, εἰς τὴν Βοιωτίαν ὑπεξεχώρει. οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι προϊόντες εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀφίκοντο, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐκ τῆς Σαλαμῖνος τοῖς Πελοποννησίοις συνεμίγησαν.

ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀφίκοντο, ἔγνωσαν ὅτι οἱ βάρβαροι ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ποταμῷ στρατοπεδεύονται· ἀντετάσσοντο οὖν ἐπὶ λόφῳ τινί. ὁ δὲ Μαρδόνιος, ὥς οὐ κατέβαινον εἰς τὸ πεδῖον οἱ Ἕλληνες, πᾶν τὸ ἱππικὸν ἐξέπεμψεν ἐπ’ αὐτούς. οἱ δὲ Ἕλληνες τό τε ἱππικὸν ἐώσαντο καὶ αὐτὸν τὸν στρατηγὸν ἀπέκτειναν, ὥστε ἐθάρρησαν πολλῷ μᾶλλον. μετὰ δὲ ταῦτα ἔδοξεν αὐτοῖς καταβῆναι πρὸς τὰς Πλαταιάς. οἱ δὲ βάρβαροι, μαθόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰσιν ἐν Πλαταιαῖς, καὶ αὐτοὶ ἐκεῖσε ἐπορεύοντο. ὁ δὲ Μαρδόνιος τὸν στρατὸν ἔταξεν ὡς μαχομένους.

ἑνδεκα μὲν οὖν ἡμέρας ἔμενον, οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι· τῇ δὲ δωδεκῇ τῷ Πausanias ἔδοξεν αὐθις μεταστῆναι· ἅμα μὲν γὰρ σίτου ἐδέοντο καὶ ὕδατος, ἅμα δὲ κακὰ ἔπασχον ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ ἀεὶ προσβάλλοντος. νύκτα οὖν μείναντες ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἡμέρα, ὁ Μαρδόνιος εἶδε τὸ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδον ἔρημον ὄν· τοὺς οὖν Ἕλληνας δρόμῳ ἐδίωκεν. καὶ πρῶτον μὲν οἱ βάρβαροι τοὺς Ἀθηναίους κατέλαβον, οἱ ἀνδρείοτατα μαχόμενοι τὸ ἱππικὸν ἐώσαντο. ἔπειτα δὲ ὁ Μαρδόνιος τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐνέπεσεν, καὶ καρτερὰ ἐγένετο μάχη. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος ἀπέθανεν, οἱ βάρβαροι τρεψάμενοι εἰς τὸ στρατόπεδον οὐδενὶ κόσμῳ ἔφυγον.

Chapter 19

Ο ΝΟΣΤΟΣ (α) — ὥς δὲ εἰς τὸν λιμένα ἀφίκοντο μάλα ἔκαμνον καί, ἤδη θάλαππος τοῦ ἡλίου, ὑπὸ ἐλάῃ καθήμενοι οἶνόν τε ἔπιον καὶ σίτον ἔφαγον. δι’ ὀλίγου δὲ ὁ Δικαιοπόλις εἶπεν· “τί δεῖ ποιεῖν, ὦ παῖ; οὐδενὸς γὰρ ὄντος ἡμῖν ἀργυρίου, οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν κατὰ θάλατταν οἴκαδε νοστεῖν. δεῖ οὖν πεζῇ ἵέναι.” ὁ δὲ Φίλιππος· “μὴ περὶ τούτου φρόντιζε, ὦ πάτερ· ἐγὼ γὰρ χαιρήσω πεζῇ ἰὼν καὶ τὰ ἔργα θεώμενος καὶ τὰ ὄρη. ἀλλὰ πῶς εὐρήσομεν τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας φέρουσαν;” ὁ δὲ· “μὴ περὶ τούτου γε φρόντιζε, ὦ παῖ· ῥαδίως γὰρ εὐρήσομεν αὐτήν. ἀνάστηθι οὖν· εἰ γὰρ δοκεῖ, καιρὸς ἐστὶν ὁρμῆσαι.”

ἀναστάντες οὖν ἐπορεύοντο, καὶ πρῶτον μὲν διὰ πεδίου ἦσαν, ἐν ᾧ πολλὰ ἦν ἔργα ἀνθρώπων.

ΟΙ ΛΗΙΣΤΑΙ — πολλοὺς οὖν ἀνθρώπους ἐώρων ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐργαζομένους, ὧν οἱ μὲν τὰς ἐλάας περιέκοπτον, οἱ δὲ ἐρεβίνθους ἔσπειρον. ἔαρ δὲ ἦν καὶ πάντα ἔκμαζεν ἄνθη, τὰ τ' ἐν δρυμοῖς καὶ τὰ ἐν λειμῶσι καὶ ὅσα ὄρεια· βόμβος ἦν ἤδη μελιττῶν, φωνὴ ὀρνίθων μουσικῶν, σκιρτήματα ποιμνίων ἀρτιγεννῆτων· οἱ μὲν γὰρ ἄρνες ἐσκίρτων ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐβόμβουν δ' ἐν τοῖς λειμῶσιν αἱ μέλιτται, ἐν δὲ τοῖς θάμνοις ἦδον οἱ ὄρνιθες.

οἱ δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς παῖδες καὶ νέοι μιμηταὶ τῶν ἀκουομένων ἐγίνοντο καὶ τῶν βλεπομένων· ἀκούοντες μὲν οὖν τῶν ὀρνίθων ἀδόντων ἦδον, βλέποντες δὲ σκιρτῶντας τοὺς ἄρνας ἤλλοντο διὰ τῶν λειμώνων, τὰς δὲ μελίττας μιμούμενοι τὰ ἄνθη συνέλεγον, καὶ τὰ μὲν εἰς τοὺς κόλπους ἔβαλλον, τὰ δέ, στεφανίσκους πλέκοντες, ταῖς νύμφαις ἐπέφερον.

ὁ δὲ Φίλιππος ταῦτα πάντα βλέπων ἔχαιρέ τε καὶ ἐτέρπετο, καὶ χάριν πολλὴν τῷ θεῷ ἐδίδου, ὃς ἀναβλέπειν αὐτὸν ἐποίησε.

ἐσπέρας δὲ γενομένης εἰσῆλθον ὅ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ παῖς εἰς κώμην τινὰ ἐπὶ θάλατταν κειμένην.

πολλοὶ μὲν ἦσαν οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἄνθρωποι, οἱ μετὰ τὰ ἔργα οἴκαδ' ἔσπευδον. οἱ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ διελέγοντο ἀλλήλοις· προσελθόντων δὲ τοῦ τε Δικαιοπόλιδος καὶ τοῦ παιδός, πρὸς αὐτοὺς ἐτρέποντο πάντες, καὶ ὁ κωμάρχης, ἀπὸ τῆς θαλάττης ἐπανιών (ἦν γὰρ ἀλιεύς, ὥσπερ καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγου ἐν ἐκείνῃ τῇ κώμῃ), ἀπαντῶν τε αὐτοῖς καὶ πόρρωθεν ἀσπασάμενος, “χαίρετε,” ἔφη, “ὦ φίλοι.” ἔπειτα δέ, λαβόμενος τῆς τοῦ Δικαιοπόλιδος χειρός· “ἀσμένῳ μὲν μοι ἦκετε, ὦ ξένοι· ἀλλὰ λέγετε· ποῖ δὴ πορεύεσθε καὶ πόθεν, καὶ τίνας ὑμᾶς δεῖ καλεῖν;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἐγὼ μὲν Δικαιοπόλις,” εἶπε, “Χολλείδης, ὁ Ἀρχελάου, οὗτος δὲ ὁ υἱός μου Φίλιππος. ἄρτι δ' ἐκ τῆς Ἐπιδάουρου ἦλθομεν, ὅπου ὁ θεὸς τὸν ἐμὸν παῖδα θαυμαστῶς ἰάσατο, τυφλὸν συμφορᾷ τινι γενόμενον· νῦν δὲ δὴ οἴκαδε πορευόμεθα, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρώμεθα ἀφικέσθαι. ἔα μὲν οὖν ἡμᾶς μένειν ἐνταῦθα ταύτην τὴν νύκτα· νῦν γὰρ μάλα κάμνομεν. αὔριον δὲ πρῶτ' αὐθις ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι πορευσόμεθα· μακρὰ γὰρ ἡ ὁδός.”

“ἀλλὰ μένετε καὶ μηδὲν φοβεῖσθε. νῦν μὲν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας δεῖ ὑμᾶς ἀναπαύεσθαι. εἰς αὔριον δὲ ἐπιμελησόμεθα τί οἰοί τ' ἐσμέν ὑμῖν συμπαῤῥασι περὶ τοῦ λοιποῦ τῆς ὁδοῦ, ἐπειδὴ ὑμᾶς ἔγνωμεν ἄπαξ. ἡ γὰρ χώρα ληστῶν πλήρης ἐστίν· κίνδυνος οὖν πολὺς ἐστὶ δούλους γίγνεσθαι ἢ καὶ ἀποθνήσκειν ὑπ' αὐτῶν. ἐλθόντες γὰρ ἐκ τῆς θαλάττης ἢ ἐπιβουλεύοντες ἐν ταῖς παρακειμέναις ὕλαις ἀρπαγὴν ποιοῦνται, καὶ τοὺς πλείστους μὲν κατασφάζουσιν, ὀλίγους δὲ δούλους ποιοῦσιν. διὰ τοῦτο οὖν οἱ νῦν οὐκέτι ἐθέλουσιν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκεῖν· ἐπικίνδυνον γὰρ ἐστίν. ἀλλὰ θαρρεῖτε, καὶ μηδένα κίνδυνον φοβεῖσθε· πάντα γὰρ ὑμῖν δώσομεν ὧν δεῖσθε.”

ταῦτα εἶπεν, καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἤγεν εἰς τὴν οἰκίαν· παραθεις δὲ αὐτοῖς λάχανά τε καὶ ἰχθὺς, ἔτι δὲ καὶ οἶνον ἐγχείας, “ἐορτήν,” ἔφη, “ἄξομεν ταύτης τῆς νυκτὸς ἐν τῷ αἰγιαλῷ, παρὰ τῇ θαλάττῃ· λαβόντων γὰρ ἡμῶν πλῆθος ἰχθύων πολὺ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, βουλόμεθα νῦν χάριν τῷ Ποσειδῶνι διδόναι. εἰ μὴ οὖν κάμνετε, καὶ ὑμῖν ἐλθεῖν καὶ μετεῖναι ἐξέσται.”

ἀγαγὼν δὲ αὐτοὺς εἰς κοιτῶνα, “σὺ μὲν,” ἔφη πρὸς τὸν Δικαιοπόλιν, “μετὰ τὴν ἑορτὴν ἐπὶ ταύτης τῆς κλίνης κοιμήσῃ, τῷ δὲ παιδί σου στιβάδιον παραθήσω καὶ προσκεφάλαιον ἐπιθήσω.”

ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ὁ Δικαιοπόλις καὶ ὁ Φίλιππος χάριν ἔδωσαν πολλὴν καὶ ἀνεπαύσαντο ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ κοιτῶνι.

νυκτὸς δὲ γενομένης ἐξῆλθον ἐκ τῆς οἰκίας ἅμα τῷ κωμάρχει καὶ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἐβάδισαν. παρεσκευάσατο δὲ ὁ κωμάρχης ὡς θύσων τῷ θεῷ· αὐτὸς μὲν προῆλθεν, ὁ δὲ Δικαιοπόλις καὶ ὁ παῖς εἶποντο, καὶ ὄχλος πολλὺς τῶν ἐνοικούντων τὴν κώμην.

γενομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τῷ χεῖλει τῆς θαλάττης, αἱ μὲν παρθέναι δῶδας ἐν ταῖς χερσὶν ἔχουσαι πομπὴν ἔπεμπον, ἄλλαι μὲν ἄδουσαι τε καὶ ὀρχούμεναι, ἄλλα δὲ θυσίας φέρουσαι. ἐπεὶ δὲ αἱ παρθέναι ἐπαύσαντο ἄδουσαι, δεύτερος χορὸς παρῆλθε παίδων καὶ ἐφήβων. οἱ δὲ ἄνδρες συνετίθεσαν τὴν πυράν.

πάντων δὲ ταῦτα πραττόντων, οὐδεὶς ᾔσθετο ὅτι λέμβος τις τῷ αἰγιαλῷ προσέπλει, ἐν ᾧ ἦσαν νεανίσκοι δέκα. ὁκτὼ δὲ ἕτεροι ἐπὶ τῆς γῆς ἤδη ἦσαν, οἱ γυναικείας μὲν εἶχον ἐσθῆτας, καὶ τῶν γενεῶν ἐψίλωντο τὰς τρίχας· ἔφερον δὲ ἕκαστος ὑπὸ κόλπῳ ξίφος, ἐκόμιζον δὲ αὐτοὶ θυσίαν, ὥστε διὰ τὸ σκότος οὐδεὶς αὐτοὺς ἐγνώρισεν, ὅτι ἄνδρες ἦσαν, καὶ πάντες ᾤοντο γυναῖκας εἶναι.

ἐξαίφνης δὲ βοῶντες συντρέχουσι, καὶ τὰς μὲν δῶδας πάντων ἀποσβεννύουσιν· φευγόντων δὲ πάντων ἀτάκτως διὰ τὸν φόβον, τὰ ξίφη γυμνῶσαντες ἀρπάζουσι κόρας τε πολλὰς καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας.

ἐν δὲ τούτοις καὶ τὸν Φίλιππον λαμβάνουσιν, ἰδόντες ὅτι μειράκιον μέγα καὶ καλὸν ἐστίν· καὶ κατήγον αὐτὸν ἐπὶ τὴν ναῦν κλαίοντα καὶ ἀποροῦντα, καὶ μέγα τὸν πατέρα καλοῦντα.

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, ἀκούσας τοῦ Φιλίππου ἀεὶ μεῖζον αὐτὸν βοῶντος, τῆς φυγῆς ἀμελεῖ, καὶ τρέχει πρὸς τὸν παῖδα, βουλόμενος αὐτῷ βοηθεῖν. εἷς δὲ τῶν ληστῶν ἀναστρέψας τῷ Δικαιοπόλιδι προσπίπτει καὶ κατεῖχεν ἐκεῖνον, τρεῖς δὲ ἄλλοι αὐτῷ προσπεσόντες καὶ τύπτοντες οὕτω διέθεσαν ὥστε τὸ μὲν χεῖλος διακόψαι, τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς συγκλείσαι· οὕτω δὲ κακῶς ἔχοντα κατέλιπον ὥστε μηδ' ἐπαίρειν ἑαυτὸν δύνασθαι.

κείμενος δὲ ὁ Δικαιοπόλις αὐτῶν ἤκουσε πολλὰ καὶ δεινὰ λεγόντων. τοῦ δὲ ληστάρχου κελεύοντος αὐτοὺς τὸν Δικαιοπόλιν φονεῦσαι, ὁ Φίλιππος, ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ὀρρωδῶν, ἐκ τῶν κατεχόντων ἐκλύεται καὶ προστρέχει τῷ ληστάρχει· καὶ λαβόμενος τῶν γονάτων αὐτοῦ, “ἡμᾶς,” φησὶν, “ὦ δέσποτα, οἰκέτας καὶ δούλους ἀμφοτέρους ἔχε, φεῖσαι δὲ τῆς ψυχῆς τῆς τοῦ πατρός, καὶ μὴ φόνευσον· ἀγαγὼν δὲ ἡμᾶς ὅποι ἐθέλεις, ἀπόδου τοὺς σοὺς οἰκέτας· μόνον οἴκτιρον ἡμᾶς ὅφ' ἐνὶ ποιήσας δεσπότη.”

ὁ δὲ ληστάρχης (ἦν γὰρ νεανίας μέγας τὸ σῶμα καὶ φοβερός, μακρὰ δ' ἦσαν αὐτῷ τρίχες καὶ αὐχμηραί), ἀκούσας τοῦ παιδός, εὐθὺς ἐκέλευσε τοὺς ἐταίρους φείσασθαι τοῦ Δικαιοπόλιδος· καὶ ἐνθέμενοι ἀμφοτέρους τῷ σκάφει ἅμα πολλοῖς ἄλλοις μειρακίοις καὶ κόραις, ἐμβάντες εὐθὺς ἀφώρμησαν ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ ὡς τάχιστα.

τῶν δὲ τὴν κώμην οἰκούντων, οἱ μὲν ἔφευγον, οἱ δὲ ἅμα τε εἶδον καὶ ἐβόων· “λησταὶ παῖδας καὶ παρθένους ἔχουσιν.” τὸ δὲ πλοῖον ἤδη ἐν μέσῃ τῇ θαλάττῃ ἦν. θορύβου δὲ ἔτι καὶ βοῆς γενομένης, ὁ κωμάρχης παρὼν κελεύει τοὺς ἄνδρας

διώξαι τοὺς ληστές. ὥρμει δὲ πολλὰ πλοῖα παρὰ τὸν αἰγιαλὸν· τούτων ἐνὶ ἐπιβάς ὁ κωμάρχης ἐδίωκεν ἅμα πολλοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις.

ὥς δὲ εἶδον οἱ λησταὶ προσιούσαν ἤδη τὴν ναῦν εἰς ναυμαχίαν, τιθέασιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος κόρην τινά, θυγατέρα τοῦ κωμάρχου οὖσαν, καὶ τις αὐτῶν, μεγάλη τῷ φωνῇ, “ἰδοὺ τὸ ἄθλον ὑμῶν,” εἰπὼν, ἀποτέμνει αὐτῆς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ὡθεὶ κατὰ τῆς θαλάττης.

ὁ δὲ κωμάρχης ὥς τοῦτο εἶδεν, ἀνέκραγεν οἰμώξας καὶ ὥρμησε βουλόμενος ἑαυτὸν ρίπτειν εἰς τὴν θάλατταν· οἱ δὲ παρόντες κατέσχον αὐτόν, καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν γῆν μάλα φοβούμενοι.

οἱ δὲ λησταί, πολὺν χρόνον πλεύσαντες, τὴν ναῦν εἰς γῆν τινα ἤγαγον μακρὰν ἀπέχουσαν ἀπὸ τῆς κώμης. λαβόντες δὲ τὸν τε Δικαιοπόλιν καὶ τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, ἡγήσαντο αὐτοῖς εἰς σπήλαιόν τι.

καύσαντες δὲ πῦρ πολὺ, οἱ λησταὶ δείπνον παρεσκεύασαν· ἄρτους τε πολλοὺς καὶ οἶνον παλαιὸν καὶ τὰ κρέα τὰ ἄγρια· τοῖς δὲ δεσμώταις μόνους ἄρτους ὀλίγους ἔδωκαν καὶ ὕδωρ. ὁ δὲ Δικαιοπόλις καὶ ὁ Φίλιππος δακρύνοντες τὰ τῆς τύχης ὠδύροντο καὶ ἑαυτοὺς ᾤκτιρον εἰς τοσαύτην δυστυχίαν ἐμπεσόντας.

νυκτὸς δὲ γενομένης καὶ πάντων τῶν ἄλλων καθευδόντων, ὁ Φίλιππος ἐσκόπει εἴ πως φυγεῖν δύνανται. ἀλλ’ ἀδύνατον ἦν· νεανίσκος γὰρ εἰς τὴν τοῦ σπηλαίου ἔξοδον ἐφύλαττεν, ὃς μέγας τε ἦν καὶ φοβερὸν ἔβλεπεν. καὶ τὸ ξίφος αἰεὶ ἔφερεν.

τῇ δὲ ὑστεραίᾳ οἱ λησταὶ κατήγαγον αὐτοὺς εἰς πόλιν τινά. ἐν δὲ τῇ τῆς πόλεως ἀγορᾷ πολλὸς ὄχλος ἦν, καὶ πολλοὶ ἀνδραποδιστὰὶ ἦσαν ἐκεῖ, οἱ τὰ ἑαυτῶν ὄνια ἐβόων καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας ἀπεκήρυττον. οἱ οὖν λησταὶ τὸν τε Δικαιοπόλιν καὶ τὸν Φίλιππον ἅμα τοῖς ἄλλοις πᾶσιν εἰς βῆμά τι ἤλασαν ὥς πωλήσοντες αὐτούς.

βοῶντος δὲ καὶ ἀποκηρύττοντος τοῦ ἀνδραποδιστοῦ, ἀνὴρ τις προσεχώρησεν εὐμενὴς τὸ πρόσωπον, ὃς τῷ Φιλίππῳ ἐμβέψας καὶ αὐτοῦ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἰσχὺν θαυμάσας, “πόσου,” ἔφη τῷ ἀνδραποδιστῇ, “τοῦτον τὸν δοῦλον πωλεῖς;” ὁ δὲ ἀποκρινάμενος, “ἐνός,” ἔφη, “πωλῶ ταλάντου, ὦ ἀγαθέ.” ὁ δὲ ἀνὴρ· “τί λέγεις; ἐνὸς ταλάντου; κλέπτῃς εἰ, ὦ μαστιγία.”

ιδὼν δὲ τὸν Φίλιππον μάλα καλὸν καὶ ἰσχυρὸν ὄντα καὶ τὴν ἑαυτοῦ συμφορὰν κλαίοντα καὶ στενάζοντα, ᾤκτιρε, καί, “τί δὲ δὴ, ὦ παῖ;” ἔφη. “μὴ οὕτω κλαῖε. ἄρ’ οὐκ ἐθέλεις εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν ἐλθεῖν; ἀγαθὸς γὰρ καὶ εὐμενὴς δεσπότης ἔσομαί σοι.”

ὁ δὲ Φίλιππος ἀντιβλέψας αὐτῷ καὶ ιδὼν αὐτὸν οὕτω χρηστὸν ὄντα, “ὦ ἄριστε ἀνδρῶν,” ἔφη, “σῶζε ἡμᾶς ἐκ τῆς τοσαύτης δυστυχίας· ἐγὼ γὰρ καὶ ὁ πατήρ ὁ ἐμὸς ὅδε ἐλεύθεροι ἦμεν καὶ Ἀθηναῖοί ἐσμεν, οἵκαδε ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου ὁδοιποροῦντες.”

ὁ δὲ ἀνδραποδιστής, “σίγησον,” ἔφη, “ὦ κατάρατε, καὶ μὴ φλυαρεῖ.” καὶ ἅμα τοῦτο λέγων ἔπαισε τὸν παῖδα τῇ βακτηρίᾳ.

ὁ δ’ ἀνὴρ, “τί ποιεῖς σύ,” ἔφη, “ὦ πονηρότατε ἀνδρῶν; παῦε τοῦτον τὸν παῖδα παίων. δώσω μὲν σοι τὸ ἀργύριον, σὺ δὲ δός μοι καὶ τοῦτον τὸν ἄνδρα ἅμα τῷ μαιρακίῳ.”

“δύο τάλαντα δώσεις;” εἶπεν ὁ ἀνδραποδιστής. “οὐδαμῶς, ἀλλ’ ὠνήσομαί σοι ἐνὸς ταλάντου ἀμφοτέρους· καὶ μὴ πλείονα λέγε, ὦ κάκιστε, εἰ μὴ βούλει ἀγώγιμος γενέσθαι.”

καταθείς δὲ τῷ ἀνδραποδιστῇ ἀργύριον καὶ οὐδὲν ἔτι λέγων, ὁ ἀνὴρ, λαβὼν τὸν τε Φίλιππον καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐπανήγαγεν αὐτοὺς πρὸς τὴν οἰκίαν.

κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν πυνθάνεται παρὰ τοῦ παιδὸς πῶς ὑπὸ τὰς τῶν ληστῶν χειρὰς ἔπεσον, καὶ ὅσα κακὰ ἔπαθον. τέλος δέ, ἐλεήσας αὐτούς, “ὁδύρομαι μὲν,” ἔφη, “ὑμῶν τὴν συμφορὰν, βοηθήσω δὲ ὑμῖν ἐν τοσαύτῃ δυστυχίᾳ οὖσιν. τάλαντον μὲν οὖν ἔδωκα ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας· ἐργασαμένων δὲ ὑμῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς μου πέντε ἢ ἕξ μῆνας, καὶ τὰ ἐμὰ ποίμνια θεραπευσάντων, ἐλευθερώσω ὑμᾶς, καὶ οἴκαδ’ ἐπανελθεῖν ἐξέσται ὑμῖν. οὕτω δυνήσεσθε ἔρανόν μοι ἀποδοῦναι ἄτοκον καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀναλαβεῖν.”

ὁ μὲν οὖν Φίλιππος καὶ ὁ Δικαιοπόλις χάριν πολλὴν ἔδοσαν τῷ ἀνδρὶ οὕτω χρηστῷ ὄντι· ἐνεθυμοῦντο δὲ ὅτι πολὺς χρόνος προβήσεται πρὸ τοῦ οἴκαδε ἐπανελθεῖν, καὶ ἐφρόντιζον ὑπὲρ τῶν τ’ οἰκείων καὶ τοῦ κλήρου. ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἀλλά, ὦ παῖ,” ἔφη, “δεῖ ἡμᾶς φέρειν τὰ ἐκ τῶν θεῶν· σοφοῦ γὰρ ἀνδρός ἐστι τὰς τύχας ὀρθῶς φέρειν, καὶ πολλάκις τὰ παθήματά ἐστι μαθήματα.”

ὥς οὖν ἐβάδιζον, ὁ ἀνὴρ διηγεῖτο αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν τὰ ἑαυτοῦ πράγματα καὶ τὸν βίον ὃν ἔζη. διελέγετο δὲ αὐτοῖς οὐχ ὥσπερ δεσπότης τοῖς δούλοις, ἀλλ’ ὥσπερ φίλος φίλοις. “καὶ ἐγώ,” ἔφη, “Ἀθηναῖός εἰμι τὸ γένος, καὶ τὰ πρὸς πατρός καὶ τὰ πρὸς μητρός. ὁ ἐμὸς δὲ πατήρ εἰς ταύτην τὴν γῆν ἀφίκετο μὲν, ἔτη δὲ τριάκοντα ὥκησεν, καὶ κατὰ μικρὸν ἐργαζόμενος πολλὰ χρήματα ἐκτήσατο διὰ τὴν φιλογεωργίαν καὶ φιλοπονίαν· ἦν γὰρ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, φιλογεωργότατος Ἀθηναίων ὁ ἐμὸς πατήρ. πολλὰς μὲν οὖν ἀγέλας καὶ ἵππων καὶ βοῶν ἐκτήσατο, πολλὰ δὲ ποίμνια, πολλοὺς δὲ καὶ καλοὺς ἀγρούς, πολλὰ δὲ ἄλλα χρήματα. αὐτοῦ δὲ ἀποθανόντος αὐτὸς ἐκληρονόμησα πάντα.”

πολλοὺς οὖν μῆνας ὅ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ Φίλιππος παρέμειναν τῷ ἀνδρὶ ἐργαζόμενοι. ὁ δὲ ἀνὴρ πρῶος ἦν καὶ εὐμενής, καὶ αὐτοῖς φιλικῶς ἐχρήτο. μάλιστα δὲ εὐνοϊκῶς εἶχε τῷ Φιλίππῳ, καλῷ τε καὶ ἀγαθῷ ὄντι· καὶ δὴ καὶ σύριγγα αὐτῷ δῶρον ἔδωκεν, καὶ αὐτοῦ συρίττοντος αἰετὶ ἄσμενος ἦκουε· χρόνου δὲ προβαίνοντος οὕτως ἠγάπησεν αὐτὸν ὥστε τῷ Φιλίππῳ ἕτερον πατέρα ἔχειν ἐδόκει.

μετὰ δὲ ἕξ μῆνας ὁ ἀνὴρ ἀπέπεμψεν αὐτούς· προσέτι δὲ ἐφόδιον ἔδωκεν αὐτοῖς ἀπιοῦσι καὶ κρέας καὶ δέρμα ἑκατέρῳ μάλα καλόν. παρηκολούθησε δὲ καὶ αὐτοῖς εἰς τὸ πεδῖον, καὶ ἀσπαζόμενος τὸν Φίλιππον μετὰ δακρύων, “ἀλλ’ ἴθι χαίρων,” ἔφη, “ὦ φίλε παῖ· ἴσως αὖτις ὁψομαί σε ποτε. ἴθι δέ· ἡ γὰρ μήτηρ σ’ ἐπιμένει οἶκοι, καὶ ἀμέλει μάλα φροντίζει ὑπὲρ σοῦ.” ἔπειτα πρὸς τὸν Δικαιοπόλιν· “χαῖρε καὶ σύ, ὦ ἀγαθέ· ἐπιμελοῦ δὲ περὶ τοῦ παιδὸς· ὥσπερ υἱὸν γὰρ καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἀγαπῶ.”

Ο ΝΟΣΤΟΣ (β) — πολλοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐώρων ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐργαζομένους, ὧν οἱ μὲν τοὺς βοῦς ἤλαυνον ἀροῦντες τὴν ἄρουραν, οἱ δὲ τὰς ἐλάας συνέλεγον εἰς τὰ δένδρα ἀναβαίνοντες. ὥς δὲ τοῖς ὄρεσι προσεχώρουν, ἀμπελῶνας ἐώρων, ἐν οἷς οἱ ἄνθρωποι τοὺς βότρυας συνέλεγον· καὶ τῶν βοτρυῶν τοὺς μὲν οἴκαδε ἔφερον ὄνοι ἐν μεγάλοις κανθηλίοις, τοὺς δὲ αἱ γυναῖκες ἐπὶ τῇ γῇ ἐτίθεσαν ὥστε τῷ ἡλίῳ ξηραίνεσθαι.

οὐ μέντοι διὰ πολλοῦ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα καταλιπόντες, ἀνέβησαν ἐπὶ τὰ ὄρη· καὶ σπανίως ἤδη ἐνετύγχανον ἀνθρώποις, ποιμένας δὲ ὀλίγους ἐώρων οἱ τὰ πρόβατα ἔνεμον. ἦσαν δὲ διὰ μεγάλων ὑλῶν, ἐν αἷς πολλάί τε δρύες ἦσαν καὶ πολλάι ἐλάται. τραχείας δὲ γενομένης τῆς ὁδοῦ καὶ οὐ ραδίως εὐρεῖν, ὁ μὲν

Δικαιοπόλις εἰς ἀπορίαν κατέστη ἀγνοῶν τὴν ὁδόν· ὁ δὲ Φίλιππος ἄνθρωπον ἰδὼν προσιόντα, “ἰδοῦ, ὦ πάτερ,” ἔφη· “ἄρα ὁρῶς ἐκείνιον τὸν ἄνδρα κατιόντα πρὸς ἡμᾶς,” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλὰ ποῦ ἐστίν; οὐ γὰρ ὁρῶ.” ὁ δὲ Φίλιππος· “ἐκεῖ, ἐγγὺς ἐκείνης τῆς δρυός. φαίνεται δὲ κυνηγέτης ὢν· κύων γὰρ Λάκαινα ἔπεται αὐτῷ.”

προσχωροῦντες δὲ τοῦ νεανίου, ἡ κύων ἀγρίως ὑλακτεῖ καὶ ὁρμάται ἐπ’ αὐτούς· ὁ δὲ νεανίας ἔστη καὶ βοήσας, “στήθι, Ἄρη,” ἔφη, “καὶ σίγησον.” ὁ οὖν Δικαιοπόλις προσιών, “χαῖρε, ὦ νεανία,” ἔφη. “ἄρ’ οἶσθα σὺ εἰ αὕτη ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Κόρινθον φέρει;” ὁ δὲ· “μάλιστά γε, ἐκεῖσε φέρει· ἰδοῦ, ἔξεστιν αὐτὴν ἰδεῖν ὑπὲρ τὸ ὄρος φέρουσιν. ῥαδίως δὲ γνώσεσθε αὐτήν, τῶν γε ἐρμάτων σημαινόντων. ἀλλὰ πολὺ ἀπέχει ἡ Κόρινθος, καὶ δι’ ὀλίγου νῦν γενήσεται· ἴσως δὲ εἰς κίνδυνον καταστήσεσθε μόνοι ἐν τοῖς ὄρεσι νυκτερεύοντες. ἐρήμων γὰρ ὄντων τῶν ὁρῶν, οὐδενὶ ἐντεύξεσθε ἀνθρώπων εἰ μὴ ποιμένι τινί. ἀλλ’ ἄγετε, πῶς ἔχετε τοῦ σίτου; ἀλλὰ μείνατε· δώσω γὰρ ὑμῖν λαγών. ἰδοῦ.” καὶ ταῦτα εἰπὼν τὸ ῥόπαλον, ὃ ἐπὶ ὤμοις ἔφερε, κατέθηκεν· δύο γὰρ θηρία ἐκ τοῦ ῥοπάλου ἐκρέματο, ὧν ἐν λύσας τῷ Δικαιοπόλιδι παρέδωκεν. ὁ δὲ δεξάμενος πλείστην χάριν ἀπέδωκεν. ὁ δὲ νεανίας, “οὐδὲν ἐστίν,” ἔφη, “πλείστοι γὰρ λαγὼ γίνονται ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐγὼ δὲ ῥαδίως αἰρῶ αὐτούς· δεινότατος γὰρ εἰμι κυνηγετὴν. χαίρετε οὖν καὶ εὐτυχοῖτε.” ταῦτα δ’ εἰπὼν ἐπορεύετο κατὰ τὴν ἀτραπὸν, οἱ δὲ βραδέως ἀνῆσαν.

ἐσπέρας δὲ γιγνομένης ποιμένι τινὶ ἐνέτυχον, ὃς τὰ πρόβατα κατὰ τὴν ὁδὸν ἤλαυνεν. ὁ δὲ ἰδὼν αὐτοὺς προσιόντας εἰς φόβον κατέστη καὶ βοήσας, “τίνες ἐστέ,” ἔφη, “οἱ διὰ τῆς νυκτὸς πορεύεσθε; πόθεν ἦλθετε καὶ ποῖ ἴτε;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις προσιών πάντα ἐξηγήσατο, ὁ δὲ ποιμὴν εὐμενῶς δεξάμενος αὐτούς, “ἀλλὰ πάντες,” ἔφη, “πρὸς Διὸς εἰσι πτωχοὶ τε ξεῖνοι τε. ἀλλὰ νυκτὸς ἤδη γιγνομένης παραινῶ ὑμῖν μόνοις οὖσι μὴ νυκτερεύειν ἐν τοῖς ὄρεσιν. ἄγετε δὴ, ἔλθετε μετ’ ἐμοῦ εἰς τὴν καλύβην, ἐν ᾗ ἔξεστιν ὑμῖν μένειν τὴν νύκτα.” οἱ δ’ οὖν τοὺς τοῦ ποιμένου λόγους ἀσμένως δεξάμενοι εἶποντο αὐτῷ εἰς ὀλίγην τινὰ καλύβην. ὁ δὲ ποιμὴν· “ἰδοῦ· εἴσπετε. ἐγὼ μὲν τάς τ’ αἴγας ἀμέλξω καὶ τὰ πρόβατα, ὑμεῖς δὲ τὰ σκεύη καταθέντες πῦρ καύσατε καὶ καθίζεσθε.”

ὁ μὲν οὖν Φίλιππος πῦρ ἔκραυσεν, ὁ δὲ πατὴρ καθήμενος ἀνεπαύετο ἐκ τῆς μακρῆς ὁδοῦ. ὁ δὲ ποιμὴν τὰ πρόβατα ἀμέλξας, ἐπανιών δεῖπνον παρεσκεύαζε, σῖτόν τε καὶ τυρὸν καὶ γάλα. ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἰδοῦ, ὦ φίλε,” ἔφη· “κυνηγέτης τις, ᾧ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνετύχομεν, τόνδε τὸν λαγὼν ἡμῖν ἔδωκεν. ἄρ’ οὖν βούλει ὁπτῶν αὐτὸν ἐπὶ δεῖπνῳ;” ὁ δὲ· “μάλιστά γε· οὕτω γὰρ ἡδιστα δειπνήσομεν· μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ὁ παῖς μέλη ἔσεται.” τὸν οὖν λαγὼν ὀπτήσαντες ἡδέως ἐδείπνησαν· ἔπειτα δὲ ὁ μὲν Φίλιππος μέλη ᾗδεν, ὁ δὲ ποιμὴν μύθους ἔλεγεν, ἕως πάντες οὕτως ἔκαμνον ὥστε εἰς βαθὺν ὕπνον ἔπεσον.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΝΙΚΩΣΙΝ — ἅμα ἥρι ἀρχομένῳ τὸ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸν εἰς τὴν Αἴγιναν συνελέγετο, νῆες ἀριθμὸν δέκα καὶ ἑκατόν. ἐντεῦθεν δὲ εἰς τὴν Δῆλον ἔπλευσαν, βουλόμενοι τοὺς Ἴωνας ἐλευθερῶσαι. παρόντες δὲ τοῦ ναυτικοῦ ἐν τῇ Δήλῳ, ἦλον ἄγγελοι ἀπὸ τῆς Σάμου, οἱ ἦλθον αὐτοὺς πρὸς Σάμον πλεύσαντας τοῖς βαρβάροις ἐπιστρατεῦσαι· “οἱ γὰρ βάρβαροι,” ἔφασαν, “οὐ πολλὰς ναῦς ἔχουσιν, οἱ δὲ Ἴωνες ὑμᾶς ἰδόντες εὐθὺς ἀποστήσονται ἀπὸ τῶν Περσῶν. οὕτως οὖν ἔξεστιν ὑμῖν καὶ ἄνδρας Ἑλληνας

ἐλευθερώσαι καὶ ἀμύναι τοὺς βαρβάρους.” ὁ οὖν στρατηγὸς ὁ τῶν Ἑλλήνων τούτους τοὺς λόγους δεξάμενος ταῖς ναυσὶ πρὸς Σάμον ἠγεῖτο.

ὥς δὲ εἰς Σάμον ἀφικόμενοι παρεσκευάζοντο εἰς ναυμαχίαν, οἱ Πέρσαι εὐθὺς ἀπέπλευσαν πρὸς τὴν ἡπειρον· ἔδοξε γὰρ αὐτοῖς μὴ ναυμαχίαν ποιεῖσθαι· οὐ γὰρ ἀξιόμαχοι ἦσαν αἱ νῆες αὐτῶν. ἀποπλεύσαντες οὖν πρὸς τὴν Μυκάλην τὰς ναῦς ἀνείλκυσαν καὶ τεῖχος ἐποίησαν περὶ αὐτάς. οἱ δὲ Ἕλληνες ταῦτα γνόντες ἐδῶκον αὐτοὺς εἰς τὴν Μυκάλην. ὥς δὲ ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ τῶν πολεμίων στρατοπέδου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετο ἀναγόμενος, ἀλλὰ ναῦς εἶδον ἀνειλκυσμένας ἔσω τοῦ τείχους, πρῶτον μὲν παραπλέοντες τοὺς Ἴωνας ἐκάλεσαν, κελεύοντες αὐτοὺς ἀποστήναι ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν γῆν ἐκβάντες τῷ τείχει προσέβαλλον.

πρῶτον μὲν οὖν ἀνδρείως ἐμάχοντο οἱ βάρβαροι, ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες μιᾷ ὁρμῇ προσφερόμενοι τὸ τεῖχος εἶλον, τρεψάμενοι ἔφυγον. οἱ δὲ Ἴωνες, ὥς εἶδον τοὺς Ἕλληνας νικῶντας, πρὸς αὐτοὺς αὐτομολήσαντες τοῖς βαρβάροις ἐνέπεσον. οὕτως οὖν τὸ δεύτερον ἀπέστησαν οἱ Ἴωνες ἀπὸ τῶν Περσῶν.

Chapter 20

Ο ΝΟΣΤΟΣ (γ) — ἡμέρας δὲ γενομένης τὸν ποιμένα χαίρειν κελεύσαντες ἐπορεύοντο καὶ τέλος ἀφίκοντο εἰς ἄκρα τὰ ὄρη, ἀφ’ ὧν κατεῖδον τό τε πεδῖον κάτω κείμενον καὶ τεῖχη τινὰ ἐπὶ λόφου ἐστηκότα. ὁ δὲ Φίλιππος τὸν πατέρα στήσας, “πάπα,” ἔφη, “τεῖχη τινὰ μεγάλα ὀρῶ ἐπ’ ἐκείνου τοῦ λόφου ἐστηκότα. ἀλλ’ εἰπέ μοι, τίνα ἐστίν;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις πολὺν τινα χρόνον πρὸς τὰ τεῖχη βλέπων, “ἐκεῖνά ἐστιν, ὦ παῖ,” ἔφη, “ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰ τῶν Μυκηνῶν τεῖχη.” ὁ δὲ Φίλιππος, “ἄρα ἀληθῆ λέγεις;” ἔφη. “ἄρα ἐκεῖ ὤκησεν ὁ Ἀγαμέμνων; ἄρα ἔξεστιν ἡμῖν ἐκεῖσε καταβῆναι καὶ τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος δώματα θεωρεῖν;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἔξεστι καταβῆναι, εἴ σοι δοκεῖ. οὐ γὰρ μάλα πολὺ ἀπέχει τὰ τεῖχη τῆς ὁδοῦ, καὶ (ὁψὲ γάρ ἐστιν) τὴν νύκτα ἐντὸς τῶν τειχῶν ἀσφαλεῖς μενοῦμεν.”

οὕτως εἰπὼν, τῷ παιδὶ κατὰ τὸ ὄρος ἠγήσατο. δι’ ὀλίγου οὖν τοῖς τείχεσιν ἐπλησίαζον, καὶ ἐπὶ τὸν λόφον ἀναβάντες εἰς τὰς πύλας ἀφίκοντο. ὁ δὲ Φίλιππος τὰ τεῖχη θεώμενος τὸ μέγεθος ἐθαύμαζε καί, “ὦ πάτερ,” ἔφη, “γίγαντες δήπου ταῦτα τὰ τεῖχη ὤκοδόμησαν· ἄνθρωποι γὰρ τοσούτους λίθους αἶρουν οὐκ ἐδύναντο.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἀληθῆ λέγεις, ὦ τέκνον,” ἔφη· “οἱ γὰρ Κύκλωπες, ὡς φασιν, ταῦτα ἐποίησαν. ἀλλ’ ἰδοῦ, βλέπε ἄνω.” ὁ δὲ Φίλιππος ἀναβλέπων δύο λέοντας λιθίνους εἶδε τὰς πύλας φυλάττοντας. τούτους δὲ θεασάμενοι προὔχωρουν, καὶ εἰς ἄκρον τὸν λόφον ἀφικόμενοι ἐν αὐτοῖς τοῖς δώμασι τοῦ Ἀγαμέμνονος ἵσταντο, τό τε πεδῖον καθορῶντες καὶ τὴν θάλατταν τῷ ἡλίῳ λαμπομένην.

ἐξαίφνης δὲ ἔφριξεν ὁ Φίλιππος καὶ εἰς φόβον κρυερὸν κατέστη. “ὦ πάτερ,” ἔφη, “οὐκ ἀρέσκει μοι οὗτος ὁ τόπος. αἷματος γὰρ ὄζει.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “μηδὲν φοβοῦ, ὦ τέκνον,” ἔφη· “ἴσως αἱ Ἐρινύες Ἀγαμέμνονός τε καὶ τῆς παγκάκου γυναικὸς ἔτι καὶ νῦν περιφοιτῶσιν. ἀλλ’ οὐ βλάψουσί σε, τέκνον. ἐλθέ. δός μοι χεῖρα. ἐγὼ σοι ἠγήσομαι.” καὶ οὕτως εἰπὼν, τῷ παιδὶ ὡς τάχιστα κάτω ἠγήσατο.

Ο ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ ΜΥΘΟΣ — ἐν ᾧ δὲ κατέβαινον, ὁ Δικαιοπόλις, “ἐμοῦ παιδίου ὄντος,” ἔφη, “ὦ φίλον τέκνον, Αἰσχύλος ὁ ποιητὴς ἔκμαζεν ἐν Ἀθήναις. ὅτε μὲν οὖν παῖς δώδεκα ἐτῶν ἦν, ὁ πάππος μ’ ἤγαγεν εἰς ἄστν ὡς θεασόμενον

τραγωδίας τινὰς τούτου τοῦ ποιητοῦ, ὃς ἐφαίνετο ὢν ἄριστος πάντων τῶν τότε. τὰ γὰρ δράματα αὐτοῦ μέγεθος εἶχε, καὶ ἡδεῖ λόγῳ ἔλεον καὶ φόβον ἐν τοῖς θεαταῖς ἡγειρεν. ἐγὼ μὲν μάλα τὰς τραγωδίας αὐτοῦ τὰς περὶ Ἀγαμέμνονος καὶ Ὀρέστου ἐθαύμασα παῖς ὢν. νῦν δὲ ἐνταῦθα τυγχάνομεν ὄντες, ὅπου ὁ τε Αἰγισθος καὶ ἡ Κλυταιμῆστρα αὐτὸν τὸν Ἀγαμέμνονα ἐφόνευσαν· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔλαθές με φρίξας σύ, ἀλλ’ εἰκότως γε αὐτὸς φρίττω ἀναμιμνησκόμενος ἐκείνων τῶν κραμάτων.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀλλὰ πῶς εἶπε τὸν μῦθον ἐκεῖνος ὁ ποιητής; διηγοῦ μοι, ὦ πάτερ.”

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις, “ἄκουε δῆ,” ἔφη, “ὦ φίλε παῖ· οἱ γὰρ ἄριστοι τῶν ποιητῶν οὐ μόνον ἐκ τῆς ὄψεως τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐγείρουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων· οὕτω γὰρ συνιστᾶσι τὰ τῶν μύθων πράγματα ὥστε καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν τὸν ἀκούοντα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν.”

ἐκάθισαν μὲν οὖν ὁ τε Φίλιππος καὶ ὁ πατὴρ ἐν τοῖς Μυκηνῶν ἐρειπίοις. σιωπὴ δὲ πολλὴ ἦν περὶ αὐτούς, καὶ μακραὶ ἦσαν αἱ σκιαὶ τῶν τε σωμάτων καὶ τῶν πετρῶν πολὺ προϊούσαι. ὁ δὲ ἄνεμος, πνέων διὰ τῶν τειχῶν, ἐσύριττεν οὕτω φοβερῶς ὥστε αἱ τῶν νεκρῶν ψυχαὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις στενάζειν καὶ οἰμώζειν ἐφαίνοντο.

ὠρρώδησε μὲν οὖν ὁ παῖς. ὁ δὲ πατὴρ οὕτως ἀρχὴν ἐποιήσατο τοῦ λόγου· “ὁ Ἀγαμέμνων, εἰς Ἴλιον ἀπιών, τὴν Κλυταιμῆστραν, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, οἶκοι κατέλιπε, εἰπὼν ὅτι, ἐὰν νικήσῃ καὶ τὸ Ἴλιον πορθήσῃ, τῆς αὐτῆς ἡμέρας σημανεῖ διὰ τῶν πυρῶν (οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, ὦ παῖ, ὅτι διὰ τῶν πυρῶν αἱ ἀγγελίαι πολλῶ φθάνουσιν ἀφικνόμεναι τοὺς ναυσὶ πλέοντας). διὰ τοῦτο ἡ Κλυταιμῆστρα φύλακα σκοπὸν ἔστησεν· ἐκεῖνος δὲ καθ’ ἐκάστην νύκτα ἐφύλαττέ τε καὶ κατεσκόπει τὸ λαμπάδος σημεῖον, τὸ πῦρ φέρον ἐκ Τροίας τὴν τῆς νίκης ἀγγελίαν.

“δέκα δὲ ἡδὴ ἔτη ὁ Ἀγαμέμνων ἀπῆν. ἐν δὲ τούτῳ Αἰγισθος, ὅς, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος ὢν, ἐν τοῖς δώμασιν αὐτοῦ ὄκει, ἐπεθύμησε συνελθεῖν τῇ Κλυταιμῆστρᾳ καὶ αὐτὴν μοιχεῦσαι. ἡ δὲ πρῶτον μὲν οὐκ ᾔθελεν· ἔπειτα δὲ τῷ Αἰγίσθῳ εἶξε, καὶ οὐ μόνον τὸν οἶκον, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν πόλιν καθ’ ἡμέραν εἰς τὰς ἐσχάτας αἰσχύνας καθίστη· ἐκείνη δῖπους λέαινα συγκοιμωμένη / λύκῳ, λέοντος εὐγενοῦς ἀπουσία, ὥσπερ λέγει αὐτὸς ὁ ποιητής. μοιχεύουσα γὰρ οὐκ ἔλαθε τοὺς πολίτας, οἱ δὲ οὐκ ἐτόλμων περὶ τούτου τοῦ πράγματος διαλέγεσθαι.

“τῷ δὲ δεκάτῳ ἔτει ὁ σκοπός, ἰδὼν τὸ σημεῖον τὸ τοῦ πυρός, ἀπήγγειλε τῇ δεσποίνῃ· καὶ ἅμα οἱ πρεσβύτεροι (οἱ συνιστᾶσι τὸν χορόν) τοῖς δώμασι προσχωροῦσιν· ἔτυχον γὰρ θυόμενοι, καὶ ἐκ τῶν θυσιῶν προήσθοντο νέον τι γιγνόμενον. μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον κῆρυξ παραγίγνεται, καὶ τὰ περὶ Ἀγαμέμνονος οἴκαδε ἅμα τοῖς ἐταίροις πλέοντος διηγεῖται.

“ἡ δὲ Κλυταιμῆστρα, προσποιουμένη μάλα χαίρειν, ἐκέλευσε τὰς ἀμφιπόλους παρασκευάζειν ὅς· ἔδει. ἐν ᾧ δὲ αὐταὶ ἴστασαν χοροὺς παρθένων τε καὶ παίδων, καὶ ἐλάμβανον τάπιδας ποικίλας, ἡ βασίλεια ἔφθασεν αὐτὰς ἀπαντῶσα τῷ Ἀγαμέμνονι εἰσιόντι εἰς τὴν πόλιν ἐφ’ ἄρματος· εἶπετο δὲ αὐτῷ ἅμαξα, ἔνθα ἦν τὰ τ’ ἄλλα λάφυρα καὶ δὴ καὶ Κασσάνδρα, ἡ τοῦ Πριάμου θυγάτηρ (ἡ ἐκ τοῦ Απόλλωνος ἔμαθε τὴν μαντικὴν· ἀλλ’ ἐπεὶ οὐκ ἠθέλησεν αὐτῷ συνελθεῖν, ὁ θεὸς οὕτως ἐκόλασεν ὥστε οὐδεὶς αὐτῇ μαντευομένη ἐπείθετο).

ὁ μὲν οὖν Ἀγαμέμνων προεισέρχεται εἰς τὸν οἶκον σὺν τῇ Κλυταιμῆστρᾳ, ἡ δὲ Κασσάνδρα, ἰσταμένη πρὸ τῶν πυλῶν τῶν βασιλείων, προμαντεύεται τὸν ἑαυτῆς καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος θάνατον καὶ τὴν ἐξ Ὀρέστου μητροκτονίαν, καὶ εἰσπηδᾷ ὡς ἀποθανουμένη, ρίψασα τὰ στέμματα. ὅτε δὲ ἐθεασάμεθα τοῦτο τὸ μέρος τοῦ δράματος, ἐγὼ καὶ ὁ πάππος μάλα ἐθαυμάσαμεν, ὡς ἔχον μέγεθός τι καὶ ἔκπληξιν. Ἄπολλον, Ἄπολλον, ἔκραζε, ᾧ ποῖ ποτ' ἤγαγές με; φεῦ, φεῦ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἃ φρίττειν ἐποίει ἡμᾶς θεωμένους τε καὶ ἀκούοντας.

μετὰ δὲ ταῦτα ἠκούσαμεν τοῦ Ἀγαμέμνονος φοβερὰς ἰστάντος κραυγᾶς. ὁ γὰρ Αἰγισθος καὶ ἡ Κλυταιμῆστρα τὸν Ἀγαμέμνονα ἤγαγον εἰς τὸ βαλανεῖον· ἐκεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς ἀποδυσάμενος τῷ λουτρῷ ἐχρήσατο· μετὰ δὲ τὸ λουτρὸν ἡ Κλυταιμῆστρα ἔδωκεν αὐτῷ χιτῶνα ἄχειρα καὶ ἀτράχηλον· ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀγαμέμνων ἐνδύεται τοῦτον, ἡ πονηρὰ γυνὴ ἅμα τῷ Αἰγίσθῳ δις πλήττουσιν αὐτὸν τῷ πελέκει, καὶ ἀποκτείνουσιν αὐτὸν ὥσπερ βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.”

ταῦτ' εἰπὼν ὁ Δικαιοπόλις ἐσίγησεν ὀλίγον χρόνον. ἡ δὲ τοῦ ἀνέμου ἡχὴ διὰ τῶν πετρῶν πνέοντος ἐφαίνετο φωνὴ ἀλαλάζοντος ἀνθρώπου. ὁ δὲ Φίλιππος φρίζας τε καὶ περισκοπῶν, “φοβοῦμαι, ὦ πάτερ,” ἔφη, “τοῦτον τὸν τόπον.” ἀναστὰς δέ· “τί οὐκ ἀπερχόμεθα, ὦ πάππα φίλε; ὀρρωδῶ γάρ, διότι αἱ Ἑρινύες φαίνονται μοι ἔτι καὶ νῦν ἐνθάδε ἀλᾶσθαι.”

Ο ΝΟΣΤΟΣ (δ) — ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς μὴ ἐγγὺς τῶν Μυκηνῶν νυκτερεύειν, ἀλλὰ τὰ τεῖχη καταλιπόντες προῆσαν ἐπὶ τῆς Κορίνθου. δι' ὀλίγου δέ, ἤδη καταδύντος τοῦ ἡλίου, εἰς κώμην τινὰ ἀφίκοντο. ἐκεῖ δὲ αὐτουργὸς τις αὐτοῖς πρὸς τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐντυχὼν ᾧκτιρε καὶ οἴκαδε ἤγαγεν. ἡ μὲν οὖν γυνὴ αὐτοῦ σῖτον παρέσχεν, ὁ δὲ αὐτουργὸς ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἐγγὺς τοῦ πυρὸς καθίσαι. ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν, ὁ αὐτουργὸς ἤρετο αὐτοὺς ποῖ πορεύονται, καὶ ἀκούσας ὅτι πρὸς τὴν Κόρινθον πορεύονται, “ἡ Κόρινθος,” ἔφη, “πολὺ ἀπέχει. οὐκ οὖν δύνασθε ἐκεῖσε ἀφικέσθαι τήμερον. ἀλλ' εἰ δοκεῖ, ἔξεστιν ὑμῖν ἐνθάδε νυκτερεύειν.” οἱ δὲ χάριν μεγίστην αὐτῷ ἀπέδωκαν καὶ ἐγγὺς τοῦ πυρὸς κατέκειντο. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, τὸν αὐτουργὸν χαίρειν κελεύσαντες ἐπὶ τῆς Κορίνθου ἔσπευδον. ἀλλὰ μακρὰ ἦν ἡ ὁδός, καὶ ἐσπέρας ἤδη γιγνομένης εἰς τὴν πόλιν ἀφίκοντο καὶ καταγώγιον ἐζήτουν.

προσιόντες οὖν πρὸς ἄνδρα τινὰ ὃς διὰ τῆς ὁδοῦ παρήει, ἤρουντο ποῦ ἐστὶ καταγώγιόν τι. ὁ δὲ δεινὸν βλέψας καὶ εἰς ὀργὴν καταστάς, “πρὸς τῶν σιῶν,” ἔφη, “Ἀθαναῖοι φαίνεσθε ἐόντες. τί βούλεσθε; τί δὰ πράττετε ἐν τῇ Κορίνθῳ;” τοῖς δὲ παροῦσι βοήσας, “δεῦρο ἔρπετε,” ἔφη, “φίλοι. Ἀθαναῖοί τινες πάρεντιν· κατάσκοποι δάπου ἐντίν, οἳ ἦνθον τὰ νεώρια κατασκεψόμενοι.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε; οὐκ ἐσμεν κατάσκοποι ἀλλ' αὐτουργοί, οἵπερ ἀπὸ τῆς Ἐπιδαύρου Ἀθήναζε ἐπανερχόμεθα.” ἀλλ' ἤδη συνῆλθεν ὄμιλος Κορινθίων οἳ ἀγρίως ἐβόων· ἔνιοι δὲ καὶ λίθους ἐλάμβανον ὡς αὐτοὺς βαλοῦντες.

ὁ οὖν Δικαιοπόλις εἰς φόβον καταστάς, “φύγε, Φίλιππε,” ἔφη, “ὡς τάχιστα.” οἱ μὲν οὖν ἔφυγον πρὸς τὰς πύλας, οἱ δὲ Κορίνθιοι διώκοντες λίθους ἔβαλλον. τρέχοντες δὲ ὅ τε Φίλιππος καὶ ὁ πατήρ τοὺς διώκοντας ἔφυγον καὶ ἔλαθον ἐν τάφρῳ τινὶ κρυψάμενοι, ἐν ᾗ ἄπασαν τὴν νύκτα ἔμενον. ἡμέρας δὲ γενομένης εὐθὺς ἐπορεύοντο καὶ πάντας ἀνθρώπους ἔλαθον ταχέως σπεύδοντες. ὡς δὲ τοῖς Μεγάροις προσεχώρουν, οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἀλλὰ παρήλθον ἔξω τῶν

τειχῶν. οὕτως οὖν τέλος ἔλαθον εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσελθόντες, καὶ ἐπεὶ πρῶτον ἀφίκοντο εἰς τὴν Ἐλευσίνα, κείμενοι πρὸς τῇ ὁδῷ ἀνεπαύοντο· πολλὰ γὰρ καὶ δεινὰ παθόντες μάλα ἔκαμνον, ὥστε οὐκ ἐδύναντο προϊέναι.

ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΤΟΥΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΥΣ ΑΝΑΜΙΜΝΗΣΚΟΥΣΙΝ — λέγομεν ὅτι

ἔν τε τῷ Μαραθῶνι μόνοι ἐκινδυνεύσαμεν τοῖς βαρβάροις μαχόμενοι καὶ ἐπεὶ τὸ δεύτερον ἦλθον, οὐ δυνάμενοι κατὰ γῆν ἀμύνεσθαι, εἰσβάντες εἰς τὰς ναῦς πανδημεὶ ἐν Σαλαμῖνι ἐναυμαχήσαμεν, ὥστε οὐκ ἐδύναντο οἱ βάρβαροι κατὰ πόλιν ἐπιπλέοντες τὴν Πελοπόννησον διαφθεῖρειν. τεκμήριον δὲ μέγιστον τούτων αὐτοὶ οἱ βάρβαροι ἐποίησαν· ἐπεὶ γὰρ ταῖς ναυσὶν ἐνίκησαμεν, ἐκεῖνοι ὡς τάχιστα τῷ πλέονι τοῦ στρατοῦ ἀνεχώρησαν.

οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐν τούτοις τρία τὰ ὠφελιμώτατα παρέσχομεν, ἀριθμὸν τε νεῶν πλείστον, καὶ ἄνδρα στρατηγὸν σοφώτατον, καὶ προθυμίαν ἀοκνοτάτην. νεῶν μὲν γὰρ τὰ δύο μέρη τῶν πασῶν παρέσχομεν, Θεμιστοκλέα δὲ στρατηγόν, ὃς ἔπεισε τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι, προθυμίαν δὲ τοσαύτην ἐδηλώσαμεν ὥστε ἐπεὶ ἡμῖν κατὰ γῆν οὐδεὶς ἐβοήθει, ἐκλιπόντες τὴν πόλιν καὶ τὰ οἰκεῖα διαφθεύραντες, εἰσβάντες εἰς τὰς ναῦς ἐκινδυνεύσαμεν. ὑμεῖς μὲν γὰρ ἐπεὶ ἐφοβεῖσθε ὑπὲρ ὑμῶν καὶ οὐχ ἡμῶν, ἐβοηθήσατε (ὅτε γὰρ ἡμεῖς ἔτι σῶοι, οὐ παρεγένεσθε)· ἡμεῖς δὲ κινδυνεύοντες ἐσώσαμεν ὑμᾶς τε καὶ ἡμᾶς αὐτούς.

τοσαύτην τε προθυμίαν τότε δηλώσαντες καὶ τοσαύτην γνώμην, ἅρ' ἄξιοί ἐσμεν, ὧς Λακεδαιμόνιοι, τοσαύτης ἔχθρας τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἀρχὴν ἣν ἔχομεν; καὶ γὰρ αὐτὴν τήνδε ἀρχὴν ἐλάβομεν οὐ βιασάμενοι, ἀλλὰ ὑμῶν οὐκ ἐθελησάντων παραμείναι πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν βαρβάρων, ἡμῖν δὲ προσελθόντων τῶν συμμάχων καὶ αὐτῶν αἰτησάντων ἡμᾶς ἡγεμόνας καταστήναι.

Chapter 21

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ — ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις περισκοπῶν τε καὶ ἰδὼν φρέαρ τι, “ἰδοῦ, ὦ Φίλιππε,” ἔφη, “ἐκεῖνό ἐστι τὸ φρέαρ ὃ Καλλίχορον καλοῦσιν. παρ' αὐτῷ γὰρ ἐκάθισεν ἡ Δημήτηρ, βουλομένη ἀναπαύεσθαι, ὥσπερ ἡμεῖς, ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ. οὐ γὰρ ἀγνοεῖς ὅτι ὁ Πλούτων ἥρπασε τὴν Περσεφόνην, τὴν Δήμητρος θυγατέρα· Δημήτηρ δὲ μετὰ λαμπάδων νυκτός τε καὶ ἡμέρας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ζητοῦσα περιήει. ὁ δὲ τόπος δι' οὗ λέγουσιν ὅτι Πλούτων κατέβη εἰς Ἄιδου (ἄδου) οὐ μακρὰν ἀπέχει τῆς πόλεως. ἐνταῦθα δέ, παρὰ τῷ φρέατι, πρῶτον αἱ τῶν Ἐλευσινίων γυναῖκες χορὸν ἔστησαν καὶ ἦσαν πρὸς τὴν θεόν. ἔπειτα δὲ Δημήτηρ πρὸς Κελεὸν ἦλθε, τὸν βασιλεύοντα τότε Ἐλευσινίων· ἔνδον δ' οὐσῶν γυναικῶν, καὶ λεγουσῶν τούτων παρ' αὐτὰς καθίσαι, γραῖά τις, Ἰάμβη ὀνόματι, σκώψασα, τὴν θεὸν ἐποίησε μειδιᾶσαι. ὁ μὲν οὖν Κελεὸς καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ὀνόματι Μετάνειρα, οὕτω φίλως Δήμητρα ἐδέξαντό τε καὶ ἠϋεργέτησαν ὥστε ἡ θεὰ δωρεὰς διττὰς ἔδωκεν, αἱ μέγιστα τυγχάνουσιν οὔσαι· τοὺς τε καρπούς, δι' οὓς ἔξεστιν ἡμῖν μὴ θηριωδῶς ζῆν, καὶ τὴν τελευτήν, ἣς οἱ μετασχόντες περὶ τε τῆς τοῦ βίου τελευτῆς καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν.”

αὐτοῦ δὲ ἔτι ταῦτα λέγοντος, ἐξαίφνης φωνῆς ἤκουσαν ὥσπερ πολλῶν ἀνθρώπων ἅμα ἀδόντων. ὁ δὲ Φίλιππος, “τί τοῦτό ἐστιν,” ἔφη, “ὦ πάτερ;” ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἀναστάς, “σῖγα δὴ ὀλίγον χρόνον,” ἔφη, “ὦ παῖ, ἵνα σαφῶς τῆς φωνῆς ἀκούω.” “πόθεν δέ,” ἔφη ὁ Φίλιππος, “γίγνεται ἡ φωνή;” ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις,

προσέχων τὸν νοῦν τῇ φωνῇ πόρρωθεν προσγιγνομένη, “ἐκ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ,” ἔφη, “ὥς γε ἐμοὶ φαίνεται, τῆς πρὸς Ἀθήνας ἀγούσης.” ὁ δὲ Φίλιππος· “τί οὖν οὐκ ἔρχῃ ἐκεῖσε, ἵνα σαφέστερον ἀκούσης;” καὶ ὁ Δικαιοπόλις ἀποκρινάμενος· “ἔλθωμεν δὲ ἀμφοτέρω, καὶ ἅμα ἀκούωμεν· φαίνεται γάρ μοι εἶναι ἡ φωνὴ ὁ μυστικὸς ἱακχος.” προσελθόντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὴν ἱερὰν ὁδὸν ἵνα σαφέστερον ἀκούωσιν, ὁ Δικαιοπόλις ἐπιστάς τε καὶ κατέχων τὸν παῖδα, “οὐ κατήκουσας;” ἔφη. “τίνος;” εἶπεν ὁ Φίλιππος. ὁ δὲ πατήρ, “αὐλῶν ἡχῆς,” ἔφη. ὁ μὲν οὖν παῖς τῇ φωνῇ προσέχων, “ἔγωγε,” ἔφη· “καὶ δάδων γέ με αὖρα τις εἰσέπνευσε μυστικωτάτη.” “ἀλλ’ ἡσυχίαν ἄγωμεν,” ἔφη ὁ Δικαιοπόλις, “καὶ ἐνταῦθα ἰστάμενοι ἀκούωμεν.” ἡ δὲ φωνὴ προσιοῦσα αἰεὶ μείζων ἐγίγνετο·

“Ἰακχ’, ὦ Ἰακχε.

Ἰακχ’, ὦ Ἰακχε.”

ὁ μὲν οὖν Φίλιππος, “τοῦτ’ ἔστιν ἐκεῖνο,” ἔφη, “ὃ εἶπες, ὦ πάτερ· φαίνονται γὰρ ὄντες ἄνθρωποι ἄδοντες τὸν ἱακχον.” “καὶ ἐμοὶ δοκοῦσιν,” εἶπεν ὁ Δικαιοπόλις· “ἀλλὰ τίς ἐστιν ἡμέρα τήμερον;” ὁ δὲ Φίλιππος ἀποκρινάμενος, “βοηδρομιῶνος,” ἔφη, “κινδυνεύει εἰκάς εἶναι, ὦ πάππα, ἥ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν μυστικὸν ἱακχον ἐξ ἄστεως Ἐλευσίναδε πέμπουσιν.” “προσιόντες οὖν ἡσυχοὶ ἔχωμεν, ἵνα σαφῶς ἀκροασώμεθα τε καὶ ἴδωμεν.” ἐνταῦθα δὲ τὴν πομπὴν ὁρῶσι πόρρωθεν προσχωροῦσαν.

οἱ μὲν οὖν κήρυκες, τοῖς ἄλλοις πᾶσι προηγούμενοι, βοῶντες ἵνα τοὺς μὴ καθαροὺς ὄντας ἀφιστῶσί τε καὶ ἀποπέμπωσιν, “εὐφημεῖν χρή,” φασίν, “καὶ ἐξίστασθαι τοῖς ἡμετέροις χοροῖς ὅστις ἄπειρός ἐστι τοιῶνδε λόγων ἢ γνώμη μὴ καθαρεύει.” οἱ δὲ ἄλλοι, ἵνα ὑμνῶσι Δήμητρα καὶ Ἰακχον, πρῶτον μὲν, “Δήμητερ,” ἄδουσιν,

“ἀγνῶν ὀργίων

ἄνασσα, συμπαρασάττει,

καὶ σῶζε τὸν σαυτῆς χορόν,”

ἔπειτα δέ·

“Ἰακχε πολυτίμητε, μέλος ἐορτῆς

ἡδιστον εὐρών, δεῦρο συνακολούθει

πρὸς τὴν θεὸν

καὶ δεῖξον ὡς ἄνευ πόνου

πολλὴν ὁδὸν περαίνεις.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, τοσοῦτον ὄχλον πομπευόντων ἰδὼν, βούλεται καὶ αὐτὸς συνακολουθεῖν τῇ πομπῇ, ἵνα Δήμητρα τιμᾷ, καί, “ἡ μὲν οὖν θεός,” φησίν, “ἐποίησεν ἡμᾶς παρεῖναι ἐν Ἐλευσίνι μυστηρίων ὄντων, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἣ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἱακχον ἐξάγουσιν· ἡ γὰρ Δημήτηρ, ὡς τὸ εἶκός, ἐκ τοσούτων κινδύνων ἔσωσ’ ἡμᾶς, γεωργοὺς ὄντας καὶ αὐτὴν καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς τιμῶντας. νῦν δὲ δεῖ ἡμᾶς ἀκολουθεῖν τε ταύτῃ τῇ πομπῇ καὶ μετέχειν τῆς ἐορτῆς ὅπως τιμῶμεν τὴν θεὸν καὶ δηλῶμεν ὅτι οὐ μόνον πιστοί, ἀλλὰ καὶ

εὐχαριστοὶ ἐσμεν αὐτῇ οὕτως εὐμενεῖ οὔσῃ ἡμῖν. ἐὰν γὰρ θεὸς ἀνθρώπῳ διδῶ σωτηρίαν, δεῖ τὸν ἄνθρωπον χάριν ἀποδοῦναι.”

ὁ δὲ Φίλιππος ἀποκρινάμενος· “εὐμενὴς δήπου ἔσται σοι Δημήτηρ, ἐὰν τοῦτο ποιῇς καὶ χάριν ἀποδιδῶς· δεῖ δ’ ἐπιμέλεσθαι καὶ τῆς τε μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων οἴκοι πολλὴν ἤδη χρόνον ἐπιμενόντων ἡμᾶς, οἱ κατὰ τὸ εἰκὸς οἴονται ἡμᾶς τεθνηκέναι.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “εὖ λέγεις,” ἔφη, “ὦ φίλε παῖ· καὶ οὐδὲν εὐχομαι μᾶλλον γενέσθαι μοι ἢ αὐτίς ἰδεῖν τε καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς οἰκεῖους, τὴν τε γυναικα καὶ τὴν θυγατέρα καὶ τὸν πατέρα. ἀλλ’ ἐὰν ἐπανέλθω οἴκαδε καὶ ἡ γυνὴ ἀκούσῃ μου λέγοντος ὅτι παρὴν ἐν Ἐλευσίνι μυστηρίων ὄντων καὶ οὐ μετέσχον, ἀμέλει νομιεῖ με ἀσεβέστατον εἶναι, καὶ ἐρωτήσῃ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι τολμήσας οὕτω τὴν θεὸν καὶ τὰ μυστήρια ἀτιμῆσαι· μάλιστα δὲ νῦν, ὅτε δεῖ ἀροῦν τε καὶ σπεῖρειν τοὺς ἀγρούς. ἐὰν γὰρ μὴ ἀποδῶμεν τιμὴν τῇ θεῷ, ἴσως *πάγκλαυτον* ἐξαμήσομεν *θέρος*, ὥς λέγει ὁ ποιητής, καὶ οὔτε σῖτον οὔτε καρποὺς ἐξομεν.” ὁ δὲ Φίλιππος, “εὖ λέγεις,” ἔφη, “ὦ πάτερ. νῦν δὴ οὖν, ὥσπερ ὠρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκολουθῶμεν τῇ πομπῇ εἰς τὸ ἱερόν.”

ἡκολούθησαν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις ἄδοντές τε καὶ ὑμνοῦντες. ἐπεὶ δὲ δι’ ὀλίγου εἰς τὸ ἱερόν ἀφίκοντο, ἀμειψάμενοι τὰ προπύλαια ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἔμειναν· μόνοι γὰρ οἱ μύσται, στεφανούμενοι μυρρινῶν στεφάνοις, εἰς τὸ τελεστήριον εἰσῆσαν. οἱ δὲ πρόπολοι τοῦ ἱεροῦ, περιόντες, πᾶσι τὸν κυκεῶνα ἔδοσαν πιεῖν· ὁ δὲ κυκεὼν ἦν ἄλφιτα καὶ ὕδωρ μίνθη μεμειγμένα. διενυκτέρευεν οὖν ὁ ὄχλος ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ τελεστηρίου· ἐκεῖ δ’ ἔμειναν σχεδὸν πάντες ἕξ ἡμέρας, θύοντες καὶ εὐχόμενοι καὶ ὑμνοῦντες.

ἐν δὲ τούτῳ οἱ μύσται πολλὰ ἐώρων μυστικὰ θεάματα, πολλῶν δὲ ἤκουον τοιούτων φωνῶν, σκότους τε καὶ φωτὸς ἐναλλάξ αὐτοῖς φαινομένων· καὶ δὴ καί, διὰ τὴν ἐποπτείαν, εἶδόν τε καὶ ἔμαθον τὰ περὶ τῆς τοῦ βίου τελευτῆς καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἣν Ζεὺς τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκεν. τῇ δὲ τελευταίᾳ τῶν μυστηρίων ἡμέρᾳ οἱ ἱερῆς ἐπλήρωσαν δύο ἀγγελῖα, πλημοχόας καλούμενα· ὁ μὲν οὖν ἱεροφάντης, ἄρας τὰς χεῖρας, “εὐφημεῖτε,” ἔφη, “ἵνα πλημοχόας τάσδε εὐφῆμως προχέωμεν.” οἱ δὲ πρόπολοι τὴν μὲν ἀνέτρεψαν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψαντες καὶ βοήσαντες “ῦε,” τὴν δέ, καταβλέψαντες, πρὸς τὴν γῆν, βοήσαντες “κύε.” ἔπειτα δὲ πάντες οἱ τε μύσται καὶ οἱ ἱερεῖς εὐφημοὶ ἐκάθηντο κοσμίως. νύξ ἦν βαθεῖα. οἱ μὲν οὖν πρόπολοι πολλὴν ἔκαυσαν πῦρ· ἐξαίφνης δέ, ἀνοίξας τὰς τοῦ ἀνακτόρου πύλας, ἐξῆλθεν αὐτὸς ὁ ἱεροφάντης, καί, πολλῆς οὔσης ἐν τῷ τελεστηρίῳ σιωπῆς, στάχυν ἐθέρισε· τέλος δέ, ὑπὸ πολλῷ πυρί, ἐβόησε καὶ ἀνέκραγε λέγων· “ἱερόν ἔτεκε πότνια κοῦρον Βριμῶ Βριμόν.”

ἐν δὲ τούτῳ ὁ Δικαιοπόλις καὶ ὁ Φίλιππος ἔξω τοῦ τελεστηρίου ἅμα πολλοῖς ἄλλοις ἔμενον. ὁ μὲν οὖν Φίλιππος πολλάκις διελέγετο τοῖς προπόλοις τοῦ ἱεροῦ· πρὸς ἓνα δὲ φιλίαν ἐποιήσατο μάλιστα, ἥλικα ὄντα. “τί δέ,” ἡρώτα ὁ Φίλιππος, “δεῖ με ποιεῖν, ἵνα μύστης ᾦ; λέγε μοι πάντα, ὦ φίλε· ἐγὼ μὲν γὰρ ἰδιώτης εἰμὶ καὶ αὐτουργός, καὶ οὐ πολλὰ χρήματα ἔχω. ἄρα τοῦτο κωλύσει με μύστην γενέσθαι ποτέ;”

ὁ δὲ πρόπολος ἀποκρινάμενος, “οὐδαμῶς,” ἔφη· “καὶ γὰρ ἐὰν ἰδιώτης ᾦς καὶ πένης, οὐδὲν σε κωλύσει μύστην γενέσθαι. ἐὰν γάρ τις τοῖς μεγάλοις μυστηρίοις τελείσθαι βούληται, πρῶτον μὲν δεῖ αὐτὸν αἰεὶ ἐν τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ βαδίζειν, ἵνα δίκαιος καὶ καθαρὸς ᾦ· ἐὰν γὰρ μὴ ᾧμεν καθαροὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γνώμην, οὐ

δυνάμεθα προσχωρεῖν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς. ἵνα δὲ οἱ μύσται ὅλως καθαροὶ ᾦσιν, πολλὰς ἡμέρας νηστεύουσι καὶ ἀπέχονται τῶν ἀφροδισίων. τῇ δὲ δευτέρᾳ τῶν μυστηρίων ἡμέρᾳ οἱ μύσται ἐν τῇ θαλάττῃ καθαίρονται, καὶ δεῖ αὐτοὺς χοιρίδιον σφάζειν. ἀλλ' οὐ πολλή ἐστιν ἡ δαπάνη. διὰ τοῦτο σχεδὸν πᾶσι, ἐὰν μόνον καθαροὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰς ψυχὰς ᾦσιν, καὶ Ἕλληνες τὴν φωνὴν τυγχάνωσιν ὄντες, ἔξεστι τῶν τελετῶν μετέχειν. οἱ μὲν γὰρ ἱερῆς ἀφίᾳσι τελεῖσθαι καὶ τοὺς μὴ Ἀττικοὺς ὄντας, ἐάνπερ Ἀττικὸν ἔχωσι μυσταγωγόν. οὐχ οὕτω δὲ πάλαι ἦν· οὐ γὰρ ἀφίεσαν τότε οἱ Ἀττικοὶ τοὺς ξένους μετέχειν τῶν μυστηρίων λέγουσι γὰρ ὅτι οὐδὲ αὐτὸν τὸν Ἡρακλέα ἀφείσαν μυεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τὰ μικρὰ μυστήρια κατέστησαν, ἃ τοῦ ἥρος γίγνεται ἐν Ἀθήναις. ἐὰν δὲ τις τοῖς μεγάλοις μυστηρίοις τελεσθῇ, ἀφείς τὰ ἀνθρώπινα, καὶ πρὸς τοῖς θεοῖς γενόμενος, μόνος, ὅτ' ἔρχεται εἰς Ἄιδου (Ἅιδου), ζῇ· τοῖς δ' ἄλλοις πάντα ἐκεῖ κακὰ ἐστίν.”

ὁ μὲν οὖν Φίλιππος πολλὰ ἔτι ἐβούλετο ἐρωτᾶν, ὁ δὲ πρόπολος, “νὺν μὲν σε ἀφίημι,” ἔφη, “τῷ πατρὶ διαλέγεσθαι· χρὴ γάρ με ἀπιέναι καὶ παρασκευάζειν ὅσα δεῖ· τήμερον γὰρ ἐστίν ἡ ἐσχάτη τῶν μυστηρίων ἡμέρα, καὶ πολλὰ δεῖ ποιεῖν.” μετὰ δ' οὐ πολλοῦ ἐξηλθεν ἐκ τοῦ τελεστηρίου ἱερεὺς τις καὶ, ἐπαγγείλας τὸ τῶν μυστηρίων τέλος, πάντας ἀφῆκεν· οἵκαδε οὖν ἕκαστος ἀπῆσαν.

ὁ μὲν οὖν Φίλιππος καὶ ὁ Δικαιοπόλις, χαίρειν κελεύσαντες τὸν πρόπολον, ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν καταγωγῇ τινὶ διενυκτέρευσαν ἐν Ἐλευσίνι· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ αὐθις ὀρμησάμενοι οἵκαδε ἔσπευσαν. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν καθίσαντες ὀλίγον χρόνον ἀνεπαύοντο. ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις τῷ παιδί, “βούλομαι δὴ,” ἔφη, “ὥς τάχιστα εἰς ἄστὺ ἀφικέσθαι, καὶ πολίταις τισὶ διαλέγεσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἐν Ἐλευσίνι ἱερῷ οὐκ ἐξῆν περὶ μὴ ὁσίων λέγειν, κωλύοντων τῶν ἱερέων. διὰ τοῦτο οὕτω ἐπίσταμαι διὰ τί οἱ Κορίνθιοι ἀγανακτήσαντες ἡμῖν λίθοις οὕτω δεινῶς προσέβαλον.” “προσέτι δέ,” ἔφη ὁ Φίλιππος, “δεῖ ἡμᾶς σπεύδειν οἵκαδε· τὴν γὰρ μητέρα καὶ τοὺς ἄλλους αὐθις ἰδεῖν βούλομαι, ὧ πάτερ.” ὅμως δὲ ὀλίγον χρόνον ἔμενον πρὸς τῇ ὁδῷ ἀναπαυόμενοι, ἄρτον τε ἐσθίοντες καὶ ὕδωρ πίνοντες.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ (α) — οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἀναστὰς ὁ Δικαιοπόλις τῷ Φιλίππῳ, “ἀνάστηθι, ὦ παῖ,” ἔφη· “καιρὸς γάρ ἐστι πορεύεσθαι. εὐθὺς οὖν σπεύδωμεν πρὸς τὴν πόλιν.” ὀρμήσαντες οὖν δι' ὀλίγου πολλοῖς ἐνετύγχανον αὐτουργοῖς Ἀθήναζε πορευομένοις. ὁ οὖν Δικαιοπόλις γέροντί τινι προσχωρήσας, ὃς ἐγγὺς αὐτοῦ ἐβάδιζεν, ἤρετο τίνος ἔνεκα τοσοῦτοι Ἀθήναζε σπεύδουσιν. ὁ δέ, “τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε;” ἔφη. “ἄρα τοῦτο ἀγνοεῖς, ὅτι τήμερον ἐκκλησίᾳ γενήσεται; πάντες οὖν πρὸς τὸ ἄστὺ σπεύδομεν τούτου ἔνεκα, ἵνα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ῥητόρων ἀκούωμεν. πράγματα γὰρ μέγιστα τῷ δήμῳ πρόκειται περὶ ὧν χρὴ βουλευέσθαι.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλὰ τίνα δὴ πρόκειται τῷ δήμῳ, ὦ γέρον;” ὁ δέ· “ἀλλὰ τίς τοῦτο ἀγνοεῖ, ὅτι χρὴ βουλευέσθαι πότερον πόλεμον ποιησώμεθα πρὸς τοὺς Πελοποννησίους ἢ εἰρήνην σώσωμεν.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλὰ τί νέον ἐγένετο; πάλαι γὰρ ἐχθροὶ εἰσιν οἱ Πελοποννήσιοι ἀλλ' οὐκ εἰς πόλεμον κατέστημεν, ἀλλὰ μένουσιν αἱ σπονδαί. διὰ τί οὖν νὺν γε δεῖ περὶ τοῦ πολέμου διακρίνειν;” ὁ δὲ γέρον· “ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀγνοεῖς, ὅτι πρέσβεις νεωστὶ ἔπεμψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι οἱ ταῦτα εἶπον· ‘Λακεδαιμόνιοι βούλονται τὴν εἰρήνην εἶναι· εἰρήνη δ' ἔσται, ἐὰν τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους ἀφῆτε’; κελεύουσιν οὖν ἡμᾶς τὴν ἀρχὴν ἀφιέναι. τοῦτο οὖν

βουλευέσθαι δεῖ, πότερον τὴν ἀρχὴν ἀφῶμεν ἢ πόλεμον πρὸς τοὺς Πελοποννησίους ποιησώμεθα.” ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ὦ Ζεῦ,” ἔφη· “τοῦτ’ ἔστιν ἐκεῖνο. νῦν γὰρ ἐπίσταμαι διὰ τί οἱ Κορίνθιοι εἰς ὀργὴν καταστάντες προσέβαλλον ἡμῖν, γνόντες ὅτι Ἀθηναῖοι ἔσμεν. ἀλλὰ σπεύδωμεν, ὦ παῖ, ἵνα ἐν καιρῷ παρῶμεν.”

εὐθὺς οὖν ὥρμησαν καὶ εἰς τὰς πύλας ἀφικόμενοι πρὸς τὴν Πύκνα ἔτρεχον. ἐκεῖ δὲ ἤδη συνηγείρετο ὁ δῆμος καὶ μυρίοι παρήσαν, τοὺς πρυτάνεις μένοντες. δι’ ὀλίγου δ’ εἰσιόντες οἱ τε πρυτάνεις καὶ ὁ ἐπιστάτης καὶ οἱ ἄλλοι βουλευταὶ ἐκάθισον. ἔπειτα δὲ ἐσίγησαν μὲν οἱ παρόντες, ὁ δὲ ἱερεὺς πρὸς τὸν βωμὸν προσελθὼν τό τε ἱερεῖον ἔθυσσε καὶ τοῖς θεοῖς ἠϋζατο, ἵνα τῷ δήμῳ εὐμενεῖς ᾦσιν. ἐνταῦθα δὲ ὁ μὲν ἐπιστάτης τὸν κῆρυκα ἐκέλευσε τὸ προβούλευμα ἀναγνῶναι. ὁ δὲ κῆρυξ τὸ προβούλευμα ἀναγνούς τὸν δῆμον ἤρετο πότερον δοκεῖ εὐθὺς ψηφίζεσθαι ἢ χρὴ πρότερον βουλευέσθαι περὶ τοῦ πράγματος. ὁ δὲ δῆμος ἐχειροτόνησε, δηλῶν ὅτι πάντες βούλονται περὶ τοῦ πράγματος βουλευέσθαι τοσούτου ὄντος. ἐνταῦθα δὲ ὁ κῆρυξ εἶπεν· “τίς ἀγορεύειν βούλεται;” τῶν οὖν ῥητόρων πολλοὶ πρὸς τὸ βῆμα παριόντες ἠγόρευον, ἄλλοι μὲν λέγοντες ὅτι χρὴ πολεμεῖν, ἄλλοι δὲ ὅτι οὐδὲν χρὴ ἐμπόδιον εἶναι τῆς εἰρήνης.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ (β) — τέλος δὲ παρελθὼν Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, ἀνὴρ κατ’ ἐκεῖνον τὸν χρόνον πρῶτος Ἀθηναίων, λέγειν τε καὶ πράσσειν δυνατώτατος, παρήνει τοιάδε· “τῆς μὲν γνώμης, ὦ Ἀθηναῖοι, αἰεὶ τῆς αὐτῆς ἔχομαι, μὴ εἴκειν Πελοποννησίοις. δῆλον γάρ ἐστιν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ πρότερον καὶ νῦν ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ξυνθήκαις εἴρητο ὅτι χρὴ δίκας μὲν τῶν διαφορῶν ἀλλήλοις διδόναι καὶ δέχεσθαι, ἔχειν δὲ ἐκατέρους ἃ ἔχομεν· νῦν δὲ οὔτε δίκας αὐτοὶ ἤτησαν οὔτε ἡμῶν διδόντων δέχονται, ἀλλὰ βούλονται πολέμῳ μᾶλλον ἢ λόγοις τὰ ἐγκλήματα διαλύεσθαι. πολλά τε γὰρ ἄλλα ἡμῖν ἐπιτάσσουσι, καὶ οἱ τελευταῖοι οἷδε ἥκοντες ἡμᾶς κελεύουσι τοὺς Ἑλληνας αὐτονόμους ἀφιέναι. ἐγὼ οὖν ὑμῖν παραινῶ μηδὲν εἴκειν ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν σφῶζειν καὶ πολεμεῖν παρασκευάζεσθαι.

“ἐὰν δὲ ἐς πόλεμον καταστῶμεν, τὰ τοῦ πολέμου οὐκ ἀσθενέστερα ἔξομεν· γινῶτε γὰρ ἀκούοντες· αὐτουργοὶ γὰρ εἰσιν οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ οὔτε ἰδίᾳ οὔτ’ ἐν κοινῷ χρήματά ἐστιν αὐτοῖς. καὶ οἱ τοιοῦτοι οὔτε ναῦς πληροῦν οὔτε πεζὰς στρατιάς πολλάκις ἐκπέμπειν δύνανται· οὐ γὰρ ἐθέλουσιν ἀπὸ τῶν κλήρων πολὺν χρόνον ἀπεῖναι, καὶ τὰ χρήματα δεῖ ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν ἐσφέρειν. μάχη οὖν μῖα πρὸς ἅπαντας Ἑλληνας δυνατοὶ εἰσιν οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἀντέχειν, πόλεμον δὲ χρόνιον ποιεῖσθαι πρὸς ἡμᾶς ἀδύνατοι.

“ἡμεῖς γὰρ τῆς θαλάσσης κρατοῦμεν. καὶ ἐὰν ἐπὶ τὴν χώραν ἡμῶν πεζῇ ἴωσιν, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν ἐκείνων πλευρόμεθα. μέγα γὰρ ἐστὶ τὸ τῆς θαλάσσης κράτος. πόλιν γὰρ οἰκοῦμεν νήσῳ ὁμοίαν ἣν οὐδεὶς πολέμιος δύναται λαβεῖν. χρὴ οὖν τὴν μὲν γῆν καὶ τὰς οἰκίας ἀφείναι, τὴν δὲ θάλασσαν καὶ τὴν πόλιν φυλάσσειν.

“νῦν δὲ τούτοις ἀποκρινάμενοι ἀποπέμπωμεν ὅτι τὰς πόλεις αὐτονόμους ἀφήσομεν ἐὰν καὶ ἐκεῖνοι ἀφῶσι τὰς πόλεις ἃς ὑπηκόους ἔχουσιν, δίκας τε ὅτι ἐθέλομεν δοῦναι κατὰ τὰς ξυνθήκας, πολέμου δὲ οὐκ ἄρξομεν, εἰ δὲ ἄρξουσιν ἐκεῖνοι, ἀμυνόμεθα.

“ταῦτα δὲ ἐπίστασθαι χρὴ, ὅτι ἀνάγκη ἐστὶ πολεμεῖν, καὶ ὅτι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων καὶ πόλει καὶ ἰδιώτῃ μέγισται τιμαὶ περιγίγνονται. οἱ μὲν πατέρες ὑμῶν

τούς τε βαρβάρους ἀπεώσαντο καὶ ἐς τὴν νῦν δύναμιν προήγαγον τὴν πόλιν, ὑμεῖς δὲ οὐ χρή αὐτῶν κακίονας γίνεσθαι, ἀλλὰ τούς τε ἐχθρούς παντὶ τρόπῳ ἀμύνεσθαι καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν πόλιν μὴ ἐλάσσονα παραδοῦναι.”

ὁ μὲν οὖν Περικλῆς τοιαῦτα εἶπεν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νομίσαντες αὐτὸν ἄριστα παραινέσαι, ἐψηφίσαντο ἃ ἐκέλευσε, καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀπεκρίναντο κατὰ πάντα ὡς ἔφρασεν. οἱ δὲ πρέσβεις ἀπεχώρησαν ἐπ’ οἴκου καὶ οὐκέτι ὕστερον ἐπρεσβεύοντο.

ΟΙ ΑΥΤΟΥΡΓΟΙ ΑΝΙΣΤΑΝΤΑΙ — οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπείθοντό τε τῷ Περικλεῖ καὶ ἐσεκομίζοντο ἐκ τῶν ἀγρῶν παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ἥ κατ’ οἶκον ἐχρῶντο· πρόβατα δὲ καὶ ὑποζύγια ἐς τὴν Εὐβοίαν ἐπεμψαν καὶ τὰς νήσους τὰς ἐπικειμένας. χαλεπὴ δὲ αὐτοῖς ἐγίνετο ἡ ἀνάστασις, διότι αἰεὶ εἰώθεσαν οἱ πολλοὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκεῖν. ἐβαρύνοντό τε οἰκίας τε καταλείποντες καὶ ἱερά, δίαίτάν τε μέλλοντες μεταβάλλειν. ἐπειδὴ δὲ ἀφίκοντο ἐς τὸ ἄστυ, ὀλίγοις μὲν τισιν ὑπῆρχον οἰκήσεις· οἱ δὲ πολλοὶ τὰ τε ἔρημα τῆς πόλεως ὥκησαν καὶ τὰ ἱερά. καὶ κατεσκευάσαντο καὶ ἐν τοῖς πύργοις τῶν τειχῶν πολλοὶ καὶ ὡς ἕκαστός που ἐδύνατο. οὐ γὰρ ἐχώρησε ξυνελθόντας αὐτοὺς ἡ πόλις, ἀλλ’ ὕστερον δὴ τὰ τε Μακρὰ τειχὴ ὥκησαν καὶ τοῦ Περαιῶς τὰ πολλά.

Chapter 22

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ (α) — τελευτησάσης δὲ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν πολιτῶν ἀπιόντων, ὁ Δικαιοπόλις, “ἄγε δὴ, ὦ παῖ,” ἔφη· “οἴκαδε σπεύδωμεν ἵνα τῇ μητρὶ ἅπαντα τὰ γενόμενα ἐξηγώμεθα.” τάχιστα οὖν ἐπορεύοντο καὶ ἤδη νυκτὸς γενομένης εἰς τὴν οἰκίαν ἀφίκοντο.

τοῦ δὲ Δικαιοπόλιδος κόψαντος τὴν θύραν, ἐξῆλθεν ἡ Μυρρίνη, καὶ τὸν Φίλιππον ἰδοῦσα ὑγίη τ’ ὄντα καὶ βλέποντα καὶ τὸν ἄνδρα ζῶντα καὶ καλῶς ἔχοντα, πρῶτον μὲν ἀνέκραγε καὶ ἀκίνητος ἔμεινε, ὥσπερ βλέπουσα θεῖόν τι καὶ θαυμαστὸν τέρας ἐξαίφνης φαινόμενον· ἔπειτα δὲ ἀνέλαβεν ἑαυτήν, καὶ περιβαλοῦσα τῷ υἱῷ χεῖρας καὶ οὐ παυομένη αὐτὸν φιλοῦσα ἡσπάζετο καὶ πολὺν χρόνον χαίρουσα ἐδάκρυεν· ἡσπάζετο δὲ καὶ τὸν φίλον ἄνδρα, οὐχ οἷα τ’ οὖσα τὰ δάκρυα κατέχειν. ἐκάλεσε δὲ μεγάλη τῇ φωνῇ τοὺς ἄλλους πάντας, τὴν τε Μέλιτταν καὶ τὸν πάππον καὶ τὸν Ξανθίαν, καὶ πολλὰ ἅμα ἐπυνθάνετο παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ παιδός, βουλομένη γινώσκειν τί ποτε ἐγένετο ἐν τοσούτῳ χρόνῳ. ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “κάμνομεν νῦν μάλα, μακρὰ ὁδὸν πορευσάμενοι· βουλόμεθα δ’ οὖν πρῶτον μὲν λούσασθαι καὶ δειπνήσαι· ἔπειτα δὲ πρὸς πάντα ἀποκρινούμεθα.” ὡς δ’ οὖν εἰσελθόντες ἐλούσαντό τε καὶ ἐδείπνησαν, ὁ μὲν Φίλιππος πάντα ἐξηγεῖτο ὅσα ἐγένετο ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ· ἡ δὲ ἔφριττε μὲν ἀκούουσα ὅσ’ ἔπαθον ὁ ἀνὴρ καὶ ὁ παῖς, ἐτέρπετο δὲ ὀρώσα νῦν αὐτοὺς οἴκοι ὄντας καὶ εὖ ἔχοντας.

ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἅπαντα ἐξηγεῖτο ὅσα ἤκουσαν τῶν ῥητόρων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀγορευόντων. “οὕτως οὖν,” ἔφη, “φοβοῦμαι μὴ δι’ ὀλίγου εἰς πόλεμον καταστῶμεν. χρή δὲ ἡμᾶς τῷ Περικλεῖ πειθομένους ἅπαντα παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς τὸ ἄστυ ἀναστησομένους· ἐπειδὴ γὰρ οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβάλωσιν, ἀνάγκη ἔσται τὴν οἰκίαν καταλιπόντας Ἀθήναζε ἀναστῆναι.” ἡ δὲ Μυρρίνη, “οἴμοι,” ἔφη· “τί λέγεις, ὦ ἄνερ; πῶς γὰρ δυνησόμεθα τὴν τε οἰκίαν

καταλιπεῖν καὶ τὰ πρόβατα καὶ τοὺς βοῦς; καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀναστάντες ποῦ δὴ οἰκήσομεν; οὐδεμία γὰρ ἡμῖν ὑπάρχει οἴκησις ἐν τῷ ἄστει. ἀλλ’ οὐ δυνατόν ἐστι ταῦτα πράξαι.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλ’ ἀνάγκη ἔσται, ὦ γύναι, ταῦτα πράξαι τούτων ἕνεκα· ἐπειδὴν γὰρ οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὴν γῆν εἰσβάλωσιν, ἡμεῖς οὐ δυνησόμεθα αὐτοῖς μάχῃ ἀντιστῆναι τοσούτοις οὖσιν· ὥστε ὅστις ἂν ἔξω τῶν τειχῶν μένη ἀποθανεῖται ὑπὸ τῶν πολεμίων· συνελθόντες δὲ εἰς τὴν πόλιν, πάντες ἀσφαλεῖς ἐσόμεθα καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ἔσται μὴ οἱ πολέμιοι ἡμᾶς βλάπτωσιν, τὴν μὲν γῆν ἀφέντας καὶ τὰς οἰκίας, τῆς δὲ θαλάττης καὶ πόλεως φυλακὴν ἔχοντας.”

ταῦτα οὖν ἀκούουσα ἡ Μυρρίνη σιγήσασα τῷ ἀνδρὶ ἐπέειπε, καίπερ φοβουμένη μὴ χαλεπὴ γένηται ἡ ἀνάστασις. πάντα οὖν τὸν χειμῶνα παρεσκευάζοντο ὡς Ἀθήναζε ἀναστησόμενοι ἐπειδὴν εἰσβάλωσιν οἱ Πελοποννήσιοι. ἅμα δ’ ἦρι ἀρχομένῳ ἄγγελος ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀφίκετο λέγων ὅτι ἤδη συλλέγονται οἱ τε Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι εἰς τὸν Ἰσθμόν· ὁ οὖν Δικαιοπόλις τὸν Φίλιππον καὶ τὸν Ξανθίαν ἔπεμψεν ὡς τὰ ποίμνα εἰς τὴν Εὐβοίαν κομιοῦντας. ἔπειτα δὲ αὐτός τε καὶ ἡ Μυρρίνη τὴν ἁμαξάν ἐξαγαγόντες πάνθ’ ὅσα φέρειν ἐδύναντο εἰσέθεσαν. πάντων δ’ ἐτοίμων ὄντων ὁ Δικαιοπόλις τοὺς βοῦς ζεύξας τὸν πάππον πολλὰ ὀδυρόμενον ἀνεβίβασεν. τέλος δὲ ἡ τε Μυρρίνη καὶ ἡ Μέλιττα αὐταὶ ἀνέβησαν.

Ο ΠΑΠΠΟΣ ΟΥΚ ΕΘΕΛΕΙ ΤΟΝ ΚΛΗΡΟΝ ΚΑΤΑΛΕΙΠΕΙΝ — ὁ δὲ πάππος ἐξαίφνης

καταπηδήσας ἀπὸ τῆς ἀμάξης καὶ τὸν κλῆρον δείξας, “ἰδοῦ, ὦ παῖ,” ἔφη· “τόδε τὸ χωρίον ἡμέτερόν ἐστι καὶ πατρῶν· ἦσαν γὰρ οἱ πατέρες ἡμῶν πένητες μέν, οὐχ ἦττον ἡμῶν, κτησάμενοι δὲ τόνδε τὸν κλῆρον ἀεὶ εἶχον αὐτόν, ἀγροὺς τε ἐργαζόμενοι καὶ πρόβατα νέμοντες. ἔδειξαν οὖν ἡμῖν τίνα βίον δεῖ ἡμᾶς ζῆν. ἐγὼ μὲν οὖν ἐνταῦθα ἐγενόμην καὶ πρῶτον τὸ φῶς ἔβλεψα, καὶ τῷ τῶν πατέρων παραδείγματι χρώμενος, ἐνταῦθα δι’ ὅλου τοῦ βίου κατέμεινα, οὔπερ ἔτυχον τάς τε βοῦς καὶ τὰ πρόβατα ἔχων καὶ οἰκίαν οὐ μεγάλην μέν, καλὴν δὲ καὶ ἰσχυρὰν καὶ ἐμοὶ ἱκανωτάτην.”

ταῦτ’ εἰπὼν, καὶ μόλις τὰ δάκρυα κατέχων, ἐδείκνυ τοὺς ἀγροὺς τῇ χειρὶ καί, “καλὸν δέ μοι φαίνεται,” ἔφη, “καὶ αὐτὸ τὸ χωρίον· διὰ μέσου γὰρ ποταμὸς οὐ τραχὺς διαρρεῖ, ὅς ῥαδιός ἐστι διαβῆναι βουσί καὶ πρόβασιν, τὸ δὲ ὕδωρ πολὺ καὶ καθαρὸν, τῆς πηγῆς ἐγγὺς ἀναδιδούσης, καὶ πνεῦμα τοῦ θέρους ἀεὶ διαπνέον· πολλοὶ δὲ καὶ πάγκαλοι λειμῶνές εἰσιν ὑφ’ ὑψηλοῖς δένδρεσιν ἐν τοῖς παρακειμένοις ὄρεσιν, καὶ ἐκεῖ πάντα μεστὰ βοτάνης ἀκμαζούσης δι’ ὅλου τοῦ θέρους. ὅστις ἂν ἐνταῦθα διὰ παντὸς τοῦ βίου οἰκήσῃ οὐχ οἷός τ’ ἔσται τὴν δίκαιαν τοῦ βίου μεταβάλλειν, μάλιστα γὰρ ἐὰν γέρων ᾦ, ὥσπερ ἐγὼ εἰμι. ἐπειδὴν γὰρ εἰς ἄστὺ ἴωμεν, ἀπορῶ, ἀποβλέπων εἰς τὸν ἀγρόν, μισῶν μὲν ἄστὺ, τὸν δ’ ἐμὸν δῆμον ποθῶν. ὁρῶ γὰρ ἐκεῖ, ἐπειδὴν ἀφίκωμαι, οἰκίας πολλὰς καὶ μεγάλας καὶ τεῖχος ἔξωθεν καρτερόν καὶ οἰκήματά τινα ὑψηλά, καὶ πλοῖα πολλὰ ὀρμούντα ἐν τῷ λιμένι, καὶ δὴ καὶ πολλὸν ὄχλον ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ θόρυβον πολλὸν καὶ κραυγὴν, ὥστε ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι πάντες μάχονται ἀλλήλοις. πάντες δὲ οἱ ἄστοι δεικνύασί με σκώπτοντες ὡς ἄγροικον ὄντα. διὰ τοῦτο δήπου, ὦ παῖ, οὐκ ἀρέσκει μοι τὸ ἄστὺ. τί δὲ γενήσεται ταῖς ἀμπέλαις, ἃς πέρυσιν πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐφυτεύσαμεν; εἰσὶ γὰρ γενναῖαι σφόδρα καὶ τοὺς βότρυς οἴσουσι μεγάλους.”

ἐνταῦθα δὲ ἐσίγησεν ὀλίγον χρόνον, οὐχ οἷός τ' ὦν διὰ τὸ πάθος ἄλλα ἔτι λέγειν. ἔπειτα δέ, τὸν κῆπον δεικνύς, “ἰδοῦ,” ἔφη, “οὗτος ὁ κῆπος, πάνυ καλὸς καὶ λάχανα πολλὰ καὶ δένδρα ἔχων, ὃν αὐτὸς πολλὰ ἔτη εἰργαζόμενην, τοῦ Φιλίππου ἐνίοτε συλλαμβάνοντος. ἐὰν ἀπέλθω, τίς ἐπιμελήσεται αὐτοῦ; ὑμεῖς μὲν οὖν, οἱ νέοι τυγχάνετε ὄντες καὶ δύνασθε, ἵτε καὶ εἰς τὸ ἄστυ καταφύγετε· ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα μενῶ, καί, ἐὰν οἱ θεοὶ σῶσαί μ' ἐθελήσωσιν, ἀμυνοῦσι τούτῳ τῷ χωρίῳ τοὺς πολεμίους· ἐὰν δὲ ἄλλως βουληθῶσι, ἐνταῦθα ἀποθανοῦμαι, ὅπου καὶ οἱ ἐμοὶ γονεῖς ἀπέθανον. ἐνθάδε μενῶ, ἕως ἂν θάνατος ἐνὶ γε τρόπῳ καταλάβῃ με. τί γὰρ δείσας δεῖ με τοὺς ἀγροὺς καὶ τὴν οἰκίαν καταλιπεῖν; ἄρα φοβήσομαι μὴ ἀποθάνω ὑπὸ τῶν πολεμίων; ἀλλ' οὐ δυνήσομαι ἀγανακτεῖν ἐάν, τηλικούτον ὄντα, δεήσῃ με τελευτῆσαι. ἐὰν γὰρ περιμείνω ὀλίγον χρόνον, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου τοῦτο γενήσεται οὐδενὸς ἀποκτείναντος· ὁρᾶτε γὰρ δὴ ὅτι ἡ ἡλικία πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου, θανάτου δὲ ἐγγύς.”

ταῦτ' εἰπὼν, οὐκ ἐβούλετο πείθεσθαι ἀναβῆναι ἐπὶ τὴν ἄμαξαν ὡς πορευσόμενος εἰς ἄστυ, χαλεπῶς φέρων οἰκίαν τε καταλείπων καὶ τοὺς ἀγροὺς οἱ διὰ παντὸς τοῦ βίου ἦσαν αὐτῷ. “δείξω,” ἔφη τὴν βακτηρίαν ἄρας, “τοῖς Λακεδαιμονίοις τοὺς Ἀθηναίους ἐτοίμους ὄντας ἀμύνεσθαι καίπερ ἀποθανεῖν κινδυνεύοντας.”

ὁ δὲ Δικιαόπολις, “ἀλλ', ὦ φίλε πάτερ,” ἔφη, “ἐμοὶ πιθοῦ καὶ σῶσον σαυτόν. ἐμοὶ γάρ, ἐὰν σὺ ἀποθάνῃς, οὐ μία συμφορὰ ἔσται, ἀλλὰ πολλά· οὐ μόνον γὰρ τὴν οἰκίαν καὶ πάντας τοὺς ἀγροὺς ἀποβαλῶ, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα, ἄνδρα τοιοῦτον οἷον οὐδένα οὐδέποτε εὐρήσω· ἔτι δὲ καὶ πολλοῖς δόξω ὅτι, οἷός τ' ὦν σε σῶσαι, ἡμέλησα, καὶ ἐκφυγὼν ἅμα τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς υἱοῖς κατέλειπόν σε ἐν τοῖς ἀγροῖς εἰς τοσοῦτον κίνδυνον καταστήσας. οὐ γὰρ πείσονται οἱ πολλοὶ ὡς σὺ αὐτὸς οὐκ ἠθέλησας ἀπιέναι ἐνθένδε, ἡμῶν παραινούντων. ἀλλ' ἐμοὶ πείθου, καὶ μὴ ἄλλως ποίει. ἴσως δὲ ὀλιγοχρόνιος ἔσται ὁ πόλεμος, καὶ ἔπειτα ἐν εἰρήνῃ πάντες τὸν βίον διάγειν δυνησόμεθα. ἐὰν δὲ οἱ πολέμιοι πορθήσωσι τὸ χωρίον καὶ τὴν οἰκίαν, αὐθις ἐργαζόμενοί τε καὶ ῥηγνύντες τὴν γῆν τῷ ἀρότρῳ εὐκαρπον ποιήσομεν, καὶ τὰ τῆς οἰκίας τείχη πάλιν οἰκοδομήσομεν. πάντα ὅς' ἂν δέῃ ποιήσομεν. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃς ὅσα λέγω καὶ πίθῃ μοι ταῦτα παραινοῦντι, οὐ μόνον σὺ αὐτός, ἀλλὰ καὶ πάντες ἡμεῖς δεινὰ πεισόμεθα· οὐδέποτε γὰρ μεθήσομέν σε ἐνθάδε, οὐδ' οἰχισόμεθά σε ἀπολιπόντες. ἐὰν οὖν βούλῃ οἱκοί μένειν, πάντες ἐνθάδε ἐπιμενοῦμεν τοὺς πολεμίους, καὶ πάντες ὁμοῦ ἀποθανούμεθα ὑπ' αὐτῶν.”

ἔπειτα δέ, ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, “ὦ Δῆμητερ καὶ ἄλλοι θεοί,” ἔφη, “διὰ τοῦτο οὖν ἐσώσατέ με ἐκ πολλῶν καὶ τοσούτων κινδύνων, τῶν τε ληστῶν καὶ τῆς δουλείας καὶ τῶν ὀρμωμένων ἐπ' ἐμὲ καὶ τὸν ἐμὸν παῖδα· ἵνα δὴ ἴδω τοὺς πολεμίους ἐν τῇ ἐμαυτοῦ οἰκίᾳ, καὶ τοὺς οἰκείους πάντας ἐν πολλῷ αἵματι ἄλλον ἐπ' ἄλλον ἀποθανόντας;” καὶ δὴ ἅμα ταῦτα λέγων μέγα ὄμωζε τε καὶ ἐδάκρυεν ἀπορῶν.

ἡ δὲ Μέλιττα, καταπηδήσασα ἀπὸ τῆς ἀμάξης, ἔδραμε πρὸς τὸν πάππον, καὶ αὐτοῦ τῶν γονάτων λαβομένη καὶ ἅμα δακρύουσα, “μὴ ἡμᾶς πάντας ἀπόλεσον,” ἔφη, “ὦ πάππε· ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν. ἀγαπῶμεν γὰρ σε πάντες. ἡμεῖς δὲ οἰκός ἐσμεν, οὐ τὰ ταύτης τῆς οἰκίας τείχη· ἐν δὲ ᾧτινι τόπῳ ἂν οἰκῶμεν, αἰεὶ ὁμοῦ ἐσόμεθα.”

ὁ δὲ πάππος, τῇ δακρυούσῃ τε καὶ στεναζούσῃ κόρῃ ἐμβλέψας, πρῶτον μὲν ὀλίγον χρόνον ἐσίγησεν, ἔπειτα δέ, τὰ δάκρυα μόλις κατέχων, “ὦ τάλας ἐγώ,” ἔφη·

“εἰς ὄντινα τόπον ἂν ἔλθω, ἐὰν καὶ αἱ τῶν μακαρίων νῆσοι ᾧσιν, οὐδέν μοι κάλλιον τούτου τοῦ κλήρου ἔσται. ᾧ φιλότατῃ μοι τῶν θεῶν Δήμητερ, ἅκων τούτους τοὺς ἀγροὺς καταλείπω, οὓς πολλὰ δὴ ἔτη εἰργαζόμεν. ἀλλὰ χαῖρε, κλῆρε καὶ γῇ τῶν πατέρων· ᾧ λειμῶνες ὅπου τὰ πρόβατα ἔνεμον, καὶ δένδρα ὑφ’ οἷς πολλάκις ἐκοίμων, χαίρετε. ὕστατον γὰρ ἴσως ὑμᾶς εἰσορῶν ἀσπάζομαι.”

ταῦτ’ εἰπὼν, πρὸς τὸν Δικαιοπόλιν προσετρέψατο καί, “ἔλθωμεν δέ, ᾧ υἱέ,” ἔφη, “πρὸς τὴν πόλιν, ὥς ὁ Περικλῆς κελεύει· ἄμεινον γάρ ἐστιν ἐμὲ μόνον ἀποθανεῖν ἢ πάντας ὑμᾶς ἀπολέσαι.” λαβὼν οὖν τὴν Μέλιτταν τῆς χειρός, αὐθις ἐπὶ τὴν ἁμαξαν ἀνέβη, καὶ καθίσας ἡσυχος ἔμεινε προσβλέπων πρὸς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὴν οἰκίαν, τῆς ἀμάξης βραδέως διὰ τῆς ὁδοῦ ἀποχωρούσης.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ (β) — οὕτως οὖν ἐπορεύοντο δακρύοντες καὶ ὀδυρόμενοι, φοβούμενοι μὴ οὐδέποτε ἐπανίωσιν.

μακρὰ δ’ ἦν ἡ ὁδὸς καὶ χαλεπή. ἔδει γὰρ κατὰ τὴν ἁμαξιτὸν ἰέναι, πολλοῖς δ’ ἐνετύγχανον αὐτουργοῖς οἵπερ πρὸς τὴν πόλιν σπεύδοντες ἄλλοι ἄλλοις ἐνεπόδιζον. τέλος δὲ ἐσπέρας ἤδη γιγνομένης ἐς τὰς πύλας ἀφίκοντο, καὶ μόλις εἰσελθόντες τὴν νύκτα ἐν ἡρώφῃ τινὶ ἔμειναν. τῇ δ’ ὑστεραίᾳ ὁ Δικαιοπόλις παρὰ τὸν ἀδελφὸν ἦλθεν ἵνα αἰτῇ αὐτὸν εἰ πως βοηθεῖν δύναται. ὁ δ’ ἀδελφὸς οὐκ ἐδύνατο αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν δέχεσθαι τοσοῦτους ὄντας, ἀλλὰ πύργον τινὰ αὐτῷ ἔδειξεν ὅς πάντας χωρήσει. ὁ οὖν Δικαιοπόλις πρὸς τοὺς οἰκείους ἐπανελθὼν ἠγήσατο αὐτοῖς πρὸς τὸν πύργον, ἐν ᾧ ἔμελλον διὰ παντὸς οἰκήσειν, ἕως ἄν οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἀπίωσιν, αὐτοὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀγροὺς ἐπανίωσιν.

ἐν δὲ τούτῳ κῆρυξ ἀφίκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, πέμψαντος τοῦ Ἀρχιδάμου τῶν Λακεδαιμονίων βασιλέως· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι οὐ προσεδέξαντο αὐτὸν ἐς τὴν πόλιν οὐδ’ ἐπὶ τὴν βουλὴν· ἦν γὰρ Περικλέους γνώμη κήρυκα καὶ προσβεῖαν μὴ δέχεσθαι Λακεδαιμονίων ἤδη στρατευομένων· ἀποπέμπουσιν οὖν αὐτὸν πρὶν ἀκοῦσαι, καὶ ἐκέλευον ἐκτὸς ὁρίων εἶναι αὐθημερόν, ξυμπέμπουσί τε αὐτῷ ἀγωγούς, ὅπως μηδενὶ ξυγγένηται. ὁ δ’ ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο καὶ ἔμελλε διαλύσεσθαι, τοσόνδε εἰπὼν ἐπορεύετο, ὅτι “ἦδε ἡ ἡμέρα τοῖς Ἑλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει.” ὥς δὲ ἀφίκετο ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔγνω ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πω ἐνδώσουσιν, οὕτω δὴ ἄρας τῷ στρατῷ προὔχῳ ἐς τὴν γῆν αὐτῶν.

Η ΝΟΣΟΣ — τοῦ δὲ θέρους εὐθύς ἀρχομένου Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν· καὶ ὄντων αὐτῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ οὐ πολλὰς ἡμέρας, ἡ νόσος πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις· λέγουσιν ὅτι πρότερον πολλαχόσε ἐγκατέσκηπεν, οὐ μέντοι τοσοῦτός με λοιμὸς ἐγένετο οὐδὲ τοσοῦτοι ἄνθρωποι ἀπέθανον.

οὔτε γὰρ ἰατροὶ ὠφέλουν τὸ πρῶτον, ἀγνοοῦντες τὴν νόσον, ἀλλ’ αὐτοὶ μάλιστα ἔθνησκον ὅσῳ καὶ μάλιστα προσῆσαν τοῖς νοσοῦσιν, οὔτε ἄλλη ἀνθρωπεῖα τέχνη ὠφέλει οὐδεμία. ἤρξατο δὲ ἡ νόσος τὸ μὲν πρῶτον, ὥς λέγουσιν, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐς Αἴγυπτον κατέβη καὶ ἐς βασιλέως γῆν τὴν πολλήν.

ἐς δὲ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἐξαίφνης ἐσέπεσε, καὶ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Πειραιεῖ ἦψατο τῶν ἀνθρώπων· ὕστερον δὲ ἐς τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκετο, καὶ ἔθνησκον πολλῷ πλέονες ἤδη ἄνθρωποι. ἐγὼ δὲ οἶον ἐγίγνετο λέξω, αὐτὸς τε νοσήσας καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἄλλους πάσχοντας.

Chapter 23

Η ΕΣΒΟΛΗ (α) — ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προῖων ἀφίκετο τῆς Ἀττικῆς ἐς Οἰνόνην πρῶτον, ἥπερ ἔμελλον ἐσβαλεῖν. καὶ ὥς ἐκαθέζοντο, προσβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι μηχαναῖς τε καὶ ἄλλῳ τρόπῳ· ἡ γὰρ Οἰνὴ οὔσα ἐν μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἐτετείχιστο, καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρῶντο ὅποτε πόλεμος γένοιτο. τὰς τε οὖν προσβολὰς παρεσκευάζοντο καὶ ἄλλως ἐνδιέτριψαν χρόνον περὶ αὐτήν. αἰτίαν τε οὐκ ὀλίγην Ἀρχίδαμος ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ· οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι πάντα ἐσεκομίζοντο ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ.

ἐπειδὴ μέντοι προσβαλόντες τῇ Οἰνῇ καὶ πᾶσαν ἰδέαν πειράσαντες οὐκ ἐδύναντο ἐλεῖν, οἱ τε Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἐπεκηρυκεύοντο, οὕτω δὲ ὁρμήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν· ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος Λακεδαιμονίων βασιλεὺς.

καὶ καθεζόμενοι ἔτεμνον πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδῖον. ἔπειτα δὲ προὔχουρον ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνάς, χωρίον μέγιστον τῆς Ἀττικῆς τῶν δήμων καλουμένων, καὶ καθεζόμενοι ἐς αὐτὸ στρατόπεδόν τε ἐποιήσαντο χρόνον τε πολὺν ἐμμείναντες ἔτεμνον. λέγεται δὲ ὅτι γνώμη τοιῷδε ὁ Ἀρχίδαμος περὶ τε τὰς Ἀχαρνάς ὥς ἐς μάχην ταξάμενος ἔμεινε καὶ ἐς τὸ πεδῖον ἐκείνῃ τῇ ἐσβολῇ οὐ κατέβη· ἤλπιζε γὰρ τοὺς Ἀθηναίους ἐπεξιέναι καὶ τὴν γῆν οὐ περιόψεσθαι τεμνομένην.

ἐπειδὴ οὖν αὐτῷ ἐς Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδῖον οὐκ ἀπήντησαν, πείραν ἐποιεῖτο περὶ Ἀχαρνάς καθήμενος εἰ ἐπεξίσκιν· ἅμα μὲν γὰρ αὐτῷ ὁ χώρος ἐπιτήδειος ἐφαίνετο ἐνστρατοπεδεῦσαι, ἅμα δὲ ἐνόμιζε τοὺς Ἀχαρνέας μέγα μέρος ὄντας τῆς πόλεως (τρισχίλιοι γὰρ ὀπλῖται ἐγένοντο) οὐ περιόψεσθαι τὰ σφέτερα διαφθειρόμενα ἀλλὰ ὁρμήσειν καὶ τοὺς πάντας ἐς μάχην.

Η ΕΣΒΟΛΗ (β) — Ἀθηναῖοι δὲ μέχρι μὲν οὐδὲν περὶ Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδῖον ὁ στρατὸς ἦν, ἐλπίδα τινὰ εἶχον αὐτοὺς ἐς τὸ ἐγγυτέρω μὴ προῖεναι· ἐπειδὴ δὲ περὶ τὰς Ἀχαρνάς εἶδον τὸν στρατὸν ἐξήκοντα σταδίους τῆς πόλεως ἀπέχοντα, οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο, ἀλλά, τῆς γῆς τεμνομένης ἐν τῷ ἐμφανεῖ, δεινὸν αὐτοῖς ἐφαίνετο, καὶ ἐδόκει τοῖς τε ἄλλοις καὶ μάλιστα τοῖς νεανίαις ἐπεξιέναι καὶ μὴ περιορᾶν. κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν, οἱ μὲν κελεύοντες ἐπεξιέναι, οἱ δὲ τινες οὐκ ἐῶντες. οἱ τε Ἀχαρνῆς οἰόμενοι αὐτοὶ μέγιστον μέρος εἶναι τῶν Ἀθηναίων, ὥς αὐτῶν ἡ γῆ ἐτέμνετο, ἐνήγον τὴν ἔξοδον μάλιστα.

παντὶ τε τρόπῳ ἀνηρέθιστο ἡ πόλις καὶ τὸν Περικλέα ἐν ὀργῇ εἶχον, καὶ ἐκείνων ὦν παρήνεσε πρότερον ἐμέμνηντο οὐδέν, ἀλλ' ἐκάκιζον αὐτὸν ὅτι στρατηγὸς ὦν οὐκ ἐπεξάγει, αἰτίον τε ἐνόμιζον αὐτὸν εἶναι πάντων ὦν ἔπασχον. Περικλῆς δὲ ὁρῶν μὲν αὐτοὺς πρὸς τὸ παρὸν ὀργιζομένους καὶ οὐ τὰ ἄριστα φρονούντας, πιστεύων δὲ ὀρθῶς γινώσκειν περὶ τοῦ μὴ ἐπεξιέναι, ἐκκλησίαν οὐκ ἐποίει οὐδὲ ξύλλογον οὐδένα, ἵνα μὴ ὀργῇ μᾶλλον ἢ γνώμῃ ξυνελθόντες ἐξαμάρτωσί τι, ἀλλὰ τὴν τε πόλιν ἐφύλασσε καὶ δι' ἡσυχίας μάλιστα ὅσον ἐδύνατο εἶχεν.

οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ οὐκ ἐπεξῆσαν αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς μάχην, ἄραντες ἐκ τῶν Ἀχαρνῶν ἐδήουν τῶν δήμων τινὰς ἄλλους καὶ ἐμμείναντες ἐν τῇ Ἀττικῇ πολὺν τινα χρόνον, ἀνεχώρησαν διὰ Βοιωτῶν, οὐχ ἥπερ ἐσέβαλον. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Πελοπόννησον διέλυσαν τὸν στρατὸν καὶ ἕκαστοι ἐς τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἐπανῆλθον.

ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΚΑΙ Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ — ἐν ᾧ δὲ ἡ Ἀττικὴ ἐτέμνετο ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁ Δικαιοπόλις καθ' ἡμέραν ἐφοίτα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς αὐτῷ περὶ τῶν τοῦ πολέμου πραγμάτων διαλεξόμενος. τὰ γὰρ πράγματα τῶν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὴν πόλιν μεταναστάντων οὐ δήπου καλὰ ἦν.

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις πρὸς τὸν ἀδελφόν, “χαλεπὰ μὲν ἐστὶ τὰ τῶν ἐν ἄστει γεωργῶν πράγματα,” ἔφη, “ὦ ἀδελφε, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τὰ παθήματα. Περικλῆς δέ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, αἷτιος τούτων πάντων ὧν πάσχομεν ἐστίν· ἡμεῖς γὰρ οἱ αὐτουργοί, πεισθέντες οἷς ἔλεγε λόγοις, παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ἢ κατ' οἶκον ἐχρώμεθα ἐσεκομισάμεθα ἐκ τῶν ἀγρῶν, καταλιπόντες τὰς τε οἰκίας καὶ τὰς ἀρούρας. νῦν δέ, τυχὼν ὧν ἐβούλετο, οὐδὲν πρὸς τοὺς πολεμίους ποιεῖ, καίπερ αὐτῶν τοὺς τῶν Ἀθηναίων ἀγροὺς καὶ τὴν γῆν πᾶσαν τεμνόντων. καὶ ὁ ἐμὸς κλῆρος κατὰ τὸ εἶκος νῦν τέμνεται, καὶ ἴσως οὐδεμία τῶν ἀμπέλων ὧν πέρυσιν ἐφυτευσάμεθα ἔτι μένει, τῶν πολεμίων πάντα διαφθειρόντων. ὁ δὲ Περικλῆς οὐ φροντίζει τούτων ὧν πάσχομεν ἡμεῖς, ἐκκλησίαν οὐ ποιεῖ οὐδὲ σύλλογον οὐδένα ἵνα συμβουλευόμεν τί δεῖ ποιεῖν. φοβεῖται γάρ, ὡς τὸ εἶκος, μὴ ἐγκαλῶμεν αὐτῷ τὰ πράγματα νῦν δεινὰ· καίπερ γὰρ στρατηγὸς ὢν, οὐκ ἐπεξέρχεται ὡς τοὺς πολεμίους τοῖς ἀγροῖς ἀμυνῶν. δεινὸς μὲν γάρ ἐστι λόγους λέγειν, μάχας δὲ μάχεσθαι, καὶ σφάζειν τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῶν τοσούτων κακῶν ὧν πάντες ὀρώμεν, οὐχ οἷός τ' ἐστίν. ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν τούτοις τοῖς λόγοις οἷς λέγω σοι, καὶ ἐν μνήμῃ φύλαττε αὐτούς· ἐκ γὰρ τῆς νῦν συμφορᾶς οὐδὲ ὁ Περικλῆς ἡμᾶς σώσει οὐδὲ ἄλλος σωτὴρ ἔσται τῇ πόλει, ἐὰν μὴ τῶν θεῶν τις βούληται εἰρήνην ἀναδοῦναι ἡμῖν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἱ ἤδη χαλεπαίνουσι πρὸς τὸ παρόν, ὅταν γνῶσιν οὐδεμίαν ἑαυτοῖς τιμωρίαν οὐδὲ ἐλπίδα οὔσαν, οὐκέτι τὴν αὐτὴν γνώμην ἔξουσιν, οὐδὲ παύσονται ἐν ὀργῇ ἔχοντες αὐτόν, ἀλλὰ ζημιώσουσιν τινα τρόπον.”

ὁ δὲ ἀδελφὸς ὑπολαβὼν, “ὁ δὲ Περικλῆς,” ἔφη, “ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, νομίζει αὐτὸς μὲν ὀρθῶς γινώσκειν, τοὺς δ' ἄλλους ἀμαρτάνειν, καὶ ῥαδίως αὐτίς πείσει τὸν τε δῆμον καὶ τοὺς δυνατοὺς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ῥήτωρ ὢν πιθανός. λέξει γὰρ ὅτι οὐκ ἔφη μαχεῖσθαι κατὰ γῆν, ἀλλὰ κατὰ θάλατταν, καὶ ἄλλας πολλὰς προφάσεις ἃς ἡμεῖς οὐδὲ πολὺν χρόνον ἐνθυμοῦντές τε καὶ ἐννοοῦντες εὐροιμεν ἄν. ἀμέλει γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπίσταται εἰς μέγιστον κίνδυνον καταστάς· ἀποκρύπτει δὲ πάντας τὴν ἑαυτοῦ γνώμην περὶ τῶν παρόντων πραγμάτων, καὶ πάντας λανθάνει παρασκευάζων νέον τι. ἴσως γὰρ ἀπροσδοκῆτως πορεύσεται σὺν ἢ ἔχει δυνάμει πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ἀμυνεῖ αὐτούς τῇ Ἀττικῇ. οὐδενὶ δὲ τρόπῳ οἱ Ἀθηναῖοι ζημιώσουσι τὸν Περικλέα· οἱ γὰρ ῥήτορες μέγιστον δύνανται ἐν ταῖς πόλεσιν, καὶ ὁ Περικλῆς τῶν ῥητόρων τῶν νῦν δεινότατος φαίνεται ὢν.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἀλλὰ περὶ τί,” ἔφη, “τυγχάνει οὐσα αὕτη ἡ ῥητορικὴ ἢν ἐπαινεῖς; περὶ τί ἐστὶν ἐπιστήμη;”

ὁ δὲ ἀδελφὸς ἀποκρινάμενος, “πειράσομαι,” ἔφη, “φράσαι ὅ γέ μοι φαίνεται εἶναι ἡ ῥητορικὴ· ἔστι γὰρ ἡ περὶ λόγους ἐπιστήμη, ἢ λέγειν ποιεῖ δυνατούς.”

“ἀλλὰ τί ἐστὶ τοῦτο,” ἔφη ὁ Δικαιοπόλις, “περὶ οὗ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσίν, οἷς ἡ ῥητορικὴ χρῆται;”

ὁ δὲ ἀδελφός, “τὰ μέγιστα,” ἔφη, “τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, καὶ ἄριστα. ὁ γὰρ ῥήτωρ ἄρχει τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἑαυτοῦ πόλει, οἷός τ' ὢν πείθειν τοῖς λόγοις καὶ ἐν δικαστηρίῳ δικαστὰς καὶ ἐν βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκκλησιαστὰς καὶ ἐν ἄλλῳ συλλόγῳ παντί, ὅστις ἂν πολιτικὸς σύλλογος γίγνηται.

μέγιστον γὰρ ἀγαθὸν κτᾶται ὁ δυνάμενος λέγειν καὶ πείθειν τὰ πλήθη. ἀλλ' ἐγὼ σοι πειράσομαι, ὦ ἄδελφε, σαφῶς ἐξηγεῖσθαι τὴν τῆς ῥητορικῆς δύναμιν ἅπασαν. οὐ γὰρ δήπου ἀγνοεῖς ὅτι τὰ νεώρια ταῦτα καὶ τὰ τεῖχη τὰ Ἀθηναίων καὶ ἡ τῶν λιμένων κατασκευὴ ἐκ τῆς Θεμιστοκλέους συμβουλῆς γέγονεν, τὰ δ' ἐκ τῆς Περικλέους, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν δημιουργῶν.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “λέγεται ταῦτα,” ἔφη, “ὦ ἄδελφε, περὶ Θεμιστοκλέους· Περικλέους δὲ καὶ αὐτὸς ἤκουον ὅτε συνεβούλευεν ἡμῖν περὶ τοῦ διὰ μέσου τεύχους.”

“ὄρῳ οὖν,” ἔφη ὁ ἀδελφός, “ὅτι οἱ ῥήτορες εἰσιν οἱ συμβουλευόντες καὶ οἱ νικῶντες τὰς γνώμας καὶ περὶ τούτων τῶν πραγμάτων;”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ταῦτα δὲ θαυμάζω. δαιμονία γὰρ τις ἔμοιγε καταφαίνεται τέχνη.”

ὁ δὲ ἀδελφὸς λαβὼν τὸν Δικαιοπόλιν καὶ δείξας αὐτῷ οἰκίαν τινὰ οὐ πολὺ ἀπέχουσιν, “δεῦρο νῦν ἀπόβλεπε,” ἔφη· “ὄρῳ τὴν θύραν ἐκείνην ἢ νῦν ἀνοίγεται ὑπὸ δούλου τινός;”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις ἀποκρινάμενος, “ὄρῳ,” ἔφη· “τί οὖν ἐκεῖνό ἐστιν, ὦ ἄδελφε;”

ὁ δὲ ἀδελφός· “διδασκάλου τινὸς ἐκείνη ἐστὶν ἡ οἰκία, ὅς, ἐάν τις ἀργύριον διδῷ, διδάσκει τε τοὺς παῖδας καλοὺς λόγους ποιεῖν καὶ πολλοῖς μαθήμασι παιδεύει αὐτούς. ὑπ' αὐτοῦ δὲ μάλιστα οἱ παῖδες ὠφελοῦνται. ἦλθε γὰρ ἐκ τῶν Ἀβδέρων, ἐτιμᾶτο δὲ καὶ ἐκεῖ ὑπὸ πάντων. πολλοὶ δὲ καὶ Ἀθηναίων παῖδες νῦν πρὸς αὐτὸν πέμπονται ὑπὸ τῶν πατέρων ὡς μαθησόμενοι.”

“τί δέ;” ὁ Δικαιοπόλις ὑπολαβὼν ἔφη. “ὄρῳ γὰρ ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον λέγειν τι βούλει, οὐ λέγων.”

ὁ δὲ ἀδελφός, “ἴσως,” ἔφη, “τυγχάνει ὁ Φίλιππος μαθητὴς ἐκείνου τοῦ διδασκάλου βουλόμενος γενέσθαι, ὡς ἐγὼ αἰσθάνομαι, ἀλλ' ἴσως αἰσχύνεται αἰτεῖσθαι παρὰ σοῦ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀκούειν αὐτόν. φιλομαθὴς δέ ἐστιν ὁ καῖς καὶ φιλομαθὴς ὢν πολυμαθὴς γενήσεται.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις, “ἀργύριον δέ,” ἔφη, “οὐκ ἔχω, ἵνα τῷ διδασκάλῳ διδῶ.”

“μὴ περὶ τούτου φρόντιζε, ὦ φίλε,” ἔφη ὁ ἀδελφός· “καὶ γὰρ οἱ ἐμοὶ παῖδες εἰς ἐκεῖνο τὸ διδασκαλεῖον φοιτῶσιν· καὶ ἄσμενος ἐγὼ τὸ ἀργύριον δώσω τῷ διδασκάλῳ ἵνα διδάσκη καὶ τὸν Φίλιππον.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις μεγάλην χάριν ἔχων, “ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν,” ἔφη, “ἀεὶ εὖφρων φαίνη ὢν ἐμοὶ καὶ τῷ υἱῷ μου. πῶς χάριν σοι ἀποδοῦναι δυνήσομαι;” καὶ ταῦτ' εἰπὼν τὸν ἀδελφὸν ἠσπάσατο.

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ — τοιαῦτα ὁ Περικλῆς λέγων ἐπειρᾶτο τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐς αὐτὸν ὀργῆς παραλύειν. οἱ δὲ δημοσίᾳ μὲν τοῖς λόγοις ἐπείθοντο καὶ οὔτε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πρέσβεις ἔτι ἔπεμπον ἕς τε τὸν πόλεμον μᾶλλον ὥρμητο, ἰδίᾳ δὲ τοῖς παθήμασιν ἐλυποῦντο. οὐ μέντοι πρότερόν γε ἐπαύσαντο ἐν ὀργῇ ἔχοντες αὐτὸν πρὶν ἐζημίωσαν χρήμασιν. ὕστερον δὲ οὐ πολλῷ αὐθις στρατηγὸν αὐτὸν εἵλοντο καὶ πάντα τὰ πράγματα ἐπέτρεψαν.

ὅσον τε γὰρ χρόνον προὔστη τῆς πόλεως ἐν τῇ εἰρήνῃ, μετρίως ἡγεῖτο καὶ ἀσφαλῶς ἐφύλαξεν αὐτήν, καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐκείνου μεγίστη· ἐπειδὴ τε πόλεμος κατέστη, φαίνεται ὁ Περικλῆς καὶ ἐν τούτῳ προγνούς τὴν δύναμιν αὐτῆς. ἐπεβίω

δὲ δύο ἔτη καὶ ἕξ μῆνας· καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐπὶ πλέον ἐγνώσθη ἡ πρόνοια αὐτοῦ ἢ ἐς τὸν πόλεμον.

ὁ μὲν γὰρ ἔφη ἡσυχάζοντάς τε καὶ τὸ ναυτικὸν φυλάσσοντας καὶ ἀρχὴν μὴ ἐπικτωμένους ἐν τῷ πολέμῳ μηδὲ τῇ πόλει κινδυνεύοντας αὐτοὺς νικήσειν. οἱ δὲ ταῦτα πάντα ἐς τὸ ἐναντίον ἔπραξαν καὶ κατὰ τὰς ἰδίας φιλοτιμίας καὶ ἴδια κέρδη κακῶς ἐπολίτευσαν. αἴτιον δὲ ἦν ὅτι ἐκεῖνος δυνατὸς ὢν οὐκ ἤγετο ὑπὸ τοῦ δήμου μᾶλλον ἢ αὐτὸς ἦγε. ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή.

Chapter 24

ΕΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ (α) — μέχρι μὲν οὐ οἱ τε Πελοποννήσιοι ἐν τῇ Ἀττικῇ ἔμενον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιορκοῦντο, ὁ Φίλιππος καθ' ἡμέραν ἤγετο ὑπὸ τῶν ἀνεψιῶν εἰς διδασκάλων. τὰ τ' οὖν γράμματα ἐδιδάσκετο ὑπὸ τοῦ γραμματιστοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ κιθαριστοῦ τὴν μουσικὴν· ἐφοίτα δὲ καὶ εἰς τοῦ παιδοτρίβου ὅπως τὴν γυμναστικὴν μελετᾷ. ἐπεὶ δ' ἠγγέλθη ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἀπῆλθον, ἅπαντες οἱ αὐτουργοὶ φόβου λελυμένοι εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐπανῆσαν. ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις τὴν τε γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας ἔμελλεν οἴκαδε κομιεῖν, ὁ δὲ ἀδελφὸς ἤρετο αὐτὸν εἰ ἐθέλει τὸν Φίλιππον παρ' ἑαυτῷ λείπειν ἵνα μὴ παύηται παιδευόμενος. ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις ταῦτα ἄσμενος δεξάμενος καὶ τὸν υἱὸν τῷ ἀδελφῷ ἐπιτρέψας ἐπορεύετο, ὁ δὲ Φίλιππος καταλειφθεὶς ἔτι πλεόνα ἐπαιδεύετο.

ὁποία δ' ἦν αὕτη ἡ παίδευσις δύναται τις γινώσκειν διάλογόν τινα τοῦ Πλάτωνος σκοπῶν, ἐν ᾧ σοφιστὴς τις, Πρωταγόρας ὀνόματι, ἐνδείκνυσθαι πειράται ὅτι διδακτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετή. ὁ γὰρ Πρωταγόρας λέγει ὅτι ἅπαντες οἱ τεκόντες τοῦτο περὶ πλείστου ποιοῦνται, ὅπως ἀγαθοὶ γενήσονται οἱ παῖδες.

“ἐκ παίδων σμικρῶν,” φησὶν, “ἀρξάμενοι μέχρι οὐπερ ἂν ζῶσιν, καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν. ἐπειδὴν πρῶτον συνή τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πάτηρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἑκάστον ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδείκνυμενοι ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρόν, καὶ τόδε μὲν ὄσιον, τόδε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει. καὶ ἐὰν μὲν πείθεται...· εἰ δὲ μή, εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς.”

— Plato, *Protagoras*, 325c 5–d7

ΕΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ (β) — “μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον τοὺς διδασκάλους κελεύουσιν ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὖ γράμματα μάθωσιν καὶ μέλλωσιν συνήσειν τὰ γεγραμμένα ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλὰ μὲν νουθετήσεις ἔνεισιν, πολλοὶ δὲ ἔπαινοι παλαιῶν ἀνδρῶν, ἵνα ὁ παῖς μιμῆται καὶ βούληται τοιοῦτος γενέσθαι.

“οἱ τ' αὖ κιθαριστὰι σωφροσύνης τε ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως μηδὲν κακουργήσουσιν οἱ νέοι. πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων αὖ ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσιν μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες, καὶ τοὺς ρυθμούς τε καὶ τὰς ἁρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς

ψυχᾷς τῶν παίδων, ἵνα ἡμερώτεροί τ' ᾦσιν, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοσσότεροι γιγνόμενοι χρήσιμοι ᾦσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν.

“ἔτι δὲ πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίονα ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὕσῃ, καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν πολέμοις καὶ ἐν ἄλλαις πράξεσιν.”

— Plato, *Protagoras*, 325d 8–326c 3

τοιαῦτα οὖν ἐπαιδεύετο ὁ Φίλιππος, καὶ ταύτῃ τῇ παιδεύσει ἡδόμενος οὕτως ἀγαθὸς μαθητὴς ἐφαίνετο ὥστε ὁ διδάσκαλος βιβλία τινὰ αὐτῷ ἔδωκεν ἵνα αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἀναγιγνώσκη.

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΕΠΑΙΝΕΙ — ἐκλήθη μὲν οὖν ποτε ὁ Φίλιππος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ὅς, “μακαρίζω μέν,” ἔφη πρὸς αὐτόν, “τὸν σὸν πατέρα, ὃ Φίλιππε. σὺ γάρ, υἱὸς αὐτοῦ ὢν, ὀργώσαν ἔχεις τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ μαθήματα. ἰδοὺ, τοῦτο τὸ βιβλίον ἔγραψε Ἡρόδοτος Ἀλικαρνασσεύς· δίδωμι δὲ τοῦτό σοι, ἵνα ἀναγιγνώσκῃς.”

ὁ δὲ Φίλιππος ἦσθη τῷ δώρῳ, καί, ἀγνοῶν τίς ἐστὶν ὁ Ἡρόδοτος, τοῦτ' ἤρετο τὸν διδάσκαλον.

ὁ δὲ ἀποκρινάμενος, “συγγραφεύς,” ἔφη, “δεινότητός ἐστιν, ὅς, εἰς Σάμον μεταστὰς χρόνον τινά, τὴν Ἰάδα ἡσκήθη διάλεκτον καὶ ἔγραψεν ἱστορίαν ἐν βιβλίοις ἑννέα. πολλάκις μὲν οὖν τὰς ἱστορίας ἀνεγίνωσκεν ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων πανηγύρεσιν ἢ ἐν ἄλλοις συλλόγοις, καὶ οὕτω τερπνοὶ ἐφαίνοντο ὄντες οἱ λόγοι οὓς ἐποίει ὥστε καὶ “Μοῦσαι” ἐκλήθησαν αἱ βίβλοι αὐτοῦ, ἑννέα καὶ αὐταὶ οὔσαι. τὸ δὲ κάλλος τῶν λόγων καὶ τὴν ἁρμονίαν αὐτῶν καὶ ὅσα μυρία καλὰ ἐκεῖνος ἔχει οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ ἐξηγεῖσθαι, ἀλλ' αὐτὸς αἰσθήσῃ, ἐὰν ἀναγιγνώσκῃς. πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων παῖδες ἐπαιδεύθησαν τοῖς τοῦ Ἡροδότου λόγοις, παιδευθήσῃ καὶ σύ, οὕτω πρόθυμος πρὸς τὰ μαθήματα ὢν.”

ὁ δὲ Φίλιππος, χάριν δοὺς πολλήν, “τί δέ,” ἔφη, “ἐκ τῆς ἱστορίας μαθήσομαι; λέγε μοι τοῦτο, ὃ φίλε διδάσκαλε, ἀντιβολῶ.”

ὁ μὲν οὖν διδάσκαλος, οὕτως ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐρωτηθεὶς, ἐνέβλεψε αὐτῷ καί, “οἱ τῆς ἱστορίας λόγοι,” ἔφη, “ὃ φιλομαθέστατε παῖ, ἀναβιβασάμενοι τὰς ψυχὰς ἐπὶ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, παρέχουσιν αὐταῖς τὴν θεάν τῶν πάσαι γενομένων. ὁ γὰρ τὰς ἱστορίας ἀναγιγνώσκων πανταχοῦ περιπολεῖ οὐδὲν καμῶν, πάσας χώρας ἐποπτεύων, πᾶσι δὲ πολέμοις ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς παραγιγνόμενος, πλήθος δὲ ἄπειρον πραγμάτων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μανθάνων, τὰ Ἀσσύρια, τὰ Αἰγύπτια, τὰ Περσικά, τὰ Μηδικά, τὰ Ἑλληνικά· νῦν μὲν τοῖς πολεμοῦσιν ἐν γῇ παραγιγνόμενος, νῦν δὲ τοῖς ἐν ἐκκλησίᾳ βουλευομένοις· μετὰ μὲν Θεμιστοκλέους ναυμαχῶν, μετὰ δὲ Λεωνίδου ταχθεὶς. εἰ δὲ καὶ Ὀδυσσεὺς σοφὸς ἦν ὅτι πολύτροπος, πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, πολὺ σοφώτερός ἐστιν ὁ τῶν μὲν κινδύνων ἐξιστάμενος, τῆς δὲ ἱστορίας ἐμπιμπλάμενος. εἰ δὲ καὶ Περσεὺς εὐδαίμων ἦν, ὅτι πτηνὸς ἦν καὶ περιεφέρετο ἐν τῷ αἰθέρι πάντα ἐποπτεύων τὰ ἐν γῇ παθήματα καὶ χώρας, πολὺ τῶν Περσέως πτερῶν ἡ ἱστορία κουφότερον καὶ μετεωρότερόν ἐστιν. αὕτη γάρ, λαβοῦσα τὴν ψυχὴν, περιφέρει πανταχοῦ. ἡ μὲν οὖν ἱστορία, ἐφήμερον ὂν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ φθειρόμενον ταχὺ καὶ ἀπολλύμενον, τῇ μνήμῃ αὐτὸ σφάζει καὶ τὰς ἀρετὰς φυλάττει, καὶ τὰς πράξεις τῇ δόξῃ ἀθανάτους ποιεῖ. πολλὰ μὲν οὖν, ὃ παῖ, τὰ τῆς ἱστορίας ὠφελήματά ἐστι τοῖς ἀνθρώποις. δῆλον δὲ ἐστὶν

ὅτι οἱ τοῦ Ἡροδότου λόγοι καὶ ὑπὸ σοῦ κάλλιστοί τε καὶ ὠφελιμώτατοι νομισθήσονται, ἐὰν ἀναγινώσκῃς αὐτούς. ἀναγνώσῃ γὰρ πῶς οἱ Ἕλληνες ἐσώθησαν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ πῶς ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ὑπὸ τῶν θεῶν ἐζημιώθη διὰ τὴν ἐαυτοῦ ὕβριν, καὶ δὴ καὶ πῶς τῶν βαρβάρων ἡττηθέντων πολλοὶ μὲν ἐτράπησαν πρὸς φυγὴν, πολλοὶ δὲ καὶ ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· οὕτω δὲ ὑπὸ Διὸς ἐφάνη τίς ἐστὶν ἡ δίκη καὶ τίς ἡ ζημία τοῖς ὑβρίζουσιν. φιλομαθὴς δὲ εἰ σύ, ὦ παῖ· σπανίως γὰρ βελτίω μαθητὴν ἔσχον. διὰ τοῦτο ῥᾶστον ἔσται σοι ταῦτα τὰ βιβλία ἀναγινώσκειν, καὶ πολλῶ θάττον ἢ οἱ ἄλλοι ἀναγνώσῃ, καίπερ μέγιστα ὄντα. κάλλιστα γάρ ἐστι, καὶ ἀρέσει σοι.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “δὴλόν ἐστιν,” ἔφη, “ὅτι ἡδιστοὶ εἰσὶν οὗτοι οἱ λόγοι, ὦ διδάσκαλε, καί, ὥσπερ σὺ λέγεις, βελτίους ποιοῦσι τοὺς παῖδας ἀναγινώσκοντας αὐτούς. χάριν οὖν σοι ἔχω πλείστην ὅτι μοι ταῦτα τὰ βιβλία δίδως. πάντα δὴ ἀγαγνώσομαι.”

καὶ ἀληθῶς ὁ Φίλιππος τῇ τοῦ Ἡροδότου συγγραφῇ μάλιστα ἤσθη· ὁ γὰρ Ἡρόδοτος οὐ μόνον τὸν τε πρὸς τοὺς Μήδους πόλεμον συγγράφει καὶ πάσας τὰς μάχας, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου ἀποδείκνυσιν, δηλῶν τίνι τρόπῳ οἱ Μῆδοι τὴν δύναμιν ἠύξησαν καὶ τίνα ἔθνη ἐφεξῆς ἐνίκησαν· ἐν οἷς πολλά τε ἄλλα λέγεται καὶ ὁ περὶ Κροῖσου λόγος· ὁ γὰρ Κροῖσος βασιλεὺς ἦν τῶν Λυδῶν, ἀνὴρ ὀλβιώτατος γενόμενος καὶ δυνατώτατος, ὃς τοὺς μὲν Ἕλληνας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ κατεστρέψατο, αὐτὸς δὲ ὑπὸ τοῦ Κύρου, βασιλέως ὄντος τῶν Μήδων, τέλος ἐνίκηθη.

Ο ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΣΙΝ — Ἡροδότου Ἀλικαρνασσεύς ἱστορίας ἀπόδειξις ἐστὶν ἥδε, ὅπως μῆτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μῆτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμαστά, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐργασθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τά τε ἄλλα καὶ δι’ ἣν αἰτίαν ἐπολέμησαν ἀλλήλοις.

οὕτω μὲν οἱ Πέρσαι λέγουσι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι οὔσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐχθρας τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως πῶς ταῦτα ἐγένετο, ὃν δὲ οἶδα αὐτὸς ἄρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλληνας, περὶ τούτου ἐξηγησάμενος προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου.

Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω, τύραννος δὲ ἐθνῶν τῶν ἐντὸς Ἄλυος ποταμοῦ. οὗτος ὁ Κροῖσος πρῶτος ἐκείνων οὓς ἡμεῖς ἴσμεν τοὺς μὲν Ἑλλήνων κατεστρέψατο, τοὺς δὲ φίλους ἐποίησατο. κατεστρέψατο μὲν Ἴωνας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ, φίλους δὲ ἐποίησατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς Κροῖσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι.

Chapter 25

Ο ΚΡΟΙΣΟΣ ΤΟΝ ΣΟΛΩΝΑ ΞΕΝΙΖΕ (α) — τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττου, ἐδέξατο τὴν βασιλείαν Κροῖσος ὁ Ἀλυάττου, ἔτη γενόμενος πέντε καὶ τριάκοντα, ὃς δὴ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλλησι ἐπιστρατεύων ἐν μέρει κατεστρέψατο. ὥς δὲ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας κατεστρέψατο, ἀφικνοῦνται ἐς τὰς Σάρδεις ἄλλοι τε ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταὶ καὶ δὴ καὶ ὁ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοις νόμους ποιήσας ἀπεδήμησεν ἔτη δέκα, λόγῳ μὲν θεωρίας ἕνεκα ἐκπλεύσας, ἔργῳ δὲ ἵνα μή τινα τῶν νόμων

ἀναγκασθῇ λῦσαι ὧν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐχ οἰοί τ' ἦσαν τοῦτο ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὄρκοις γὰρ μεγάλοις κατείχοντο δέκα ἔτη χρήσεσθαι νόμοις οὓς ἂν σφίσι Σόλων θῇται. ἀποδημήσας οὖν ἐς Αἴγυπτον ἀφίκετο καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀφικόμενος δὲ ἐξενίζετο ἐν τοῖς βασιλείοις ὑπὸ τοῦ Κροῖσου. μετὰ δέ, ἡμέρᾳ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυροὺς καὶ ἐδείκνυσαν πάντα ὄντα μεγάλα καὶ ὄλβια.

Θεασάμενον δὲ αὐτὸν τὰ πάντα καὶ σκεψάμενον ἤρετο ὁ Κροῖσος τάδε· “ξένε Ἀθηναῖε, παρὰ ἡμᾶς περὶ σοῦ λόγος ἦκει πολὺς καὶ σοφίας ἕνεκα σῆς καὶ πλάνης, ὡς θεωρίας ἕνεκα γῆν πολλὴν ἐπελήλυθας. νῦν οὖν βούλομαι ἐρέσθαι σε τίς ἐστὶν ὀλβιώτατος πάντων ὧν εἶδες.” ὁ μὲν ἐλπίζων αὐτὸς εἶναι ὀλβιώτατος ταῦτα ἡρώτα, Σόλων δὲ οὐδὲν ὑποθωπεύσας ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ χρησάμενος λέγει· “ὦ βασιλεῦ, Τέλλος Ἀθηναῖος.” Θανμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθέν, ἤρετο· “πῶς δὲ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;” ὁ δὲ εἶπε· “Τέλλῳ καὶ παῖδες ἦσαν καλοὶ τε κάγαθοι καὶ τοῖς παισὶ εἶδε τέκνα ἐκγενόμενα καὶ πάντα παραμείναντα, καὶ τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐγένετο· γενομένης γὰρ Ἀθηναίοις μάχης πρὸς γείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν πολεμίων ἀπέθανε κάλλιστα, καὶ αὐτὸν Ἀθηναῖοι δημοσίᾳ τε ἔθαψαν ὅπου ἔπεσε καὶ ἐτίμησαν μέγας.”

— from Herodotus (I. 26, 29–30)

Ο ΚΡΟΙΣΟΣ ΤΟΝ ΣΟΛΩΝΑ ΞΕΝΙΖΕΙ (β) — ὥς δὲ ταῦτα περὶ τοῦ Τέλλου ὁ Σόλων εἶπε, ὁ Κροῖσος ἤρετο τίνα δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὀλβιώτατον ἴδοι, νομίζων πάγχυ δευτερεῖα οἴσεσθαι. ὁ δέ· “Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. τούτοις γὰρ οὖσι γένος Ἀργεῖοις πλοῦτός τε ἦν ἱκανὸς καὶ πρὸς τούτῳ ρώμη σώματος τοιάδε· ἀθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ἦσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος· οὔσης ἐορτῆς τῇ Ἡρᾷ τοῖς Ἀργεῖοις, ἔδει πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγει κομισθῆναι ἐς τὸ ἱερόν, οἱ δὲ βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίγνοντο ἐν καιρῷ. οἱ δὲ νεανῖαι, ἵνα παραγένοιτο ἡ μήτηρ ἐν καιρῷ, αὐτοὶ εἴλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ δὲ τῆς ἀμάξης ἐφέρετο ἡ μήτηρ, σταδίους δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα κομίσαντες ἀφίκοντο ἐς τὸ ἱερόν.

“ταῦτα δὲ αὐτοῖς ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῶν παρόντων τελευτὴ τοῦ βίου ἀρίστη ἐγένετο, ἔδειξέ τε ἐν τούτοις ὁ θεὸς ὅτι ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μάλλον ἢ ζῆν. οἱ μὲν γὰρ Ἀργεῖοι περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεανιῶν τὴν ρώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν ἐμακάριζον, διότι τοιούτων τέκνων ἐκύρησεν. ἡ δὲ μήτηρ στᾶσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος τῆς θεοῦ ἤνχετο Κλεόβει τε καὶ Βίτωνι τοῖς ἐαυτῆς τέκνοις, οἱ αὐτὴν ἐτίμησαν μέγας, τὴν θεὸν δοῦναι ὅ τι ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστον εἶη. μετὰ δὲ ταύτην τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐώχθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεανῖαι οὐκέτι ἀνέστησαν ἀλλ' οὕτως ἐτελεύτησαν. Ἀργεῖοι δὲ αὐτῶν εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐν Δελφοῖς, ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.”

Σόλων μὲν οὖν εὐδαιμονίας δευτερεῖα ἔνειμα τούτοις, Κροῖσος δὲ ὀργισθεὶς εἶπε· “ὦ ξέν' Ἀθηναῖε, τῆς δὲ ἡμετέρας εὐδαιμονίας οὕτω καταφρονεῖς ὥστε οὐδὲ ἰδιωτῶν ἀνδρῶν ἀξίους ἡμᾶς ἐποίησας;”

— from Herodotus (I.31–32)

Ο ΣΟΛΩΝ ΤΟΝ ΚΡΟΙΣΟΝ ΟΡΓΙΖΕΙ — ὁ δὲ Σόλων εἶπεν· “ὦ Κροῖσε, ἐρωτᾷς με περὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἐγὼ δὲ ἐπίσταμαι πᾶν τὸ θεῖον φθονερὸν ὄν καὶ παραχῶδες. ἐν μὲν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστὶν ἰδεῖν ἃ μὴ τις ἐθέλει,

πολλά δὲ καὶ παθεῖν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτη ὅρον τῆς ζωῆς ἀνθρώπῳ τίθημι. ταῦτα δὲ ἔτη ἐβδομήκοντα ὄντα παρέχεται ἡμέρας διακοσίας καὶ ἑξακισχιλίας καὶ δισμυρίας. ἡ δὲ ἑτέρα αὐτῶν τῇ ἑτέρᾳ οὐδὲν ὅμοιον προσάγει πρᾶγμα.

“ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτεῖν μέγα φαίνει καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ ὃ ἐρωτᾷς με οὕτω σε λέγω, πρὶν ἂν σε τελευτήσαντα καλῶς βίον μάθω. οὐ γὰρ ὁ μεγαπλούσιος ὀλβιώτερός ἐστι τοῦ ἐφ’ ἡμέραν βίον ἔχοντος, εἰ μὴ αὐτῷ ἡ τύχη παραμείναι, ὥστε εὖ τελευτῆσαι τὸν βίον. πολλοὶ γὰρ πλούσιοι ἀνθρώπων ἄνολβοί εἰσι, πολλοὶ δὲ μέτριον ἔχοντες βίον εὐτυχεῖς. σκοπεῖν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, πῶς ἀποβήσεται. πολλοὶς γὰρ δὴ ὑποδίξας ὄλβον ὁ θεὸς προρρίζους ἀνέτρεψεν.”

ὁ Σόλων ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὐκέτι ἐχαρίζετο, ἀλλὰ ὁ Κροῖσος ἀποπέμπει αὐτόν, δόξας αὐτὸν ἀμαθῆ εἶναι, ὅς τὰ παρόντα ἀγαθὰ μεθεῖς τὴν τελευτήν παντὸς χρήματος ὁρᾶν κελεύοι.

Ο ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΦΙΛΟΣ — ἦσθη μὲν οὖν μάλιστα ὁ Φίλιππος τῷ τοῦ διδασκάλου δώρῳ, καὶ οἴκαδε ἔσπευδε ἵνα ἡσύχως τὴν βίβλον ἀναγινώσκῃ. εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν παλαιστράν ἢ παρὰ τῷ διδασκαλείῳ ἦν, ἵνα ἐπαγγεῖλαι τοῖς ἀνεψιοῖς ὅτι εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανόει.

εἰσελθὼν δὲ κατέλαβεν ἐκεῖ πολλοὺς παῖδας, φίλους αὐτοῦ ὄντας, ἀστραγαλίζοντάς τε δὲ καὶ παίζοντας ἅπαντας. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ ἐν τῇ αὐλῇ ἔπαιζον ἔξω, οἱ δὲ τινες τοῦ ἀποδυτηρίου ἐν γωνίᾳ ἡρτίαζον ἀστραγάλοις παμπόλλοις, ἐκ φορμίσκων τινῶν προαιρούμενοι· τούτους δὲ περιέστησαν ἄλλοι θεωροῦντες. οὕτω δ’ ἔχαιρον παίζοντες ὥστε οὐδεὶς ἐφαίνετο φοβεῖσθαι μὴ οἱ πολέμιοι εἰσβάλοιν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ πάντες ἡμέλουν τοῦ πολέμου καὶ τοῦ κινδύνου, ὥσπερ ἐν εἰρήνῃ τυγχάνοντες ὄντες.

ὦν δὴ καὶ ὁ ἕτερος τῶν τοῦ Φιλίππου ἀνεψιῶν ἦν, ἐστεφανωμένος· καὶ ὁ Φίλιππος προσεχώρησε ἵνα αὐτῷ διαλέγοιτο. ὁ δὲ πόρρωθεν ἀσπασάμενος ἤρετο τὸν Φίλιππον πῶς ἔχοι καὶ τί ποτε ποιοῖ.

ὁ δὲ Φίλιππος, “ὁ διδάσκαλος,” ἔφη, “κάλλιστόν μοι λόγον ἐποίησε περὶ τῆς ἱστορίας, καὶ συχνὸν παρ’ αὐτῷ διέτριψα χρόνον ἀκούων καὶ ἅμα πολλά τε καὶ καλὰ μανθάνων. νῦν δὲ οἴκαδε ἵεναι βουλοίμην ἂν. τοῦ γὰρ διδασκάλου λέγοντος, ἐγὼ τὸν νοῦν τῷ λόγῳ προσεῖχον, καλλίστῳ ὄντι, σκοπῶν εἴ πως οἷός τ’ εἴην ἐκμανθάνειν αὐτόν. πολλάκις γὰρ καὶ πρὸ τοῦδε οὕτως ἐποίησα· ἀκούων γὰρ καλὸν τινα λόγον παρὰ τοῦ διδασκάλου, εἰς περίπατον ἦα ἐξεπιστάμενος τὸν λόγον, εἰ μὴ πάνυ τι ἦν μακρὸς. ἔπειτα δὲ ἐπορευόμην ἐκτὸς τείχους ἢ οἴκαδε ἐβάδιζον ἵνα μελετῶην.”

ὁ δὲ ἀνεψιὸς ὑπολαβὼν, “δεῖξόν γε πρῶτον,” ἔφη, “ὦ φίλε, τί ἄρα ἐν τῇ ἀριστερῇ ἔχεις ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· τοπάζω γὰρ σε ἔχειν τὸν λόγον αὐτόν. ἀλλ’ ἴθι, δείκνυ.”

ὁ δὲ Φίλιππος, τὸ βιβλίον ἐκ τοῦ ἱματίου ἐξελὼν· “παῦε. οὗτος μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ τοῦ διδασκάλου λόγος. εἴθε γράψειεν· ἀλλ’ αὐτοσχεδιάζων τὸν λόγον ἐποίησε, ἢ ἴσως ἀπὸ στόματος εἶπεν. ἔστι δὲ τοῦτο βιβλίον τι, ὃ δῶρόν μοι ἔδωκε ὁ διδάσκαλος, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Ἡροδότου ἱστορίας ἀπόδειξις ἔνεστιν, ἣν περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς Μήδους, καὶ περὶ πολλῶν καὶ ἄλλων, συνέγραψε.”

ὁ δὲ ἀνεψιός, “φαίνεται μὲν οὖν,” ἔφη, “μάλα σε ἀγαπῶν ὁ διδάσκαλος, τοιαῦτα δῶρα διδούς. ἴσως γὰρ σε ἀντὶ τοῦ τεθνηκότος υἱοῦ ἔχει, καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν ὄντα, καὶ δὴ καὶ πρὸς τὰ μαθήματα ὀργῶντα.”

ὁ δὲ Φίλιππος θαυμάσας ἐνέβλεπεν αὐτῷ καί, “τί λέγεις,” ἔφη, “ὦ φίλε; ἄρα ὁ διδάσκαλος γυναικὰ τε καὶ υἱὸν εἶχεν;”

ὁ δὲ ἀνεψιὸς ἀποκρινάμενος· “ἄρ’ ἀληθῶς τοῦτ’ ἀγνοεῖς; καὶ γὰρ ὁ διδάσκαλος, ὥσπερ πολλοί, ἐσκόπει ὅπως μὴ ἔσοιτο ἄπαις, ἀλλ’ ἔσοιτο αὐτῷ ὅστις ζῶντά τε γηροτροφῆσαι καὶ τελευτήσαντα θάψοι αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον τὰ νομιζόμενα αὐτῷ ποιήσοι. οἱ δὲ ληστὰι καὶ τὴν γυναικὰ καὶ τὸν παῖδα ἥρπασαν, καὶ οὐδὲν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἀκήκοε περὶ αὐτῶν.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “ὦ τῆς συμφορᾶς,” ἔφη. “οὐ γὰρ δίκαιον ἦν τὸν διδάσκαλον, οὕτως ἀγαθὸν τε καὶ χρηστὸν ὄντα, τοιαῦτα παθεῖν. μὴ εἰς ἄλλα κακὰ πέσοι. εἰ γὰρ ἄξιός αὐτοῦ εἶην· ἴσως γὰρ δυναίμην ἂν ὥσπερ ἄλλος υἱὸς αὐτῷ εἶναι. νῦν δὲ δεῖ με οἶκαδε ἰέναι, καὶ οὐ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τί ὁ διδάσκαλος περὶ τῆς ἱστορίας ἔλεγε, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ τοῦ Ἡροδότου βιβλίον ἀναγιγνώσκειν.”

ὁ δὲ ἀνεψιός, “χαῖρε οὖν,” ἔφη, “ὦ Φίλιππε. ἀλλ’ ἄκουέ μου συμβουλεύοντος· πέρυσι γὰρ ἅμα τῷ διδασκάλῳ ἀνέγων μέρος τι ἐκ τούτου τοῦ βιβλίου· ἀνάγνωθι οὖν τὰ περὶ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττου· πολλὰ γὰρ ἐκ τῶν παθημάτων αὐτοῦ μαθήσῃ.”

ὁ δὲ Φίλιππος χάριν ἀποδοὺς τῷ ἀνεψιῷ ἔσπευδεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἵνα τὰ τοῦ Κροίσου πράγματα ἀναγνοίῃ. οἴκοι δὲ τὸ βιβλίον ἀνείλιξε καὶ ἀναγιγνώσκειν ἤρξατο. πρῶτον μὲν οὖν ὁ Ἡρόδοτος περὶ τῆς ἔχθρας συνέγραψε τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἔπειτα δὲ περὶ τοῦ Ἀλυάττου. τέλος δὲ ταῦτα ἀνέγνω ὁ Φίλιππος περὶ τοῦ Κροίσου.

Chapter 26

Ο ΚΡΟΙΣΟΣ ΤΟΝ ΠΑΙΔΑ ΑΠΟΛΛΥΣΙΝ (α) — ὥς δὲ ἀπῆλθεν ὁ Σόλων, ἔλαβεν ἐκ τοῦ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροῖσον, διότι ἐνόμισεν ἑαυτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. καθεύδοντι γὰρ αὐτῷ ἐπέστη ὄνειρος, ὃς αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν ἔφαινε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ Κροίσῳ δύο παῖδες, ὧν ὁ μὲν ἕτερος κωφὸς ἦν, ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡλικίων πολὺ πρῶτος· ὄνομα δὲ αὐτῷ ἦν Ἄτys. τοῦτον οὖν τὸν Ἄτyn σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος ἀποθανεῖσθαι αἰχμῇ σιδηρᾷ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ ἐξηγέρθη, φοβούμενος τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ παιδί γυναικὰ, ἐπὶ πόλεμον δὲ οὐκέτι ἐξέπεμψεν αὐτόν, ἀκόντια δὲ καὶ δόρατα καὶ πάντα οἷς χρῶνται ἐς πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τι τῷ παιδί ἐμπέσοι.

ἔχοντας δὲ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀφικνεῖται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ οὐ καθαρὸς ὢν τὰς χεῖρας. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰς Κροίσου οἰκία καθαρσίου ἐδεῖτο ἐπικυρῆσαι· ὁ δὲ Κροῖσος αὐτὸν ἐκάθηρεν. ἐπεὶ δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησεν ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁπόθεν τε ἦκοι καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε· “ὦ ἄνθρωπε, τίς τ’ ὢν καὶ πόθεν ἦκων ἐς τὰ ἐμὰ οἰκία παρεγένου;” ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· “ὦ βασιλεῦ, Γορδίου μὲν εἰμι παῖς, ὀνομάζομαι δὲ Ἄδραστος, φονεύσας δὲ τὸν ἐμαντοῦ ἀδελφὸν ἄκων πάρεμι, ἐξεληλαμένος ὑπὸ τοῦ πατρός.” ὁ δὲ Κροῖσος ἀπεκρίνατο· “ἀνδρῶν τε φίλων ἐκγονος εἶ καὶ ἦκεις ἐς φίλους, ὅπου ἀμηχανήσεις οὐδενὸς μένων ἐν τοῖς ἡμετέροις οἰκίαις. συμφορὰν δὲ ταύτην παραινῶ σοι ὥς κουφότατα φέρειν.”

— from Herodotus (I. 34–35)

Ο ΚΡΟΪΣΟΣ ΤΟΝ ΠΑΙΔΑ ΑΠΟΛΛΥΣΙΝ (β) — ὁ μὲν οὖν Ἄδραστος δίαιταν εἶχε ἐν Κροΐσου, ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ τῷ ὄρει ὅς μέγας γίγνεται· ὁρμώμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ ὅρους τούτου τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διέφθειρε, πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ’ αὐτὸν ἐξελθόντες ἐποιοῦν μὲν κακὸν οὐδέν, ἔπασχον δὲ κακὰ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ ἀφικόμενοι παρὰ τὸν Κροΐσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι ἔλεγον τάδε· “ὦ βασιλεῦ, ὅς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦτον προθυμούμενοι ἐλεῖν οὐ δυνάμεθα. νῦν οὖν δεόμεθά σου τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεανίας καὶ κύνας πέμψαι ἡμῖν, ἵνα αὐτὸν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.”

Κροΐσος δὲ μεμνημένος τοῦ ὀνείρου τὰ ἔπη ἔλεγε τάδε· “τὸν παῖδα οὐκ ἐθέλω πέμψαι· νεόγαμος γάρ ἐστι καὶ ταῦτα αὐτῷ νῦν μέλει. Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ κύνας πέμψω καὶ κελεύσω τοὺς ἰόντας ἐξελεῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.”

ὁ δὲ παῖς ἀκούσας ἃ εἶπεν Κροΐσος τοῖς Μυσοῖς, πρὸς αὐτὸν προσήλθε καί, “ὦ πάτερ,” φησίν, “διὰ τί οὐκ ἐθέλεις με πέμψαι ἐς τὴν ἄγραν; ἄρα δειλίαν τινὰ ἔν μοι εἶδες ἢ ἀθυμίαν;” ὁ δὲ Κροΐσος ἀποκρίνεται τοῖσδε· “ὦ παῖ, οὔτε δειλίαν οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι ἰδὼν ποιῶ ταῦτα, ἀλλὰ μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι· ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρᾶς ἀπολεῖσθαι.” ἀποκρίνεται δὲ ὁ νεανίας τοῖσδε· “συγγνώμη μὲν ἐστὶ σοι, ὦ πάτερ, ἰδόντι ὅψιν τοιαύτην περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν. λέγεις δὲ ὅτι ὁ ὄνειρος ἔφη ὑπὸ αἰχμῆς σιδηρᾶς ἐμὲ τελευτήσῃν· ὅς δὲ ποῖαι μὲν εἰσι χεῖρες, ποῖα δὲ αἰχμὴ σιδηρᾶ; ἐπεὶ οὖν οὐ πρὸς ἄνδρας ἡμῖν γίγνεται ἡ μάχη, μέθες με.” ἀμείβεται Κροΐσος· “ὦ παῖ, νικῶς με γνώμην ἀποφαίνων περὶ τοῦ ὀνείρου. μεταγιγνώσκω οὖν καὶ μεθίμημί σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγραν.”

εἰπὼν δὲ ταῦτα ὁ Κροΐσος τὸν Ἄδραστον μεταπέμπεται καὶ αὐτῷ λέγει τάδε· “Ἄδραστε, ἐγὼ σε ἐκάθηρα καὶ ἐν τοῖς οἰκίοις ἐδεξάμην· νῦν οὖν φύλακα τοῦ παιδὸς ἐμοῦ σε χρήζω γενέσθαι ἐς ἄγραν ὁρμωμένον.” ὁ δὲ Ἄδραστος ἀπεκρίνατο· “ἐπεὶ σὺ σπεύδεις καὶ δεῖ μέ σοι χαρίζεσθαι, ἔτοιμός εἰμι ποιεῖν ταῦτα, τὸν τε παῖδα σὸν ὃν κελεύεις φυλάσσειν ἀσφαλῆ τοῦ φυλάσσοντος ἔνεκα προσδόκα σοι νοστήσειν.”

ἦσαν μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νεανίας καὶ κυσίν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ὀλυμπον τὸ ὄρος ἐζήτουν τὸ θηρίον, εὐρόντες δὲ καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ ἐσηκόντιζον. ἐνταῦθα δὴ ὁ ξένος, ὁ καθαρθεὶς τὸν φόνον, ἀκοντίζων τὸν ὕν, τοῦ μὲν ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροΐσου παιδός. ὁ μὲν οὖν βληθεὶς τῇ αἰχμῇ ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν φήμην, ἔτρεχε δὲ τις ὡς ἀγγελῶν τῷ Κροΐσῳ τὸ γενόμενον. ἀφικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόρον εἶπεν αὐτῷ.

— from Herodotus (I. 36–43)

Ο ΑΔΡΗΣΤΟΣ ΕΑΥΤΟΝ ΣΦΑΖΕΙ — ὁ δὲ Κροΐσος τῷ μὲν θανάτῳ τοῦ παιδὸς συνεταράχθη, ἔτι δὲ μᾶλλον ὠδύρετο διότι τὸν παῖδα ἀπέκτεινε ἐκεῖνος ὃν αὐτὸς φόνου ἐκάθηρε. λυπούμενος δὲ τῇ συμφορᾷ δεινῶς, ἐκάλει μὲν Δία καθάρσιον, μαρτυρόμενος ἃ ὑπὸ τοῦ ξένου ἔπαθεν, ἐκάλει δὲ Δία ἐφέστιον, διότι ἐν τοῖς οἰκίοις δεξάμενος τὸν ξένον ἐλάνθανε βόσκων τὸν φονέα τοῦ παιδός, ἐκάλει δὲ καὶ Δία ἑταιρεῖον, διότι φύλακα συμπέμψας αὐτὸν ἡῦρε πολεμιώτατον.

παρήσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες τὸν νεκρόν, ὅπισθε δὲ εἶπετο αὐτῷ ὁ φονεύς. στάς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ παρεδίδου ἑαυτὸν Κροῖσῳ προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάζει ἑαυτὸν κελεύων τῷ νεκρῷ, λέγων ὅτι οὐκέτι χρὴ βιοῦν.

Κροῖσος δὲ ταῦτα ἀκούσας τὸν τε Ἄδρηστον οἰκτίρει, καίπερ ὢν ἐν κακῷ οἰκείῳ τοσοῦτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· “ἔχω, ὦ ξένε, παρὰ σοῦ πᾶσαν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος εἶ, ἀλλὰ θεῶν τις, ὅς μοι πάλαι προεσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.” Κροῖσος μὲν οὖν ἔθαψε τὸν ἑαυτοῦ παῖδα, Ἄδρηστος δέ, οὗτος δὴ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφοῦ, φονεὺς δὲ τοῦ κατήρατος, ἐπεὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, βαρυσυμφορώτατος ὢν, ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ ἑαυτόν.

Ο ΦΘΟΝΟΣ ΤΩΝ ΘΕΩΝ — ταῦτ’ ἀναγνούς, ὁ Φίλιππος μάλα ἐταράχθη καὶ ἐδάκρυσε τῇ τοῦ Κροῖσου συμφορᾷ.

εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τῶν ἀνεψιῶν ὁ ἕτερος, καὶ ἰδὼν τὸν Φίλιππον δακρύοντα, “τί ἐστίν σοι,” ἔφη, “ὦ Φίλιπε; τί δὲ παθὼν δακρύεις, τοῦτο τὸ βιβλίον ἐν χερσὶ ἔχων;”

ὁ δὲ Φίλιππος, τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύων μεστοὺς ἐκ τῆς βίβλου ἄρας τε καὶ τῷ ἀνεψιῷ ἐμβλέψας, “ἴσως καὶ σύ,” ἔφη, “ὥσπερ ὁ σὸς ἀδελφός, ἅμα τῷ διδασκάλῳ ἀνέγνως πέρυσι τὰ τοῦ Κροῖσου ἐλαινὰ πράγματα· νῦν δὴ δὲ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ ἀνεγίνωσκον, καὶ οὐχ οἶός τ’ ἦν μὴ οὐκ οἰκτίρειν αὐτόν καὶ δακρύειν. εἰσῆλθε δέ με λογισάμενον κατοικτίραι οὐ μόνον αὐτόν ἀλλὰ καὶ πάντα ἀνθρώπινον βίον, εἰ καὶ ὁ Κροῖσος, καίπερ οὕτως ὄλβιος φαινόμενος εἶναι, εἰς τοσαύτην συμφορὰν ἐνέπεσε καὶ οὐδὲν ἐδυνήθη ποιῆσαι πρὸς τὸ τῶν θεῶν βούλευμα. ὁμοίως δὲ τῶν ἀνθρώπων οὐδεὶς οὕτως εὐδαίμων τυγχάνει ὢν ὥστε πολλάκις καὶ οὐχ ἅπαξ ἀποθανεῖν μὴ βουλευθῆναι μᾶλλον ἢ ζῆν. αἴ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσιν καὶ αἱ νόσοι συνταράττουσιν ποιοῦσι δοκεῖν εἶναι μακρόν τὸν βίον καίπερ βραχὺν ὄντα. οὕτως ὁ μὲν θάνατος πολλάκις, μοχθηρῆς οὔσης τῆς ζωῆς, καταφυγὴ αἰρετωτάτη φαίνεται εἶναι· ὁ δὲ θεὸς γεύσας τὸν ἀνθρώπον γλυκέος βίου, ἐξαίφνης φθονερὸς εὐρίσκεται ὢν.”

ὁ δὲ ἀνεψιὸς ὑπολαβὼν, “εὐφήμει,” ἔφη, “ὦ φίλε· φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἴσταται. εἰ δὲ τοῦτο εἰπεῖν βούλει, ὅτι οἱ θεοὶ τὴν ὕβριν κολάζουσι καὶ ἀεὶ κωλύουσι ἡμᾶς ἐπιλανθάνεσθαι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθενοῦς οὔσης, ὁμολογῶ σοι. οὐ γὰρ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ, θνητῷ ὄντι, ἑαυτὸν μακαρίσαι καὶ ἄξιον νομίσαι τῆς τε εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἀταραξίας τῆς τῶν ἀθανάτων θεῶν. καὶ γὰρ οἱ ὀλβιώτατοι τῶν ἀνθρώπων, εἰ γινώσκουσιν ὅτι ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ εἰσιν, ἐκεῖνο πρῶτον μανθάνουσιν, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πραγμάτων, ὅς, περιφερόμενος, οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἂρ’ ἀγνοεῖς τί ὁ Πολυκράτης ἔπαθε;”

ὁ δὲ Φίλιππος, “τίς ποτε,” ἔφη, “οὗτος ὁ Πολυκράτης ἦν;”

ὁ δὲ ἀνεψιὸς ἀποκρινάμενος, “τύραννος,” ἔφη, “ἐτύγχανε ὢν, ἄρχων τῶν Σαμίων· ἔσχε γὰρ Σάμον ἐπαναστάς. δύο ἦσαν αὐτῷ ἀδελφοί, ὀνόμασι Παντάγνωτος καὶ Συλοσῶν· πρῶτον μὲν οὖν εἰς τρία μέρη διελὼν τὴν πόλιν τοῖς ἀδελφοῖς ἔμεινε· ἔπειτα δὲ τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνας, τὸν δὲ νεώτερον, Συλοσῶντα, ἐξελάσας, μόνος ἔσχε πᾶσαν Σάμον. ἔχων δὲ τὴν νῆσον, ξενίαν τῷ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεύοντι, ὀνόματι Ἀμάσει, συνέθετο, πέμπων τε δῶρα καὶ δεχόμενος

ἄλλα παρ' ἐκείνου. ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ τοῦ Πολυκράτους τὰ πράγματα ἠϋξέτο· ὅποι γὰρ ἔλθοι στρατεύεσθαι, πάντα αὐτῷ ἐχώρει εὐτυχῶς· συχνὰς μὲν δὴ τῶν νήσων εἶλε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἡπείρου ἄσπῃ. καὶ ὁ Πολυκράτης εὐτυχῶν μεγάλως οὐκ ἐλάνθανε τὸν Ἄμασιν, ἀλλ' αὐτὸς περὶ τούτου ἐφρόνιζεν. πολλῷ δὲ ἔτι πλείονος εὐτυχίας αὐτῷ γιγνομένης, ὁ Ἄμασις, γράψας τάδε, ἐπέστειλεν εἰς Σάμον· “Ἄμασις Πολυκράτει ὧδε λέγει. ἡδὺ μὲν ἐστὶ πυνθάνεσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξένον εὖ πράττοντα· ἐμοὶ δὲ αἰ σοὶ μεγάλα εὐτυχία οὐκ ἀρέσκουσι· ἐπίσταμαι γὰρ ὡς τὸ θεῖόν ἐστι φθονερόν. ἐγὼ δὲ βοῦλομαι, ὥσπερ ἐμαυτῷ, οὕτω τοῖς ἐμοῖς φίλοις τὰ μὲν τῶν πραγμάτων εὐτυχεῖν, τὰ δὲ δυστυχεῖν, καὶ οὕτω διάγειν τὸν βίον ἐναλλάξ πράττων, μᾶλλον ἢ εὐτυχεῖν τὰ πάντα. οὐδένα γάρ πω οἶδα ὅστις, εὐτυχῶν τὰ πάντα, εἰς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε. σὺ μὲν οὖν νῦν ἐμοὶ πειθόμενος ποίησον τάδε· φροντίσας ὅ τι ἂν εὐρῆς ὅν σοι πλείστου ἄξιον, καὶ ἐφ' ᾧ ἀπολομένῳ σὺ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, λαβὼν τοῦτο οὕτως ἀπόβαλε ὥστε μηκέτι ὑπ' ἀνθρώπων εὑρεθῆναι.” ταῦτα δὲ ἀναγνοὺς ὁ Πολυκράτης, συνεῖς ὅτι εὖ συνεβούλευεν ὁ Ἄμασις, ἐφρόνιζεν ἐφ' ᾧ τῶν κειμηλίων ἀπολομένῳ ἂν μάλιστα ἀλγήσειε· φροντίσας δὲ ἡὔρε τόδε· ἦν αὐτῷ σφραγὶς χρυσοῦ καὶ σμαράγδου λίθου, κάλλιστον ἔργον Σαμίου τεχνίτου. ἐπεὶ οὖν ταύτην αὐτῷ ἐδόκει ἀποβαλεῖν, ἐποίει τάδε· εἰς ναῦν εἰσέβη, καὶ ἐκέλευε τοὺς ναύτας ἀναγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὸ πέλαγος· ὥς δὲ πολὺν ἀπέσχε τῆς νήσου, περιελόμενος τὴν σφραγίδα, πάντων τῶν ναυτῶν ὁρώντων ἔρριπεν εἰς τὸ πέλαγος. τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλει, ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τῇ συμφορᾷ ᾤκτιρεν. πέμπτη δὲ ἡ ἔκτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τούτων τάδε αὐτῷ συνέβη· ἀνὴρ ἀλιεύς, λαβὼν ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλόν, ἡξίου αὐτὸν τῷ Πολυκράτει δῶρον δοθῆναι· φέρων δὲ εἰς τὰ βασιλεια, οὕτως εἶπε διδούς τὸν ἰχθύν· “ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε τὸν ἰχθὺν ἐλὼν οὐκ ἡξίου φέρειν εἰς ἀγοράν, ἀλλὰ μοι ἐδόκει σοὺ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς· σοὶ δὲ αὐτὸν φέρων δίδωμι.” ὁ δέ, ἡσθεὶς τοῖς τοῦ ἀλιεύς λόγους, αὐτὸν ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλεσε. ὁ μὲν οὖν ἀλιεύς, μέγα ποιούμενος ταῦτα, ἦει εἰς τὴν οἰκίαν· οἱ δὲ θεράποντες οἱ τοῦ Πολυκράτους, τέμνοντες τὸν ἰχθύν, ἐν τῇ γαστρὶ αὐτοῦ εὐρίσκουσιν ἐνοῦσαν τὴν τοῦ τυράννου σφραγίδα· ὥς δὲ εἰδόν τε καὶ ἔλαβον, ἔφερον χαίροντες παρὰ τὸν Πολυκράτη, διδόντες δὲ αὐτῷ τὴν σφραγίδα ἔλεγον τίνι τρόπῳ ἠῦρέθη. τὸν δὲ Πολυκράτη εἰσῆλθε θεῖον εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἔγραψε ἐν ἐπιστολῇ πάντα τὰ γενόμενα, γράψας δὲ εἰς Αἴγυπτον ἔστειλε. ἀναγνοὺς δὲ ὁ Ἄμασις τὴν ἐπιστολήν, ἔμαθεν ὅτι οὐκ εὖ τελευτήσοι Πολυκράτης, ὅς, εὐτυχῶν τὰ πάντα, καὶ ἃ ἀποβάλλει εὐρίσκει. μετὰ γὰρ οὐ πολὺν χρόνον ὁ Πολυκράτης διεφθάρη κακῶς ὑπ' Ὀροΐτου, ἀνδρὸς Πέρσου· ἀποκτείνας δὲ αὐτὸν Ὀροΐτης ἀνεσταύρωσεν. Πολυκράτους μὲν δὴ αἰ πολλὰ εὐτυχία εἰς τοῦτο ἐτελεύτησαν, ὥσπερ αὐτῷ Ἄμασις, ὁ Αἰγύπτου βασιλεύς, προῦμαντεύσατο.”

ταῦτ' εἰπὼν ὁ μὲν ἀνεψιός, χαίρειν κελεύσας τὸν Φίλιππον, εἰς τὸν πατέρα ἔξωθεν τῆς οἰκίας καλοῦντα αὐτὸν ἀπῆλθε. ὁ δὲ Φίλιππος ὀλίγον τινὰ χρόνον ἐνεθυμεῖτο τοὺς τοῦ ἀνεψιοῦ λόγους· ἔπειτα δὲ αὐθις εἰς τὸ τοῦ Ἡροδότου βιβλίον ἐπανῆλθεν.

Chapter 27

Ο ΚΡΟΙΣΟΣ ΕΠΙ ΤΟΝ ΚΥΡΟΝ ΣΤΡΑΤΕΥΕΤΑΙ (α) — Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ ἐκάθητο τοῦ παιδὸς ἐστερημένος· μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπεὶ ὁ Κῦρος βασιλεὺς

γενόμενος τῶν Περσέων τοὺς τε Μήδους ἐνίκησε καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα ἠϋξανε, ἤθελεν ὁ Κροῖσος, εἴ πως δύναιτο, τὴν δύναμιν αὐτῶν παῦσαι πρὶν μεγάλους γενέσθαι. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ χρησθαι τῷ μαντεῖϊ τῷ ἀρίστῳ, ἵνα μάθοι εἰ δέοι ἐπὶ τοὺς Πέρσας στρατεύεσθαι. πρῶτον μέντοι ἔδει γιγνώσκειν τί μαντεῖόν ἐστι ἀρίστον. πάντων οὖν τῶν μαντείων ἀπεπειρῶτο, ἀγγέλους πέμψας, τοὺς μὲν ἐς Δωδώνην, τοὺς δὲ ἐς Δελφοὺς, ἄλλους δὲ ἄλλοσε. τοὺς δὲ ἀγγέλους ἐκέλευε τῇ ἑκατοστῇ ἡμέρᾳ ἀφ' ἧς ἂν ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων χρησθαι τοῖς χρηστηρίοις, ἐρωτῶντας τί ποιῶν τυγχάνει ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος, καὶ ὅς' ἂν λέγῃ τὰ χρηστήρια γράψαντας ἀναφέρειν παρ' ἑαυτόν.

ὅτι μὲν τὰ ἄλλα χρηστήρια ἐθέσπισεν, οὐ λέγεται ὑπ' οὐδενός, ἐν δὲ Δελφοῖσι ἐπεὶ τάχιστα εἰσηλθον οἱ Λυδοὶ χρησόμενοι τῷ θεῷ, ἡ Πυθίη λέγει τάδε·

οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμον τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης, καὶ κωφοῦ συνήμι καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω. ὁδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσιν.

ταῦτα θεσπιάσας τῆς Πυθίης, οἱ Λυδοὶ γράψαντες ἀπῆλθον ἐς τὰς Σάρδεις. ὥς δὲ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρήσαν φέροντες τοὺς χρησμούς, ὁ Κροῖσος πάντα τὰ γεγραμμένα ἀνεγίγνωσκε. τῶν μὲν οὖν ἄλλων οὐδὲν ἤρεσκε οἱ, ὥς δὲ τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα ἠύχετο καὶ ἐδέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντεῖον τὸ ἐν Δελφοῖσιν, διότι ἐξηῦρεν ἃ αὐτὸς ἐποίησεν.

μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἐτίμα, Λυδοὺς τε πάντας ἐκέλευε θύειν ὅτι ἔχοι ἕκαστος. καὶ πλεῖστα καὶ κάλλιστα δῶρα ἔπεμψεν ἐς Δελφοὺς, καὶ τοὺς ἄγειν μέλλοντας ἐκέλευεν ἐρωτᾶν τὰ χρηστήρια εἰ δέοι Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας. ὥς δὲ ἀφικόμενοι οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρήσαντο τοῖς χρηστηρίοις. ἡ δὲ Πυθίη τάδε ἀπεκρίνατο, ὅτι ἐὰν στρατεύηται Κροῖσος ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. ἐπεὶ δὲ τὸν χρησμὸν ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ἥσθη πάνυ ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου ἀρχήν. οὕτως οὖν ἐλπίσας ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων ἀρχήν. καὶ ὥς ἀφίκετο ἐς τὸν Ἄλυν ποταμὸν διαβὰς σὺν τῷ στρατῷ τῶν Πτερίων εἴλε τὴν πόλιν.

Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν ἠντιοῦτο Κροίσῳ. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσαστο. Κροῖσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα (ἦν γὰρ οἱ στρατὸς πολλῷ ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου), τοῦτο μεμφθεὶς, ὥς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειρᾶτο ἐπιῶν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυνε ἐς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων τοὺς τε Αἰγυπτίους παρακαλεῖν κατὰ τὸ ὄρκιον (ἐποίησατο γὰρ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην) καὶ μεταπέμψασθαι τοὺς Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίην), καλέσας τε δὴ τούτους καὶ τὴν ἑαυτοῦ συλλέξας στρατιήν, ἐν νόῳ εἶχε ἅμα τῷ ἦρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας.

— from Herodotus (I. 46–50, 53–54, 76–77)

Ο ΚΡΟΙΣΟΣ ΕΠΙ ΤΟΝ ΚΥΡΟΝ ΣΤΡΑΤΕΥΕΤΑΙ (β) — Κῦρος δὲ αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, ἐπιστάμενος ὥς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, ἐβουλεύσατο ἐλαύνειν ὥς τάχιστα δύναιτο ἐπὶ τὰς Σάρδεις. ὥς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίηε κατὰ τάχος· ἐλάσας γὰρ

τὸν στρατὸν ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος ἦλθε Κροΐσῳ. ἐνταῦθα Κροΐσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀφιγμένος, ὅμως τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρειότερον οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου. ἡ δὲ μάχη αὐτῶν ἦν ἀφ' ἵππων, καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί.

ἐς δὲ τὸ πεδίον συνελθόντων αὐτῶν τὸ πρὸ τοῦ ἄστεως, ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, φοβούμενος τὴν ἵππον, ἐποίησε τοιόνδε· πάσας τὰς καλήμους, αἱ τὸν τε σῖτον ἔφερον καὶ τὰ σκεύεα, προσέταξε πρὸ τῆς ἄλλης στρατιῆς προῖέναι πρὸς τὴν Κροΐσου ἵππον, ταῖς δὲ καμήλοις ἔπεσθαι τὸν πεζὸν ἐκέλευε. ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἔταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὡς δὲ πάντες τεταγμένοι ἦσαν, παρήνεσε αὐτοῖς τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένοις κτείνειν πάντας, Κροΐσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντίον τῆς ἵππου τῶνδε εἵνεκα· κάμηλον γὰρ ἵππος φοβεῖται καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ιδέην αὐτῆς ὁρῶν οὔτε τὴν ὁσμὴν ὀσφραινόμενος. ταῦτα οὖν ἐσεσόφιστο ἵνα τῷ Κροΐσῳ ἄχρηστον ᾖ τὸ ἱππικόν. ὡς δὲ καὶ συνῆσαν ἐς τὴν μάχην, ἐνταῦθα ὡς τάχιστα ὥσφροντο τῶν καμήλων οἱ ἵπποι καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροΐσῳ ἡ ἐλπὶς.

οὐ μέντοι οἷ γε Λυδοὶ δειλοὶ ἦσαν. ἀλλ' ὡς ἔμαθον τὸ γιγνόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων πεζοὶ τοῖς Πέρσησι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοὶ καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ τεῖχος ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

— from Herodotus (I. 79–80)

Η ΛΑΒΔΑ ΣΩΙΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙΟΝ — ὡς δὲ ἔτεκε ἡ Λάβδα, οἱ Βακχιάδαι πέμπουσι δέκα ἄνδρας ἐς τὸν δῆμον ἐν ᾧ ὄκεε ὁ Ἡετίων, ὡς ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. ἀφικόμενοι δὲ οὗτοι καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλήν, τὴν Λάβδαν ᾗτεον τὸ παιδίον. ἡ δὲ οὐκ ἐπισταμένη διὰ τί ἦλθον καὶ δοκέουσα αὐτοὺς φίλους εἶναι τοῦ ἀνδρός, φέρουσα τὸ παιδίον ἔδωκεν αὐτῶν ἐνί. τοῖσι δὲ ἐβεβούλευτο ἐν τῇ ὁδῷ τὸν πρῶτον αὐτῶν λαβόντα τὸ παιδίον ἀποκτείνειν. ἡ οὖν Λάβδα φέρουσα ἔδωκε, τὸ δὲ παιδίον θεΐῃ τύχῃ προσεγέλασε τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν· ὁ δὲ οἰκτίρας οὐκ ἐδύνατο αὐτὸ ἀποκτείνειν, ἀλλὰ τῷ δευτέρῳ παρέδωκεν, ὁ δὲ τῷ τρίτῳ· οὕτω τε διεξῆλθε διὰ πάντων παραδιδόμενον, οὐδενὸς βουλομένου τὸ ἔργον ἐργάσασθαι.

ἀποδόντες οὖν τῇ μητρὶ τὸ παιδίον καὶ ἐξελθόντες, ἐστῶτες ἐπὶ τῇ θύρῃ ἀλλήλους ᾗτιῶντο, καὶ μάλιστα τὸν πρῶτον λαβόντα, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδογμένα, ἕως μετὰ πολὺν τινα χρόνον ἔδοξεν αὐτοῖς αὐθις ἐσελθοῦσι πᾶσι μετέχειν τοῦ φόνου. ἡ δὲ Λάβδα πάντα ταῦτα ἤκουε, ἐστῶσα πρὸς αὐτῇ τῇ θύρῃ· φοβουμένη δὲ μὴ τὸ δεύτερον λαβόντες τὸ παιδίον ἀποκτείνωσι, φέρουσα ἀποκρύπτει ἐς κυψέλην, ἐπισταμένη ὡς εἰ ἐπανόιεν, πάντα ἐρευνήσειν μέλλοιεν· ὃ δὲ καὶ ἐγένετο. ἐσελθοῦσι δὲ καὶ ἐρευνήσασι, ὡς οὐκ ἐφαίνετο τὸ παιδίον, ἔδοξεν ἀπιέναι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς πέμψαντας ὡς πάντα ἐποίησαν ἃ ἐκεῖνοι ἐκέλευσαν. οἱ μὲν δὲ ἀπελθόντες ταῦτα ἔλεγον. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ παῖς ἠυξάνετο, καὶ τοῦτον τὸν κίνδυνον διαφυγών, Κύψελος ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς κυψέλης ἐν ᾗ ἐκρύφθη.

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΕΜΟΝ ΜΙΣΕΙ — ταῦτα ἀναγνόντα εἰσῆλθε τὸν Φίλιππον ἡ τοῦ πολέμου φροντίς. δεινῶς γὰρ ἠθύμει ἀκούων πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τετμημένην ὑπὸ τῶν πολεμίων· ἐφρόντιζε δὲ νομίζων τοὺς τε τοῦ πατρὸς ἀγροὺς πεπορημένους καὶ τὴν οἰκίαν κεκαυμένην.

παῖς ἦν τότε ἐκκαίδεκα ἐτῶν ὁ Φίλιππος. ἐνεθυμεῖτο οὖν ὡς ἴσως μετ' οὐ πολὺν χρόνον δεήσοι καὶ αὐτὸν στρατεύεσθαι τε καὶ μάχεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους· καίπερ δὲ εὐθυμὸς ὢν καὶ ἔτοιμος ἀμύνειν τοὺς πολεμίους τῇ πατρίδι, οὐδὲν ἤττον ἐννοῶν ὅτι δεῖ αὐτὸν ὠπλισμένον ἰέναι εἰς μάχην, ἐφοβεῖτο ὀλίγον τι.

“πεπαίδευμαι δὲ εἰς ἀρετήν,” ἔφη πρὸς ἑαυτόν, “καὶ ἄξιός ἔσομαι τῶν προγεγενημένων. ἤκουσα δὲ ἱππομαχίαν τινὰ βραχεῖαν γενομένην τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Βοιωτῶν ἱππέας· νενίκηνται μὲν οἱ Βοιωτοί, βεβλαμμένοι δὲ εἰσι καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐκ ὀλίγοι. πάντων γὰρ τῶν κακῶν πατὴρ ὁ πόλεμος φαίνεται ὢν.

“ἐγὼ δὲ οὐ πέπεισμαι τοῖς τοῦ Περικλέους λόγοις. λέγει γὰρ ὅτι εἰ καὶ τέμνηται ἡ τῶν Ἀθηναίων γῆ, οὐδὲν ἤττον δυνάμεθα νικῆσαι τοὺς Λακεδαιμονίους κατὰ θάλατταν, κράτιστοι ναῦται ὄντες· τίς δὲ ἀποδώσει ἡμῖν τὰς ἀμπέλους; τίς δὲ ἀνοικοδομήσει τὰς κεκαυμένας οἰκίας; ἔδει δὲ προμάχεσθαι τῆς γῆς καὶ τῶν οἰκῶν ὅπου οὐ μόνον οἱ ἡμέτεροι πατέρες, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τεθράμμεθα. δῆλον οὖν ὅτι ὁ Περικλῆς, πείσας τοὺς Ἀθηναίους καταλιπεῖν τοὺς ἀγροὺς, ὑπὸ τῶν ναυτῶν μὲν τετίμηται, ὑπὸ δὲ τῶν τε γεωργῶν καὶ τῶν αὐτουργῶν οὐ πεφίληται. ὅμως δὲ ὑπ' αὐτοῦ πεπεισμένοι εἰσίν, καὶ νῦν σχεδὸν πάντες οἱ ἀγροὶ καὶ πάντες οἱ κλῆροι οἱ ἐν τῇ Ἀττικῇ, καταλελειμμένοι ὑπὸ τῶν αὐτουργῶν, διεφθαρμένοι εἰσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων. εἰσὶν δὲ τινες οἱ, βουλόμενοι τὴν πόλιν ἀναλαβεῖν τὴν ἡγεμονίαν, ταύτην διὰ πολέμου μᾶλλον ἢ δι' εἰρήνης ἡγοῦνται ἂν καταπραχθῆναι· μέχρι τοῦ νῦν δὲ τῷ πολέμῳ πενέστεροι πεποiehμέθα καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένειν ἠναγκάσμεθα, καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας διαβεβλήμεθα καὶ πάντας τρόπους τεταλαιπωρήμεθα.

“δεῖ δὲ ὡς τάχιστα τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι πρὸς πάντας τοὺς Ἑλληνας. ἐὰν γὰρ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, μετὰ πολλῆς μὲν ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν, ἀπαλλαγέντες πολέμων καὶ κινδύνων καὶ ταραχῆς εἰς ἣν νῦν πρὸς ἀλλήλους καθέσταμεν· καὶ αὐθις ἡσύχως τὸν βίον ἄξομεν, ἀδεῶς γεωργοῦντες καὶ τὴν θάλατταν πλέοντες καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις ἐπιχειροῦντες αἱ νῦν διὰ τὸν πόλεμον ἡμέληνται.

“νῦν δὲ χαλεπά ἐστι τὰ πράγματα, καὶ πανταχοῦ ταραχή. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρασκευάσθαι· ἡμῶν δέ, ὡς γε ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδεὶς οὐδὲν ἐπιμελεῖται ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα καὶ ὡς τάχιστα λελύσεται τὰ τοῦ πολέμου κακά.

“ὅτι δὲ πόλεμοι ἀεὶ ποτε γίνονται καὶ ὅτι καταλύονται, πάντες ἐπίστανται. καὶ ἡμεῖς οὖν, ἐὰν μὴ νῦν, ἀλλ' αὐθις ποτε εἰρήνης ἐπιθυμήσομεν πάντες· τί οὖν δεῖ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀναμένειν, ἕως ἂν ὑπὸ πλήθους κακῶν ἀπείπωμεν, μᾶλλον ἢ ὡς τάχιστα, πρὶν τι ἀνήκεστον γενέσθαι, τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι; ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκείνους ἔγωγε ἐπαινῶ οἵτινες οὐ πρότερον παύονται πολεμοῦντες πρὶν ἂν ἡττηθέντες τὸν πόλεμον καταλῦσαι ἀναγκασθῶσιν.”

ὅσῳ δὲ μᾶλλον ἐφρόντιζε, τοσοῦτῳ μεῖζον κακὸν ὁ πόλεμος τῷ Φιλίππῳ ἐφαίνετο εἶναι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ὅτε ὁ πόλεμος ἠνέχθη ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Φίλιππος ἐνόμισε δι' ὀλίγου ἑαυτῷ γενήσεσθαι καιρὸν τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς προγεγενημένους, καὶ ὅμοια πράττειν ἐκείνοις οἱ τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Μήδους ἐπολέμησαν· ἐπεπαίδευτο γὰρ ἄξιός γενέσθαι τῶν τοῖς προγόνοις μετὰ πολλῆς ἀρετῆς πεπραγμένων. ἐννοῶν δὲ κατελάμβανε ὅτι οἱ νῦν Ἀθηναῖοι οὐδὲν τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἔπραττον, ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον. οἱ μὲν γὰρ συμμαχίαν

καὶ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐποιήσαντο, καὶ ὑπὲρ τῶν πάντων Ἑλλήνων τοῖς βαρβάροις ἐπολέμησαν, οἱ δὲ τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας ἦγον· καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐλευθεροῦντες τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας ἡξιώθησαν, οἱ δὲ νῦν καταδουλούμενοι αὐτὰς καὶ τάναντία τοῖς τότε πράττοντες ἡγανάκτουν εἰ μὴ τὴν αὐτὴν τιμὴν ἐκεῖνοις εἶχον.

ὅσα δὲ κακὰ ἤδη ἐγεγένητο διὰ τούτου τοῦ πολέμου. ἡμέραι γὰρ ἦσαν ὀλίγαι ἐξ οὗ δημοσίᾳ τεθαμμένοι ἦσαν οἱ ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πρῶτοι ἀποθανόντες. ἐκεῖνοι οἱ νέοι πεπεμμένοι ἦσαν εἰς πόλεμον ὡς τιμωρήσοντες τοὺς πολεμίους τῶν ἀγρῶν οἱ ἐτέμηντο, τῶν οἰκίων αἱ διεφθαρμέναι ἦσαν, τῶν τῆς Ἀττικῆς κωμῶν αἱ ἐκέκωντο. ὅπου γὰρ ἄμπελοί τε ἦσαν καὶ σῖτον ἔσπειρον οἱ αὐτουργοί, ἐκεῖ νῦν οὐδὲν ἦν εἰ μὴ διαφθαρμένοι καὶ ἔρημοι ἀγροί· ὅπου δὲ οἱ ποιμένες τὰ πρόβατα ἔνεμον, νῦν ἄγρια ἦν θηρία, καὶ γῆ καταπεπατημένη ὑπὸ τῶν ἵππων τῶν πολεμίων.

“φεῦ, φεῦ τοῦ πολέμου,” ἔφη πρὸς ἑαυτὸν ὁ Φίλιππος. ἐν δὲ τούτῳ ἐνεθυμεῖτο τὰ τοῦ Κροίσου πράγματα, ἐννοῶν ὡς ἐκεῖνος εὐδαίμων ἐφαίνετο εἶναι ἐν εἰρήνῃ ὥστε νομίζειν οὐδὲν αὐτῷ φοβερὸν εἶναι καὶ ὅμοιος δοκεῖν τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς, ἐξαίφνης δὲ εἰς μέγιστον κίνδυνον κατέστη διὰ τὸν πόλεμον. μέγας δὲ φόβος περὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων τύχης τὸν Φίλιππον ἔλαβε· ἄρα οἱ πολῖται ἤδη ὕβρει εἰλημμένοι ἦσαν; ἐφοβεῖτο δὲ μὴ ἡ τῶν Ἀθηναίων πλεονεξία καὶ φιλοτιμία φθόνον συναγάγοιεν τῶν θεῶν· ἔφριξε μὲν οὖν, ἐννοήσας ὅτι ἡ πόλις ἀπολεῖται, ὑπὸ τῆς πολλῆς τῶν Ἀθηναίων ἀνοίας ἐλκομένη.

ἔπειτα δὲ ἀνέλαβεν ἑαυτόν, καὶ αὖθις τὰ τῷ Ἡροδότῳ περὶ Κροίσου συγγεγραμμένα ἀνεγίνωσκε.

Chapter 28

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ ΤΟΝ ΚΡΟΙΣΟΝ ΣΩΙΖΕΙ (α) — αἱ Σάρδεις δὲ ἐάλωσαν ὧδε· ἐπειδὴ τεσσερεσκαίδεκάτῃ ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἑαυτοῦ διαπέμψας ἱππέας προεῖπε τῷ πρῶτῳ ἐπιβάντι τοῦ τείχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο πειρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρεε, ἐνταῦθα τῶν ἄλλων πεπαυμένων ἀνὴρ τις, Ὑροιάδης ὀνόματι, ἐπειρᾶτο προσβαίνων κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως μέρος ὅπου οὐδεὶς ἐτέτακτο φύλαξ· ἀπότομός τε γὰρ ἐστὶ ταύτῃ ἡ ἀκρόπολις καὶ ἄμαχος. ὁ δὲ Ὑροιάδης οὗτος, ἰδὼν τῇ προτεραιίῃ τινὰ τῶν Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ αὐτός τε ἀνεβεβήκει καὶ κατ’ αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. προσβάντων δὲ πολλῶν οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἐάλωσαν καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

κατ’ αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄφωνος δέ. ἀλίσκομένου δὴ τοῦ τείχεος ἦτε τῶν Περσέων τις ὡς Κροῖσον ἀποκτενέων· καὶ ὁ μὲν Κροῖσος, ὁρέων αὐτὸν ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημελήκει οὐδὲ τί οἱ διέφερε ἀποθανεῖν. ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσῃν ὑπὸ δέους ἔρρηξε φωνήν, εἶπε δέ· “ὦ ἄνθρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον.” οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς.

οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε Σάρδεις ἔσχον καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἔτεα τεσσερεσκαίδεκα καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον. ὁ δὲ ποιήσας μεγάλην πυρὴν ἀνεβίβασε ἐπ’ αὐτὴν τὸν

τε Κροῖσον ἐν πέδησι δεδεμένον καὶ δις ἐπτὰ Λυδῶν παῖδας, εἴτε ἐν νόφ ἔχων αὐτοὺς θεῶν τινι θύσειν, εἴτε πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα τοῦδε εἵνεκα ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν, βουλόμενος γιγνώσκειν εἴ τις αὐτὸν δαιμόνων σώσει ὥστε μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι.

— from Herodotus (I. 84–86.2)

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ ΤΟΝ ΚΡΟΙΣΟΝ ΣΩΙΖΕΙ (β) — ὁ μὲν Κῦρος ἐποίεε ταῦτα, ὁ δὲ Κροῖσος ἐστηκὼς ἐπὶ τῆς πυρῆς, καίπερ ἐν κακῷ ἔων τοσούτῳ, ἐμνήσθη τὸν τοῦ Σόλωνος λόγον, ὅτι οὐδεὶς τῶν ζώντων εἶη ὄλβιος. ὥς δὲ τοῦτο ἐμνήσθη ἀναστενάζας ἐκ πολλῆς ἡσυχίης τρὶς ὠνόμασε, “Σόλων.” καὶ Κῦρος ἀκούσας ἐκέλευσε τοὺς ἑρμηνέας ἐρέσθαι τὸν Κροῖσον τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο. Κροῖσος δὲ πρῶτον μὲν σιγὴν εἶχεν ἐρωτώμενος, τέλος δὲ ὥς ἠναγκάζετο, εἶπε ὅτι ἦλθε παρ’ ἑαυτὸν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησάμενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον περὶ οὐδενὸς ἐποίησατο, καὶ αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι ἥπερ ἐκεῖνος εἶπεν.

ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα ἐξηγήσατο, τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης ἐκαίετο τὰ ἔσχατα. καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τῶν ἑρμηνέων ἃ Κροῖσος εἶπε, μεταγνούς τε καὶ ἐνθυμεόμενος ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενος ἑαυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσονα, ζῶντα πυρὴ διδοίη, καὶ ἐπιστάμενος ὅτι οὐδὲν εἶη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλές, ἐκέλευσε σβεννύναι ὥς τάχιστα τὸ καιόμενον πῦρ καὶ καταβιάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου. καὶ οἱ πειρώμενοι οὐκ ἐδύναντο ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.

ἐνταῦθα λέγεται ὑπὸ τῶν Λυδῶν τὸν Κροῖσον, μαθόντα τὴν Κύρου μετάγνωσιν, βοῆσαι τὸν Ἀπόλλωνα, καλέοντα παραστῆναι καὶ σῶσαί μιν ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ· τὸν μὲν δακρύοντα ἐπικαλέεσθαι τὸν θεόν, ἐκ δὲ αἰθρίας καὶ νηνεμῆς συνδραμεῖν ἐξαίφνης νεφέλας, καὶ χειμῶνά τε γενέσθαι καὶ πολὺ ὕδωρ, σβεσθῆναί τε τὴν πυρὴν. οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κῦρον ὥς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, ἐρέσθαι τάδε· “Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἔπεισε ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευόμενον πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστῆναι;” ὁ δὲ εἶπε· “ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ δὲ ἐμαυτοῦ κακοδαιμονίῃ· αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς ἐπάρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ εἰρήνῃ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμονι που φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.” ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας καθεῖσέ τε ἐγγὺς ἑαυτοῦ καὶ μεγάλως ἐτίμα.

— from Herodotus (I. 86.3–87)

Ο ΣΟΦΟΣ — τοῦ δὲ Φιλίππου ἄρτι ταῦτ’ ἀναγνόντος καὶ περὶ τῶν τοῦ πολέμου κακῶν ἐπιμελουμένου, φίλος τις αὐτοῦ, Ἴπποκράτης ὀνόματι, ὃς ἅμ’ αὐτῷ ἐφοίτα εἰς διδασκάλου, τὴν θύραν πάνυ σφόδρα ἔκοψε, καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ τῶν δούλων τις ἀνέφωξεν, εὐθὺς εἰσιὼν καὶ τῇ φωνῇ μέγα λέγων, “ὦ Φίλιπε,” ἔφη, “τί ποτε ποιεῖς; ἄρα καθεύδεις;”

καὶ ὁ Φίλιππος, τὴν φωνὴν γνούς αὐτοῦ, “Ἴπποκράτης,” ἔφη, “οὗτος. μή τι νεώτερον ἀγγέλλεις;”

“οὐδέν γε,” ἢ δ’ ὅς, “εἰ μὴ ἀγαθὰ γε.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “εὖ ἂν λέγοις,” ἔφη· “ἔστι δὲ τί, καὶ τίνας ἔνεκα οὕτω σπεύσας μέχρι τοῦδε ἀφίκου;”

“σοφός τις ἀνὴρ,” ἡ δ’ ὅς, “ἄρτι ἐκ τοῦ πολέμου εἰς ἄστὺ ἀνεληλυθώς, ἡκει, στὰς νῦν παρὰ τῷ διδασκάλῳ. εἰσῆλθε γὰρ πρῶτον μὲν εἰς τὴν παλαίστραν, καὶ αὐτόθι κατέλαβε πάνυ πολλούς, ὧν οἱ πλείστοι γνώριμοι ἦσαν αὐτῷ. ἔτυχε δὲ ἐν αὐτοῖς καθημένος καὶ ὁ διδάσκαλος, ὃς ἀναπηδήσας ἐκ μέσων ἔθει πρὸς αὐτόν, καὶ αὐτοῦ λαβόμενος τῆς χειρός, “ὦ Σώκρατες,” ἡ δ’ ὅς, “πῶς ἔχεις, καὶ πῶς ἐσώθης ἐκ τῆς μάχης;” ἄρτι γὰρ ἐπέπυστο ὁ διδάσκαλος ὅτι ἐγεγόνει μάχη τις, ἥς καὶ ὁ Σωκράτης παρεγγόνει. ὁ μὲν οὖν διδάσκαλος, “ἡγγελαί γε δεῦρο,” ἔφη, “ἢ τε μάχη πάνυ ἰσχυρὰ γεγονέναι καὶ ἐν αὐτῇ πολλοὺς τῶν γνωρίμων τεθνάναι.” “καὶ ἐπιεικῶς,” ἡ δ’ ὅς, “ἀληθὴ ἀπήγγελαί.” παρακαθεζόμενος οὖν παρὰ τῷ διδασκάλῳ διηγείτο αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ ἀπὸ στρατοπέδου.

ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἄδην εἶχον, αὐθις ὁ Σωκράτης τὸν διδάσκαλον ἀνηρώτα τὰ τῆδε, περὶ φιλοσοφίας ὅπως ἔχοι τὰ νῦν, περὶ τε τῶν νέων, εἴ τινες ἐν αὐτοῖς διαφέροντες ἢ σοφία ἢ κάλλει ἢ ἀμφοτέροις ἐγγεγονότες εἶεν. καὶ ὁ διδάσκαλος ἀποκρινόμενος περὶ σοῦ εἶπε, ὡς σπουδαῖός τε καὶ ὀργῶν εἰς τὰ μαθήματα εἴης. ὁ μὲν οὖν Σωκράτης, “ἀλλὰ τί οὐκ ἐπέδειξάς μοι τὸν νεανίαν καλέσας δεῦρο;” ἔφη· ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτίκα μ’ ἔσταλκε ὡς σε καλοῦντα. σπεῦδε δὴ οὖν, καὶ ἅμα ἔλθωμεν πρὸς τὸ διδασκαλεῖον, ὅπου ἐπιμένουσιν ἡμᾶς ὅ τε διδάσκαλος καὶ ὁ Σωκράτης· βούλεται γὰρ οὗτος διαλέγεσθαί σοι ὀλίγον τι.”

ἐθαύμασε μὲν ὁ Φίλιππος· οὐδὲν ἦττον ὑπὸ τοῦ φίλου πεισθεὶς ἠκολούθησεν αὐτῷ πρὸς τὸ διδασκαλεῖον, ὡς διαλεξόμενος τῷ Σωκράτει. εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν παλαίστραν τὴν παρὰ τῷ διδασκαλείῳ, κατέλαβον αὐτόθι τὸν τε διδάσκαλον καὶ τὸν Σωκράτη καθημένους καὶ ἀλλήλοις διαλεγόμενους. ἐπεθύμει μὲν οὖν ὁ Φίλιππος προσελθεῖν, ἠπόρει δὲ καὶ ὤκνει μόνος προσιέναι· ἔπειτα δὲ ὁ Ἴπποκράτης, “δεῦρο ἐλθὲ μετ’ ἐμοῦ· ἐπιμένουσι γὰρ σε,” ἔφη, καὶ ἅμα ἦει παρακαθιζήσόμενος τῷ διδασκάλῳ· ὁ μὲν οὖν Φίλιππος εἶπετο αὐτῷ, καὶ συμπαρακαθέζετο μετὰ τοῦ Ἴπποκράτους.

ὁ δὲ διδάσκαλος ἰδὼν αὐτόν, “οὗτος,” ἔφη, “ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ Φίλιππος περὶ οὗ σοι ἔλεγον.”

καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Φίλιππον· “οὕτως, ὦ παῖ· ἐπιθυμῶ γὰρ εἰδέναι τίνες ἡμῖν τῶν νέων ἐπίδοξοί εἰσι γενέσθαι ἐπιεικεῖς. ταῦτα δὴ αὐτός τε σκοπῶ καθ’ ὅσον δύναμαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐρωτῶ οἷς ἂν ὀρῶ τοὺς νέους ἐθέλοντας συγγίγνεσθαι. τῷ δὲ διδασκάλῳ σου οὐκ ὀλίγιστοι πλησιάζουσι, καὶ δικαίως· σοφώτατος γὰρ ἐστίν. καὶ ἐρωτῶντί μοι εἶπε ὁ σὸς διδάσκαλος ὅτι ἐντετύχηκε μειρακίῳ οὐ μόνον καλῷ, ἀλλὰ καλῷ καὶ ἀγαθῷ. ἔλεγε δὲ ὅτι ὧν δὴ πώποτε ἐνέτυχε (καὶ πάνυ πολλοῖς πεπλησίακε) οὐδένα πω ἦσθετο οὕτω θαυμαστῶς εὖ πεφυκότα. πέπεικα οὖν αὐτὸν ἐπιδεῖξάί μοι σε, καλέσαντα δεῦρο, βουλόμενός σοι ὀλίγον χρόνον διαλέγεσθαι, καὶ σκοπεῖν εἰ ὡς ἀληθῶς τὴν ψυχὴν τυγχάνεις εὖ πεφυκώς. πάντως γὰρ που τηλικούτος ὢν ἤδη ἐθέλεις διαλέγεσθαι· οὐδὲ γὰρ ἂν που εἰ ἔτι ἐτύγχανες νεώτερος ὢν αἰσχροὺς ἂν ἦν σοι διαλέγεσθαί μοι ἐναντίον γε τοῦ διδασκάλου. ὥρα τοίνυν ἐστί, ὦ φίλε παῖ, σοὶ μὲν ἐπιδεικνύναι τὴν ψυχὴν καλὴν οὖσαν, ὡς λέγουσιν, ἐμοὶ δὲ σκοπεῖσθαι· ὁ γὰρ σὸς διδάσκαλος πολλοὺς δὴ πρὸς ἐμὲ ἐπαινέσας, ξένους τε καὶ ἀστούς, οὐδένα πω ἐπήνεσεν ὡς σὲ νῦν δὴ.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “εὖ ἂν ἔχοι,” ἔφη, “ὦ Σώκρατες· ἀλλ’ ὅρα μὴ παίζων ἔλεγεν.”

ὁ δὲ Σωκράτης· “οὐχ οὗτος ὁ τρόπος αὐτοῦ· ἀλλὰ μὴ ἀπόφευγε τὸν διάλογον σκηπτόμενος παίζοντα λέγειν τόνδε, ἀλλὰ θαρρῶν διαλέγου μοι.”

ὁ μὲν οὖν Φίλιππος· “ἀλλὰ χρή ταῦτα ποιεῖν, εἴ σοι δοκεῖ.”

ὁ δὲ Σωκράτης ὑπολαβὼν, “λέγε δέ μοι,” ἔφη· “τί ποτε παρὰ τοῦ διδασκάλου μανθάνεις;”

ὁ δὲ Φίλιππος· “πολλὰ μὲν μαθήματα, καὶ δὴ καὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν μουσικὴν, καὶ τὰ περὶ ἀστρονομίαν τε καὶ ἀρμονίας καὶ λογισμούς. νῦν δὲ δέδωκέ μοι ὁ διδάσκαλος τὰ τοῦ Ἡροδότου βιβλία, ἵν’ ἀναγνῶ αὐτά.”

ὁ δὲ Σωκράτης· “πολλὰ μὲν οὖν ἀμέλει περὶ πολέμων ἐν αὐτοῖς ἀνέγνωκας. ἢ οὐ;”

ὁ δὲ Φίλιππος ἀποκρινάμενος, “πάννυ μὲν οὖν,” ἔφη.

ὁ δὲ Σωκράτης, “τί οὖν σοι δοκεῖ περὶ τοῦ πολέμου;” ἔφη· “πότερόν σοι ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι δοκεῖ;”

ὁ δὲ Φίλιππος· “τῶν κακῶν μέγιστον ἐμοί γε φαίνεται εἶναι. οὐδεὶς γάρ, ὥσπερ ὁ Ἡρόδοτος λέγει, οὕτως ἀνόητός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρεῖται· καὶ γὰρ ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πολλοὶ παῖδες τοῖς ἑαυτῶν πατράσι τεθαμμένοι εἰσὶ τετελευτηκότες.”

ὁ δὲ Σωκράτης· “τί δέ; ἄρα διὰ τοῦτο δεῖ ἡμᾶς ἀτιμάζειν τοὺς ἐν πολέμῳ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν κεκινδυνευκότας ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῆς πόλεως σωτηρίας τε καὶ ἐλευθερίας ὥσπερ ἀνοήτους ὄντας;”

ὁ δὲ Φίλιππος ὑπολαβὼν· “οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες· οὐδὲν τούτων λέγειν βούλομαι. ἐὰν γὰρ πόλεμος τυγχάνῃ ὧν, δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας τοὺς πολεμίους τῇ πατρίδι ἀμύνειν παντὶ τρόπῳ. ἱκανῶς δὲ καὶ ἐγὼ μεμάθηκα τὴν ἀρετὴν παρὰ τῶν παραγεγενημένων, καὶ ἔτοιμός εἰμι μάχεσθαι ὑπὲρ τῆς πατρίδος· οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι λελύκασι τὴν εἰρήνην, καὶ εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἐλθόντες, οἰκίας κατακεκαύκασι, καὶ χρήματα διηρπάκασι, καὶ πάντα διεφθάρκασιν· ἔξεστι οὖν νῦν τιμωρῆσασθαι Λακεδαιμονίους πάντων ὧν πεποιήκασιν ἡμᾶς. καὶ τὰ τῶν ἀγαθὰ πεποιηκότων ὀνόματα παράδειγμα τοῖς πολίταις ἀεὶ ἔσται. οἱ δὲ τεθνηκότες ἐν πολέμῳ φανεροὶ εἰσὶ τὴν πόλιν πολλὰ ἀγαθὰ πεποιηκότες. διὰ τοῦτο οὖν οὐ μόνον οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς νενικηκότας ἐν μάχῃ τιμῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τεθνηκότας ἐν πολέμῳ δημοσίᾳ θάπτουσιν.”

ὁ δὲ Σωκράτης, “καὶ ἄρτι δέ,” ἔφη, “οἱ Ἀθηναῖοι δημοσίᾳ ταφὰς πεποιήκασι τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πρώτων τεθνηκότων. παρεγένου μὲν τῷ λόγῳ;”

“παρεγενόμην,” ἔφη ὁ Φίλιππος· “ὁ γὰρ Περικλῆς τὸν ἔπαινον ἐποιήσατο.”

ὁ δὲ Σωκράτης, “καὶ μὴν,” ἔφη, “ὦ Φίλιππε, πολλαχῇ κινδυνεύει καλὸν εἶναι τὸ ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκειν. καὶ γὰρ ταφῆς καλῆς τε καὶ μεγαλοπρεποῦς τυγχάνει καὶ ἐὰν πένης τις ὧν τελευτήσῃ, καὶ ἐπαινοῦ αὐτῷ ἔτυχεν, καὶ ἐὰν φαῦλος ᾖ, ὑπ’ ἀνδρῶν σοφῶν, οἱ οὕτω καλῶς ἐπαινοῦσιν ὥστε γοητεύουσιν ἡμῶν τὰς ψυχάς. καὶ ἐγκωμιάζουσι κατὰ πάντας τρόπους καὶ τοὺς τετελευτηκότας ἐν τῷ πολέμῳ καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν ἅπαντας, καὶ ἐπαινοῦσιν αὐτοὺς ἡμᾶς τοὺς ἔτι ζῶντας· ὥστ’ ἔγωγε, ὦ Φίλιππε, γενναίως πάννυ διατίθεμαι ἐπαινούμενος ὑπ’ αὐτῶν, καὶ ἡγοῦμαι ἐν τῷ παραχρήμα μείζων καὶ γενναιότερος καὶ καλλίων γενονέναι.”

ὁ δὲ διδάσκαλος ὑπολαβὼν· “ἀεὶ σὺ προσπαίζεις, ὦ Σώκρατες, τοὺς ῥήτορας· νῦν μέντοι οἶμαι ἐγὼ τὸν Περικλέα ὡς ἀληθῶς μάλα καλὸν πεποιῆσθαι λόγον. ὅσα μὲν λόγῳ εἶπεν ἐκεῖνος, χαλεπὸν ἐστὶ μοι τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν τῶν εἰρηκότων διαμνημονεῦσαι· ἀλλ’ ἤδε ἦν ἡ γνώμη αὐτοῦ· εἶπε γὰρ ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τοσοῦτον ἀπολέλοιπε περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν ὥστε οἱ

ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγονάσιν, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε δοκεῖν εἶναι μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας, καὶ μᾶλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας.”

ὁ δὲ Σωκράτης, “καλῶς γε,” ἔφη, “εἴρηκε· οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν αὐτὸν οἶόν τ’ εἶναι εἰπεῖν ὃ τυγχάνει διδάσκαλος οὔσα οὐ πάνυ φαύλη περὶ ῥητορικῆς, ἀλλ’ ἥπερ καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς πεποίηκε ῥήτορας.”

ὁ δὲ διδάσκαλος· “τίς αὕτη; ἢ δῆλον ὅτι Ἀσπασίαν λέγεις;”

ὁ δὲ Σωκράτης· “λέγω γάρ. καὶ ἴσως αὐτῇ, ὥς μοι δοκεῖ, συντέθηκε τὸν ἐπιτάφιον λόγον τοῦτον, ὃν Περικλῆς εἶπεν.”

ὁ δὲ Φίλιππος θαυμάσας, “ἀλλ’ ἀδύνατον,” ἔφη, “ὦ Σώκρατες· οὐδεμιᾶς γὰρ γυναικὸς πώποτε ἀκήκοα οὕτω καλῶς καὶ ῥητορικῶς λεγούσης.”

ὁ μὲν οὖν Σωκράτης· “ἄρα οἷός τ’ εἶ τὸν λόγον ἀπὸ στόματος διηγῆσασθαι;”

ὁ δὲ Φίλιππος ἀποκρινάμενος· “πάνυ γε, νῆ τὸν Δία· γέγραφα γάρ, εὐθὺς οἴκαδ’ ἐλθὼν, ὑπομνήματα, ὥσπερ συνεβεβουλεύκει μοι ὁ διδάσκαλος· ὕστερον δὲ κατὰ σχολὴν ἀναμνησκόμενος γέγραφα σχεδὸν πάντα τὸν λόγον.”

ὁ δὲ Σωκράτης· “ἀλλά, παῖ, λέγε οὖν ἡμῖν.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἔλεγε μὲν οὖν ὁ Περικλῆς τάδε· ‘χρῶμεθα πολιτεία οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους, παρὰδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοῖ ὄντες τισὶν ἢ μιμούμενοι ἑτέροις. φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ’ εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας. ἐνὶ τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια· μόνοι γὰρ τὸν μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ’ ἀχρεῖον νομίζομεν. διαφερόντως δὴ καὶ τόδε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι· τοῖς δὲ ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. ξυνελὼν τε λέγω τὴν πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι. καὶ ὥς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτῇ ἢ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἶδε γενναίως μαχόμενοι ἐτελεύτησαν.’”

ὁ δὲ Σωκράτης ὑπολαβὼν, “ὁ μὲν σὸς διδάσκαλος,” ἔφη, “φαίνεται οὐ κακῶς τοπάζειν περὶ τῆς φύσεώς σου· οὐ μόνον γὰρ κοσμίαν, ἀλλὰ καὶ εὐμαθὴ καὶ μνημονικὴν τὴν ψυχὴν τυγχάνεις ἔχων. τὸν δὲ τῷ ὄντι φιλομαθῇ δεῖ εὐθὺς ἐκ νέου ὅτι μάλιστα ὀρέγεσθαι πάσης ἀληθείας. νέος γὰρ εἶ, ὦ φίλε παῖ· τῇ οὖν δημηγορίᾳ ὀξέως ὑπακούεις καὶ πείθῃ· σκεπτώμεθα δὲ ἅμα τί ἐστὶ ἡ ῥητορικὴ καὶ τί διαφέρει τῆς ἀληθείας.”

διετέλουν οὖν οὕτω διαλεγόμενοι πολὺν χρόνον· καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ὁ Φίλιππος πολλάκις τὸν Σωκράτην ἐζήτηι, βουλόμενος εἰς λόγους αὐτῷ ἵεναι.

Ο ΚΡΟΙΣΟΣ ΓΙΓΝΩΣΚΕΙ ΤΗΝ ΕΑΥΤΟΥ ΑΜΑΡΤΙΑΝ — ὁ δὲ Κῦρος τὸν Κροῖσον θαυμάζων τῆς σοφίης εἵνεκα ἐκέλευε αὐτὸν αἰτεῖν ἥντινα ἂν δόσιν βούληται. ὁ δὲ Κροῖσος εἶπε· “ὦ δέσποτα, χαρὶ ἡ μοι μάλιστα, ἐάν με ἔῃς τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, ὃν ἐγὼ ἐτίμησα μάλιστα, ἐρέσθαι εἰ ἐξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιέοντας νόμος ἐστὶ οἶ.” Κῦρος δὲ ἤρετο διὰ τί τοῦτο αἰτέει. Κροῖσος δὲ πάντα οἱ ἐξηγέετο, τὰς τε ἀποκρίσεις τῶν χρηστηρίων διεξιὼν καὶ τὰ ἀναθήματα ἃ ἐς Δελφοὺς ἔπεμψε καὶ ὅπως ἐπαρθεὶς τῷ μαντείῳ ἐστρατεύσατο ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε· “καὶ τούτου τεύξεαι παρ’ ἐμοῦ καὶ ἄλλου παντὸς οὗ ἂν δέῃ.”

ἀφικομένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα ἢ Πυθίῃ εἶπε τάδε·
 “τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύαντόν ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῶ. κατὰ δὲ τὸ μαντεῖον
 τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμφεται· προηγόρευε γὰρ ὁ Ἀπόλλων, ἐὰν
 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσειν. τὸν δὲ εὖ μέλλοντα
 βουλευέσθαι ἐχρὴν ἐπερέσθαι πότερον τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγοι ἀρχήν.”
 ταῦτα μὲν ἢ Πυθίῃ ἀπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι, οἱ δὲ ἐπανήλθον ἐς Σάρδεις καὶ ταῦτα
 ἀπήγγειλαν Κροίσῳ. ὁ δὲ ἀκούσας συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτίαν καὶ οὐ τοῦ
 θεοῦ.

ἌΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΟΙΣΟΥ

ἐπεὶ ποτε καὶ δαμασίππου
 Λυδίας ἀρχαγέταν,
 εὔτε τὰν πεπρωμένην
 Ζηνὸς τελέσαντος κρίσιν
 Σάρδιες Περσῶν ἀλίσκοντο στρατῶ,
 Κροῖσον ὁ χρυσάορος

φύλαξ' Ἀπόλλων. ὁ δ' ἐς ἄελπτον ἄμαρ
 μολὼν πολυδάκρυον οὐκ ἔμελλε
 μῖμνεν ἔτι δουλοσύναν· πυρὰν δὲ
 χαλκοτειχέος προπάροιθεν αὐλᾶς
 ναήσατ', ἔνθα σὺν ἀλόχῳ τε κεδνᾷ
 σὺν εὐπλοκάμοις τ' ἐπέβαιν' ἄλαστον
 θυγατράσι δυρομέναις· χέρας δ' ἐς
 αἰπὺν αἰθέρα σφετέρας ἀείρας

γέγωνεν· “ὑπέρβιε δαῖμον,
 ποῦ θεῶν ἐστὶν χάρις;
 ποῦ δὲ Λατοίδας ἄναξ;
 ἔρρουσιν Ἀλυάττα δόμοι.
 τίς δὲ νῦν δώρων ἀμοιβὰ μυρίων
 φαίνεται Πυθωνόθεν;

πέρθουσι Μῆδοι δοριάλωτον ἄστν,
 ἐρεύθεται αἷματι χρυσοδίνας
 Πακτωλός, ἀεικελίως γυναῖκες
 ἐξ εὐκτίτων μεγάρων ἄγονται·

τὰ πρόσθεν ἐχθρὰ φίλα· θανείν γλύκιστον.”
 τόσ' εἶπε, καὶ ἀβροβάταν κέλευσεν
 ἄπτειν ξύλινον δόμον. ἔκλαγον δὲ
 παρθένοι, φίλας τ' ἀνὰ ματρὶ χεῖρας

ὁ γάρ ποτε Ἀπόλλων χρυσοῦ ξίφος ἔχων
 ἐφύλαξε καὶ τὸν βασιλέα τῆς Λυδίας
 δαμασίππου, Κροῖσον, ὅτε (Διὸς τελέσαντος τὸ
 ἑαυτοῦ βούλευμα ἤδη ἀποτεταγμένον)
 Σάρδεις ἠλίσκοντο στρατῶ Περσῶν·

ὁ δέ, ἀφικόμενος εἰς ἡμέραν οὐ
 προσδοκωμένην, οὐκ ἐβούλετο ἔτι μένειν
 πολυδάκρυον δουλείαν· συνενήσατο δὲ πυρὰν
 πρὸ τῆς χαλκοτειχοῦς αὐλῆς, ἔνθα ἐπέβαινε
 σὺν τε γυναικὶ πιστῇ καὶ ταῖς εὐπλοκάμοις
 θυγατράσι συνεχῶς ὀδυρομέναις· ἄρας δὲ τὰς
 χεῖρας αὐτῶν εἰς ὑψηλὸν αἰθέρα.

βοᾷ· “ἀλκιμώτατε δαῖμον, ποῦ θεῶν ἐστὶ
 χάρις; ποῦ δὲ ὁ Ἀπόλλων ἄναξ; ἀπόλλυνται
 γὰρ τὰ τοῦ Ἀλυάττου δώματα, τίς δὲ νῦν χάρις
 μυρίων δώρων φαίνεται ἐκ Δελφῶν;

“οἱ Μῆδοι πορθοῦσι τὸ ἄστν ἐν πολέμῳ
 αἰρεθέν· τὰ δὲ χρυσοῦ ὕδατα Πακτωλοῦ
 ἐρυθρὰ γίγνεται αἷματι· αἰσχροῦς δὲ αἱ
 γυναῖκες ἄγονται ἐκ τῶν οἰκιῶν εὖ
 οἰκοδομηθέντων·

“ἐκεῖνα ἃ ἐν τῷ ἔμροσθεν χρόνῳ χρόνῳ ἦν
 ἐχθρὰ νῦν φίλα φαίνεται· ἀποθανεῖν νῦν
 γλύκιστόν ἐστιν.”

τάδε εἶπεν, καὶ ἐκέλευσε πρόπολον ἄπτειν
 τὴν ξυλίνην πυρὰν. ἔκλαγον δὲ αἱ παρθένοι,
 καὶ ἀνέβαλλον τὰς ἑαυτῶν χεῖρας μητρὶ·

ἔβαλλον· ὁ γὰρ προφανὴς θνα-
τοῖσιν ἔχθιστος φόνων·
ἀλλ' ἐπεὶ δεινοῦ πυρὸς
λαμπρὸν διάϊσεν μένος,
Ζεὺς ἐπιστάσας μελαγκευθεὺς νέφος
σβέννυνεν ξανθὰν φλόγα.

ἄπιστον οὐδέν, ὃ τι θεῶν μέριμνα
τεύχει· τότε Δαλογενὴς Ἀπόλλων
φέρων ἐς Ὑπερβορέους γέροντα
σὺν τανισφύροις κατένασσε κούραις

δι' εὐσέβειαν, ὅτι μέγιστα θνατῶν
ἐς ἀγαθέαν ἀνέπεμψε Πυθώ.

ὁ γὰρ θάνατος ὃς προφαίνεται τοῖς θνητοῖς
ἐστὶν ἔχθιστος τῶν θανάτων. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ
λαμπρὰ ρώμη τοῦ δεινοῦ πυρὸς διεδόθη, ὁ
Ζεὺς, ἐπιστήσας μέλαιναν νεφέλην, ἐσβέννυ
τὴν ξανθὴν φλόγα.

οὐδὲν ἄπιστον, ὅ τι ποιεῖ ἡ φροντὶς τῶν
θεῶν· τότε Δηλογενὴς Ἀπόλλων, φέρων τὸν
γέροντα εἰς Ὑπερβορέους ἔπεμψε ὡς
οἰκήσοντα σὺν καλαῖς κόραις

δι' εὐσέβειαν αὐτοῦ, ὅτι μέγιστα δῶρα
πάντων τῶν θνητῶν ἀνέπεμψε εἰς ἀγαθοῦς
Δελφούς.

Chapter 29

ΜΕΓΑ ΤΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΚΡΑΤΟΣ (α) — τοῦ δὲ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀθηναῖοι
ναῦς ἔστειλαν εἴκοσι μὲν περὶ Πελοπόννησον καὶ Φορμίωνα στρατηγόν, ὃς
ὀρμώμενος ἐκ Ναυπάκτου φυλακὴν εἶχεν ὥστε μήτ' ἐκπλεῖν ἐκ Κορίνθου καὶ τοῦ
Κρισαίου κόλπου μηδένα μήτ' ἐσπλεῖν.

[From the Italian: In the summer of 429 a Corinthian fleet of forty-seven ships
attempted to break the blockade imposed by Phormion and to bring reinforcements to
the allies of Corinth, who were fighting in Acarnania (a region of northwestern Greece).]

οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ἠναγκάσθησαν περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας
ναυμαχῆσαι πρὸς Φορμίωνα καὶ τὰς εἴκοσι ναῦς τῶν Ἀθηναίων αἱ ἐφρούρου ἐν
Ναυπάκτῳ. ὁ γὰρ Φορμίων παραπλέοντας αὐτοὺς ἔξω τοῦ κόλπου ἐτήρει,
βουλόμενος ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ ἐπιθέσθαι.

οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἔπλεον μὲν οὐχ ὥς ἐπὶ ναυμαχίᾳ ἀλλὰ
στρατιωτικώτερον παρεσκευασμένοι ἐς τὴν Ἀκαρνανίαν, καὶ οὐκ οἰόμενοι τοὺς
Ἀθηναίους ἂν τολμῆσαι ναυμαχίαν ποιήσασθαι· παρὰ γῆν σφῶν μέντοι
κομιζόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἀντιπαραπλέοντας ἐώρων καί, ἐπεὶ ἐκ Πατρῶν τῆς
Ἀχαΐας πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον διέβαλλον, εἶδον τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ
Χαλκίδος προσπλέοντας σφίσιν· οὕτω δὴ ἀναγκάζονται ναυμαχεῖν κατὰ μέσον
τὸν πορθμόν.

καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐτάξαντο κύκλον τῶν νεῶν ὡς μέγιστον οἱοί τ' ἦσαν,
τὰς πρῶρας μὲν ἔξω, ἔσω δὲ τὰς πρύμνας, καὶ τὰ λεπτὰ πλοῖα ἃ ξυνέπλει ἐντὸς
ποιοῦνται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ μίαν ναὺν τεταγμένοι περιέπλεον αὐτοὺς κύκλῳ
καὶ ξυνῆγον ἐς ὀλίγον, ἐν χρῶ αἰεὶ παραπλέοντες· προεῖρητο δ' αὐτοῖς ὑπὸ
Φορμίωνος μὴ ἐπιχειρεῖν πρὶν ἂν αὐτὸς σημήνῃ. ἤλπιζε γὰρ αὐτῶν οὐ μενεῖν τὴν
τάξιν ἀλλὰ τὰς ναῦς ξυμπεσεῖσθαι πρὸς ἀλλήλας καὶ τὰ πλοῖα ταραχὴν παρέξειν·
εἴ τ' ἐκπνεύσειεν ἐκ τοῦ κόλπου τὸ πνεῦμα, ὅπερ εἰώθει γίνεσθαι ἐπὶ τὴν ἔω,
οὐδένα χρόνον ἡσυχάσειν αὐτούς.

— from Thucydides (II. 69, 83.2–84.2)

ΜΕΓΑ ΤΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΚΡΑΤΟΣ (β) — ὥς δὲ τό τε πνεῦμα κατήρει καὶ αἱ νῆες, ἐν ὀλίγῳ ἤδη οὖσαι, ὑπὸ τοῦ τ' ἀνέμου καὶ τῶν πλοίων ἅμα ἐταράσσοντο, καὶ ναῦς τ' νηὶ προσέπιπτε, οἱ δὲ ναῦται βοῇ τε χρώμενοι καὶ λοιδορία οὐδὲν ἤκουον τῶν παραγγελλομένων, τότε δὴ σημαίνει ὁ Φορμίων· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προσπεσόντες πρῶτον μὲν καταδύουσι τῶν στρατηγίδων νεῶν μίαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἥ χωρήσειαν διέφθειρον, καὶ κατέστησαν αὐτοὺς ἐς φόβον, ὥστε φεύγουσιν ἐς Πάτρας καὶ Δύμην τῆς Ἀχαΐας. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διώξαντες καὶ ναῦς δώδεκα λαβόντες τοὺς τε ἄνδρας ἐξ αὐτῶν τοὺς πλείστους ἀνελόμενοι, ἐς Μολύκρειον ἀπέπλεον, καὶ τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῷ Ῥίῳ ἀνεχώρησαν ἐς Ναύπακτον.

παρέπλευσαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι εὐθὺς ταῖς περιλοίποις τῶν νεῶν ἐκ τῆς Δύμης καὶ Πατρῶν ἐς Κυλλήνην. καὶ ἀπὸ Λευκάδος Κνήμους τε καὶ αἱ ἐκείνων νῆες ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Κυλλήνην. πέμπουσι δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τῷ Κνήμῳ ξυμβούλους ἐπὶ τὰς ναῦς, κελεύοντες ἄλλην ναυμαχίαν βελτίονα παρασκευάζεσθαι καὶ μὴ ὑπ' ὀλίγων νεῶν εἶργεσθαι τῆς θαλάσσης. οὐ γὰρ ὄντο σφῶν τὸ ναυτικὸν λείπεσθαι, ἀλλὰ γεγενῆσθαι τινα μαλακίαν· ὀργῇ οὖν ἀπέστελλον τοὺς ξυμβούλους. οἱ δὲ μετὰ τοῦ Κνήμου ἀφικόμενοι ἄλλας τε ναῦς μετεπέμψαντο, τοὺς ξυμμάχους παρακαλοῦντες βοηθεῖν, καὶ τὰς προὔπαρχούσας ναῦς ἐξηρτύοντο ὡς ἐπὶ μάχην.

πέμπει δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐς τὰς Ἀθήνας ἀγγέλους τὴν τε παρασκευὴν αὐτῶν ἀγγελοῦντας καὶ περὶ τῆς ναυμαχίας ἣν ἐνίκησαν φράσσοντας, καὶ κελεύων αὐτοὺς ἐαυτῷ ναῦς ὡς πλείστας ταχέως ἀποστεῖλαι, ὡς καθ' ἡμέραν ἐλπίδος οὔσης ναυμαχήσειν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πέμπουσιν εἴκοσι ναῦς αὐτῷ, τῷ δὲ κομίζοντι αὐτὰς προσεπέστειλαν ἐς Κρήτην πρῶτον ἀφικέσθαι, ἵνα ξυμμάχοις τισὶν ἐκεῖ βοηθοίη.

— from Thucydides (II. 84.3–85.5)

ΜΕΓΑ ΤΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΚΡΑΤΟΣ (γ) — οἱ δὲ ἐν τῇ Κυλλήνῃ Πελοποννήσιοι, ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τὴν Κρήτην κατείχοντο, παρεσκευασμένοι ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρέπλευσαν ἐς Πάνορμον τὸν Ἀχαϊκόν, οὐπερ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προσεβεβοηθήκει. παρέπλευσε δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Μολυκρικόν, καὶ ὠρμίσατο ἔξω αὐτοῦ ναυσὶν εἴκοσι, αἵσπερ καὶ ἐναυμάχησεν. ἐπὶ οὖν τῷ Ῥίῳ τῷ Ἀχαϊκῷ οἱ Πελοποννήσιοι, ἀπέχοντι οὐ πολὺ τοῦ Πανόρμου, ὠρμίσαντο καὶ αὐτοὶ ναυσὶν ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα, ἐπειδὴ καὶ τοὺς Ἀθηναίους εἶδον.

καὶ ἐπὶ μὲν ἔξ ἣ ἑπτὰ ἡμέρας ἀνθώρμουν ἀλλήλοις, μελετῶντές τε καὶ παρασκευαζόμενοι τὴν ναυμαχίαν, γνώμην ἔχοντες οἱ μὲν Πελοποννήσιοι μὴ ἐκπλεῖν ἔξω τῶν Ῥίων ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, φοβούμενοι τὸ πρότερον πάθος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μὴ ἐσπλεῖν ἐς τὰ στενά, νομίζοντες πρὸς ἐκείνων εἶναι τὴν ἐν ὀλίγῳ ναυμαχίαν. ἔπειτα ὁ Κνήμος καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Πελοποννησίων στρατηγοί, βουλόμενοι ταχέως τὴν ναυμαχίαν ποιῆσαι, πρὶν τι καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπιβοηθῆσαι, ξυνεκάλεσαν τοὺς στρατιώτας, καὶ ὀρῶντες αὐτῶν τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν προτέραν ἦσαν φοβουμένους καὶ οὐ προθύμους ὄντας παρεκελεύσαντο.

— from Thucydides 2.86

ΜΕΓΑ ΤΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΚΡΑΤΟΣ (δ) — οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἐπέπλεον ἐς τὸν κόλπον, βουλόμενοι ἄκοντας ἔσω προαγαγεῖν αὐτούς, ἀναγαγόμενοι ἅμα ἔφ' ἔπλεον ἐπὶ τοῦ κόλπου, ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς

ναῦς δεξιῷ κέρα ἡγουμένῳ, ὥσπερ καὶ ὥρμουν· ἐπὶ δὲ τούτῳ τῷ κέρα εἵκοσι ἔταξαν τὰς ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, ἵνα, εἰ ὁ Φορμίων, νομίσας ἐπὶ τὴν Ναύπακτον αὐτοὺς πλεῖν, ἐπιβοηθῶν ἐκεῖσε παραπλέοι, μὴ διαφύγοιεν τὸν ἐπίπλουν σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ αὐταὶ αἱ νῆες περικλήσειαν.

ὁ δὲ Φορμίων, ὅπερ ἐκεῖνοι προσεδέχοντο, φοβηθεὶς περὶ τῷ χωρίῳ ἐρήμῳ ὄντι, ὡς ἐώρα ἀναγομένους αὐτούς, ἄκων καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβιβάσας, ἔπλει παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς ἅμα τῶν Μεσσηνίων παρεβοήθει. ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι αὐτοὺς κατὰ μίαν παραπλέοντας καὶ ἤδη ὄντας ἐντὸς τοῦ κόλπου τε καὶ πρὸς τῇ γῇ, ὅπερ ἐβούλοντο μάλιστα, ἀπὸ σημείου ἐνὸς εὐθὺς ἐπιστρέψαντες τὰς ναῦς μετωπηδὸν ἔπλεον ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἥλπιζον πάσας τὰς ναῦς ἀπολήψεσθαι.

τῶν δὲ Ἀθηναίων νεῶν ἑνδεκα μὲν αἵπερ ἡγοῦντο ὑπεκφεύγουσι τὸ κέρας τῶν Πελοποννησίων· τὰς δὲ ἄλλας καταλαβόντες οἱ Πελοποννήσιοι ἐξέωσάν τε πρὸς τὴν γῆν ὑπεκφευγούσας καὶ διέφθειραν· ἄνδρας τε τῶν Ἀθηναίων ἐπέκτειναν ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν. καὶ τῶν νεῶν τινὰς οἱ Μεσσήνιοι, παραβοηθήσαντες καὶ ἐπεσβαίνοντες ζὺν τοῖς ὅπλοις ἐς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπιβάντες, ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχόμενοι ἀφείλοντο ἐλκομένας ἤδη.

— from Thucydides 2.90

ΜΕΓΑ ΤΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΚΡΑΤΟΣ (ε) — ταύτῃ μὲν οὖν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκράτουν

τε καὶ διέφθειραν τὰς Ἀττικὰς ναῦς· αἱ δὲ εἵκοσι νῆες αὐτῶν αἱ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἐδίωκον τὰς ἑνδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων αἵπερ ὑπεξέφυγον τὴν ἐπιστροφὴν. καὶ φθάνουσιν αὐτοὺς πλὴν μιᾶς νεῶς καταφυγούσαις ἐς τὴν Ναύπακτον, καὶ σχοῦσαι ἀντίπρῳροι παρεσκευάζοντο ἀμυνόμενοι, ἐὰν ἐς τὴν γῆν ἐπὶ σφῶς πλέωσιν οἱ Πελοποννήσιοι. οἱ δὲ παραγενόμενοι ἐπαιάνιζον ὡς νενικηκότες· καὶ τὴν μίαν ναὺν τῶν Ἀθηναίων τὴν ὑπόλοιπον ἐδίωκε Λευκαδία ναῦς μία πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων. ἔτυχε δὲ ὀλκάς ὁρμοῦσα μετέωρος, περὶ ἣν ἡ Ἀττικὴ ναῦς περιπλεύσασα τῇ Λευκαδίᾳ διωκούσῃ ἐμβάλλει μέση καὶ καταδύει.

τοῖς μὲν οὖν Πελοποννησίοις γενομένου τούτου ἀπροσδοκίτου φόβος ἐμπίπτει, καὶ ἀτάκτως διώκοντες αἱ μὲν τινες τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κόπας ἐπέστησαν τοῦ πλοῦ, βουλόμενοι τοὺς ἄλλους περιμεῖναι, αἱ δὲ ἐς βράχεια ὤκειλαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἰδόντες ταῦτα γιγνόμενα ἐθάρσυν τε καὶ βοήσαντες ἐπ’ αὐτοὺς ὥρμησαν. οἱ δὲ διὰ τὴν παροῦσαν ἀταξίαν ὀλίγον μὲν χρόνον ὑπέμειναν, ἔπειτα δὲ ἐτράποντο ἐς τὸν Πάνορμον ὅθενπερ ἀνηγάγοντο.

ἐπιδιώκοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰς τε ἐγγὺς οὐσας ναῦς ἔλαβον ἔξ καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀφείλοντο, ὥς ἐκεῖνοι πρὸς τῇ γῇ διαφθείραντες ἀνεδήσαντο· ἄνδρας τε τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ ἐζώγησαν. ἐπὶ δὲ τῆς Λευκαδίας νεώς, ἣ περὶ τὴν ὀλκάδα κατέδυν, Τιμοκράτης ὁ Λακεδαιμόνιος πλέων, ὡς ἡ ναῦς διεφθείρετο, ἔσφαξεν ἑαυτόν, καὶ ἐξέπεσεν ἐς τὸν Ναυπακτίων λιμένα.

ἀναχωρήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τροπαῖον ἔστησαν καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ ναυάγια, ὅσα πρὸς τῇ ἑαυτῶν γῇ ἦν, ἀνείλυντο, καὶ τοῖς ἐναντίοις τὰ ἐκείνων ὑπόσπονδα ἀπέδωκαν. ἔστησαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον ὡς νενικηκότες τῆς τροπῆς τῶν νεῶν ὥς πρὸς τῇ γῇ διέφθειραν. μετὰ δὲ ταῦτα φοβούμενοι τὴν ἀπὸ

τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν ὑπὸ νύκτα ἐσέπλευσαν ἐς τὸν κόλπον τὸν Κρισαῖον καὶ Κόρινθον ἅπαντες πλὴν Λευκαδίων.

— from Thucydides 2.91–92

Ο ΛΟΙΜΟΣ — τοῦ δὲ θέρους εὐθύς ἀρχομένου αὐθις τῶν αὐτουργῶν οἱ πλεῖστοι εἰς ἄστρῳ μετέστησαν καταλιπόντες τοὺς ἀγρούς. αἱ δὲ οἰκίαι οὐχ ὑπῆρχον, καὶ πολλοὶ τὰ τε μακρὰ τεῖχη ᾤκησαν καὶ τὸν Πειραιᾶ, ἐν καλύβαις διαιτώμενοι, ὡς ἕκαστός που ἐδύνατο.

καὶ ὁ μὲν Δικαιοπόλις αὐθις μετὰστασιν ἐποιήσατο ἅμα τοῖς ἄλλοις· ὁ δὲ Φίλιππος παρὰ τοῖς ἀνεψιοῖς παρέμεινε, οὐ μόνον ὡς φοιήσων καθ' ἡμέραν εἰς διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ διότι οὐκ ἦν αὐτῷ τόπος ἐν τῷ πύργῳ ὅπου ὁ τε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ μετὰ τοῦ πάππου καὶ τῆς Μελίττης διῆγον. εἰώθει δὲ ὁ Φίλιππος εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς τὸν Σωκράτη εἰς λόγους ἰέναι.

ἦι μὲν οὖν εἰς ἀγορὰν βουλόμενος αὐτῷ ἀπαντήσας διαλέγεσθαι, ὅτε κατιδόντες αὐτὸν πόρρωθεν ὁ Ἰπποκράτης καὶ ἄλλος φίλος τις, ὀνόματι Ἀδείμαντος, προσέδραμον, καὶ ὀπισθεν λαβόμενοι τοῦ ἱματίου, “ὦ Φίλιππε,” ἔφασαν, “ἄρα οἴσθα σὺ τί ποτε γέγονεν ἐν τῷ Πειραιεῖ;”

ὁ δὲ Φίλιππος· “οὐδὲν πω οἶδα· ἀλλὰ λέγετέ μοι, εἰ ὑμεῖς ἴστε.”

ὁ δὲ Ἀδείμαντος ἀποκρινάμενος εἶπε· “οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκασιν εἰς τὰ φρέατα.”

ὁ δὲ Ἰπποκράτης· “μὴ τοῦτο λέγε, ὦ Ἀδείμαντε· οὐπὼ γὰρ ἴσμεν πότερον ἀληθές ἐστιν. δῆλον δέ ἐστιν ὅτι νόσος τις γέγονε τοῖς ἐν τῷ Πειραιεῖ ἐνοικοῦσι, οὐδὲ σαφῶς ἴσασι πόθεν ἦρξατο. φοβοῦνται δὲ νῦν οἱ ἰατροὶ μὴ καὶ εἰς ἄστρῳ καταβαίνειν.”

ὁ δὲ Φίλιππος· “ἀλλὰ τίς ἡ νόσος; ἄρα τῶν ἰατρῶν τις οἶδε;”

ὁ δὲ Ἀδείμαντος· “οὐδαμῶς· τὸ πρῶτον γὰρ τοιαύτην νόσον θεραπεύοντες τυγχάνουσι· αὐτοὶ δὲ μάλιστα ἀποθνήσκουσιν ὅσῳ καὶ μάλιστα προσέρχονται τοῖς νοσοῦσιν. ἡμεῖς δὲ πεπειράκαμεν πυθέσθαι τι ἐκ τῶν ἐν Πειραιεῖ ἐνοικούντων, ἀλλ' οὐδὲν ἤδεσαν. ἢ ἴσως οὐδὲν εἰδέναι προσεποιούντο· οὐ γὰρ βούλονται κατασκεδάσθαι τὴν τῆς νόσου φήμην. ἦψατο δὲ ἤδη πολλῶν ἀνθρώπων ἐκεῖ. πῶς δὲ οὐδὲν περὶ τούτου ἤδησθα; ἐξ ἐωθινοῦ γὰρ πάντες ἐν ἄστει περὶ τούτου τοῦ λοιμοῦ ἐν Πειραιεῖ ἐγκατασκήψαντος διατελοῦσιν ἀλλήλοις διαλεγόμενοι.”

ὁ δὲ Φίλιππος, “ὅμως δέ,” ἔφη, “οὐδὲν ἤδη· κατέμεινα γὰρ οἴκοι ἀναγιγνώσκων διὰ πάσης τῆς ἡμέρας καὶ οὐδενὶ διείλεγμα. ἀλλὰ λέγετέ μοι, ἀντιβोलῶ, οἷα ἐστὶ καὶ πῶς γίγνεται αὕτη ἡ νόσος, καὶ ἀφ' ὧν τις σκοπῶν, εἴ ποτε ἐπιπέσοι, μάλιστα ἂν ἔχοι, προειδῶς τι, μὴ ἀγνοεῖν.”

ὁ μὲν οὖν Ἰπποκράτης· “ταῦτα οὖν ἴσθι· ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως, ἀλλ' ἐξαίφνης ἀνθρώπους ὑγιεῖς ὄντας πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς χέρμαι ἰσχυραὶ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ φλόγωσις λαμβάνει, καὶ ἡ φάρυγξ καὶ ἡ γλῶττα εὐθύς αἱματώδεις γίνονται, καὶ τὸ πνεῦμα ἄτοπον ἀφίησι· ἔπειτα δὲ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ καταβαίνει εἰς τὰ στήθη ὁ πόνος μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ· καὶ ὅποτε εἰς τὴν καρδίαν καταβαίνει ἡ νόσος, λυγρὰ ἐμπίπτει σπασμὸν ἐνδιδοῦσα ἰσχυρόν. τὰ δὲ ἐντὸς οὕτω καίονται ὥστε τοὺς νοσοῦντας μήτε λεπτὰ ἱμάτια καὶ σινδόνας ἀνέχεσθαι μηδ' ἄλλο τι, ἀλλὰ γυμνοὶ μένειν βούλονται· καὶ ἡδιστον ἂν εἴη αὐτοῖς εἰς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ρίψαι. κατασκήπτει δὲ καὶ εἰς αἰδοῖα καὶ εἰς ἄκρας τὰς

χεῖρας καὶ πόδας· καὶ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διαπεφεύγασιν, εἰσὶ δ' οἱ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. τοὺς δὲ καὶ λήθη ἔλαβε, καὶ ἠγνόησαν σφῶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους.”

ὁ δὲ Φίλιππος ἀκούσας, “ὦ τῆς συμφορᾶς,” ἔφη. “εὐχόμεθα δὲ πᾶσι τοῖς θεοῖς ἀπαλλάξαι τοῦτον τὸν λοιμὸν ἀφ' ἡμῶν ὡς τάχιστα.”

ἀλλ' ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς ἰκέτευσαν ἢ μαντείοις ἐχρήσαντο οἱ Ἀθηναῖοι ἀνωφελῇ ἦν· τελευτῶντές τε αὐτῶν ἀπέστησαν, ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενοι. οὐδὲν γὰρ σῶμα οὕτως ἰσχυρὸν ἐφαίνετο ὥστε δύνασθαι τὴν νόσον ἀποφεύγειν, ἀλλὰ πᾶσιν ἐνέπιπτεν. καὶ ὁ αὐτὸς Περικλῆς τούτῳ τῷ λοιμῷ ἀπέθανεν. δεινότατον δὲ παντὸς ἦν τοῦ κακοῦ ἢ τε ἀθυμία, ὁπότε τις αἰσθοίτο κάμνων, καὶ ὅτε ἕτερος ἕτερον θεραπεύων ἀνεπίμπλατο τῆς νόσου· καὶ ὥσπερ τὰ πρόβατα ἔθνησκον. εἰ μὲν οὖν μὴ ἐθέλοιεν, δεδιότες, ἀλλήλοις προσιέναι, ἀπώλλυντο ἔρημοι, καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τῶν θεραπευσόντων· εἰ δὲ προσίοιεν, διεφθείροντο, καὶ μάλιστα οἱ ἄριστοι· αἰσχίνη γὰρ οὐκ ἐφείδοντο σφῶν αὐτῶν εἰσιόντες παρὰ τοὺς φίλους.

ἐπίεσε δ' αὐτοὺς μᾶλλον, πρὸς τῷ ὑπάρχοντι πόνῳ, καὶ ἡ μετάστασις τῶν αὐτουργῶν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὸ ἄστυ· οἰκιῶν γὰρ οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρα ἔτους διαιτωμένων, ὁ φθόρος ἐγίγνετο οὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο καὶ περὶ τὰς κρήνας ἀπάσας ἡμιθνήτες τοῦ ὕδατος ἐπιθυμία. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀποροῦντες ὀλιγώρουν πάντα, ἱερά τε καὶ ὅσια ὁμοίως. νόμοι τε πάντες συνεταράχθησαν οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς, ἔθαιπον δὲ ὡς ἕκαστος ἐδύνατο. καὶ πολλοί, διὰ τὸ πολλοὺς ἤδη προτεθνάναι σφίσιν, καὶ οὐκ ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια εἰς ταφὴν, ἐπὶ πυρὰς ἀλλοτριᾶς ἔφθασαν τοὺς νήσαντας ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν, καὶ τὰς πυρὰς ἔκαιον· οἱ δὲ καιομένου ἄλλου ἄνωθεν ἐπιβαλόντες τὸν νεκρὸν ὃν φέροιεν ἀπῆσαν.

θεῶν δὲ φόβος ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπεῖργε· ἔκρινον γὰρ ὅμοιον εἶναι καὶ σέβειν καὶ μὴ, ὁρῶντες πάντας ὁμοίως ἀπόλλυσθαι.

τοιούτῳ μὲν πάθει οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες ἐπιέζοντο, ἀνθρώπων τ' ἔνδον θνησκόντων καὶ γῆς ἔξω δηουμένης.

ΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΚΑ — πολλὰ δ' ἔτη διετέλυσαν μαχόμενοι οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. κατὰ δὲ ἕκαστον ἔτος οἱ αὐτουργοὶ εἰς τοὺς ἑαυτῶν κλήρους ἐπανιόντες οὐδὲν ἄλλο εὕρισκον ἢ ἀμπέλους διεφθαρμένας καὶ οἰκίας κεκαυμένας. Ἄμα δὲ ἦρι ἀρχομένῳ ἠναγκάζοντο ἀεὶ μεθίστασθαι εἰς ἄστυ ἵνα μὴ ἀποθάνοιεν ὑπὸ τῶν πολεμίων τὴν χώραν δηοῦντων. χαλεπῶς οὖν ἔφερον τὸν πόλεμον τῶν Ἀθηναίων πολλοί, ἄλλως τε καὶ οἱ γεωργοὶ πάντες καὶ οἱ αὐτουργοί.

ἐτύγχανε οὖν ὁ Δικαιοπόλις βαδίζων ἅμα Πολεμάρχῳ· καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Διονυσίου τοῦ παιδοτρίβου παλαίστραν, καὶ εἶδον αὐτόθι τῶν νέων τοὺς ἐπιεικεστάτους δοκοῦντας εἶναι. ἐτυγνανέτην οὖν δύο τῶν μεираκίων ἐρίζοντε, περὶ ὅτου δέ, οὐ σαφῶς κατήκουον ὅ τε Δικαιοπόλις καὶ ὁ Πολέμαρχος. ἐφαινέσθην μέντοι περὶ γεωμετρίας ἐρίζειν· κύκλους γὰρ γράφειν ἐφαινέσθην, καὶ ἐγκλίσεις τινὰς ἐμιμοῦντο τοῖν χεροῖν ἐπικλίνοντε καὶ μαλ' ἐσπουδακότε. αὐτοῖν δὲ ὁ ἕτερος μέγα ἐβόα καὶ ἐθορυβεῖτο. ἤρετο οὖν ὁ Πολέμαρχος τῶν παρόντων τινὰ ὅ τι ποτὲ

οὕτως ἐσπουδακότε τὸ μειρακίῳ εἶεν, καὶ εἶπε· “ἦ που μέγα τι καὶ καλόν ἐστι περὶ ὃ τοσαύτην σπουδὴν πεποίησθον;”

ὁ δέ, “ποῖον,” ἔφη, “μέγα καὶ καλόν; ἀδολεσχοῦσι μὲν οὖν οὗτοί γε περὶ τῶν μετεώρων καὶ φλυαροῦσι φιλοσοφοῦντες.”

ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις, “ὦ τῆς μανίας,” ἔφη, “τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἥτις τοιοῦτους διδασκάλους τρέφει διαφθείροντας τὰ μειράκια. Καὶ τοῦτο δὲ κακὸν ἐκ τοῦ πολέμου γεγονὸς φαίνεται. πάλαι γάρ, ὅτ’ ἐγὼ παῖς ἦν, οὐ μόνον τοῖς παισὶν οὐκ ἐξῆν μέγα βοᾶν, ἀλλὰ μηδένα φωνὴν ἔδει αὐτοὺς ἰέναι· εἶτα τῇ ἀρχαίᾳ παιδείᾳ τοὺς μαθητὰς ἐδίδασκον οἱ διδάσκαλοι ᾧσιν προμαθεῖν καὶ τὴν ἀρμονίαν, ἣν οἱ πατέρες παρέδωκαν, τὸ μὴ μὴ συνέχοντας. Εἰ δέ τις αὐτῶν ἄλλως ποιῆσαι, αὐτίκ’ ἐτύπτετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.”

ὁ δὲ Πολέμαρχος ὑπολαβὼν, “τί λέγεις, ὦ Δικαιοπόλις;” ἔφη, “αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι τὸ φιλοσοφεῖν; ἢ τί οὕτω χαλεπῶς λέγεις;”

σχεδὸν οὖν ταῦτα λεγόντων αὐτῶν ἐπακούσαντε τὸ μειρακίῳ ἐσιγησάτην, καὶ αὐτὸ παυσάμενῳ τῆς ἔριδος τοῦ Δικαιοπόλιδος καὶ τοῦ Πολεμάρχου διαλεγόμενων ἀκροαταὶ ἐγενέσθην. ὁ μὲν οὖν Δικαιοπόλις, “ἀκολασίαν,” ἔφη, “εἰσήνεγκε ὁ πόλεμος εἰς τὴν πόλιν· οὐ μόνον γὰρ οἱ νεώτεροι, ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβύτεροι φαίνονται νομίζοντες δύνασθαι καταφρονεῖν τῶν καθεστώτων νόμων, στρέψαντες ἑαυτοὺς εἰς πονηρὰ πράγματα. ἐκτὸς μὲν οὖν τῶν τειχῶν ἡ χώρα τέμνεται ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐντὸς δὲ τοῦ ἄστεως οἱ σοφισταὶ διαφθείρουσι τοὺς νέους. κατελίπομεν δὲ τοὺς ἀγροὺς τοῖς πολεμίοις, οἱ πάντα δηοῦσί τε καὶ καίουσιν. ἡμεῖς δὲ τί ποιοῦμεν ἵνα αὐτοὺς τοῖς ἀγροῖς ἀμύνωμεν; οὐδέν, ἀλλὰ περιορῶμεν. εἰ γάρ, νῆσον οἰκοῦντες, θαλαττοκράτορες ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπῆρχεν ἂν αὐτοῖς ποιεῖν μὲν κακῶς, εἰ ἐβούλοντο, πάσχειν δὲ μηδέν, ἕως τῆς θαλάττης ἦρχον, μηδὲ τμηθῆναι τὴν ἑαυτῶν γῆν μηδὲ προσδέχεσθαι τοὺς πολεμίους· νῦν δὲ οἱ γεωργοῦντες κακὰ πάσχουσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων μᾶλλον, ὁ δὲ δῆμος, ἅτε εὖ εἰδὼς ὅτι οὐδὲν τῶν σφῶν ἐμπρήσουσιν οὐδὲ τεμοῦσιν, ἀδεῶς ζῇ καὶ οὐδὲν πάσχει. οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι, πιστεύοντες τῇ ἀρχῇ τῇ κατὰ θάλατταν, τὴν Ἀττικὴν γῆν περιορῶσι τεμνομένην, νομίζοντες, εἰ αὐτὴν ἐλεήσουσιν, ἐτέρων ἀγαθῶν μειζόνων στερηθήσεσθαι. ἀλλὰ νῦν, ὦ φίλε Πολέμαρχε, καιρὸς ἐστὶν ἡμῖν, ἀπαλλαγεῖσιν τῶν κακῶν καὶ χαλεπῶν πραγμάτων τε καὶ μαχῶν, ἀνενεγκεῖν τὴν εἰρήνην πᾶσι φίλην. ἡμεῖς γὰρ οἱ γεωργοὶ μάλα βουλόμεθα εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐπανιέναι. ἡ γὰρ εἰρήνη ἦν ἡμῖν μέγιστον κέρδος· μόνη γὰρ ὠφέλει ἡμᾶς πάντας ὁπόσοι βίον ἐτρίβομεν γεωργικόν. τῶν δὲ πολεμίων τεμνόντων τὴν χώραν καὶ κοπτόντων τὰ τε δένδρα καὶ τὰς ἀμπέλους ἃς ἐφυτεύσαμεν καὶ ἐθρεψάμεθα, ἡμεῖς, ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς ἄστὺ συνελθόντες, ἅτε ὄντες ἄνευ σύκων τε καὶ βοτρυῶν, ἐβλέπομεν πρὸς τοὺς ῥήτορας· οἱ δέ, γινώσκοντες εὖ τοὺς πένητας ἀσθενοῦντας καὶ ἀποροῦντας ἀλφίτων, τὸν μὲν πόλεμον συνεβούλευον, τὴν δ’ εἰρήνην ἀπεώθουν ταῖς ἑαυτῶν κραυγαῖς. ἡ δ’ Ἑλλάς ἐξερημωθεῖσα ἡμᾶς ἔλαθε. ὀργὴν δὲ νῦν αὐτοῖς ὧν ἐπάθομεν πολλὴν ἔχομεν. διεφθάρμεθα γὰρ πολὺν ἤδη χρόνον ὑπ’ ἀνθρώπων οὐδὲν ἄλλ’ ἢ φενακίζειν δυναμένων, οἱ τοσοῦτον τοῦ πλήθους καταπεφρονήκασιν ὥσθ’ ὁπόταν βουλευθῶσι πόλεμον πρὸς τινὰς ἐξενεγκεῖν, αὐτοὶ χρήματα λαμβάνοντες, λέγειν τολμῶσιν ὡς χρή τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι καὶ μὴ περιορᾶν ἡμᾶς αὐτοὺς καταγελωμένους μηδὲ τὴν θάλατταν πλέοντας τοὺς μὴ τὰς συντάξεις ἐθέλοντας ἡμῖν ὑποτελεῖν. καὶ βουλόμενοι καταχαρίζεσθαι τὰς τοῦ δήμου, καὶ μάλιστα τὰς

τῶν νέων ψυχάς, εἰς αὐτάς ὕβριν καὶ ἀναρχίαν καὶ ἀσωτίαν καὶ ἀναίδειαν κατήγαγον. ὕβριν μὲν εὐπαιδευσίαν καλοῦντες, ἀναρχίαν δὲ ἐλευθερίαν, ἀσωτίαν δὲ μεγαλοπρέπειαν, ἀναίδειαν δὲ ἀνδρείαν. οἱ μὲν οὖν πατέρες νῦν ἐθίζονται παισὶ ὅμοιοι γίγνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι τοὺς υἱούς· οἱ δὲ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς φοβοῦνται καὶ θωπεύουσιν, οἱ δὲ μαθηταὶ τῶν διδασκάλων ὀλιγωροῦσιν, οὕτω δὲ καὶ παιδαγωγῶν· οὐδὲ τῶν νόμων φροντίζουσι γεγραμμένων ἢ ἀγράφων, ἵνα δὴ μηδαμῇ μηδεὶς αὐτοῖς ᾗ δεσπότης.”

ὁ δὲ Πολέμαρχος ὑπαλαβὼν, “αὔριον δέ,” ἔφη, “ὦ Δικαιοπόλι, ἐκκλησίᾳ γενήσεται. εἰ μὲν οὖν βούλει τὴν εἰρήνην τοῖς Ἀθηναίοις συμβουλευεῖν, δεῖ σε ἐκεῖσ’ ἐλθόντα φράσαι ὃ ἐν νῶ ἔχεις.”

ὁ δὲ Δικαιοπόλις· “ἀλλὰ τοῦτο ποιήσω· καὶ γὰρ εἰ μὴ πιθανὸς ῥήτωρ εἰμί, ὅμως δὲ πειράσω μεταπεῖσαι τοὺς πολίτας, φανερόν τὸ συμφέρον ποιήσας. εἴ γὰρ οἶδα ὅτι μᾶλλον ἡσθήσονται τοῖς παρακαλοῦσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν πόλεμον ἢ τοῖς περὶ τῆς εἰρήνης συμβουλευούσιν. συνέρχονται μὲν γὰρ ὡς δέον ἑαυτοὺς ἐξ ἀπάντων τῶν ῥηθέντων ἐκλέξασθαι τὸ βέλτιστον· ὥσπερ δ’ ἤδη σαφῶς εἰδότες ὁ πρακτέον ἐστὶν οὐκ ἐθέλουσιν ἀκούειν οὐδενός, πλὴν τῶν πρὸς ἡδονὴν δημηγορούντων. ἀλλ’ ὅμως ἰτέον ἐστί, καὶ ποιητέον τὴν εἰρήνην. ὠφελιτέα γὰρ ἡμῖν ἡ πόλις ἐστίν.”

ὁ δὲ Πολέμαρχος· “νῦν δὲ ἡμῖν βαδιστέα ἐστὶν οἴκαδε. ὥρα γὰρ ἐστὶν ἐπανιέναι.”

ΟΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΙ ΒΟΥΛΕΥΟΥΣΙΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣΑΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΩΣ — πρὶν δὲ

διαλῦσαι τὸ ἐς Κόρινθον ἀναχωρήσαν ναυτικόν, ὁ Κνήμος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ τῶν Πελοποννησίων, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος, ἐβούλοντο ἀποπειρᾶσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων· ἀφύλακτος δὲ ἦν ὁ λιμὴν· οὐ γὰρ ᾔοντο οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς πολεμίους ἂν τολμήσαι αὐτῷ προσβαλεῖν. ἐδόκει δὲ λαβόντα τῶν ναυτῶν ἕκαστον τὴν κόπην πεζῇ ἵεναι ἐκ Κορίνθου ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν, καὶ ἀφικομένους ἐς Μέγαρα καὶ καθελκύσαντας τεσσαράκοντα ναῦς, αἱ ἔτυχον ἐκεῖ οὔσαι, πλεῦσαι εὐθύς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ.

ὥς δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς, ἐχώρουν εὐθύς· καὶ ἀφικόμενοι νυκτὸς καὶ καθελκύσαντες τὰς ναῦς ἔπλεον οὐκέτι μὲν ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, φοβούμενοι τὸν κίνδυνον, ἐπὶ δὲ τῆς Σαλαμῖνος τὸ ἀκρωτήριον τὸ πρὸς Μέγαρα ὄρων. καὶ φρούριον τῶν Ἀθηναίων ἐκεῖ ἦν καὶ νεῶν τριῶν φυλακή. οἱ οὖν Πελοποννήσιοι τῷ τε φρουρίῳ προσέβαλον καὶ τὰς τριήρεις ἀφείλκυσαν κενάς τε ἄλλην Σαλαμῖνα ἐπόρθουν.

ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας φρυκτοὶ τε ἦροντο πολέμιοι καὶ μεγίστη ἐγένετο ἔκπληξις· οἱ γὰρ ἐν τῷ ἄστει ᾔοντο τοὺς πολεμίους ἤδη ἐς τὸν Πειραιᾶ ἐσπεπλευκέναι, οἱ δὲ ἐν τῷ Πειραιεῖ ᾔοντο τὴν τε Σαλαμῖνα ἡρῆσθαι καὶ ἤδη ἐπὶ σπᾶς ἐσπλεῖν αὐτούς. βοηθήσαντες δὲ ἅμ’ ἡμέρᾳ πανδημεὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν Πειραιᾶ ναῦς τε καθεῖλκον καὶ ἐσβάντες κατὰ σπουδὴν ταῖς μὲν ναυσὶν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα ἔπλεον, τῷ δὲ πεζῷ φυλακὰς τοῦ Πειραιῶς καθίσταντο. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ὥς ᾔσθοντο τὴν βοήθειαν, κατὰ τάχος ἐπέπλεον.